THE

PUBLICATIONS

OF THE

SURTEES SOCIETY

ESTABLISHED IN THE YEAR

MDCCCXXXIV.

MDCCCXXXV.

NEWCASTLE: PRINTED AT THE COURANT OFFICE,
BY J. BLACKWELL AND CO.

REGINALDI

MONACHI DUNELMENSIS

LIBELLUS

DE ADMIRANDIS

Beati Cuthberti

VIRTUTIBUS

QUÆ NOVELLIS PATRATÆ SUNT TEMPORIBUS.

LONDON:

J. B. NICHOLS AND SON, PARLIAMENT STREET:

WILLIAM PICKERING, CHANCERY LANE.

At a meeting of the Council of the Surtees Society, on the fourth day of December, 1834, it was

Resolved—That four hundred copies of a manuscript, hitherto unpublished, entitled Reginaldi Monachi Dunelmensis Libellus de Admirandis Beati Cuthberti Virtutibus quæ novellis patratæ sunt temporibus, be printed by the Society.

JAMES RAINE,

Secretary.

A FEW

PREFATORIAL REMARKS seem necessary, relative to the Author whose book is now for the first time published, and the reasons which have induced the SURTEES SOCIETY to commence with him the series of their publications.

Of Reginald, the writer of the present volume, or rather, let us say, the credulous collector of the legends it contains, nothing is known, save that he was a Monk of Durham in the twelfth century. In the York MS., hereafter mentioned, he is called "of Coldingham," by which may, perhaps, be intimated, that he was a native of that place; but as the Priory of Coldingham was at his period a Cell attached to the great Monastery of Durham, which stationed its Monks in its distant establishments and recalled them at pleasure, his being styled "of Coldingham" implies, perhaps, merely this, that he was once a resident there by command of his

superior, the Prior of Durham. Among the Monks of Durham, Reginald was, at the time our Author flourished, a not uncommon name; but it is probably of himself he speaks in p. 167, "unus—Reginaldus nomine." Xenophon and Cæsar had set him the example. Of his period there can be no doubt, as he speaks (p. 180) of an event which happened in the year 1165, "nostris diebus," and gives other dates down to the year 1172 (p. 254), and as the "Libellus" is dedicated to St. Ethelred, the celebrated Abbot of Rievaulx, who was then advanced in years (p. 7), and whose life is known to have extended into the latter half of the twelfth century.

It was chiefly at the suggestion, and partly by the assistance, of the Abbot of Rievaulx that the present collection was made. "In hujus tamen studii operam, Dominus Etheldredus Abbas Rievallensis nostri timoris roboravit audaciam; qui sæpiùs nonnulla miracula nobis Beatum Cuthbertum magnificando retulit"—"miracula, igitur, quæ de ipsius ore didicimus, ipsius autenticâ sanctitate esse veridica non diffidimus," p. 4 and 32. Reginald, at p. 7, intimates that the whole compilation was submitted to the Abbot for his correction; and these circumstances may serve to explain the title of the York copy of the book—"Libellus de miraculis S. Cuthberti secundum Reginaldum de Coldingham—Incipit proemium in subsequentem libellum de virtutibus et miraculis gloriosi Pontificis Cuthberti, secundum Etheldredum venerabilem Abbatem Rievallensis Ecclesiæ et Reginaldum monachum de Coldingham, directum Priori et Conventui Ecclesiæ Dunelmensis." The title which we have prefixed to our volume is afforded by the manuscript

itself from which we print (v. p. 16); and Mr. Robert Harrison, a very learned person, who died in Durham in the commencement of the present century,* has explained *novellis temporibus* by *scilicet post Bedam*, within the cover of the book, with the contents of which he seems to have been well acquainted.

That the legends of Reginald were received with full assurance of faith is indubitable, a fact humiliating enough to human reason. Of Reginald's veracity we have no means of judging; but that the venerable Abbot of Rievaulx, whose life was a model of all the virtues, would relate that which, however absurd and even puerile, he did not believe to be true, will be admitted by no one acquainted with his character and writings.† This excessive credulity was the universal failing of the middle ages. When every part of nature was peopled with visionary beings; when the domestic fiend nightly frequented the hearth; when the elfin tribe scattered

* See Nichols's Literary Anecdotes, Vol. VIII. p. 328, for an account of Mr. Harrison.

† For the life of St. Etheldred, see Bollandus. Acta Sanctorum, Die Januarii xii. For his *historical* writings, see Twysden, Decem Scriptores; and for his *religious*, the thirteenth volume of the Bibliotheca Patrum. His character as a writer is very fully entered into by Ceillier, Histoire des Auteurs Ecclesiastiques, tom. xxii., p. 135, &c.; and a very interesting account of both his life and writings is contained in Mr. Dunham's History of Europe during the Middle Ages, in Lardner's Cabinet Cyclopædia, Vol. IV., p. 247—255. We may add, upon the authority of Reginald, (p. 32 and 60) that Etheldred was of Durham extraction, and that he was the grandson of Elfred, the son of Westoue, who was Sacrist of Durham during the Episcopate of Bishop Edmund (1020—1041), and the bringer to Durham of the bones of the venerable Bede and other Saints.

over the wild heath, or in the woodland glade, danced in the pale moonbeam; when the water-nymph sang to the clashing of the torrent, and the mountain spirit screamed from his craggy eminence; when the souls of the deceased revisited the scenes of their earthly experience, what wonder that the same superstitious feeling should give rise to so many miracles of the saints? Men whose lives had been distinguished for exalted virtue were justly held to be the favourites of heaven: that this favour should be signalized in a supernatural manner, was, under the general creed of the age, to be expected. Where information is not *generally* diffused, superstition *must* prevail. A century ago, and a vast mass of it existed among the lower classes of our countrymen: two centuries ago, and it reached the middle, nor was it unknown to the higher ranks. At the present day it pervades, not only several Continental regions from which the Roman catholic religion has been long exiled, but the mountains of Wales and Scotland. It is some gratification, however, to find that even in the darkest period miracles were believed to be wrought, not by the virtue of the Saints, but by the power of God. Even Reginald, one of the most credulous of hagiologic writers, says, "Omnia quidem ipsorum (Sanctorum) opera digna præconio sunt, quia singula ipsorum in Dei potentiâ et ipsius nominis gloriâ facta sunt." This general declaration may be a sufficient reply to questions which might arise from parts of his book where the sole merit seems to be attributed to his favourite Saint.

A more important consideration regards the reasons which have determined the Council of the Surtees

Society to commence their series of publications with Reginald.

If the chief object of that Society be to illustrate "the intellectual, the moral, the religious, and social condition" of the northern counties of England, that object will assuredly not suffer by the publication of the present volume. Within itself it exhibits something of all these characteristics :—1. Of the first we need scarcely remark that it was on a low scale : yet that the writer had a considerable knowledge of the Scriptures—a degree of which even a modern divine would not be ashamed, is evident from his constant allusions to them. This fact alone, to say nothing of innumerable others which might be adduced, disproves what has been asserted, that even to the clergy of the middle ages the Bible was a sealed book. The truth is, that they perused it too exclusively, since they were far from comprehending its more abstruse subjects, and were perpetually mistaking its meaning. In general they had little acquaintance with the early fathers of the church, the only sure guides in the interpretation of Scripture. The style of Reginald is not worse than that of his contemporaries, who had little knowledge of the classic models of antiquity, and whose taste had been formed on the jargon of the Schoolmen. Occasionally, however, he becomes highly animated, and manifests great descriptive and pictorial powers ; and it may be added, that in many passages the Philologist will meet with something to interest him, in regard both to words in other languages than the Latin, and their acceptation. 2. Respecting the *moral* condition of the Northumbrians, we have some materials for reflection. They

were evidently a people scarcely reclaimed from Paganism: traces of their northern descent, and of their intercourse with the Pagans of the north, are visible. Hence the darker crimes were not uncommon. Piracy was not confined to the Pagan Scandinavians: it was equally exercised by the half-christianized inhabitants of these counties. Open robbery and secret theft were no less frequent. Sacrilege occurs as often. Murder, rape, and incendiarism were not unknown. There seems to have been little security for person or property. But let us remember that the passions of human nature are always the same; and that if the laws, or their administration, be defective, the same evils will arise in every country, and at every period. 3. The *religious* aspect of the country is not more flattering. Reginald, at least, although not without a knowledge of the essentials of true religion, in general pays more attention to the relics of Saints, and to the efficacy both of Saints and relics, than to the inward dispositions of the heart. In this respect he appears to great disadvantage when compared with the contemporary Abbot of Rievaulx, who, though his equal in credulity, exhibits abundant proof that with *him* religion was a vital principle, enlightening the mind and sanctifying the heart. 4. Respecting the *social* condition of the people, some interesting, however incidental, hints may be gathered. Much light is thrown, in more places than one, upon the character of King Stephen, and the hardships which the mildness of his sway occasioned to the more defenceless of his subjects. During his reign the nobility seem to have robbed and imprisoned at will. Public events during the reign of Henry II. are

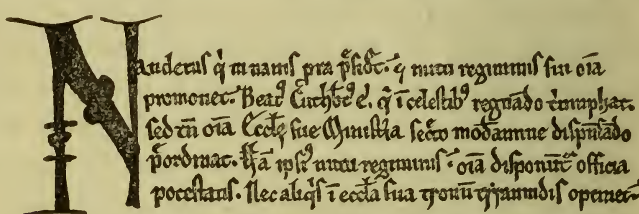
also noticed. On the nature of villenage, of tenure in general, of feudal exactions and obligations; on the state of society, of opinions, habits, sentiments, and feelings, the thoughtful reader will collect some information. We may add, that the legends of our Monk will amuse those who have no relish for antiquarian or philosophical researches.

To these public grounds for selecting REGINALD as the first antient author whose works they bring to light, the SURTEES SOCIETY must be permitted to add a consideration which has had its degree of influence in their determination, that to the lamented gentleman whose name they bear, and to whose memory it is one of their objects to do honour, the collections of Reginald were well known; and that it was his fixed determination to give them to the world himself after the completion of his HISTORY OF DURHAM. "We will print him soon," said he, awhile before his death, holding in his hands the very manuscript which we have been permitted to use.

The abstract of the matters of fact, &c. contained in each chapter of Reginald, which it has been deemed expedient to append, may, perhaps, in some instances, appear to contain notices of trifling importance: but et it be remembered that the period, extending from the Conquest to the reign of Edward I., within which Reginald, our author, flourished, is one of the darkest of our national history; and if Reginald throws one single ray of light upon the men, or manners, or arts of his time, however humble the information he affords may be, he fills up a very important gap in our knowledge of the history of our ancestors and their operations, during the

interval of which we speak, and of which so little is in reality known.

It remains to say a few words of the Manuscript from which we print. The book belongs to the Dean and Chapter of Durham, and is manifestly, if not the original, in the hand writing of Reginald, its author, yet of a date not much later than his time. We subjoin a specimen of the hand-writing of Cap. XXI. p. 44, from which they who are conversant in matters of this kind, will come, we think, to the same conclusion. We may

add that the marginal notices which we have occasionally inserted in brackets, and have sometimes given in foot-notes, are, except expressed to the contrary, in the same hand as the book itself, and it will also be observed that they are not explanatory but expletive, such additions, in fact, as an author might make in his manuscript before he sent it to the press: this fact might almost induce us to believe that we were in reality publishing Reginald's book from the very copy of his book which had received his corrections and emendations. The abstract of each chapter is written in red ink, and the initial letters, which are of a very unornamented character, are in the same colour. Of the only embellished letter in the whole book, the initial of Chapter CVII., in red ink, we have given a fac-simile in the beginning of

this Preface, which we have introduced in a manner somewhat novel, but which the occasion may justify. The book was purchased by the Chapter of the Executors of Dr. Christopher Hunter,* nearly a century ago, and it contains, in the hand-writing of that most laborious Antiquary, an index, partly at the beginning, and partly at the end, consisting of the rubric of each chapter, as far as he could read it; but in many instances he has fallen into mistakes, apparently from a defect of sight.

Before Dr. Hunter's time the volume had been in the possession of a person about the period of the Reformation, who has left in it manifest traces of his attachment to the old order of things. Opposite to the heading of almost every chapter he has affixed a +; the preamble of almost every chapter he has underlined with his pen; and he has added *nota benes* in abundance, with occasionally a marginal note, to which we have paid attention. Of this person a conjecture will be advanced by and by. The book may be considered of the duodecimo shape. The very humble binding which Dr. Hunter had given to it, and from which it had suffered here and there in the margin, has been removed. But one binder cannot restore the abscissions of another.

The manuscript of Reginald of which we have spoken as the York MS., constitutes a portion of a volume belonging to the Dean and Chapter of York, xvi. i. 2,† and appears to have been written in the earlier part of the

* See Nichols's Literary Anecdotes. Vol. VII. p. 282.

† The other tracts contained in the book are:—

I. Ricardus Prior Hagustald. de statu et Episcopis Ecclesiæ Hagustald. [Printed in Twysden.]

thirteenth century. It is, however, imperfect both at the beginning and end, as will be seen from the note below.

There is in the British Museum [MSS. Harl. 4383] a copy of Reginald upon paper, of which we have made some use, in a much more modern hand-writing. With respect to this book we have been favoured with the following particulars by Mr. Stevenson, one of the Sub-Commissioners on the Public Records, and a Member of this

II. Sancti Eatæ Episcopi Hagustald. Vita. Fol. 10.

III. Reliquiæ quæ in Ecclesiâ Dunelm. servantur. Fol. 13. [A list resembling this is printed in the Appendix to Smith's Bede.]

IV. De avibus Sancti Cuthberti in Insulâ Farne. Fol. 13. b.

V. De remissione peccatorum. Fol. 15.

VI. Libellus de Miraculis S. Cuthberti secundum Reginaldum de Coldingham. Fol. 16.

Incipit proëmium in subsequentem Libellum de virtutibus et miraculis Gloriosi Pontificis Cuthberti secundum Etheldredum Venerabilem Abbatem Rievallensis Ecclesiæ et Reginaldum Monachum de Coldingham, directum Priori et Conventui Ecclesiæ Dunelm. —— Sæpius multorum Sanctorum miracula, &c. The last chapter is Cap. xcv., p. 210. of our printed edition.

VII. De Episcopis Lindisfarnensis Ecclesiæ usque ad Eanbertum. A.D. 854. Fol. 65. *Incipit.* "Anno ab incarnatione Domini DCXXV. Paulinus unus."

VIII. Libellus de ortu S. Cuthberti de historiis Hybernensium excerptus et translatus, fol. 69.

IX. De Translatione corporis Sancti Cuthberti. [Printed in the ACTA BENEDICTINORUM.]

X. De statu Dunelmensis Ecclesiæ, &c., cum continuatione Gaufridi de Coldingham ad annum, 1239. [Printed in the ANGLIA SACRA.]

XI. Historia Ecclesiæ Dunelm. Continuatio Rob. de Graystanes. [Ibid.]

XII. Ricardi de Bury Episcopi Dunelm. Vita, Auctore Guilliel-mo de Chambre. [Ibid.]

Society, in reply to certain questions which were proposed to him:—

"You are perfectly right as to the Harl. MS. being modern and on paper. I will put down without connexion the various memoranda which I notice respecting its age and history. On fol. 1. is written, "Sr Tho- Temp^t Baronet" Folio 98, on the lower margin of the Chapter treating "Qualiter quidam ex utero matris," &c. [Cap. XLVIII. of the following book] is written in the same hand as the body of the MS., but with different ink, "Nota de tumbâ Sancti Cuthberti infra claustrum ex antiquo, et etiam anno Christi 1514 ibidem renovata per Priorem Thomam Castell." Fol. 247, at the end of a treatise in English "On the troubles or temptacions at the houre of deth" is "Dompnus Willelmus Tode, anno Christi 1528," in a hand a little later than the Reginald. On the last leaf of the MS., which is vellum, is "sum Willelmi hacfurth" in a hand of the middle of the sixteenth century, and below is written with lead, "Calamo Dompni Willielmi Tode iste libellus." The verb is illegible by having the Museum stamp put upon it, but it seems too short for *scriptus est* or *exaratus est*. At the bottom of the leaf is "Liber dompni Johannis Eyrsdon." The contractions are so different from those used in the sixteenth century, that I am half inclined to believe that we have here a fac-simile transcript of some early copy of Reginald, perhaps of your MS."

For particulars of William Tod, who was first a Monk and then a Prebendary of Durham, we refer to the accompanying volume of WILLS AND INVENTORIES, N°. CCXII., p. 269, and are inclined to concur in the conjec-

ture that the copy of Reginald in the Museum was, in all probability, made by him from the very MS. from which we print, and that the more modern notes and marks which our MS. contains were made by his pen.

7. *July*, 1835.

REGINALDI LIBELLUS, &c.

CAP. I.—Incipit Epistola Reginaldi Dunelmensis Monachi ad Dominum Æthelredum, Abbatem Ecclesiæ Rievallensis, directa.

Piissimo Domino et Patri, Ætheldredo, domûs Domini dispensatori regio, filius suus Reginaldus, id, majus omnium, quod est superessentialiter summum! Pietati tuæ, debemus reverentiæ famulatum; Domino, devotionis obsequium; Paternitati, dilectionis et obsecutionis frequentissimæ commeatum. Dilectio, etenim, et obsecutio, ex frequentationis studio sibi ita debent mutuo fœderari ut obsequens dilectio et diligens obsecutio possint ordinariè frequentari. Nam alterum fœnerare debet ex altero: ut ex mutuâ frequentatione confici possit quod non ex unius pendet potestatis arbitrio. Dilectionem ergo vobis debemus, quia, in omnibus vos nobis compati, consulere et subvenire, paternè, conspicimus: obsequium devotionis rependere debemus gratanter et honorificè, quia, singulis animæ nostræ negotiis, vos cognovimus providere, præesse et intendere. Compatimini siquidem nobis ex intimæ miserationis affluentiâ; consulitis ex maternâ discretionis providentiâ; subvenitis ex interpolantis devotæ orationis instantiâ. Provida enimvero oratio compatiendo afflictis miseretur; misericordia compaciens oratione providâ desolatis medetur; oratione misericorditer compacienti tribulatis animo providetur et subvenitur. Providentia vestra habet obsequium ex discretione; prælatio vestra tenet imperium absque omni furoris elatione; intentio vestra regit potestatis arbitrium sub compatienti examinatione. Pia nimirum est dominatio vestræ paternitatis; paternæ piissima vestræ benignitas dominationis. Unde majora vobis debemus quam eniti possimus; pluraque debita debemus mancipia quam possimus explicare servitutis impendia. Nam vota vestræ dulcedinis jura superexcedunt nostræ possibilitatis. Dulcedinis equidem vestræ affluentia nostri est confugii disciplina. Siquidem de favo vestræ compositæ eloquentiæ quam frequenter mel degustavimus supernæ et incomprehensibilis sapientiæ. De uberibus maternæ compassionis lac multociens sugsimus refrigerii et consolationis. Nempe

de tribus digitis vestræ piè dominantis paternitatis moderatrix pendet situla discretionis; in sensibus discreti examinis trutina omnium cordium inspectoriæ estimationis; in affectibus liquidissimæ contemplationis libra manet singulorum meritorum exercitatissimæ inspectionis. Situla igitur discretionis novit fluida cordium elementa in unum colligendo metiri; trutina estimationis moles cogitationum et scintillantia effectuum desideria arte exsculptoriâ contueri; libra contemplativæ inspectionis singulorum motuum vel meritorum præmia vel discrimina provido regimine experiri. Tantæ tamen virtutis noticiâ examinari non refugimus; quia potius auri fornace emundantem eligimus quam plumbi laminarum voraces sabulorum cineres approbamus. In fornace etenim flammivomâ aurum liquidissimè examinatur et rutilat: in sabulorum vero minutissimis angulis plumbi minuta quam frequenter copia celatur, et non apparet. Cum, igitur, his omnibus vos novimus insigniri, magis diligimus vestrâ examinatione erudiri, quam fraudulentis decipientium favoribus adulantium emolliri. Nam siquid fuerit quod modum competentis excedat ordinis, id vestra temperabit providentia dispensationis. Si quid superfluum, quod vestræ diligentiæ inquietet arbitrium, id omne vestræ notitiam teneamus. Devotio, igitur, sola pio desiderio nostrum fecit vigere propositum; et id audere, ardentis studii desidio, quod explicari non potuit artificioso disciplinæ eruditionis eloquio. Nam ardoris multitudo indixit sui propositi votum fore facillimum, cum propriæ inscientiæ cognitio hoc ex impossibilitatis arbitrio nosset fuisse difficillimum. Opusque istud, talis propositi desiderio inchoavimus, cum nullius eloquentiæ artificiosam disciplinæ notitiam teneamus. Siquidem ob Beati Cuthberti reverentiam ardor pii exercuit desiderii; elegitque animus potius illi servitutis debitæ impendere vile ministerium, quam ipsius gloriæ notissimæ reticere sacramentum. Materia itaque copiosa erudiendo comfortat animum; sed lingua indocta commune omnium declinando pudibundus erubescit anditum. In Beato tamen Cuthberto fidei nostræ anchoram jecimus, et de ipsius glorificâ virtute spei vacillantis fiduciam roboramus. Jamque ad pelagus pii Confessoris mirabilium, studii indocti scapham immisimus; sed ipso ducente, ad portum optati desiderii pertingemus. Meliusque est ut lingua indocta beati Cuthberti gloriam enarret, quâcunque difficultatis inopiâ poterit, quam docta facundia, præstolando, omnino reticescat; cum virtus impotentiæ, ipso juvante, quandoque erudita subsistat. Petimus tamen, ut, si in alicujus doctissimi manus hoc opus inciderit, non statim corrodendo præjudicet, sed, pro Beati Cuthberti reverentiâ, emendando renovare suo modo aliasque meminerit; non tamen nostra subvertendo confundat. Nos quidem beati

Cuthberti magnalia potius elegimus balbutienti linguâ efferre, quam, torpenti cordis inertiâ, quæ vera novimus reticente labello supprimere. Volumusque potius illi vili mancipio deservire, quam cultioris sub tegminis umbraculâ bona omnia præterire. Nam, et rudibus et rusticanis, hæc indocta eloquia poterunt conferre subsidia, et utilitatis alicujus parturire remedia. Docti vero de fonte perfectioris sapientiæ animum imbuant; et nostræ paupertatis commenta sub pedibus elationis non conculcent; noveritque, quicunque hæc legerit, nec ei complacuerint ipsi ea scripta non fuisse, sed ei potius qui alicujus emolumenti fructum in his sibi potuerit invenisse. Erudire etenim doctos non præsumimus; sed pauperes instruere, et imbecilles ad bonum profectûs informare delegimus. Et præmium nobis de beati Cuthberti virtute adquirere, qui libenter ipsius potentiæ gloriam cupimus prosequendo describere.

CAP. II.—Incipit Prohemium in subsequentem Libellum De Virtutibus et Miraculis gloriosi Cuthberti Pontificis, quæ, nostris temporibus, gesta vidimus, et facta fuisse cognovimus.

Sæpius multo, Sanctorum miracula Patrum audivimus, opera virtutum magnificavimus, et gloriam laudis in eorum honore Domino decantavimus. Omnia quidam ipsorum opera digna præconio sunt, quia singula ipsorum in Dei potentiâ et ipsius nominis gloriâ facta sunt. In nullis, tamen, quæ de aliis legimus aliquid operis miraculum beati Cuthberti virtutum excedere magnalia invenimus. Ipse, nimirum, omnibus compar in gloriâ beatitudinis est, qui ipsorum omnium mirandis virtutibus in nullo dissimilis potentiæ est. Et, ipsi soli gratiâ peculiari datum cernimus, quod nemini quondam Sanctorum concessum fuisse comperimus. Tinea, nimirum, putredinis ipsius carnem sanctitatis lædere hactenus non presumpsit; nec ærugo pruriginis domicilium sacri hospitis inficit; nec locusta cineris ipsius sepulcri depositum attigit; nec brucus morcinii sacrorum artuum illius flexuosa diriguit. Nempe in omni compagine corporis nexus solidissimus illi flexibilis est: quod non morte depereuntis indicium sed vitæ spiraculum trahentis experimentum mortalibus est. Alii Sanctorum, in carne durantes, frigescente corpore et palloris sanie dominante, menbris omnibus induratis obrigescunt; venæ et nervi pallendo marcescunt. Nec levius est ipsorum corpora, licet incorrupta, inflectere, quam asseris senescentis asperiem velle movendo intorquere. Mortis etenim debitum sentiunt; et ideo, exasperante mortis ingluvie, ipsorum artus corporis fatiscentes obrigescunt. Nec compaginem ullam

inflectunt, quia rigoris asperie indurescunt. Solus vero Beatus Cuthbertus hujus doni privilegio cælesti munere ditatur, et arra æternæ remunerationis, talis gloriæ donativo dotatur. Nempe hominis viventis, quodam modo, effigiem representat, dum, instar mobilitatis refluæ, omnia membrorum sinuamina, quodam supercælesti et archani miraculi genere, inflectendo plicat, et replicando consolidat. Hæc specialis beati Cuthberti gloria est, quæ multis Sanctorum virtutibus incomparabilis est. Quantæ igitur sanctitatis dat omnibus experimentum, qui tantæ præ multis prærogativæ honestatis obtinet privilegium! Multis igitur superexcellit Sanctorum meritis, qui tam singulari pollet gloriâ sanctitatis. Miracula itaque, multa et insolita efficere ipsius solius potentiæ est, cujus peculiaris gloriæ specialis excellentiæ honestas et dignitas atque facultas est; honestas, carnis palpabilis et imputribilis; dignitas, omnium membrorum flexuosa mobilitas et insolubilis; facultas, virtutis; in his omnibus immutabilis perseverans constantia perpetuo in gloriâ æternæ felicitatis. Sed quia multa et inexplicabilia virtutum prodigia per ipsum fieri vidimus et didicimus, ea scripto memoriæ posteris commendare pro debito ipsius honore commodum duximus. In hujus, tamen, studii operam Dominus Æthelredus, Abbas Rievallensis, nostri timoris roboravit audaciam: qui sæpius non nulla miracula nobis, beatum Cuthbertum magnificando, retulit; quorum crebræ meditationis memoria nostri torporis ignaviam in opus subsequens aggrediendum animando concitavit. Miracula igitur quæ de ipsius ore didicimus ipsius autenticâ sanctitate esse veridica non diffidimus. Veriloquus quidem esse non potuit cujus perfecti operis exemplar et formam pietatis et gloriam sanctitatis religiosæque conversationis clementia pandit. Quæ primum miracula in suo seriatim ordine præposuimus; aliqua tamen ipsorum seorsum in locis ordinariè competentibus collocavimus. Sed quoniam, præter hæc, multa alia in veritate ab eo gesta didicimus, hæc eadem illis annectere vel subjungere ratum fuisse putavimus. Singula tamen ita locis congruentibus inseruimus, sicut annua momentorum tempora defluxisse perpendimus. Non nulla etiam necessitatis instantia ita jubebat inserere, sicut ea potuimus ab aliis discendo elicere. Testem tamen in omnibus his, Beatum Cuthbertum nobis advocamus, quod nihil penitus hic describere presumpsimus, nisi quæ in veritate ab eo gesta, sub differenti tamen tempore, comprobavimus. Non enim eget Beatus Cuthbertus falsitatis compositæ testimonio, qui omnibus elucet summæ veritatis exemplo. Unde, nihil scripto commendare voluimus nisi quod in veritate ab eo operatum fuisse cognovimus; nec nos falsitatis condempnare testimonio, ne perisse proinde nos contin-

geret, presidente veritatis vindice in judicio. Quædam, igitur, et nos vidimus oculisque nostris ipsi perspeximus; alia vero ab aliis didicimus, in quibus hæc facta fuisse cognovimus: nonnulla autem a veridicis viris et probata atque ab eis visa collegimus: pauca tamen, quæ ab aliquo de quo veritatis perfectæ testimonium non habuerimus, refutanda judicavimus. Multa tamen erant quæ describi cuncta non poterant, quia ex sui prolixitate generare possent legendi fastidium, et parvæ utilitatis sive nullius parturire profectum. Quorum multa omisimus; et, quæ magis grata et rata fuerant, in unum colligendo perstrinximus. In calce etiam cujusque miraculi et a quo illud didicimus annectendo descripsimus, quibusve in locis hæc acta fuerunt, vel in medio miraculi sive in fine ipsius annectere procuravimus. Voluimus, etenim per singula, aliorum testimonio roborante fulciri, ne forte sub livido reprehensoris tumore possemus justè in aliquo, pro nostræ incuriæ merito, criminando culpari. Quisquis igitur ista suâ reprehensione commaculare præsumpserit, vel, diffidentiæ incredulitatem de aliquibus horum conceperit, hic, de Beati Cuthberti virtutis efficatiâ veritatem profiteri fastidiendo refugiens, temeritatis presumptione notabitur, et, de Jhesu Christi Domini permissione, hæsitationis diffidentiam induxisse comprobabitur. Nos, vero, hæc omnia ad ipsius honoris reverentiam propalare cæteris omnibus commodum duximus; scientes, pro certo, quod a pii desiderii remuneratione ab ipso destitui non poterimus. Infelix etiam judicabitur, a quocunque Beati Cuthberti opus virtutis pro nostrâ humilitate sive nostri livore pessundando conculcabitur. Nam ore veritatis Beati Cuthberti gloriam prædicamus, et non nostræ laudis vel honoris de his gloriam quantulamcunque captamus: præcidet cauterii purgamentum. Quicquid minus sufficiente inscientia immaturum omiserit id totum vestræ pietatis dignatio perficiendo supplebit. De Beato, nimirum, Cuthberto opus quoddam novitium, nec tamen raræ novitatis indicium, ipso auxiliante jam peregimus; cujus primitivæ examinationis primitias vobis sicut Patri piissimo consecravimus. Dignum quidem duximus, vobis primæ visionis ipsius primordia destinare, cujus doctrinæ ministerio illius primævi exordii et prohemii præloquimina potuimus exhaurire. Nam, cum frequenter de Beati Cuthberti admirandâ sanctitate vos intexisse sermones audivimus, non nulla sapida oris vestri eloquentiâ et auctoritate veridica, sub testimonio veritatis roborata, audivimus; de quibus fidam certitudinem et firmissimam constantiæ fortitudinem enutrivimus. Mirabilium etenim patrator magnificus operum, Venerandus Pontifex Cuthbertus, multimodis operum mirandorum privilegiis suæ potentiæ virtutem exerit, et sanctitatis suæ gloriam, multis miraculorum indiciis, prodit.

De quorum innumerabili multitudine vos quædam multociens retulisse cognovimus, quæ, revolutis Dunelmensis Ecclesiæ historiis, ex solâ negligentiæ incuriâ non fuisse descripta comprobavimus. Ex quibus, Patrum præcedentium sollicitudinem incuriosam ex nimiâ temeritate non arguimus, quia eis, ex ipsius virtutis miraculis, quædam suffecisse probatissima judicamus. Tædiumque erat eis cuncta describere, cum lingua humana vix de maximis quædam minuta valeat explicare. Et sufficere credebant, pro assertæ veritatis testimonio, quæ cotidiano per ipsum fieri viderant incremento. Nam, cotidie, nova operari non desinit, quorum infinita multitudo quantitatis numerum non admittit. Eratque superfluum, velle scriptis inserere, quæ paginæ insufficientia non poterat complectendo includere. Nos, vero, qui, modernis temporibus, ipsius magnalia vidimus, cohibere ea silentio non valemus. Sed de multis rara excerpimus; quia florigeri prati aream transcurrentes cujusdam manipuli manualis acervum de floribus odoriferis in uno collegimus. Omnia etenim nemo potest edicere; nec singula de multis consequenter exprimere. Materialem tamen substantiam de verbis nostris in primordio elicuimus; unde et subsequenter ea quæ in veritate gesta comprobavimus inferius adjicienda putavimus. Nam et miracula, quæ a vestris progenitoribus vobis edita nobis communicanda duxistis, et nobis hujus operis inchoandi dedêre fervoris inicium, et de nostrâ pietate indesperatæ credulitatis exemplum. Quicquid, etenim, de ore vestro pro veritate effluit, solius archana suavitatis auditoribus cunctis infundit. Unde de rivo fontis sapientiæ poculi spiritualis prælibamina haurientes, quo amplius ea ruminando nobiscum contrectavimus, eo ipsa dulcius palato discreti pectoris sapuisse cognovimus. Hæsit igitur animo, sedit desiderio, irrepsit ingenio, aliquod commentum saporis, quoddam condimentum dulcoris, quidpiam fulcimentum teporis de his componere; et, sub brevitatis compendio, plura includere. Nec materia præclarior vel forma nitidior aliqua effulsit, nisi quæ de Beati Cuthberti virtutis potentiâ et miraculorum gloriâ ex veritatis origine et beatitudinis semine nativæ processit. Ad miracula denique Beati Cuthberti describenda membranula exscidimus, pennas calamistravimus, et teneri studii diligentiam coaptavimus. Et miracula, quæ de vobis primitivè didicimus, pro vestri honoris reverentiâ, in ipsius operis primordio præmittendo describere procuravimus. Atque illa, quæ primitus sunt gesta, seriatim in uno congesta compegimus: quæ, vero, subsequenter effecta, collegimus seorsum, et inferius in suo ordine sublocanda putavimus. Nonnulla vero, quæ in veritate facta cognovimus, in loco suo et ordine subposuimus. De multis tamen decerpsimus aliqua quæ magis

approbavimus exequenda . Et de multitudine copiosâ, præcisâ materiâ cujusdam manipuli, effecimus onera leviora . De quibus omnibus compacto libello, ipsum vobis transcurrendum transmittimus, et vestro examini propriè reservavimus . Erit igitur vestræ providentiæ, minus decenter dicta immutando polire, deficientia vel omissa replendo substituere, supersticiosa vel pervacua delendo descidere, singula æquæ discretionis modulamine ponderare . Quæ, vero, vobis complacuerint, testificando veritati, certiora efficere, quæ autem in beneplacito vestro non sederint, moderato æquitatis libramine complanando corrigere . Testificatio etenim vestra probatissimæ auctoritatis exemplar est ; consilii vestri emendatio, summæ veritatis constantissima eventilatio est . Vestræ tamen sanctitati propriè congrueret talis efficatia operis, et non juvenili presumptioni deberetur hujusmodi prerogativa virtutis . Maturiori etenim stilo sanctificationis opera possetis edicendo efferre, qui maturæ sanctitatis canos jam in vobis potestis invenire . Sed quia multæ, ut quondam sæpius dixistis, solicitudinis opera inquieta vos agitant, ut cura multiplex ocia studii pacifica perturbando inquietat, ne indignemini, quæso, si filius vester humeros paterni sudoris alleviat, et opus sudoris et æstus oneris vestræ senectuti disposita in filii translata, sustentatione quiescat . Iccirco etenim spes prolis expetitur, ut paternæ senectutis clementia filialis gloriæ pietate gratuitâ mitigetur . EXPLICIT EPISTOLA.

CAP. III.—Excusatio Scriptoris apollogetica, ad sui excusationem, in sequens opus præmissa ; ne lector scriptorem vituperet cum polita verba in eo invenire non valeat.

Verbi Dei predicator officiosus multæ debet esse indaginis examinator studiosus ; officiosus ut vera diligenter exquirat ; studiosus, ne aliquid sub veritate oppaliatum obripiat . Duo hæc nobis necessaria duximus, ut alterius providentiam per alterius sagacitatis disciplinam temperando levigemus . Officium siquidem obsequendi et studium quæ vera sint disquirendi . Obsequi convenit officiosè per opera ; disquirendo discutere studiosè per exercitationis ingeniâ . Opus igitur officiosum devotæ servitutis persolvit ministerium ; ingenium vero studiosum inquisitione sollicitâ veritatis probatissimæ intendit perquirere sacramentum . Opus itaque ministerii nostri Beato Cuthberto officiosissimè exhibeamus et Piissimo Confessori studii nostri ingenio desudemus . Enimvero nichil pro ipsius amore poterimus efficere quod nobis invacuum valeat præterire . Prædicandi igitur officium aggrediendo suscipimus ; sed, ut officiosum nostrum sit

ei ministerium, quod solummodó veritati sit obnoxium indagemus : studiumque operosum exercitare instituimus ; sed devoto ministerii obsequio ingeniosè illi desudemus . Et si insipientia vires ministerii denegat, devoti tamen pectoris pietas materialem peritiæ substantiam administrat . Non tamen sumus de numero peritorum qui disciplinalem eloquentiam doctrinarum multitudine comparant ; sed potius de vulgo insulsorum qui loquendi audaciam temeritate verborum non perceptibili scientiarum noticiâ sibi usurpant . Unde et gloria nostra de facundiâ perita esse non poterit, cum nullius disciplinæ scientia nobis ad noticiam quondam attigerit sed intentio ardentioris affectûs ita perstringit animum quod caloris æstus nimii exæstuat pii propositi desiderium . Hinc est quod linguam frenum silentii mitigando cohibere non valeat cum scintilla flammivoma foris eructuare suspirat . Lingua igitur effrenis ducitur cum cordis intentio ardoris interni desiderio conflagratur . Sicque desiderii propositum ex pietatis magnanimitate acuitur ubi pusillanimis disciplinæ imperitia reperitur . Quod nobis specialiter contigisse cognovimus, qui nullius artis disciplinam vel peritiam circa nos hactenus effloruisse didicimus . Nam profiteri non possumus quamlibet artis peritiam, cum etiam nullius ipsarum investigationis...

CAP. IV.—Incipit Sermo de Sanctorum Tabernaculorum discretis generibus. . . . . .

Quam dilecta et diversa sint Tabernacula Domini virtutum ex operibus Sanctorum admirandis ostenditur ; quorum gloria a cælis, Dei gloriam enarrantibus, prædicatur ; et opera eorum a firmamento cælorum annuntiando detegitur . Tabernacula Dominica sanctorum pectorum sunt sacrata domicilia, in quibus manufactis tabernaculis, Deus, quasi sub velamine velorum inhabitat, dum sub multiplici virtutum varietate inhabitando delectat . Quatuor enim esse tabernacula in sacrâ scripturâ invenimus ; tabernaculum solitudinis, ubi est afflictio spiritûs et animæ et carnis ; spiritûs, per vehementius fervoris desiderium ; animæ, per flagicium delectationis et suggestionis nutantis assensum; carnis, per ardoris et incentivi caloris instinctum . Hæc tria inferius mentem deprimendo illiciunt, quia in solitudine sub temptatione viventes desudando deficiunt . Hæc tabernacula admirans Balaam, dirigens oculos contra desertum . " Quam Pulcra," inquid, "tabernacula tua Iacob" . Balaam, etiam, vanus populus interpretatur . Qui enim corde et opere vana sectantur cælicolarum spiritualia æmulantium desiderii instituta et propositi ardua admirari satagunt, sed imitari refugiunt .

Unde pulcritudinem alterius extollendo prædicant, et tabernacula virtutum sermonis jactantiâ commendant, non desiderii boni scintillâ prosequendo imitari deliberant. Jacob supplantorem viciorum alterum cognominant; se ipsum sordibus propriis cotidie coinquinando trucidant. Sicque alios ad cælestia, verbo tenus, favore jactantiæ instruendo excitant; se ipsos vero propriæ chamo nequitiæ luxuriæ condempnationibus æternis ignibus reservant. Portas tamen Syon Dominus super omnia Jacob tabernacula diligit, quia, qui in hymnis et confessione laudis divinæ mundo corde faciem majestatis contemplando rimari sufficiunt, propius et vicinius Dei noticiæ accedunt, quam qui sub incerto luctaminis certamine cotidie adversus vicia desudando contendunt. De secundo Tabernaculo dicit David, "Tabernacula Ydumeorum et Ysmahelitæ". Ydumei carnales intelliguntur viri, qui sola quæ carnis sunt sapiunt; et luxuriæ motibus, juxta lubrica carnis incentiva, deserviunt. Quibus Ysmahelitæ confederati conjunguntur, qui sibimet obedientes interpretantur. Unde eorum labilis ruina; et facilis labendi miseria quam patenter innuitur; dum carnis lascivia, procliviori peccandi consensu et obedientiâ subnixâ incurvatur. Luxuria enim, dum ardoris fomitem administrat, et mentis socordia libidini obediendo obtemperat statim de concupiscentiæ laqueo ad facinus nequitiæ prorumpitur; ut in peccati scandalum et offensionis laqueum corruatur. Carnem enim enervat voluptatis insania, et primum paret desiderii obedientiam; mox subsequitur ex carnis petulantiâ manifesta peccati ruina. Et quod diutius interius sorduit exteriori subito imperii contumeliâ contabescit. Nam latere non sinit virus quod interius serpendo coinquinat, nisi etiam exteriori turpitudine ad manifesta prorumpat. Caro igitur luxuriæ sorde polluitur; animus vero, ex voluptatis desiderio, suffocatus, ex consensu obedientis nequitiæ captivitati deservire compellitur. Tabernacula impii igitur dicuntur, quia, quantum possibile est, humanis aspectibus eorum facinora operiuntur. Sed dum semel colluvione involvitur semper proclivius rota nequitiæ in posteriora sordis commaculata retruditur. Unde, benè per Job de hujus modi dicitur, "squama squamæ conjungitur et per eas spiraculum non egreditur:" Squama squamæ conjungitur, dum nequitiæ macula sordis tabe vel spurcitiâ amplius magisque commaculatur; spiraculum vero per eas non egreditur, quia confessionis janua peccati adjectione adeo obstruitur, quod nulla vox peccati cognitionis ex ore peccatoris egredi sinitur. Tercium tabernaculum, conflictionis; in quo est viciorum collucta- tio et virtutis, in sæculo. De tercio etiam tabernaculo in psalmo dicitur, "Et requiem timporibus meis donec inveniam locum Domino, Tabernaculum Domino Jacob". Requiem temporibus

nostris damus, quando lamentis peccatorum, spe roborati misericordiæ, parcimus . Nam timpora nobis nostra evellendo detrahimus, dum doloris nimii desolatione afflicti, capillosa capite nobis præ nimiâ peccati confusione dolore et anxietate, mortisque dolore, evellimus . Confundimur enim ex sordidâ peccati recordatione quod egimus; dolore atterimur, eo quod subterfugere conscientiæ accusantis reatum non possumus : quæ, etiam nolentes, semper cameli more gibboso funus peccati dorso piaculi etiam nolendo portamus . Anxiatur in nobis, præ irâ, doloris spiritus, dum nullâ consolationis gratiâ in aliquo genere respirationis refocillari permittitur . Mortis dolore desolati conterimur, dum, hinc facinus peccati perpendimus: hinc metum tremendi Judicis nos declinare non posse conspicimus; hinc mortis exitum cum exitio maturius properare; hinc chaos inferni horridum inferius hiando dehiscere, set ad se absorbendum rictus patulos aperire; illinc vero conscientiæ terebrantis stimulos aculeatâ voragine animi vires absorbendo transglutire . Tabernaculum igitur sumus, cum sub umbrâ sancti Spiritûs, æstus carnis et incentiva desideriorum nostrorum quietâ pace refrigeramus, et in umbrâ illius protectionis obumbramur . Domino Jacob tabernaculum istud edificamus cum, ipsius gratiâ, vicia in nobis resecando supplantamus . Rectè igitur hoc tabernaculum non precio emimus, sed gratuito invenimus; quia non nostro hoc merito, sed Dei gratuito munere consequi valemus, ut ipsius tabernaculum effici mereamur . Meritum enim hominis Dei solius est muneris, non humanæ peritiæ, industriæ vel laboris . Labor siquidem ejus vanitas est; industria otiositas; peritia fallax pulcritudo et supersticiosa jactantia est . Jactantia seducit cor ex inanis gloriæ favore; ociositas deludit animum ex fumo concupiscentiæ deficientis in nichilum; vanitas vapore inani fumigat, et fimo auræ deficientis cordis cogitationes inficiando coinquinat; fallax pulcritudo oculos per visum transforat et umbra seductionis humanæ rotam nativitatis inflammat . Quæ eo citius seducta deluditur, quo citius de alio in aliud per accidentia transmutatur . Incertæ enim qualitatis nunquam aut vix retinet speciem, quæ præ statûs sui instabili mutabilitate nescit habere certæ considerationis effigiem . Unde necesse est rotam humanæ mentis, totiens immutata, deludi per speciem, et transformari per incertitudinem quotiens novam induendo assumpserit dissonantiæ prioris dissimilitudinem, et immutatæ formæ inæqualitatem . Quartum Tabernaculum Moyses in Heremo ante majus tabernaculum erigit, ubi longius a populo recedens tentorium fixit; ubi Dominus in columpnâ nubis et ignis spendore in ostio tentorii descendit, et, loquente Moyse et interrogante, Dominus respondit . Unusquisque autem Hebræorum in hostio papilionis sui sub-

stitit, et a longè post Moysi terga respexit . Tabernaculum hoc abrenunciationis sæculi accipitur, ubi de captivitate sæculi animus naufragatur . Moyses enim, qui, de aquâ extractus, interpretatur, animum significat, qui, abrenunciatione sæculi, de mundi concupiscentiâ liberatur . Tabernaculum vero quod foris extra castra erigit intentio est cælestis studii, per quod, eis quæ spiritualia sunt se innectit . Columpna ignis, quæ ad hostium descendit, flamma karitatis divinæ est, quæ, eorum animos, dono gratiæ cælestis ad spiritualia ascendit : nubes quæ operit, misericordia Dei est, quæ animam protegendo custodit : hostium in quod descenditur fidei bonitas est, cujus pietate spei fiducia enutritur . Moyses loquitur, et Dominus respondere dicitur, quia, juxta pii votum desiderii, compacienti medicamine animæ vulneribus condescendendo subvenire comprobatur . Hebræi interim in ostio papilionum suarum post Moysi terga respiciunt, quia fideles animæ quæ a sæculi desideriis transire deliberant exempla spiritualium et vestigia virtutum imitari conando detractant.

CAP. V.—De quadrimodâ Tabernaculorum Discretione et Potentiâ.

Primum igitur tabernaculum, in heremo solitudinis : Secundum, concupiscentiæ corporalis : tertium, afflictionis et viciorum colluctationis : quartum, terreni desiderii abrenuntiationis . In primo, temptationum stimulis urgemur sed non succumbimus ; in secundo, æstibus corporis atterimur, sed motibus propriis seducti deprimimur : in tercio, doloribus tribulati per adversa sola ad salutis desiderium reparati reducimur : in quarto autem, sæculi desideriis et concupiscentiis abrenunciamus, et a mundi illecebris temperamus . Primo calcamus sæculi luxum, et fluxum desiderii appetitum ; secundo corporis æstum experimur, et voluptatis illecebris vulnerati confodimur ; tercio, per amara resurgimur et tribulationibus erudimur ; quarto, de inferioribus transmigramus et supra hominem elati humana transcendimus . In primo, invenimus sæculi contemptum ; in secundo, lapsus peccati desiderium ; in tercio, respirandi refugium ; in quarto vero, viciorum subterfugium, et virtutis procreandæ emolumentum . Primum est ad informandi animi eruditionem ; secundum ad temptationis experimentum et cognitionem ; tercium ad exercitationis eruditionem ; quartum vero ad interioris hominis institutionem . His igitur quatuor tabernaculis apprehendere edocemur exitum aditumque virtutis.

CAP. VI.—Item de quatuor Tabernaculis aliis spiritualiter acquirendis.

Sunt etiam Tabernacula alia, quæ his sunt ex virtutum imitatione contigua. Primum est illud Salamonis quod sub pellibus tegitur. Secundum, Virginalis uteri, in quo Christus repausare cognoscitur. Tercium, hujus corruptionis, quo debito mortis absolvimur. Quartum, quod in cælis suspirando præstolamur. Salomonis tabernaculum est in terrâ istâ sub pellibus; quia nobiscum in hac mortalitate degit in nostræ etiam corruptionis et fragilitatis paupere [ita] miserationibus. Pelle enim nos contegit, dum sub mortalitatis miseriâ nos protegendo custodit. Tabernaculum Virginalis Uteri est de quo sapientia Dei locuta est. "Et qui creavit me requievit in tabernaculo meo". Qui enim eam creavit de nichilo in ejus requiescere dignatus est castimoniæ tabernaculo. Tabernaculum verè Domino exstitit, quia Sancti Spiritûs gratia ejus puerperium sine omnis peccati contagio obumbravit. Tabernaculum est corruptionis quo gravati ingemiscimus, quia mortis miseriâ desperati deficimus. Hac mortatilate gravati cotidie suspiramus afflicti; quia erui omnino non possumus nisi mortis debito, et peccati judicio de vitâ transducti. Tabernaculum quietis eternæ ibi nos manet, et jugitur gaudia felicia præparat, quo animus, non per sui meritum sed per misericordiæ beneficium, pertingere sperat, et concupiscendo gratulabundè delectat.

CAP. VII.—Quomodo quatuor præcedentia sub discretione occultâ sibi sint amica, confederationem participantia.

Quatuor ista Tabernacula superioribus sunt per virtutis gradus convenientia, quibus illorum possunt imperfectiora detegi et interiora dinosci. Nam mortalitatis et solitudinis tabernacula sibi congruunt: eo quod mortis tempore ad sterilitatis solitudinem cuncta recurrunt. Mors enim absorbet a vitâ, ubi heremi vastitas et solitudo cuncta redigit in cinerem et favillam. Solitudo etiam ibi vasta efficitur, ubi, ex horrore cineris et pulveris, nullus vicinus in contingenti reliquitur. Nullus enim adeo propinquus amicus est qui fœtenti in sepulcro putredini societatis impendat exequias, vel qui funeris velit vel præ fœtore possit contueri reliquias. Sed tota suavitas pulcritudinis sit sterquilinium vermis et putredinis. Unde benè per Ysaiam dicitur, "Omnes manus dissolventur". Manus dissolutione dissipantur cum omnis actus operis et affectus cogitationis in nichilum dissolvuntur:

nec manus tantum unius sed omnium: quia par erit et indissimilis retributio meritorum . Sequitur, "Et stupebit unusquisque ad proximum suum" . Proximi nostri sunt affectus cordis nostri, et actus cujus vicii et cujus vis scelus flagicii; affectus delectationis, actus impietatis, scelus iniquitatis et flagitium impuræ actionis . Delectationis affectus illaqueat et obtenebrando præcipitat . Actus impietatis ligatum comdempnat et vinculis infernalis carceris mancipatum adjudicat . Scelus iniquitatis infert improperium [*ita*] et convitium subsannationis . Flagitium impuri operis dat testimonium perpetuæ condempnationis . Unus quisque, in exitu mortis, suum stupebit ad proximum, quia quæ in vitâ luxuriæ spurcitia delectat in exitu vitæ illum sibi associandum proclamat . Ira, quæ modo furentem præcipitat, tunc indignationis consortem ad tormenta furoris et insaniæ convocat . Avaricia, quæ modo funibus miseræ cupiditatis illaqueat, tunc peccati laqueis ad inferni cloacam attrahendum intemptat . Stupor igitur ille non desinit animam hâc illâcque distrahere, quousque, excutiendo miseram, secum possit ad tartara raptam præcipitare . Simili modo et cætera vicia occurrunt et ad suæ dampnationis conciliabula accelerare compellunt . Nec exitum transitûs aliquem miseræ animæ permittunt, sed omnes aditus penitus obstruunt, quousque, funibus peccati involutam, secum ad tormenta perducunt . De aliis prosequi sigillatim propria omittimus, ne lectori fastidium generemus . Poterit tamen, si voluerit, ex his perpendere quomodo singulorum debeat propria informando reperire.

CAP. VIII.—De Tabernaculo carnalis concupiscentiæ, quâ proprietatis astutiâ respondeat adversariæ Virginali domicilio Pudicitiæ.

Tabernaculum carnalis concupiscentiæ et virginalis castimoniæ ita ex adverso sibi conveniunt, quod omni adversitatis genere sibimet alterutrim contradicunt . In tabernaculo enim carnalis concupiscentiæ, omnis est spurcia vitæ sordium immundiciæ, pollutio totius incontinentiæ . In tabernaculo virginalis continentiæ est castimonia sanctimoniæ, pudicitia munditiæ, justicia disciplinæ . Carnalis concupiscentia in fœtore luxuriæ et sordium pollutione delectata quiescit; et semper sub operimento maliciæ et nequitiæ in umbraculo desperationis delitescit . Nec aliud quærit nisi, cum meretriciis animæ concupiscentiis, virtutis substantiam et naturæ sapientiam per fœtorem luxuriæ dissipare; ut modicæ delectationis dulcedinem momentaneo possit saporis pruritu degustare . Nec aliud delectat apprehendere nisi

sordium commaculationibus vicissitudinem comparare . Ita, cotidiè, in detrimentum naturæ bonitas vertitur, cum nunquam penitus in nichilum devolvatur . Hoc enim libidinis proprium est, ut quo amplius delectationibus assueverit, eo amplius vetita concupiscit . Et, ut breviter cuncta paucis includam, per hanc mortis corruptionem, et putredinem delectationis, incurrimus unde ad mortis desperationem cuncti descendimus . Virginalis castimonia Deo sacrarium præparat, domicilium mentis adipe virtutis illustrat ; angelicæ civilitati parificat hominem ; cælestis conversationis formam imitatur et ymaginem ; hominem progrediendo excedit ; carnis vicia cum sit in carne ex desiderii passione non sentit ; Dei consortio se connectit ; Sancti Spiritûs gratiam ex frequenti orationis sibi meditatione asciscit . De quâ natum est lilium convallium, puteus aquarum viventium, fons ortorum, fasciculus viventium, plenitudo virtutum, semita vitæ vias inquirentium ; omnium flos et consummatio perfectionum . Unde quicquid corruptionis pruritus delectationis intulit castimonia piæ virginitatis extersit.

CAP. IX.—Quomodo confligat Spiritus et carnis appetitus ; et ubi Scriptura eos per judicii rationen comprobet et dijudicando distinguat.

Est et aliud in quo conflictio spiritûs, et corruptio carnalis appetitûs litem dirimunt, et contentionis animositate confligunt . Spiritus enim ad sui superiora congreditur ; in concertatione conflictionis se ipsum convincere nititur ; plusquam propriè est virtutis vel possibilitatis aggreditur . Nichil tamen est ad quod sufficiat nisi, gratiâ præveniente, resurgat . Appetitus carnis semper ad interiora deprimit ; nexibus desolationis involvit ; concupiscentiæ desideria instigando incendit . Et, nisi virtus divinæ miseracionis in subveniendo occurreret, per devia viciorum quam facillimè deperiret . Spiritus igitur et appetitus semper in contraria decidunt, et adversario more confligunt . Sed Dei gratia ibi solummodo operatur, ne alterutro, duelli certamine Jacob ab Esau superetur . Esau enim carnalis est voluptas . Jacob spiritualis est desiderii voluntas . Hæc sibimet adinvicem adversantur ; et nullâ vicissitudinis amicitiâ confœderantur.

CAP. X.—De sæculi abrenuntiatione et eternâ remuneratione, qualiter se oppugnando devincant.

In tabernaculo sæculi abrenuntiationis, et eternæ quietis, talis convenientia reperitur, quod quicquid in sæculi abrenunciatione agitur pro eternæ vitæ remuneratione intenditur. Nam omnis vitæ hujus concertatio, eternæ solius retributionis esse debet intentio. Concertare enim debemus sæculo, ipsius desideriis abrenuntiando; quo eternis perfrui possimus gaudiis, de propriis concupiscentiarum stimulis triumphando. Nulla est enim facultas virtutis quæ supernæ gloriam non expetit remunerationis. Sæculo igitur abdicantes abrenuntiamus, ut, post vitæ temporalis transitoria, eternæ vitæ sempiternis gaudiis inseramur. Abrenuntiatio seculi est, cum rebus abjurare intendimus abusivis. Res illas abusivas dicimus quæ usibus nostris non ex debito convenire comprobamus. Hinc procedit quod motibus corporis abstinemus, occulta dedecoris abdicamus, desideriis voluptatum propriis renuntiamus, affectus cordis conculcare intendimus, cogitationum ludibria calcando contempnimus, intentionum secreta rimantes eradicare concupiscimus. His itaque virtutum primitiis expediti ad quietis eternæ tabernaculum properamus, ut laboris mercedem a Domino percipiamus. Eternæ quietis tabernaculum quærimus dum jugi meditationis studio spiritualibus inhiamus, lacrimis et orationibus operam damus, spiritualibus vacantes intendimus, cælestium contemplantes misteria et ministeria spirituum admirantes intuemur. In his itaque tabernaculis inhabitando proficimus; vel deficientes per viciorum lubrica a recto tramite deviamus. Hæc sunt tabernacula justorum, et primi gradus conscendendi virtutum. De quibus plura in præsenti dicere omittimus ne ex prolixitate fastidium generemus.

CAP. XI.—Quomodo Tabernacula Domini sint dilecta, et diversa; et Dei Sanctis revelata. Recapitulatio brevis.

Quam dilecta igitur sint hujusmodi tabernacula nulla exprimunt sermonum eloquia. Dilecta enim sunt ex admiratione præmirificâ, diversa ex diversorum institutione morum, et discreta operatione variatâ. Multitudo admirationis non admittitur, quia quantitas illorum pulcritudinis et dulcedinis nullo modo perpenditur, pulcritudinis in virtutum varietate, dulcedinis in Sancti Spiritûs suavitate. Tantâ enim diversitate distinguuntur, quantæ diversitatis discretiones operum et distinctiones inten-

tionis cordium esse inveniuntur . Tot quidem progressiones diversitatis efficiunt quot operum dissimilitudinibus a se recedunt . Virtutum tamen tabernacula sunt quia boni operis administrationi deserviunt . Virtutes sunt, quibus vires gratiæ recuperantes reparamus ; tabernacula vero sunt affectûs gratiæ sub quorum umbraculo actus virtutis exsequimur . Hæc ex operibus Sanctorum admirandis ostenduntur ; quia præclarius per actus operum quam per strepitum sermonum Dei miracula eloquuntur . Cæli, qui virtutis imitatione et animorum inhabitatione sunt cœlibes, et idem ex beatitudinis cæli participatione consortes, hanc virtutis altitudinem enarrant ; et ex prædicationis sollicitâ administratione commendant . Qui cælorum firmamentum merito dicuntur, quia inferiorum et magis fragilium fides et opera in eis radicata fundantur . Mirabilia igitur Dei ab eis annuntiata deteguntur, dum, non tantum operibus, sed etiam miraculorum mirabilibus declarantur . Hæc ideo de tabernaculis brevius diximus, ut convenienti ordine ad Tabernaculum Beati Cuthberti descendentes pervenire possemus.

Finit Sermo de Tabernaculis Sanctorum.

INCIPIT LIBELLUS DE ADMIRANDIS BEATI CUTHBERTI VIRTUTIBUS QUÆ NOVELLIS PATRATÆ SUNT TEMPORIBUS.

CAP. XII.—Quomodo maris plenitudo venienti ipsius Corpori sacratissimo cesserit, et siccas harenas populo transeunti remiserit ; et quibus Sanctorum consimilatur, dum talibus præconiis honorificè declaratur.

Venerandus Confessor Cuthbertus, non mortis dolore devictus, sed quodam blando viventis tepore perfusus, sicut carnis labe corrumpi omnino non potuit, sic, quod vivens in carne prædixerat, post ipsius vitæ depositum cassari omnino non poterat . Namque dum ei vitæ exitus immineret et cœtus ab eo Fratrum verbum ultimæ edificationis expeteret, cœpit de temporibus ultimis sermonis seriem texere, et prophetico spiritu eis futuri seculi mala prædicere . "Sciatis," inquit, "et memoriâ retineatis, quia si vos unum e duobus adversis eligere necessitas coegerit, multo plus diligo, ut, eruentes de tumulo, tollentesque vobiscum mea ossa, recedatis ab his locis, et ubicunque Deus providerit incolæ maneatis, quam ut ullâ ratione, consentientes iniquitati, scismaticorum jugo colla subdatis" . Anno igitur ab incarnatione Domini DCCC.LXXV. transacto, contigit Angliæ fines latâ strage vastari ; et, sævienti Pyratarum Prædonumque mucrone,

populus circumquâque ex internicione deficiendo deperire. Nam civitates ignibus conflagrando consumebant; ecclesias et cymiteria multimodis sacrilegiorum pollutionibus prophanabant; puerperia de materno uteri gremio excidebant; infantulos, jaculis, spiculis et hastis transfodientibus lanceabant; nec ætati nec sexui vel ordini deliberabant[1]. Accidit, igitur, Lindisfarnensis Insulæ cives, talibus territi, consilium cum Episcopo et Clero inirent; et quid opus foret consilii secum solicitius pertractantes inquirerent. Sanctum enim corpus illius post se in Insulâ relinquere non audebant, ne præda hostibus fieret, et totius spei suæ opem et thesaurum sævus secum et truculentus pirata exportaret; nec quovis in loco abscondere vel in abdito coopertum recondere, ne Dei indignatio in eos debacchando desæviret; nec extra Insulam secum comportare, ne forte Beatus Cuthbertus in irâ suâ eos argueret, vel in furore suo eos corriperet; et, quam maximè, ne locus tantæ hactenus venerationis et dignitatis habitus, in solitudinem heremi et desolationem exterminii deveniret. Quid igitur consultè agerent, quove, in fugiendo, diverterent, penitus invenire non poterant. Et, si diutius in Insulâ moras innecterent, omnes, gladio consumente, deficerent. Et tamen ipsius sanctuarii direptionem, ædium sanctarum conflagrationem, pignorum suorum coram aspectibus propriis obtruncationem, et sancta coram se dari in pollutionem, vel sustinere nec etiam videre non poterant. Tandem, igitur, Beati Cuthberti dictorum reminiscentes, et necessitatem illam è duobus adversis, sicut prædixerat, instantem videntes, maluerunt, juxta ipsius præceptum, ossa illius de tumulo eruere, et secum in exilium comportare, quam aliquâ arte, scismaticorum jugo colla subjicere. Consilio igitur tam salubri inito, omnibus secreti sui depositum aperiunt, et se subsequi cum omnis substantiæ suæ frequentiâ, puplico edicti decreto præcipiunt. Noverant enim, et coram omnis concilii concionem claris vocibus contestabant, quod, quamdiu illum in comitatu habuissent, in manus gladii hostilis nullo modo inciderent; nec ullius rei sustinere detrimentum vel penuriam possent. His instructi consiliis, thecam Beati Cuthberti ligneam, in quâ eâtenus requieverat, corripiunt, et secum comportantes, cum cæteris ecclesiæ thesauris, ad maris litus usque deveniunt. Forte igitur, eodem momento, sinus maris alveum suum copiosius solito adimpleverat, et etiam ripæ prioris fines excesserat. Sacri igitur latores corporis, dum ad ripæ limites devenissent, ulterius progredi, metu cogente, non potuissent; tunc tantum gradum ibi sistere, et

[1] In margine "...... tus Ærdulfi...xxij."—[scilicet anno Episcopatûs Ærdulfi vicesimo secundo.]

maris reflui deliberabant recessus anfractuum expectare.[1] Lindisfarnea enim Insula a Lindis est cognominata, quæ prope fines insulæ, more fontis irrigui, oriendo defluit, et in rivi morem viantes brevi intervallo vadare compellit. Insula hæc; accedente reumate, cotidie bis undis spumantibus maris alluitur; totiensque, refluis maris sinibus, contigua terræ relinquitur, et viantibus gressibilis et accessibilis exhibetur; cum tamen harenæ spacium trium miliarium fore comprobetur. Subito igitur mare, cum jam plenitudine sui intumesceret, miris conatibus fluctus plenissimos in se retorsit, et viæ semitam, siccantibus harenis, viabilem omnibus præbuit. Erant enim eis aquæ pro muro, a dextris et a sinistris; et laterali parietis more sese in directo per aera linealiter extendebant. Cumque sacri portitores corporis procedere deliberabant, semper, ante sui vestigia, harenæ siccata limina et strata viatori area apparebat. Miroque modo, cum omnes viri et fœminæ, parvuli et juvenculæ, armenta et pecudes, oves et boves, jam infra maris ambitus sese procedentes incluserant, mox maris unda gressus eorum subsequens, sinus refluos adimplebat; et statim post terga eorum maris aqua usque ad plenitudinis fastigia pertingebat. Sicque coram eis semper in anteriora viam siccabilem præbuit, et post vestigia gradientium in fontis se pristini gremium mare retorsit. Ita denique, illæso vestigio, ad ulteriora pervenerunt, et, dum ad Insulam oculos retorquendo conferrent, totum maris ambitum copiosâ aquarum multitudine inundare conspicerent. Mare, igitur, Beati Cuthberti carnem incorruptam archam fuisse testamenti Domini præclari miraculi indicio patenter ostendit, quia, instar Jordanis, ad introitum sacerdotum, archam Domini humeris deferentium, se retorsit; et, ordine consimili, se post gradientium terga reclusit. Nec mirum; quia archa testamenti æterni corpus et caro exstitit Beati Cuthberti; in quâ archâ urna aurea est Beati Cuthberti, pura Deo et immunis a peccati contagio animæ conscientia, habens manna se infra reconditum, æternæ spei cæleste desiderium, et virgam Aaron quæ floruit et fronduit: id disciplinæ spiritualis rectitudinem quæ floruit ex gratiâ et fronduit ex copiosæ virtutis fructibus et inundantiâ. Thurribulum etiam de auro tenet purissimum, id est purissimi cordis domicilium, in quo thus devotionis suavissimo orationis fumo et compunctionis

[1] *In margine, manu coævâ.* Poterat quidem tunc Beatus Cuthbertus eis siccare maris transitum sicut fe ..at postmodum. Nam anno ab incarn...M.LX.VI. redeuntibus cum...Patris corpore....sese aperuit et humidas har...siccas jam illis...Quod factum est Egel...episcopante LXXV ann...ex quo ab Alduno in Dunelmum corpus ipsius delatum est; sed iterum viij Kalendas Aprilis sacrum corpus Dunelmum est reportatum et monasterium solempniter reconciliatum. The chasms in this marginal note have been occasioned by the knife of the binder.

odore nectareo redolet, et carbones cordis quasi nimiâ devocione affectiones igniuntur; qui igne Sancti Spiritûs cotidie et continuè in altari ipsius sacrati pectoris mirâ suavitate accenduntur. Et quod Moyses virgâ mare in divisiones divisit Sancti Cuthberti typo refulsit; qui sicco vestigio in Dei virtutis gratiâ populum sibi subditum maris undas transire præcepit. Josuæ itaque Beatus Cuthbertus et Moysi non tam consimilis effulsit quam etiam incomparabilis; quia quod ipsi viventes, orationibus, et aliorum forte necessitatibus promerentibus impetrantes obtinebant, hoc solius Beati merita Cuthberti, jam defuncti, apud Dei misericordiam propriis propiciantibus meritis impetrabant.

CAP. XIII.—De Clerico, qui ad Tumbam Sancti Cuthberti confugit; qui, omnia, quæ Pyratæ dicebant vel facere minitabant, vidit et audivit; ipse tamen ab eis nec videri vel sentiri non potuit.

Clericum itaque quendam, fugientes, ecclesiæ custodem, reliquerant; a quo, superveniente prædonum rabie, quidnam de ecclesiæ prædiis fieret se certius audituros confidebant, et, quando reditum sperare debuissent, ab eo discere et audire instituerant. Forte, igitur, illis ad Insulam adventantibus, et ecclesiæ limina subeuntibus, clericus ille, timore coactus, ad Beati Cuthberti tumbam confugerat, sub cujus præsidio vitæ commercia postulabat. Illi igitur, nudato ense, spicula fulgrantia vibrabant, et circumeuntes ecclesiam, si quempiam, sui gladii satellitem, invenire possent, sollicitius quæritabant. Incredibili vero operis genere, clericus ille pervigil ante Beati Cuthberti tumbam sanusque residebat, omnesque eorum ambitus, actus et strepitus et comminatus, quam studiosius advertebat. Videbat illos qui eum audire nec videre non poterant; gradientibus et sævientibus consociatus adherebat, qui eum dinoscere vel sentire omnino non poterant: Beatus enim Cuthbertus caligine videndi et non discernendi, quæ Græco eloquio aorosia dicitur, eos perfuderat; et eos illa, quæ videre non expedierat, contueri minimè permittebat. Ubi illud antiquum miraculum jam hic novâ pulcritudine dedicatur, quando Angeli Loth jam viribus urgendum, clauso a tergo hostio, omnes exterius a minimo usque ad maximum cæcitate horribili percusserunt, et totâ nocte circumeuntes insaniendo hostii aditum, quem quærebant, penitus invenire non poterant. Et duo Discipuli in Emaus euntes eodem cæcitatis genere percussi fuerant, quia oculi eorum tenebantur ne Jesum colloquentem agnoscerent, cujus cognitione adhuc indigni exstiterant. Nec aliquid præclaræ

virtutis miraculum in totius sacræ scripturæ serie poterit reperiri, quod in admirandis Beati Cuthberti operibus non consono moderationis ordine completum valeat approbari. Illi igitur totam Insulam pervagabant, et diripientes omnia secum exportabant. Multum tamen adinvicem conquerebantur, quod ita omnia, illis non prævenientibus, de eorum rapinis et rapacitatis ingluvie subtracta videbantur. Perpaucos, quos invenerant, gladio devorante dilaniabant. Alios etiam expoliatos verberibus et contumeliis afficiebant. Quæcunque autem, quamvis pauca, invenire poterant, omnia asportando diripiebant. Minabantur insuper quia si aliquando eorum reditum advertere potuissent, quam celerius accelerarent, ut eos gladio devorante consumerent: et tanto in eis acrius desævirent quanto formidolius illis illusissent: "Fugam," inquiunt, "nullatenus inirent nisi ad gladii nostri vibramina anxiùs trepidarent, et pretiosioris thesauri secum depositum transtulissent. Unde advertere liquido possumus quam facile illos devincendo subjugare possimus, et quanti lucri commertium de illorum interitu sperare debeamus. Studio igitur nostro diligentiorem sollicitudinem adhibeamus, ut quandoque redeuntes gladio prævenire possimus." Hæc et his similia in auribus clerici illius insonabant, et frementes furoris spiritu plurima adjiciebant. Illis autem demum egressis, consurgens clericus et ad Episcopum sociosque suos profectus, cuncta eis ex ordine retulit; et ad Insulam redire eos omnino prohibuit. "Cum vero" inquid "Beatus pacem Cuthbertus reformare disposuerit, aditum patriæ vestra dignatio quam citius adipisci prævalebit." Pluribus autem eos commonitos eloquiis, ad interiora deserti cum eis subiit; et aliquamdiu cum eis moras innexuit, demumque cætera eis denuntiaturus domum repedavit.

CAP. XIV.—Quomodo corpus Beati Cuthberti in tabernaculis per annos septem habitaverit, et in humeris servorum deportatum fuerit, et quam felices illi portitores exstiterint, qui tam sacri hospitis bajulatores fuisse meruerint.

Pater igitur misericordiarum et totius consolationis, in omni tribulatione populi sui, Beatus Cuthbertus, septem annorum spacio integro, per deserta invia et inaquosa, circumquâque, in humeris devotorum circumferebatur: et, dum domorum tecta operimenti hospicia denegaverant, sub tabernaculorum umbraculis morabatur. Quam felicia erant illa tabernaculorum domicilia quæ sub tanto hospite enitebant; quam felices humeri qui tam suavissimi honeris jugum portare meruerant! Verè jam cælestis spe dulcedinis perfectè initiati fuerant qui talis

sarcinæ pondere subjugari prævalebant. Jam participes effecti sunt cum illo cælestis gloriæ, qui conformari meruerant tantæ dignationi cælestis misericordiæ. Vaccæ igitur mugientes, sicut in Regum volumine legitur, dici poterant, qui in plaustro, Dei archam deferentes, de terrâ Allophilorum recto tramite incedentes ad agrum Bethsamis, ubi in valle metentes frumenta secabant, sine errore descenderant. Nonne vaccæ fœtæ merito dici poterant, qui sponsalia jura, pro amore Beati Cuthberti, relictis filiis et conjugibus, reliquerant; et colla superba et sullimia ipsius sacro corpori devehendo subjugaverant. Mugiebant itaque pro amore pingnorum quæ domi reliquerant, dum votis et lacrimis pro eorum sospitate et salute Beato Cuthberto cotidie et continuè suspirando supplicabant. Ad domum solis, quæ dicitur Bethsamis, nusquam deviantes descenderant, quando ipsius incorrupti corporis thecham, quo ipse eis suggerendo commonuerat, juxta Episcopi et confratrum suorum decreta deferebant. Nam domus solis justiciæ est conventus sacræ præsentis ecclesiæ, quæ, in valle humilitatis, Beati Cuthberti præsentiam suscipit, dum ipsius mansuetudinis præcepta custodit. Et in valle conversationis humilis metit grana seminis virtutum justiciæ, dum ipsius imitatur exempla doctrinæ. Quam amabilia ejus excubiarum fuerint tabernacula, quæ balsamus ipsius odoris perfuderat, odor miræ suavitatis asperserat, flagrantia dulcedinis intimæ tota compleverat, verè felicia indumenta quæ Jesu Christi carnem in sepulcro ambierant! Nec gloriæ sunt tabernacula Beati Cuthberti commendatione indigna, quæ ejus menbra coperire meruerant, quæ per multos annos incorrupta perduraverant. Nam Christi Domini, cujus caro sanctissima juxta David testimonium non data est videre corruptionem, caro Beati Cuthberti potest specialiter intelligi; qui consequenter caro est Christi, eo quod in æternum non sinitur ex fragilitatis vetustate corrumpi. Caro igitur Cuthberti caro est Christi; nam quid de Christo peculiariter prophetando præcinitur, Christi gloriæ magnificentiâ, in Beato Cuthberto, familiari virtutis beneficio et sanctitatis privilegio, specialiter adimpletur. Caro est itaque de ejus carne, os de osse ipsius et corpore, membrum de capite, artus de juncturâ ejus et soliditatis compagine. Et virtutis tabernacula dici merito poterant, propter virtutum et miraculorum frequentiam, quæ crebrius et sæpius quam circa ipsa tabernacula in heremo fieri solita erant. De quibus præclaræ admirationis miraculum quoddam edicemus, ut ex istius miraculi magnitudine, cæterorumque, facilè quantitatem et virtutis efficatiam possimus indagando perpendere.

CAP. XV.—De quodam prædictorum portitorum comite, qui caseum furtivè sustulit: qualiter, orantibus fratribus, in wlpeculam sit formatus, et iterum Beati Cuthberti misericordiâ reparatus: et qui carrum ad corpus ipsius deferendum invenerint et quomodo ipsi nominati fuerint.

Semper piorum innocentiam solet iniquorum nequitia experiendo prosequi et invadere; et de pietatis justiciâ occasionis materiam nequiter sibi excidendo exsculpere. Nec unquam fidelium consortia poterant ita in bonitatis unanimitate persistere quin infidelium edacior invidia contumeliæ vituperium non eis potuerit inferendo ingerere. Nam filiorum Jacob Josep innocentem invidia vendidit; et inde infidelitas apostolicæ fidei fundamenta experiendo concussit. Et non nunquam etiam fidelibus solent infidelitatis molimenta occurrere, et momentaneâ temptationis illusione decipere. Unde Saulus, in primordio ætatis, temptationis probra sustinuit, et temptationis pondere præventus, in insaniam persecutionis exarsit. Demum, vero, Apostolici culminis gradum meruit, et plus omnibus laborans, cæteris in regno coæquetius esse promeruit. Nec, ideo, quempiam debemus, quasi reprobum judicando, refutare, quia, ad momentum temporis, quemlibet viderimus temptationum illusioni succumbere. De fratribus, igitur, qui Beati Cuthberti corpus per septem annorum detulêre curricula, non poterimus sentire dissimilia; quia, si aliquid eis ad momentum subitæ temptationis irrepsit, non id ad eorum condempnationis testimonium sed ob fragilitatis consciæ fuit, et incursus subiti impedimentum vel infortunium. Hæc omnia iccirco præmisimus, quia de Fratris, qui peccaverat, merito vel judicio incerti existimus. Poterat enim evenire ut neque ipse neque parentes ejus peccaverint, ut sui merito peccati vulpecula fieret; sicut et Beati Cuthberti specialis potentiæ præconium esse potuit ut virtutis suæ efficatiam in ejus experimento edoceret. Sed de his jam satis diximus: nunc autem ad miraculi ordinem veniamus. Cum, itaque, Beati Cuthberti corpus circumquâque in tabernaculorum umbraculis circumduceretur, contigit, ut, a fidelium populis, ei sollempne servitutis obsequium, et ab omnibus etiam alienigenis, certatim impenderetur. Alii enim ei nummismata, flexo poplite, offerebant; quidam vestimenta præciosa vel serica ad ejus honoris cumulum et sanctitatis testimonium deferebant: nonnulli etiam linum vel stamina, lanam vel vellera: quibus vero minoris impendii facultas exstiterat, panes vel caseum proferebant. Et, licet discreta deferentium esset oblatio, potuit tamen compar esse meriti eorum intentionis affectio. Quodam vero tempore

inter alia recens [ita] caseum frequens turba detulerat, quem manus Clericorum ad communes usus omnium, sibi in conclavi reposuerat. Nec aliquis minoris munus precii vilipendat, vel negligentiæ ascribendum deputet, cum duo minuta Viduæ regnum cæleste comparaverint, et calix aquæ frigidæ præmia merito mercedis æternæ adquisierit. Et in tabernaculo Domini, alii aurum, æs, et argentum, deferentes offerebant, sed et pelles arietum rubricatas et caprarum pilos, ex præcepto Domini, minimè abjiciebant. Constat enim meritum offerentium ex affectione cordium et desiderio intentionum, non ex magnitudine vel quantitate donorum. Sed, quia fragilis est mortalium labilis et nutabunda conditio, contigit quendam Fratrum ex prædicti casei desiderio graviter stimulari, et aculeo concupiscentiæ indomabilis æstibus perurgeri. Videbatur enim levius, mortis jaculis interire, quam propriæ posse passionis ignominiam delenire. Unde, clam accedens, furtivè caseum sustulit, et ubi secretius potuit, in abdito sibi recondendo reposuit. Procedens ergo cum cæteris, quasi ignarus apparere voluit, quia nemo fratrum aliquid consimile de ipso credere potuit. Fames etiam tunc temporis in totâ terrâ prævaluerat universæ Anglicæ regionis. Unde videres homines ex pestilentiæ morbo subito morientes, alios, pelle a carnis counitione dissiliente, turgentibus genis turpi genere inflantes. Nam tumor internæ ægritudinis adeo pellem exterioris hominis extenderat quasi calamus flatus [*al.* fœtus] flablorum administrans folles extrahendo protendat. Pallor in ora consederat, macies totum corpus absumpserat, tumor vero intercutaneus ex famis inediâ, a plantâ usque in verticem, corium, sicut in tentorio, extenuabat. Nempe, sævientibus eo tempore per Angliam Barbaris, septenis annis omnis regio inculta jacuit, nec aliquis vomere vel ligone cespitem terræ nisi in abdito movere præsumpsit. Inguar enim et Ubba totam terram latâ strage depopulando consumpserant, et per omnes Angliæ nationes catervatim eorum acies disperdendo discurrebant. Beatum insuper Ædmundum de Rege Martirem effecerant; et sagittarum jaculis stipiti colligatum, velud hericium omni parte spiculis hirsutum, neci tradiderant. Capud etiam ejus gladio vorante absciderant, et in silvis, vepribus densioribus consitis, in abditis illud occultaverant. Sed populo illud circumquâque per nemorum obscuriora quærente, lingua nativâ loquelâ in capite sonuit 'et, *her*, *her*, sæpius replicando, omni populo se pupplicando ostendit. Populus vero, lupo infinitæ magnitudinis illud inter brachia complectente, auferendo sustulit, et corpori reliquo appositum quasi integris colli compagibus counitum apparuit. Tantum vero, in fili mo-

rem serici rubentis, circum colli rotunda jacentis, signum præcisionis apparuit; sed corruptionis labem caro ejus omnino sentire non potuit. Illi vero, civitates et ecclesias ignibus conflagraverant, passimque populos exanimaverant, omniaque, quæcunque potuerant, in exterminium prædamque ducebant. Unde pauperibus, qui se in antris specubusque latitantes absconderant, nichil penitus unde cibaria possent comparare reliquerant. Perpauca igitur cibaria, quæ admodum raro poterant inveniri, non supererat unde poterant jure mercimonii comparari. Illi, vero, qui aliquid hujusce habuerant, potius sibi abditum conservare, tantumque pauperem de his sustenando animam protelare, quam aliis vendendo erogare, volebant. Unde quisquis quod potuit sibi in occulto conservandum detinuit. Famuli igitur Beati Cuthberti, qui eâtenus corpus suum collo humeris brachiisque detulerant, ex longitudine temporis et pro fatigatione itineris pene defecerant; nec amplius quam quatuor onerarii, qui familiarius ei semper inhæserant, ad opus oneris superstites erant. Murmurando ergo musitare cœperant, et de laboris infiniti lassitudine persæpius adinvicem conquerendo dolebant. Beatus interim Cuthbertus, per visionem cuidam eorum[1] se exhibuit, et his exhortatus verborum seminibus dixit. "Die crastinâ quisquis de vobis quatuor[2] per nemoris interiora procedat, et quid ibi forte invenerit oneri mei corporis deferendo apponat. Nam vos diutius fatigando laborare ulterius non indigeo: tantum mei corporis custodiam et progrediendi itineris curam vobis committo. Illi mox, talibus auditis, matutino sub diluculo consurgunt, et per nemus quærendo alacrius processerunt. Primus ergo, frænum de arbore pendentem conspicit, illumque sociis delatum singulos ingenti stupore percussit. Unde et Stithard *Rap* cognominari meruit, eo quod fræni funiculum primus invenire promeruit. Secundus autem, dum ulterius per nemora subiit, equum rufum, frænum prius sonitu excutiendo, sibi occurrentem apprehendit, frænique loris innexum tercio sodali contradidit. Pro cujus inventionis opere, *Coite*, semper, quod equum sonat, vocabatur agnomine. Tercius etiam, dum paullulum cum equo procederet, contigit subito ut carrum perpulcherrimum decenti venustatis genere de ligno excisum, et omnimodis cum cæteris, talis negotii usibus necessariis, compositè oneratum inveniret: cui equum devehendo mox inseruit et cum nimiâ alacritate ad consodales eduxit. Qui Unred, *Cretel*, quod carrum anglicè dicitur, ab eis, posteris temporibus, cogno-

[1] *In margine, manu eadem,* Hunredo nomine.

[2] *In margine, m. e.,* Nam præter VII qui ei familiarius adhæserunt omnes recesserunt, Hunred, Stitheare, Ædmundus, Franco.

minabatur.[1] Igitur Beati Cuthberti corpus sacratissimum in carro predicto postmodum reponebant, et sic circumquâque eum sine sui gravaminis fatigatione deferebant. Nec edici verbis poterit quanto exultationis gaudio turba subsequens exhilarata convaluit. Famis tamen inedia, super omnia, super sese irruere pertimebant, eo quod nil in terrâ superesse granorum seminis, vel quosvis inveniri fructus segetum viderant. Fortuitu, igitur, in Pictorum regionibus deserti vastissimis advenerant; nichilque uspiam ciborum nisi tantummodi equi capud et prædictum caseum in suâ ditione possederant. Capud etiam equi istius tempore destitutionis et dispendii vix emi potuit quinque solidorum siclis argenti. Multisque diebus ad refectionem nichil panis occurrerat, sed carnibus equorum et caseis, vitæ pauperiem turba esuriens sustinebat. In his tamen eis copia deerat, quia consimilis causæ inopia omnium animantium genera in cunctis finitimis regionibus pene consumendo exhauserant. Omnes tamen vitæ subsidium de equi capite, quod sallierant, et de caseo, super quo secretiores se fore confidebant, se mortis differre dispendium verbis et cordibus allegabant. Ille ergo, qui furti conscius fuerat, se tali esu diutius cæteris vitam protelandum interius animo insultante gaudebat. Unde quanto eos super casei sui portione gratulari advertere potuit, eo ipse amplius esum in occulto concupivit, nec tamen aliquod tempus congruum, quando illum depascendo consumere posset, invenire prævaluit. Voluit etenim, et ex animi proposito deliberavit, in occulto penes se illum commedere, et insaciabilis ingluviei rabiem talis edulii commertio saciare. Videbat enim quia teneritudo casei ardorem faucium exacueret, pinguedinis adeps cupidinis ingluviem animando accenderet, voracitatis libidinem et æstûs ardorem dulcedo illius suavitatis fovendo et erigendo nutriret, lenitatis contactus et saporis haustus bilem stomachi et rabiem animi et tumorem ventris et hyantis abyssi viscerum procrearet. Nichilque sibi defore posse putabat, si desiderii sui æstum insaciabilem gustu rapaci saturare potuisset. Tempus igitur congruum excogitando quæritabat, sed prorsus competens Fratrum ignorantiæ silentium invenire non poterat. Ardoris itaque insania eo vehementius rabiem cupiditatis accenderat quo minus temporis importunitas arridebat. Nam dilata peccati desideria et impedita flagicia plus animæ cupiditatem excitant quam præpediendo delectant, quia magis vetita complacent, quam concessa vel suppetentia; et licenter desiderio militantia animum placando sedare prævaleant. Contigit, itaque, quod,

[1] *In margine, manu eadem,* Quartus vero qui superfuit, sicut dicetur in subsequenti, pro caseo quem furto sustulit *Tod* agnomen accepit.

intercurrente morâ diutinæ dilationis, hora regularis diurnæ refectionis instaret, Fratrumque cœtus, licet, numeri quantitate permodicus, guasape per genua decurrente, ad mensam humilem gremio terræ, solotenus resideret. Non enim mensarum copia in heremo occurrerat, vel tripodum altitudinem nullius fastûs ambicio quæritabat. Cum igitur angustioris paupertas compadii ad sufficientiam lautioris potuit edulii minus sufficere, casei cœpit recentis memoria quorundam animos ex meditatione succendere: demumque, spiracula cordium in querimoniam verborum conformare. "Heusnam," inquiunt, "quis ne caseum recentem, quem ad Sancti Cuthberti thecam vidimus, sustulit; quisve ad communis usus negotii illum in conclavi secretiori reposuit?" Is interim clericorum, qui eum prius cernentibus aliis de medio sustulerat, ad locum quo illum reposuerat concitus accurrebat; et nusquam illum reperiens, circumquâque musitando discurrebat. Demum, vero, pallido rubore suffusus, ad consodales rediit; eisque, pro sui excusatione, plura prætendit; et quomodo furto sublatum, eo ignorante, fuerit, manifestâ relatione, cum multimodâ juris jurandi attestatione disseruit. Et quamvis forte quispiam eorum illius attestationi fidem adhibuerat, erat tamen nichilominus eorum aliquis qui ei non credendum aliquâ ratione judicabat. Unde paulisper doloris miseria cordis ejus secreta attriverat, et blandientium forte subsannatione vultus illius serena ruboris verecundia suffundebat. Sedentibus igitur et mutuâ relatione de casei furto conquerentibus, cœpêre vicissim alternâ mutuatione dicere, et Sancti Cuthberti opem talibus alloquiis implorare. "Sanctus," inquiunt, "Cuthbertus nobis tribuat ut fur casei sui et nostri vulpecula fiat, et de homine in vulpis transformetur effigie, ut ludibrium fiat aliis; qui contumeliæ opprobrium intulit suis consodalibus et conservis. Nam in simulationis antro latitat, quicunque subdolè nobis caseum nostrum sub specie simplicitatis occultat. Nec communioni fraternitatis nostræ in Christo vel Beato Cuthberto participat, qui, sic, latenti scelere de communis boni substantiolâ nos decipiendo defraudat." Talia igitur mutuo et alternis vocibus ingeminabant, et ut fur casei vulpecula fieret a Beato Cuthberto efflagitabant. Nec vocum tantummodo verbis stridulis hæc dicentes proferebant, sed magis voti desiderio et precum instanti suffragio talia fieri deposcebant. Unde Beatus Cuthbertus, et his ex pietatis compassione consuluit, et in fure suæ virtutis magnalia consequenter ostendit. Nam, subito, dum adhuc ad mensam residendo discumberent, contigit, ut, sicut solito devotionis ardore, crebro sollicitudinis desiderio ad Beati Cuthberti sepulcrum oculos intorquendo respicerent, mirabile dictu, sed mirabilius est ad-

mirationis effectu! Ecce, enim, vulpeculam, per Sancti Cuthberti thecham discurrendo, circumeuntem conspiciunt, et caseum recentem inter fauces comprimendo tenentem; et admirandæ stupore novitatis, animo hæsitante quid hoc miraculi esse potuerit, adinvicem consulunt. Quærunt igitur an aliquis sociorum a mensæ participatione defuerit, vel quis ille fuerit quem communi collegio defuisse contigerit. Diuque quæritando musitantes, omnes collegas ad mensam dicunt resedisse, et ex nominum cognitione, et quantitatis atque numeri supputatione neminem, refectionis tempore, defuisse. Tandem vero unum, Eilafum nomine, comprobant inter reliquos non adesse, quem subito disparuisse conjiciunt; ipsumque, vulpeculæ speciem gerere et furti sui indicium prodere, contestanter edicunt et indubitanter asserunt. Wlpecula, interim, illa, hac illacque circa sepulcrum Beati Cuthberti circumiens cursitabat, et, hyanti ore, recentis casei prædam pendulis faucibus prætendendo retinebat: saltu instabili et motu discursûs agili non nullos in cachinnos excitabat. Prædam vero furti, et decipulam laquei propriâ fraude compositi, nec vorare potuit sicut instituit nec celare, prout animo proposuit, nec latere, eo quod vellus insoliti corporis opus sceleris ostendit, furtique præda cognitioni mutuæ indicio effulsit. Unde famis infamia, et piantis peccati contumelia alterno scandali laqueo se vicissim prodiderunt, dum infamia furti culpam redarguit, et opprobrii contumelia ex insoliti miraculi novitate reluxit. Pietatis denique visceribus acti, cœpêre vicissim alterutros sociorum commonere, et ad studium miserationis compatienti exhortatione inflectere. "Nunc, ecce," inquiunt, "Beatus Cuthbertus furi nostro satis contumeliæ pro suæ merito iniquitatis intulit; virtutis suæ potentiam nobis sufficienter ostendit, illius sceleris probra cohercuit, et nostræ fidei dispendia sub incertâ varietate nutantia inauditi stupore miraculi reparando consolidavit. Igitur omnes in communi Sancti Cuthberti clementiam imploremus, ut de vulpeculâ istâ hominem pristinum recipiamus, quatenus non tam furoris iræ illius judicium, quam miserationis ejus beneficium nos suscepisse gaudeamus." Tunc omnes simul Sancti Cuthberti clementiam devotis supplicationibus imploraverunt, et, quia in fide et dilectione postulârunt, mox sui desiderii fructum assequi meruerunt. Nam subito, in hominem reversus, coram Eilafus astitit, et sui sceleris facinus et Beati Cuthberti dignationis munus evidenter ostendit. Et ita quod coram et in occulto sustulit, in manifesto, palam omnibus reddidit; experimento Beati Cuthberti iram infidelibus prædicans et miserationis ejus clementiam cunctis indicando enarrans. Contigit etiam, quod pro ipsius reatu criminis, et ob memoriam tantæ virtutis, omnis ejus progenies usque in hodiernum diem

ipsius vocetur agnomine, et notetur ex virtutis Beati Cuthberti, et fraude sceleris paterni consobrinâ prodigii operatione. Nam anglicæ linguæ et loquelæ maternæ improperio tota illius familia stirpis, *Tod*, quod vulpeculam sonat, cognominantur eloquio.

CAP. XVI.—Quomodo antiquis temporibus Ecclesia Beati Cuthberti fuerit instituta; et de prophetiâ Clerici adimpleta, et quam mirificè ignis de cælo cecidit, et domus Divitis, cum omnibus prædiis consumpserit. Horrei vero partem in quâ corpus ejus eâdem nocte requievit, lædere non præsumpserit.

Beatus vir qui non abiit in consilio impiorum; ex consensu suggestionis nequitiæ. Beatus pater Cuthbertus exstitit, cujus vitæ sanctitudo tota sine maculâ corruptionis effulsit. Vir enim prædicatur, ex perfectis virium virtutibus; beatus edocetur, ex nitidissimis vestigiorum boni operis prosecutionibus. In consilio enim pravitatis incentorum, ex consensu peccati non abiit; in viam peccati et delectationis sordium ex mundanæ corruptionis fragilitate, in contagio nefariæ cogitationis deliberando dilationis gradum non adhibuit, nec in cathedrâ malignitatis operum, quæ sunt pestilentiæ affectionis iniquitatum, sedem quietis desperationum non componendo resedit. Et iccirco quantum ejus virtutis beatitudo interius coram Deo enituit, tantum ejus magnificentiæ claritudo coram hominibus mirabilius progrediendo prævaluit. Unde merito contigit, quod quam sullimia fuerint ejus interna virtutum cordis edificia, tantum, licet nullâ comparatione, coæqualiter ipsius fabricæ ecclesiarum excreverint fundamenta. Nam et illius virtutum magnitudo prominet ex murorum ecclesiarum ipsius præeminentiori structurâ: ipsa vero artificiosa manuum cælatura ipsius conformantur ad opera, pulcra, admiranda, et inenarrabili virtutum varietate distincta. Hinc est quod plerique prudentium, dum alta ecclesiarum ejus edificia sullimiori murorum fastigio porrecta conspiciunt, sagacioris animi ingenio, ad ipsius magnitudinis meritorum et consideranda præmia illius beatitudinum animi acies mox convertunt. Quod temporibus antiquis plus miraculo exstitit quia tunc magis innocentiæ simplicitas viguit, quam modernis diebus; in quibus solius astutia calliditatis arces superbæ sullimitatis erexit. In illis enim diebus quibus in primordio Beatus Cuthbertus penes Dunelmum sibi quietis sedem elegerat, cœtus Clericorum qui usus in canendo monachorum eotenus tantummodo retinuerat, in eadem ecclesiâ, sub Episcopo, dominii privilegium obtinebat. De genere quidem et

eâdem nutriturâ fuerant qui primitus sacrum corpus ipsius de Insulâ Lindifarneâ transvehendo transduxerant. Prebendas etiam de more Canonicorum, qui nunc dicuntur Secularium, de ecclesiâ possidebant, et exercicia monastica in officiis Ecclesiasticis persolvebant. Unde contigerat quod is, qui superius in vulpeculam conversus fuerat, jam tunc temporis, tali religionis scemate, ecclesiam de Bethligtune cum pertinentiis suis jure canonicali in suâ progenie possidebat. Usque in diem enim præsentem ibidem ejusdem viri cognatio perseverat, quam populus accola et convicaneus, Tod, vulgari edicione cognominat. Inter eos vero quidam vir veteranus vitæ honestæ fuerat, qui singularem corporis Beati Cuthberti custodiam optinebat. De viro vero isto creditur quia tantæ familiaritatis apud eum exstiterit quod Beato Cuthberto capillos et non nunquam ungues præcidere solitus fuerit. Nempe familiare colloquium cum eo aliquotiens habuit, unde et Sancti Bedæ Doctoris cæterorumque Sanctorum reliquias ubi inveniret, vel qualiter eas exportaret vel circa se illas reponeret, eum diligentius informando edocuit. Hic tanti apud cæteros habebatur, quod quicquid in veritate assereret, prophetiæ oraculum esse crederetur. Die igitur quodam, circumsedentibus cæteris, cœpêre quidam, tam fratrum quam advenarum, loci situm et murorum ambitum, et altitudinem Ecclesiæ turrium, magnidici faustu eloquii vehementer extollere; et Beati Cuthberti gloriæ meritum singulari admirationis præconio specialius commendare. Erant siquidem in Albâ Ecclesiâ, in quâ primitus requieverat, duæ turres lapideæ, sicut qui vidêre nobis retulêre, altius per aera prominentes, altera chorum continens, alia vero in fine ecclesiæ occidentali subsistens; quæ, miræ magnitudinis, ærea pinnacula in supremo erecta gestaverant: quæ omnium tam stuporem quam admirandi quantitatem excesserant: unde putabant consimilis opus structuræ nusquam posse fieri; eo quod in finibus finitimis proximæ regionis omnia necessaria in loco uno consimiliter nequaquam poterant reperiri. Ille vero voces admirantium compescuit, et posteris temporibus multo venustioris operis edificia ibidem in honorem Beati Cuthberti erigenda prædixit. Inter alia vero, unus prædives Nobilium de vicinarum confinio regionum, cœpit more rusticanæ simplicitatis cum effectu tamen intimæ devotionis, sicut putabatur, voce elatâ dicere, sæpiusque eadem coram fratribus retexendo replicare. “Heus,” inquit, “quis mihi tribuere valeat, ut magnus ille heros Cuthbertus, cælestis gloriæ consors, domûs meæ hospicia adire, et umbraculi mei tuguria aliquando subire dignetur? Christum et fidem meam contestor, quia, illo adventante, domus cortinis perornarem, floribus rosarum et dulci fragrantia liliorum areæ substrata limina

cumularem, parietes scuttis auro radiantibus perlustrarem. Et super hæc omnia lætus et alacer pincerna copiosis crateribus vino scintillantem contra suo sequaces insurgeret, cornibus medone crispantibus subserviret, ita ut ciphorum multitudo innumerosa omnino fuisset. Infra cameræ meæ et lectuli auleas culcitram præparatam ei substernerem, propriis manibus eum in grabato collocarem, pedes vero ejus in sinu mihi et gremio confoverem." Multa igitur et hujusmodi infinita contexuit, ita quod etiam audientibus tædium admirationis induxit. Senior, interim, his sermonum eloquiis eum aggreditur, et taliter exhortatus affatur. "Vide ut omnia, quæ dixisti, Beato Cuthberto sufficienter præpares, et verba operibus prosequendo conformes; quia non longo tempore interveniente Beatum Cuthbertum habebis hospitem, sed pene nullius ei honoris exhibiturus eris humanitatem." Hæc itaque spiritu prophetico vir Dei prædixit. Ille vero indignatus cum sacramenti attestatione nunquam se a promissis defecturum asseruit. Accidit ergo quod non diutino tempore exacto tempestas sæva inquietudinis Ecclesiam Beati Cuthberti perurgendo invaderet,[1] eisque fugæ præsidium inire una cum Beati Cuthberti corpore eis importunitatis necessitas imperaret. Qui nil dilationis inserere permissi, mox fugam arripientes ineunt, et apud Insulam Lindisfarneam præsidia munimінis se inventuros consulendo disposuerunt.[2] Ad illius ergo viri domum, de quo prædiximus, nuncios celeres direxerunt, et Beato Cuthberto domûs ipsius novissima pro hospicii tegmine postulârunt. Qui mox nullam domûs suæ vel domunculæ portiunculam ei vel suis largiri posse asseruit, eo quod priores hospites, quos jam præ ebrietate furentes accersierat, de domibus suis expellere non potuerint. Igitur aulam omnemque domunculam vel hospes furiosus impleverat vel spolia equestrium subjecta possederant. Illi vero, nocte jam imminente, præces supplices congeminabant; et vix tandem horrei sui posteriores fines vacantes obtinere prævaluerant. Ubi, sicut poterant, cortinas et tabernacula interius extendentes erexerant; et, intermediante domum funiculo et protenso lineorum umbraculo, in interiori domate Beati Cuthberti corpus componendo locaverant. Ibique, in magnâ egestatis penuriâ pernoctantes, de Divitis illius affluentiæ copiis nichil penitus omnimodis precibus obtinere potuerant. Ipse vero cum suis insaciabili crapulâ distendebatur; et in spendore gemmarum pocula aurea mensis sparsim inserebantur. Ministri vero Beati Cuthberti hyemis algore nivium

[1] *In margine, manu eadem,* Anno Incarnationis M.LX.VI° tempore Willielmi Regis primi.

[2] *In margine, m. e.* Primo die in G [irwum], secundo in Betlig [tun], tercio in villa, in loco quæ Tughall dicitur.

geluque asperitate sub nocte illâ pene defecerant: quia nec algentes artus coram Divitis obtutibus in aulâ copiosis ignibus resultante conviva licuit reparando confovere. Inedia etiam victûs, potûsque angustia aurium tenuitas tinniebat, quia vix aquæ turbulentioris haustum optinere valebant. Mane igitur facto, quam citius inde progressi recesserant, et ad Insulam quantocius properando currere satagebant. Necdum dies media effluxerat et ecce, famâ cursore, rumoris nova progenies auribus eorum quædam incredibilia distillaverat, quod omnia prædicti Divitis, qui hospicium repromissum Sancto Cuthberto et illis denegaverat, igne devorante deperierant. Nam, illis de villâ non longè digressis, ignis Dei de cælo descendit, et tactas oves cum domibus et cæteris rebus omnibus famulos puerosque consumpsit. Beati siquidem Cuthberti ira descenderat, et ipsius indignatio in fallacis testimonii promissorem desæviendo cuncta vastabat. Et merito, qui micas, id est, exterioris affluentiæ minutas, de mensâ suæ vesanæ superfluitatis Beato Cuthberto denegaverat, panum copiam et innumeram divitiarum jactantiam amittebat. Nec tecti alicujus operimentum habere debuit, qui Beati Cuthberti corpus sub sui hospicii umbraculo recipere recusavit. Unde nec ubi capud reclinaret suum Dives invenit, nisi ubi Beatum Cuthbertum, licet invitus, repausare permisit. Miro enim modo et inaudito contigit, ut horreum prædictum ignis absumeret; sed quanti intervalli spacium præmissâ nocte in speciale Beati Cuthberti ministerium funiculo distinguente segregaverant vorax edacis flammæ incendium omnino non contingeret; nec alicujus exustionis læsionem inferre præsumeret. Ob insoliti igitur miraculi novitatem, funiculus, qui domum dirimendo seperaverat, interruptus penitus illæsusque per exustionem apparuit; et ita, sicut primo extensus fuit, perduraverat, certosque limites flammigeris æstibus præfigebat. Videres tegetem domûs quasi lineâ directâ secari, harundines fœnique stramenta velud gladii acie præcidente distingui; postes vero, quod mirabilius est, de medietate consumi. Quantum enim de postibus interius funis incluserat ignis omnino lædere non valebat. Quod vero exterius dimidiaverat totum incendium devorare non timebat. Hinc igitur illud miraculum de tribus Pueris occurrit; ubi, fornace sæviente, vestes vel capillorum superflua flamma lædere non præsumpsit. Unde conjicimus quanti meriti Beatus Cuthbertus fuerit, qui, etiam in rebus vilioribus, tanti miraculi prodigium exercere non destitit. Nec de ipsius magnitudinis possibilitate diffidere debemus, qui tam præclaræ virtutis insignia, etiam pro rebus minimis, ab ipso fieri videmus. Ipsius enim minora opera multorum excedunt Sanctorum facta mirabiliora. Illi, igitur,

cum Beati Cuthberti corpore ad ripam fluminis jam pleni venientes, statim aquæ ab alterutro latere divisæ, sicci itineris viam per medium sui alveum aperuerunt, et Beati Cuthberti adventum cognoscentes, universum populum cum suis omnibus, iteratâ vice, post terga eorum recludentes liberè transire permiserunt; et sic in Insulam Lindisfarneam pervenerunt. Hyemis enim tempus simul cum noctis tenebris asperius inhorruerat, et iccirco Beatus Cuthbertus quam citius eis aditum aperire properabat. Hæc omnia, quæ descripsimus, sicut a venerabili patre nostro Ætheldredro Abbate Rievallensium audivimus, ita, ipsius testimonio, membranulis inseruimus. Istaque sibi testificari, ut asseruit, ab atavis suis progenitoribus præcepta sunt, quia hæc, ipsis videntibus, in veritate gesta sunt.

CAP. XVII.—Quomodo Dæmon in specie nigri canis in quendam Walterum introivit; et aquâ Beati Cuthberti de eo protinus effugatus sit.

Filius lucis Beatus Cuthbertus opere comprobatur, cujus virtutis gloriâ tenebrarum caligo illuminatur. Filii lucis viri virtutis sunt: tenebrarum caligines malignorum spirituum molimina et illusiones existunt. Sed quantum dæmoniaca fantasmata contra Beati Cuthberti valeant miracula, subjecta declarant miraculorum exempla. Quod lucidius in manifesto detegitur si quod nostris temporibus gestum audivimus sermonis officio declaretur. Tempore siquidem Gaufridi Dunelmensis Episcopi,[1] quidam, Walterus nomine, apud Kelflau,[2] quæ in quarto a Dunelmo miliario abest, oriundus exstitit, qui ad domum Sacerdotis villulæ predictæ cum hospitibus potaturus accessit. Cum igitur noctis spacium effluxisset, contigit ut domum remeare disponeret; sicque solus, dum per noctis caligines incessit, innumera canum caterva ei in obviam ruit. Qui latrando balatibus in ipsum hyando fremebant et latratibus horrisonis morsuum mendicamina sæpius incursando minitabant. Quandoque, vero, vestimentorum ejus laciniam invadendo corroserant, nonnunquam etiam ei in mediis insilire vultibus intemptabant. Erant quidem omnes, ut ei videbatur, canes nigerrimi, et nigri velleris hispidâ laceratione repleti. At ille quam citius hospicium proprium subiit, hostiumque domûs, manu ministrante, a tergo reclusit. Sed quia

1 Galfrid Rufus, Bishop of Durham from 1133 to 1140.
2 Hodie Kelloe.

plenius nôsse voluit quid cœtus ille canum esse potuerit, ad fenestram parietis comminus accessit, illamque concitus aperuit, eminusque prospiciens, diutius ibidem immorando decubuit. Subitoque, et improvidè, canis nigerrimus permaximæ magnitudinis pedibus anterioribus superius per parietem irrepsit; demumque, prædictæ fenestrellæ superiora comprehendens, in illius ore hominis insiliendo introivit. Ita tamen quod capud canis cum pedibus unguium suis inferioribus senserat inhærere; posteriora vero ipsius a tergo et clunibus cum caudâ et pedibus inferioribus sibi sensit in ipso gutturis alveo inhæsisse. Et merito turpitudinis auctor fœditatis latibula peciit, quia capud immundiciæ totius semper in cubiculo fœdioris spurcitiæ capitis sui acumina involvit. Et sicut mentis intuitum nunquam ad Dei gloriam considerandum erigit, ita semper in peccati stercore et latrinâ immundiciæ continuatâ sibi requie delitescit. Capud ergo ejus in posteriora hominis et loca sordis propria involvi debuit, eo quod nunquam nisi in stercore fœtoris et vomitu iniquitatum pedoris intentionis animum afficere quærit; nostræque affectionis animum semper in turpitudinis cupit inflectere commeatum, ut per pedoris nequitiam nos suæ fœditatis efficiat descipulam, et peccatorum foveæ ruinam. Tergum vero suum in gutture peccatoris omni annisu cupit inserere, ut ipsius nequitiæ fraudulentias ex operibus nequitiæ imitando prosequentem, in peccati desperatione, et in non confitendo reatum injusticiæ, in baratrum districtioris conscientiæ eum possit intrudendo deludere. Miser ergo ille, dæmone invadente possessus, statim a tergo retrorsum corruit, spumasque per ora furentis ejiciens, vocibus furibundis insiliendo perstrepuit, dentesque infremendo concutiens se ipsum, et quibus attrectando contingere potuit, morsibus dilaniare contendit. Familia interim expergefacta quam citius surrexit, eumque, vix vinculis irretientibus compeditum, in areâ stratum ad sedilia truncorum eum strictius colligavit. Timuerunt quidem, quod veri omnino erat consimile, quia si quo modo vincula posset effringendo dirumpere, omnes conaretur exterminii laqueo præcipitare. Quidam interdum eorum, quibus mens inerat sanioris concilii, quam citius ad domum Sacerdotis accurrendo, tanti infortunii accidisse eventus subitos ei denuntiant; et, eo comitante, domum in redeundo accelerant. Sacerdos lacrimis infusus altaque gemituum suspiria de imis pectoribus protrahens, usque ad energuminum progrediendo subiit; et ab eo omnis casûs sui ordinem, et dæmonis invasionem, manifestius indagando exploravit. Cui, etiam, et confitendo cordis sui reatum aperuit, quantum tamen præ insaniæ furore prævaluit, et Dominici Corporis et Sanguinis spiritum suum communione munivit. Post perceptionem tamen, magis

magisque insanire institit, quia fortassis tanto hospite indignus exstitit. Quippe quicunque corpus Domini et sanguinem indignè percipit, reum se æterni judicii incendio addicit, et in corpore peccati non habitat qui nullius iniquitatis injusticiæ concordat et qui justorum cordium serena tranquillat. Quia itaque condignè se, tanto adveniente hospite, penitentiæ scopâ non expiaverat, rectè amplius infurendo desæviebat. Nec conventio Christi ac Belial in uno ulla esse poterit, qui lux tenebrarum ignorantiam sepeliendo consumit. Nullusque miretur quare Christi corpus et sanguis malignum spiritum de corpore sibi subjecto non expulerit, cum omnia quæ voluerit Christus sine dubio facere possit. Nempe Christus ex justiciæ moderamine cuncta debet agere, et nichil ex rapinæ inquietâ fatigatione peragere. Unde nec violenter jure debuit antiquo serpenti vas immunditiæ suæ et possessionis annosæ spolia, solis potentiæ viribus tollere, nisi primitus, in possesso a dæmone, alicujus devotionis primitias potuisset acceptando comperisse. Atrium ergo alienæ potestatis non exspoliando debebat invadere, nisi ex aliquâ bonitatis disciplinâ potuisset alicujus occasionis materiam ex pietatis operibus insignire. Vel certi Christus pii Confessoris sui Cuthberti potentiæ gloriam talis virtutis miraculo voluit certius declarare, cum ipsius imperio altiori dispensationis misterio obsessum a dæmone potuit liberare. Beatus quidem Cuthbertus, lucerna lucens et ardens coram Domino exstitit, qui viam Domino in peccatorum cordibus facinnoris exturbando tenebras præparavit. Unde cum de Christi potentiâ nullus ambigat, Christi gloriæ specialiter consonat ut talibus miraculorum insigniis Beati Cuthberti Confessoris sui potentiam clarius detegendo aperiat. In eo quidem Christi magnificentia gloriosius effunditur quo Beati Cuthberti gloria latius predicatur. Igitur, ob Beati Cuthberti meriti gloriam declarandam, peccatori intulit pene vindictam. Nec ei salutis remedium, suum corpus sacratissimum indignè præsumenti, conferre Christus voluit, sed ad Sancti Cuthberti honoris gloriam eum ipsius virtuti in infirmitate compeditum reservavit. Frater ergo ejus, qui ad Iarum[1] scolas in legendo tenuerat, his de fratre suo compertis, quam citius domi jam redierat, et ea plenius experiendo comprobans, quam maturius Dunelmum, ubi Beatus Cuthbertus requiescit corpore, properabat. Qui subito Aldredum sacristam in ecclesiâ reperit, eumque super fratris sui infirmitate, et diabolicæ fatigationis vexatione consuluit. Qui, simplicitatis spiritu, incerta medicamentorum commenta non ei prodesse plurimum posse asseruit, nec fallatia herbarum confectionis colliria, plurimæ artis

[1] Hodie Yarm.

peritiâ adinventa, dæmonis expulsioni valere, veridico eloquii sermone comprobavit. Et re verâ herbarum frondes et folia radicum suci et colliria quandoque corporeos humores diminuendo alleviant, et salutis remedio existunt: dæmoniacæ vero invasionis impetus adnichilando non conterunt, nec effugii subsidio esse possunt. "Unde", inquid Sacrista, "nichil medicinæ ei salubrius esse poterit, quam vestræ sinceritas fidei Beati Cuthberti clementiam et auxilium imploraverit." Lacrimis vero per genas ubertim flentis sacristæ decurrentibus, mirâ devotionis dulcedine, aquam in quâ ecclesiæ ipsius Sanctorum membra lota fuerant ei in ampullâ tradidit, et Beato Cuthberto eas commendans in ore insanientis infundere jussit. Mox ergo, ut domum subiturus intravit, magnis energuminus clamare vocibus coepit, "Nunquid medicus tu modo efficeris, qui ampullarum delator esse cognosceris? Eia! hæccine de Dunelmo aquas Cuthberti detulisti? sed tamen frustra penitus in his labores expendisti. Nunquam enim vel aquæ Cuthberti de ampullâ, vel tuæ artis medicamenta fauces mei gutturis penetrabunt, vel sub oris mei labiis pertransibunt." Et dentes simul concutiens labiaque comprimendo involvens, ore contuso infremuit et non nunquam eadem verba repetendo congeminavit. Hæc tamen verba diabolus voce furentis edidit, quia Beati Cuthberti præsentiæ virtutem timuit, quam adesse timendo præsensit. Nam dæmones ex subtilitate naturæ multa conjiciunt, quæ tamen cum dubitationis timore futura cognoscunt. Nemo tamen hominum interius consistentium ampullam viderat, quia clericus ipsam infra cappæ suæ latebras absonsam detinebat. Præscientiam igitur istam diabolus non ex propheticâ providentiâ habuit, sed ex subtilitate naturæ agilis, quâ hæc dubitando conjecit. Et fortassis jam alicujus occultæ virtutis Beati Cuthberti virium præsenserat, qui ei jam futuri exitûs pœnas inferendo minitabat. Consilio itaque quam citius cum amicis inito, lignum quoddam in sudis morem dolando præacuunt, et acumine restrictos dentes elicendo præelevante, in os furentis et repugnantis injiciunt. Qui, licet multum in reluctando reniti videretur, viribus tamen illatis, contingit ut os invitum restrictis genarum faucibus aperiretur. At illi mox cum clocleari in ora hyantis aquam Beati Cuthberti injiciunt, et, fortius eum retinendo, omnes jactandi corporis vires ei auferendo sustulerunt. Ille vero, quam citius aquam per interiora decurrentem senserat, statim genas inferiores, genas faucium demittendo in exspirantis morem, ore patenti aperuerat. Subitoque exiliens, et tenentes se fortius abjiciendo propellens, altis vocibus clamores extulit, et tali affamine cæteros allocutus intulit. "Ecce ille jam sævus devorator exiit! Hæccine de me ejectus jam prodivit; et nunc niger ille canis, et villosus ma-

liciarum setis, per domûs aream currendo jam limen domûs pedibus anterioribus corporis progrediendo subiit, et capud suum ad colli interiora intorquendo reflexit: nunc vero ore patulo hyanti rictus cachinnorum infringendo in me convertendo mediocriter minando nunc condolet." Primo tamen sermone quo ægrotus aquâ infusâ indoluit primitus sanctam Mariam ingemiscendo protulit. "Nunc ergo quam citius aquam Beati Cuthberti super limen domûs aspergite, et diabolum de deintro projicientes expellite." At illi, nil dilati, aquam Beati Cuthberti super limina domûs aspergendo diffuderant, et per angulos laterum et tecta parietum omnia circumdando, et rorantibus aquis infundendo consperserant. Mox ille paulatim se erigendo sustulit, vultusque et ora, quibus hyaverat, in restringendo composuit. Semper tamen et adhuc etiam in viventi atque superstite oris latitudo diffusius protenditur quam in alio hominum videri consuetudinis habeatur. Nec mirandum, si dæmon, in egrediendo indignatus, os quo exire compellebatur latius suffocando aperuit, et exitûs foramina circumquærens et properanter exilire intendens, partem aliquam, quam ei licuit, in diripiendo affregit. Aliquotiens etenim, dum citius egredi ab aliquo festinatur, porta effringitur, dum immodestius aperienda contrectatur. Majoris tamen dedecoris dispendium ei egrediendo ingereret, si Beatus Cuthbertus ei majorem lædendi potentiam in illo permisisset. Ora ergo composuit, oculorum lumina exhylarando refovit, artus singulos moderato sinuamine in reflectendo sibique coaptando collegit. Reseditque Beati Cuthberti meritis sanus, alacer, et incolumis, qui paulo ante furibundus apparuit, vesanus, acer, et incurabilis: sanus, spiritu sobrietatis et corpore sospitatis; alacer, fidei integrâ devotione, et lætâ faciei serenitate; incolumis, receptis corporis viribus et pristinæ virtutis reparato decore. Vir etiam iste, anno ab incarnatione Domini M°.C°.LXV°., adhuc vitâ comite, usque ad tempora nostra perduraverat; et omnibus comprovincialibus pro hujus vitute miraculi hactenus notior existiterat. Hoc virtutis insigne miraculum non a quovis incerto relatore didicimus, sed ab ipstus viri fratre, et ab ipsius villæ Sacerdote, et Thorolo nunc monacho Dunelmensis Ecclesiæ, honestæ vitæ et conversationis sacerdote, et a quampluribus cæteris qui intererant et hæc viderant et audierant, non semel iteratâ relatione comperimus. Terciâ autem nocte subsequenti, idem diabolus sub eâdem parietis fenestrâ astitit, et, cæteris in domo audientibus, talibus eum affatum alloquiis ait. "Mi Waltere! num me, tui hospicii amicum, de te aquis Cuthberti illius ejecisti, et, me refutando, illum tibi jam sodalem advocâsti? Certè satius tibi foret me amicum tibi retinuisse quam Cuthbertum, nostræ sortis inimicum, tibi in confœderationis consortium

conduxisse; nunquam enim boni operis Cuthbertus tuus exstitit exsecutor, sed semper hæreditatis et sortis nostræ adversarius constitit et inimicus. Nunc autem, non melius adhuc tibi est aliquidquam de hac stulticiâ tuâ resipiscere, et illum Dunelmensem, nostri juris persecutorem et æmulum, abjiciendo repellere? Ita enim nobis poteris ex domesticâ familiaritate conjungi, et in pristini fœderis amicitiam reformari." Hæc ille audiens, statim respondendo subintulit, et cæteris audientibus ait; "hic, et imperpetuum tibi pompisque tuis renuntio, et Beatam Mariam, Sanctumque Cuthbertum mediatorem in me et te, mediatorem advocatumque, perpetuis temporibus interpono." Hæc ille deforis audiens, stridulis vocibus infremendo dissuit, et barbarum nescio quid infrendens, nunquam ulterius ad eum accessit.

CAP. XVIII.—Quomodo Diabolus per os furiosi de dormiente juvene, quid sompniaverit, edixerit; et qualiter inter eos confœderatio sit.

Furiosus tamen ille aliquid mirabile egerat, quod, memoriæ commendatum, aliis exemplum intelligentiæ et discretionis informat. Juvenis siquidem quidam jam sompni inediâ fatigatus in domo obdormierat, et quicquid in sompni visione effigiatum conspexerat furiosus coram omnibus palam exponebat. Illo namque dormiente, ipsum coram omnibus impetivit, et taliter exorditus subintulit. "Eia, tu, virilis sexûs cum sis, cur muliebris manûs contactu emolliente, de virili tuo instrumento semen effundi permittis?" Hæc enim sæpius ingeminabat; juvenisque evigilans, omnia, sicut dixerat, ita se habuisse dicebat. Unde colligendum quo diabolus diaboli molimina prodidit, et maliciosus maligni machimenta detexit. Talis enim inter eos societatis est confœderatio, ut mutuæ pravitatis sit inter eos ambitionis æmulatio.

CAP. XIX.—De quodam nobili viro sed leproso; quomodo votum Sancto Ædmundo et Ætheldridæ fecerit; sed divino nutu ad Beatum Cuthbertum venire monitus fuerit; et qualiter venerandus Confessor ei apparuerit, et caputium de capite et lepram simul de universo ipsius corpore abstraxerit.

Sanctificatio et rectitudinis æmulatio in Beato Cuthberto invenitur; unde et ipsius memoria in gloriâ et honore ab omnibus passim cum veneratione extollitur; sanctificatio, quia, suis obtinentibus meritis, immeritos ad gratiam sanctitatis provehit;

rectitudo, quia deviantes revocando corrigit; æmulatio, quia mirâ compassionis sollicitudine, die noctuque, super sibi devotos intendit. Quæ omnia cæteris Sanctorum excellentius Beatus Cuthbertus obtinere dinoscitur, quo ipsius dignationis beneficium cum devotione postulantibus promptius invenitur. Quod magis comprobare possumus ex virtutum miraculis quam expolitæ eloquentiæ ornamentis. Ergo aliquid, exempli gratiâ subjiciamus; ut de unius effectu miraculi cætera consimilia comprobemus. Vir quidam in longinquâ Australium Anglorum regione exstiterat, qui multæ nobilitatis gratiâ inter comprovintiales preditus erat. Hic tam corporis sani virtute gaudebat, quam omni prosperitatis affluentiâ; et divitiarum gloriâ cæteros excedebat. Nec aliquid ei in mundanâ gloriâ deerat quod animi appetitûs delectationis condimento renovare decebat. Divinæ igitur dispensationis moderamine accidit ut lepræ morbum passim eam enutriendo incurreret, ita ut, modico interposito tempore, tota vultûs illius superficies horribilis videntibus appareret. Suis etiam quandoque, sanie ulcerum defluente, factus est evitabilis; et in consortii communione nonnullis effectus intolerabilis. Diutius ergo non sustinens, illis præcipuè Sanctorum votum instituit, quos excellentiores de regno Anglorum apud Deum fore in cælestibus credidit. Beato itaque Cuthberto, et sancto Regi Ædmundo, et gloriosæ Reginæ Ætheldrithæ, voti sui propositum deliberavit; tribusque candelis ejusdem mensuræ et longitudinis ad ipsorum honorem accensis, ita experiri voluit, de cujus sanctorum meritis sperare posset optatæ remedium salutis. Quibus enim, Dei gratia carnis incorruptionem indulserat, ipsorum meritis specialius carnis renovare pulcritudinem delegebat. Nempe ipsis hujus muneris donativum specialius convenit, quorum excellentia meritorum id apud Dei misericordiam peculiarius obtinere prævaluit. Carnis etenim sanando recreare putredinem decet solius incorrupti corporis sanctitatem. Nec potest congruè ab aliorum corporibus putredinis nævum abjiciendo propellere cujus propriæ carnis hospicium potest macula corruptionis diminuendo absumere. Voto itaque viri prædicti presagium esse debuit cujus sanctorum lucerna primitus, vorante flammâ, consumari potuerit. Cujus enim cereum prius incendium devorâsse contingeret, ad ipsius sepulcrum, pro suæ salutis remedio optinendo, sine omni dilationis hæsitatione incunctanter incederet. Ubi Sancti Dei, quanti meriti locum inter eos Beatus Cuthbertus haberet, ostendendo propalabant, dum secretioris misterii signaculo quantæ inter eos esset virtutis et potentiæ manifestis indiciis depromebant. Siquidum cereum, Beati Cuthberti nomini dicatum, prius ex integro flamma consumpserat quam in cæteris Sanctorum cereis partem aliquam diminuendo

dimidiare vorax incendium prævalebat. Et fortasse Sancti Dei, licet Deo karissimi, facilius Beati Cuthberti meritum noverant ægroto conferre posse remedium quam suæ intercessionis poterat impetrando obtinere suffragium. Quippe Beatus Cuthbertus primitias beatitudinis felicitatisque sempiternæ stolas acceperat, et iccirco, forte apud Deum majoris gloriæ potentias in Domino optinebat. Et si ipsi incorruptionis coronam de Domino super hac mortalitatis putredine obtinere meruerant, flexuositatis tamen et artuum mobilitatis gratiam post funeris depositionem nequaquam habere valebant: sed mortis algore eorum membra licet incorrupta quâdam asperitatis duriciâ rigescunt, unde et membrorum sinuamina vel compagum plicamina nullomodo inflectunt. Sanctior igitur et potentior inter cæteros est qui apud Deum in virtutum gloriâ honorabilior est. Sanctus quidem Cuthbertus nexus membrorum solidâ compage et emollitâ inflectit; artus omnes, viventium more, mirâ sub levitate implicando innectit. Quod non esse probatur virtutis morte soporantium, sed magis vitæ virtute spiramen flatûs viventis adhuc possidentium: flexus quidem corporis, et facilis nervorum complicatio in sanguine est, et humor irrorantis sanguinis non nisi in carne adhuc spirantis hominis est. Ergo Beatus Cuthbertus vitæ spiraculum quodam modo inexplicabili possidere creditur, eo quod caro ejus flexibilis non nisi ex sanguinis infusione modo incredibili comperitur. Sedes quidem animæ in sanguinis mollicie est; sanguis vero nisi cum spiraculo vitæ infusus est. Mobilitas itaque membrorum, et flexuositas compagum et articulorum non nisi de sanguinis carnem irrigantis germine influit, nec rore sanguinis infunditur, quod spiraculo vivente vegetari non creditur. Nec et mortuum ergo Beatum Cuthbertum comprobare possumus, quia ex carnis mollicie et sanguinis infusione eum plicantem et flexibilem, et, nutanti facilitate, eum in omni regione sui corporis mobilem cernimus; nec viventem eum profiteri præsumimus, eo quod, inter nos eum vitam ducere hominibus assuetam et spirabilem non videmus. Nec mirum igitur si inter Anglorum Sanctos ex sanctitate præcipuos præpotenti virtute præditus est, qui nec morte diriguit nec spiraculum exuit, nec vitæ lucernam exstincxit, nec flatum roris emisit; unde nec vivens mortuus est, nec mortuus jam in sæculo vitalis sive spirabilis non est. De nullo enimvero Sanctorum talia dicere possumus, quia de nemine tantæ virtutis stipendia invenire valemus. Multis igitur incomparabilis est, qui solus cæteris virtutis privilegio singulari honorabilior est. Longius digressionem fecimus; nunc vero ad propositum redeamus. Intuens igitur vir ille quia Deus ad Beati Cuthberti limina eum pro suâ sospitate rogaturum, signo præmirabili

advocâsset, mox nobilibus juvenum ministrantium, amicorum et parentum, constipatus agminibus, Dunelmum convolando properavit; omnesque pariter ipsius consortii commilitones Beati Pontificis Cuthberti attentius efflagitabant clementiam, et pietatis suæ exorabant in leproso ostendi potentiam. Servi itaque preces effundebant pro domino, ministri pro patrono, heroes et milites mugientes lacrimando rigabant facies pro fideli socio et conservo. Beatus tamen Cuthbertus, nocte illâ, vota precantium distulit; quia ipsorum constantis fidei desideria ex dilatione comprobare delegit; et iccirco fortassis, quia opus majoris gloriæ exstitit, in facie multorum suæ virtutis declarare potentiam quam in paucorum noticiâ tantæ exercere dignationis efficatiam. Cum igitur missæ mysteria officio festiviori coram sacratissimo Beati Cuthberti corpore celebrari incœpissent, accidit ut vir ille et sui, attentius Domino supplicando, voti desideriis omnimodis postularent. Solempnis quidem festivitas tunc celebrior in depositione Sanctorum agebatur, et iccirco pavimentum ecclesiæ et crepidines singulæ copioso populorum agmine spargebantur. Cum itaque ad missæ canonem omnia Clerus persolvisset, vir ille, vigiliarum longitudine fatigatus, torpore irruente, sompno corripitur; et, ipso minimè advertente, jam ad pacis osculum misæ officium complebatur. Ibi fideles quique sacræ pacis se obligant sacramento, et dulci amoris osculo fidei se communiunt instrumento. Sompnus itaque illi corporalium lumen oculorum obducendo subtraxerat, sed modo ineffabili Beatus Cuthbertus illius intellectuales oculos aperiendo illuminabat: non enim ulterius solitæ sibi pietatis viscera poterat retinere, et ægroti miseriis non compaciendo subvenire. Unde, ut, viro ægrotanti videbatur, venerandus Heros, pontificalibus indumentis supra modum decenter redimitus, de altaris fastigio processit, et digrediendo paulisper ad eum itinerantis gressus inflexit. Vestimenta ejus omnia auro spendente radiabant: wltûs illius facies super jubar solis nitidius emicabant. Nec erat ut tantæ pulcritudinis formam ediceret, cum etiam omnem intelligentiæ modum prætereundo excederet. Ad ipsum ergo deveniens, et miti gressu vestigia componens, leni attactu dexteræ, caputium de capite dormientis excussit, et quasi acriori affamine blandè increpans ait. "Hæccine omnis populus sacræ pacis osculo participando communicat, et divinis mysteriorum sacramentis sese communicando vivificat; Beatus itaque Cuthbertus hoc idem te facere præcipit, quia sanitatis pacem tibi largiendo indulsit." At ille, ruboris vehementiâ stupefactus, impetu vehementiori in populos accurrendo irruit, et, certatim quosque deosculando, caputio postmodum capud obtexit, eo quod lepra se mundatum iri non credidit. Ministri igitur, qui ei

osculo communicaverant, quid actum esset, ei plenius edicebant, et Beato Cuthberto laudes et grates innumeras persolvebant. Sanctus siquidem Cuthbertus velamine caputii quod detraxerat lepræ scabiem, quæ eum volvendo contexerat, se abstraxisse significabat. Decebat nimirum Beatum Cuthbertum aliquid spiritualiter agere, cujus spiritum cum Deo in cœlestibus hereditariè pacis eternæ gloriam novimus possidere. Leprosus ille, sed, jam sanus, omnia eis quæ diximus retulit, et qualiter Beatus Cuthbertus lepram simul cum caputio sibi detraxerit declaravit. Hic venerandus Confessor Domini Jesu miraculo allusit, ubi Dominus Jesus leproso manum imponendami ntendit, sed non lepram sed carnem sanam se contigisse ostendit. Sanus ergo domum rediit qui ad Beati Cuthberti sepulcrum leprosus advenit; nec unquam postea exinde alicujus maculæ scintillam sensit. Hoc miraculum a Fratre nostro Thuroldo non semel audivimus, qui se hæc audisse a veteranis Canonicis[1] asseruit, in quorum presentiâ et aspectu hoc gestum fuit.

CAP. XX.—De quodam a Rege Malcolmo miserabiliter incarcerato et omnibus membris vinculis ferreis compedito; quomodo Sanctus Cuthbertus eum, clausis januis, cum omnibus compeditum vinculis, eduxerit, et ad Ecclesiam suam citra flumen Thueodam perduxerit.

Apes argumentosa fidelis est anima quæ Deo fideliter servit in amore justiciæ, quo perpetuæ consequatur bravium quietis et gratiæ. Apes, quæ favi componit dulcedinem, Beati Cuthberti est anima, quæ vitæ cælestis nobis reserat claritatem. Super mel et favum ejus debet nobis documentum patrocinii sapere, cum omnimodæ miseriæ et calamitatis in illo inveniamus subsidia consolationis. Nam non tantum esse dinoscitur medicus animarum, quin immo omnium remedium et levamen languoris desperationum. Spes enim est miserorum; vita morientium; consolatio tribulationum; salus desperationis; auxilium profligatis. Nec terrenæ potestatis tirannica crudelitas opprimit quos ipsius fidei munificentia protegit. Quod ex subditi opere miraculi declarabitur si ipsius virtutis efficatia perlucidè indagetur. Scottorum Rex Malcolmus quendam in Castello Berewic tenebris carceralibus mancipaverat, cui sollicitioris curæ studium non mediocriter adhiberi præceperat. Quem custodia mancipiorum omni vigilantiâ circumsepsit, et nichil ei boni irrepere aliquo

[1] The Canons Regular, here spoken of, were ejected from Durham Cathedral in 1083. Thurold, or as he is called above, Turold, occurs in the list of the Monks of Durham enumerated by Symeon.

tenore permisit. Regii siquidem edicti mandatum pertimuerant et iccirco illius offensam incurrere præcavebant. Rex etiam multæ indignationis furore in eum desævierat, unde et diversis ferri ligaminibus constringi eum effecerat. Nam in carcerem, præ carceribus obscuriorem, eum detruserat, et copiosis ferri ponderibus eum concatenatum devincierat. Carcer enim ab obscuritate tenebrosâ et palpabili Cole dicebatur, quia nichil inibi nisi turpitudinis et nigerrimi horroris relinquebatur. Brachia ei in manicis ferreis astrinxerat, pedes stipitibus constrictos inseruerat, tibias firiis obseraverat. Collum vero ejus carcannus ferreus immensi ponderis et miræ magnitudinis circumduxerat, mediumque corporis idem colligando circumquâque concinxerat, et ita per umbilicum ventris, intestina constringens, per femorum media pertransibat, et sic parietem perforando, egrediens deforis clavo permaximo et ferreo præacuto in trabibus exterioribus carceris infigitur, et ita violenter inducitur quod nullo molimine extrahi possibile videretur. Pars quæ superius collo insederat, transvecta per parietis medium, humeros et terga strictius parieti cohærere compulerat; inferior vero, quæ similiter parietem dimetierat, reliquas partes corporis constringendo firmius lapidibus subsidere faciebat. Ita enim omnem movendi facilitatem ademerant, quod omnem immutandi loci facultatem omnino denegabant. Latitudo ejus ab humerorum prohemio pene in occipitis se fines dilatando extenderat, et ita undique colli superiora et inferiora dimeciendo atque percurrendo circumvolvens, omnem effugii possibilitatem abducendo captivaverat. Arteriarum etiam motus et vocum spiracula pene obstruxerat; quia ferrei compedis rigor omnem teneræ pelliculæ superficiem exedendo minoraverat. Sedis illius miseria ei erat tam ad mensæ convivium quam ad latrinæ purgamentum, quia in proprii stercoris pruinâ et urinæ propriæ putentiori limaturâ sedilis ejus solebant fuisse commercia. Fœtor tamen loci augmentum dedecori præstabat; et pro incremento horroris, propriæ carnis putredo exstiterat. Quod de carcanni porcione ejus corpus circumcinxerat, ventris adipe strictius insidebat, quod femora separando divaricaverat, nates et anum detorquendo corrodebat. Quod vero pedes induxerat, gressuum vestigia in tortitudinem commutaverat. Et his omnibus malis fames domestica et sitis inedia incrementum doloris adjecerat, quia nichil est miseriarum quod tantum desolationis et languoris efficiat. Aculeos etiam præacutissimos ferri cuspide exacuerat, et eos circumquâque, tam in postibus quam in parietibus circumquâque induxerat, ut quocunque se innitendo devolveret, semper aculeus in corpore mobili insideret, et vulnus doloris perforando infligeret. Nichil igitur remedii vel consilii superesset nisi Deus solus ei ali-

quid consolationis remedium contulisset. Sed quia neminem Sanctorum promptiorem ad subveniendum miseris quam Beatum Cuthbertum noverat, ejus opem clementiæ die noctuque attentius implorabat. Quod vocum clamoribus exprimere non poterat gemituum suspiriis et ejulationum lamentis in cordis sui tabernaculo coram Beato Cuthberto depromebat. Siquidem custodes carceris, qui semper pervigiles circumstabant, pertimuerat, unde metu compellente, voces altiores emittere quandoque et intermissê dubitando trepidabat. Et tamen fores omnes carceris repagulis ferreis obduxerant, et seris fortioribus strictius obfirmaverant. Nec diutius orationis moram protrahendo dilataverat, et ecce Beatus Cuthbertus in medio carceris astitit, et lumen in habitaculo ipsius effullsit. Qui talibus verborum allôquiis sermonum consolàmina edidit, et dulci consolationis modulamine dixit. "Quid me totiens importunis verborum clamoribus impetis, et totiens me fatigando requiris? Ecce Cuthbertus, quem invocâsti, tibi præsentiam suam exhibet, et aures suas tuis vocibus et tuæ fidei postulationibus adhibet." Tunc multâ precum instantiâ et dulci contemplationis admiratione præfulgidâ, postulationum supplicationes multâ cum devotione effudit; et, ut se a talibus miseriarum implicamentis evolutum exsolveret, postulavit. Cum Beatus Cuthbertus: "Surge quam citius et me sequere, et vestigiis meis inhærendo noli quempiam dubitando pertimescere." At ille annitendo surgere voluit, sed catenarum multitudo eum retinendo repulsit. Beatus Cuthbertus, iteratâ voce admonuit, et ipse secundo impetum faciens, respirare non valuit. Sanctus Cuthbertus denique, dulci modulamine iterato eum impetiit, et quare eum non subsequeretur, quasi acrius arguendo, increpavit. Mox igitur, Beatum Cuthbertum subsecutus, quo progrederetur advertere non potuit; et quam viam procederet omnino nescivit. Ad ecclesiam ergo quandam devenientes, in limine ecclesiæ venerandus Pontifex Cuthbertus substitit; et ille post ipsius vestigia subsequens, illo perveniendo decubuit. Beatus itaque Cuthbertus ibi sua eum vincula præcepit exsolvere, et ad Dei gloriam in suâ ecclesiâ illa reponere. Denique ab oculis admirantis evanuit; et ille gratulabundis vocibus Beati Cuthberti clementiam mirâ cum exultatione collaudando glorificavit. Diluculo ergo emergente, clericis et omni populo stupentibus præ admiratione, et gaudentibus præ insolitâ miraculi et inauditâ novitate, tandem se ad ecclesiam Sancti Cuthberti in Northam advenisse advertit, et omnibus Beati Cuthberti magnalia et pietatis solatia replicando detexit. Nec in toto illo itinere aliquod pondus se sensisse fatebatur, quia, quo ordine clausas carceris januas pertransierit, fossas vel ambitus murorum sine vestigii gradu perambulaverit, Thueodam flumen

qualiter sine navis solamine evaserit, quâ semitâ viarum ad Northam pervenerit, penitus ab eo ignorabatur. Igitur frabrilibus instrumentis tot vinculorum ligamina exsolverunt, et ad Beati Cuthberti honorem et gloriam carcannum cum cæteris omnibus in ecclesiæ trabibus suspenderunt. Carcannus ille solus pene unius hominis pondus excedit, quia vires sullevantium exsuperando consumit. Custodes carceris januas obseratas aperientes, et neminem invenientes, neque carcannum uspiam reperientes, supra modum obstupuerunt et ubique quærentes, omnia Castelli monimenta claustra et obserata invenerunt. Hic Beatus Cuthbertus illud in Beato Petro apostolo miraculum ab Angelo factum opere et virtute est imitatus, ubi Beatum Petrum in carcere ligatum clausis januis carceris eripuit, et solutum ecclesiæ sanctæ consolationi restituit.

CAP. XXI.—Quomodo deferentibus ad Ecclesiam Beati Cuthberti lapidum auxiliaria impendia una Emina cervisæ totâ die suffecerit, et semper et continuè potantibus et haurientibus, defectum pati non potuerit.

Nauclerus qui in navis prorâ præsidet, et nutu regiminis sui omnia promovet, Beatus Cuthbertus est; qui in cælestibus regnando triumphat, sed tamen omnia ecclesiæ suæ ministeria secreto moderamine dispensando præordinat. Nam ipsius nutu regiminis omnia disponuntur officia potestatis. Nec aliquis in ecclesiâ suâ tronum tyrannidis optinet quod Beatus Cuthbertus secretioris judicii mysterio ex patientiæ mirâ longanimitate non sustinet. Nec aliquis unquam, eo disponente, potentiæ reseramina in ecclesiâ suâ possedit, qui illius moderamine, pro fidei suæ meritis sortem æternæ beatitudinis non adquisierit. Et semper miraculorum solet conferre subsidia, ubi fidei devotorum merita vel necessitatis subditorum desolamina vel honoris sui jura debita hoc exquirere moris habuerint. Quippe pro simplicioribus sæpius ad sui honorem miracula edidit; de quorum multitudine hoc quod subjiciemus præclaræ virtutis indicium exstitit. In Insulâ Lindisfarnensi quidam Officialis Frater, Ædwardus nomine, ex præcepto Prælatorum Dunelmensis Ecclesiæ fuerat, qui gratiâ religionis, exsecutione sui ordinis, et strenuâ urbanitate conversationis omnium gratiam obtinuerat; eo quod supra modum in omnibus se prudenter agebat. Hinc benivolentiæ omnium gratiâ ita accreverat quod omnibus tam venerandus quam gratus exstiterat. Nempe monachis erat consocius ex honestatis gratiâ et sensibili morum disciplinâ; militibus conformatus ex copiosâ dulcedinis eloquentiâ et largiori donationum

munificentiâ ; clericis compos, in omni temperatæ doctrinæ sufficientiâ et facetæ continentiæ suavitate et moderantiâ ; rusticis conformis in omni longanimitatis sustinentiâ et humilitatis sive paupertatis sive abjectionis compassione et misericordiâ. Ita enim temperanter se in omnibus agebat quod illud, quod de Beato Paulo legitur, quodammodo illi ex meriti sui gratiâ conformaretur: "omnibus omnia factus sum, eo quod omnium moribus et necessitatibus consimilis in compassionum miserationibus inventus sum." Hic etiam circa Beati Cuthberti honorem inexplicabilis studii devotionem præ omnibus habuit; quia in omnibus, et terrarum prædia et ecclesiæ ipsius ædificia ampliando dilatare sategit. Unde et novam Ecclesiam in Beati Cuthberti honorem infra prædictam Insulam a fundamentis erexit,[1] quam de lapidibus tabulatis, miro dispositionis ordine, de industriæ suæ laboribus et de fidelis populi largicionibus venusto artificum opere consummavit. Sed quia in præscriptâ Insulâ minus lapidum poterat inveniri sufficientia, de vicinis villulis plaustra, et boum juga cum carris adquiserat, et tantis longioris intersticii dispendiis, et diversi laboris impendiis, lapidum multitudinem devehendo aggregaverat. Convicanei etiam, pro devotione Cuthberti, quandoque ei virium suarum assueverant accommodare suffragia, et, constipatis in unum cœtibus, nunnunquam per æquoreas harenas soliti et optati oneris deferre commercia. Lapides siquidem qui in Insulâ sunt, ad fumi odorem spumantis æquoris cinerescunt, et diminutè se in similitudinem calculorum harenantium dissolvunt. Unde ad tanti operis negotia non suffecerant, sed tamen ad interioris materiæ diminutiora fragmenta aliquod adjumentum impendere prævalebant.[2] Quâdam igitur die, venerandus vir ille deintro Beati Cuthberti ecclesiæ limina processerat, et ad circumpositas harenas aspiciens, quasi infinitas populorum catervas admirando conspiciebat. Advertit etiam quia plaustrorum et carrorum ad Beati Cuthberti honorem deferentium multitudines essent, et tanta laborum desolamina pro ipsus amore bajulassent. Mox

[1] The foundations of the second Church of Lindisfarne, or Holy Island, now in ruins, were laid in 1093 or 1094, to which period this Miracle refers—v. NORTH DURHAM.

[2] The whole of this statement is confirmed by the existing remains of the Priory Church of Holy Island, here spoken of,—but time has proved Ædward wrong in depreciating the stone of the Island for the reason assigned. The red sandstone brought from Cheswick and Scremerston, on the opposite coast,—of which the Church and its offices have been chiefly built, is mouldering away. Upon the whin-stone of the Island, used occasionally as above-described, weather and time have made no impression. The truth is, the one was less managable than the other.

ad Beati Cuthberti tumbam[1] quæ infra ecclesiam est, gratias ille redditurus accurrit, ac deinde quantocius ad Edred, dapiferum suum, festinando, omnia ei denudando retexit. "Ecce," inquit, "viri convicanei, Beato Cuthberto devoti, innumeras lapidum aggeres sponte de propriis sumptibus deferunt, et nobiscum hodie pro Beati Cuthberti honore epulaturi sunt. Videto igitur ut omnia epulis necessaria ad sufficientiam præpares, et hylariori animo omnia eis copiosius administres." Erat quidem ita dapsilis et beneficus quod nullus adventantium ejus manus aufugeret, nisi prius sufficienter cibis et potibus saginatus existeret. Et Beatus Cuthbertus ita eum in omnibus habundare effecerat quod etiam quandoque de minimis multitudinis infinitates invenire solebat. Quippe Beati Cuthberti beneficia quo largiori dispensamine distribuuntur, eo copiosiori augmento redundare inveniuntur. Et quo de ejus bonis pro karitate distribuendis propensius quis manum cum tenacitate contraxerit, eo minus de sufficientibus vix necessaria victui possedebit. Dapifer igitur stupefactus, omnia eis sufficientia se inventurum asseruit quæ ad esûs cibaria pertinebant; sed quæ ad sitim restringendam pertinuerant se minus effluendo habundare respondit. "Nempe," inquit, "cervisiæ nobis nec inopiæ paupertas nec affluentiæ facultas aliqua est, nisi quantæ parvitatis mensura in vestræ eminæ capacitate est." Habebat quidem semper, de more monachis consueto, in mensâ suâ eminæ mensuram, cujus modicæ quantitatis in potando nunquam excedebat licentiam. Hospitibus tamen talis mensuræ nulla censura affuit: sed semper, quantum sitis sive voluntatis inclementia expetivit. Anxietate igitur et ruboris vehementiâ perturbante confusus, sub festinatione ad Beati Cuthberti tumbam recurrit, et quare diem amittendi Beati Cuthberti honoris se videndum permiserit, acerbâ eum nimis quasi viventem hominem invectione coarguit. "Eia," inquiens, "Cuthberte, nunquid tibi devotos vis confundere, et tibi devotæ servitudinis ministerium impendentes siti in viâ deficientes occumbere? Jam ulterius nec tuæ affluentiæ copiam prædicare poterimus, nec de promptuariis tuis, hactenus omni bono refertis, amplius gloriari prævalebimus." Quibus multa consimilia cum dixisset, rediens ad mensam discubuit, omnesque qui advenerant considere præcepit. Et dapifero suo dixit; "quam celeriter eminam meam, quam justiciam monachi vocatis, coram producite, et potum citius sicientibus Beati Cuthberti ministris et hospitibus propinate. Nam, equidem, erit

[1] A Cœnotaph, perpetuating the memory of the place where the body of St. Cuthbert had originally rested.

Beato Cuthberto difficile de non grandi et permodico, quos voluerit, recreando saciare. De ipsius quidem largifluâ pietate confidimus; et quousque fiduciæ nostræ in illo spem firmam habuerimus." Nec eum fefellit spes in Beato Cuthberto confisa nec fides in illius virtute fundata. Mira res! a meridie usque in vesperam, totâ die, de eminâ illâ solâ potum sufficientem innumeræ multitudini exhauserant, et semper, nicholominus, plenam justiciam possidebant. Emina etenim illa, Beati Cuthberti benedictione infusa, et potantibus novit ad satietatem sufficere, et sibi plenitudinem nunquam immutando diminuere. Plena est cum effundit; non imminuta dum implevit. Exhauritur et non deficit: totâ die potatur et effluit: ventres cauponum replendo inebriat et exsaciat; et suæ parvitatis latitudines alluendo semper exuberat, et excrescendo perhabundat. Reclinatur, et plenitudinem pristinam retinet: effunditur, sed non evacuatur: laborando desudat pincernam, sed habundantius subministrando non exturbatur eminæ plenioris inundantia: potatur quod non diminuitur: exsaciatur quod non consumitur: sed quod propinatur Beati Cuthberti benedictionis est; quod plena est illius largitatis indicio est. Vespere igitur instante, quidam, ex ebrietate insanus, accurrit; et coram omnibus furibundus exclamavit. "Quomodo hæc modicæ quantitatis mensura nobis omnibus est totâ die sic inebriandi ruina? Proh pudor! quod totâ die sic deludimur, et de nichilo inebriati saciamur." Nec mora, emina illa tota exhausta est, et sic congregatio illa soluta est. Venerabilis igitur vir omnibus Beati Cuthberti benedictionem contulit, et singulos Beatum Cuthbertum glorificantes ad propria remeare permisit. Hic illud Helysei præsagium adimplevit Beati Cuthberti pietas, ubi viduæ hydria cum farinæ plenitudine non defecit, et lechitus olei imminui omnino non potuit.

CAP. XXII.—Quomodo, pane in Sancti Cuthberti festivitate deficiente, Ædwardus monachus ad Tumbam sancti Pontificis cucurrerit, et, gratiâ pii Confessoris, totâ die panes de nullâ subjacente materiâ sufficienter produxerit.

Cantare novum cantici epithalamium Beato Cuthberto possumus, quia novi stuporis prodigium de novitate mirâ Beati Cuthberti mirabilium cotidie videre valemus. Eloqui possumus, sed non sufficere; canticum efferendo concinimus, sed laudibus condignis digna laudibus non poterimus explicare. Præclaræ quidem virtutis miraculum quasi cantici epithalamium est; quia internæ suavitatis melus et dulcedinis æternæ orga-

num est. Interius siquidem concentus virtutis intonat quia, nisi in secreto devoti pectoris ad noticiam prodeundo non choruscat. Quod miraculorum gloria Beati Cuthberti declarando exprimit, et virtutis magnificentia perfectè edocendo communit. De quorum præcipuâ multitudine hoc quodamodo enituit, quod subditâ descriptione cognitionis effectu patere prævalebit. Ædwardus, vir idem venerabilis, quâdam Beati Cuthberti festivitate instante, omnia ad sufficientiam præparari instituit, et ad ipsius honoris cumulum multa impendia præcipiendo composuit. Vicini itaque et remoti undecunque confluxerant, et, ob Beati Cuthberti honoris gloriam, limina ecclesiæ innumerosa multitudinis congregatio deterebat. Nam non tam clerici quam laici accurrebant; et non tam ecclesiæ interiora comprimendo vestierant, quam etiam omnia atria exterioris cymiterii adimpleverat. Peractis denique sacris mysteriorum sollempniis, pro Venerandi honore Pontificis, ad refectionis horam circumpositis mensis, discumbendo lætantur, et Deo gratiarum actionibus persolutis, Beatum Cuthbertum in Domino quam magnificè prædicantes venerantur. Sed quia multitudo innumera diversi ordinis et ætatis supervenerat, simul semel ad mensas consedere non poterant, et iccirco vicissitudinis immutatio necessaria exstitit, quia succedentibus aliis, et cedentibus prius admissis, minoris importunitatis vehementia [*in margine* inclementia] fuit. Nec tamen mora diutinæ dilationis effluxerat, et panis mensis [*in marg.* super mensas] edentium deficiebat. Dapifer, Gospatricus nomine, qui adhuc superest, ad promtuaria cæteraque omnia loca sibi secretiora accurrit, sed diutius explorando, omniaque circumposita evolvendo, nichil penitus invenire prævaluit quod hospitibus anteponere potuit. Siquidem jam omnia quæ panis erant alimenta jam plenè exhauserat, et in hospitum alimoniis dividendo disperserat. Et tamen turba nichilominus magis magisque succreverat, et jam panibus deficientibus annonæ alimoniam postulabat. Videres tumultuantes turbas manus extendere, nutibus dapiferos accersire, Dominum Ædwardum Monachum clamoribus et vocum stridoribus impetendo postulare. At ille anxius ex dolore, gemebundus luctu cordis et desolatione, et præ omnibus ex nimio verecundiæ pudore, dapiferum suum semel et secundo præcepit festinando ingredi, et omnia quæ ad esum necessaria fuerant exportari. Contristatus dapifer super tegulam, quæ in promptuario trabibus erat superposita, quam citius ascendit, et diutius quærens et, omnia evertens, nichil omnino invenit. Difficile quidem fuerat de nichilo multa expendere, et de aliquo omnia invenire. Nichil etenim aliquid proferre non potuit, et aliquid extrahere de nichilo non humani negotii opus fuit. Unde dapifer mox ad

Monachum accessit, et nil penitus superfuisse, testantibus aliis, qui cum eo simul viderant et conquæsîerant, cum sacramento protestationis asseruit. Tunc omnibus aliis consiliorum adjumentis deficientibus, mox ad Beati Cuthberti tumbam accessit, et cum devotionis instantiâ brevi quidem orationis dulcedine Beati Cuthberti auxilium et clementiam implorabat. "Sancte Cuthberte," inquiens, "nunquid non hylarem diligis, et quos tibi devotè servire probaveris fame deperire omnino non pateris? Tui solius hoc opus est muneris ut de nichilo omnia habundantius largiaris. Quippe tui proprium est, de nullâ materiâ præjacenti omnia sufficienter distribuere, sicut accidentia prodeunt ex subjacenti. Nam pro materiâ sufficienti et subjectâ dignationis tuæ et virtutis comprobatur fore efficatia. Non enim tantum poteris, cum volueris, minimis dare incrementorum inundantiam, quin immo de nullis omnium bonorum præstare sufficientiam. Nunc ergo tempus est tuo te nomini dare virtutis honorem et gloriam, et panum de nichilo, benedictionis tuæ augmento, præstare habundantiam. Dexteram itaque solitæ benedictionis extende, et omnia nobis, te donante, provenient, supra nostræ mensuram inopiæ, dicto citius et habundè." Vir igitur venerandus impetrâsse se sentiens in spiritu quod rogaverat, dapifero tercio præcepit in nomine Beati Cuthberti super tegulam festinanter ascendere, et panes hospitibus Beati Cuthberti habundantius administrando producere. Tegula siquidem trabibus cellarii superposita fuerat, quæ panes sustinere antea diutius solita erat; quia panibus talis custodia mundiciæ integritate tenuit, et reliquas domûs ipsius angustias ampliando dilatavit. Dapifer, nichil ibi prius fuisse cognoscens, super Domini sui vehementiori instantiâ et suæ fidei incredulitate vel ignaviâ, ardentiori hæsitationis angustiâ intra se musitando conqueritur; quia nichil ibi se inventurum suspicatur. Tamen compulsus tegulam conscendit, et plenam panum innumerabili quantitate illam reperit. Descendensque, projectis panibus infinitis, et mensis edentium opposuit, et adventantibus et succedentibus aliis totâ die panes sufficienter exhibuit; et nunquam tamen in tegulâ minus invenit. Totâ igitur die ipsâ Beati Cuthberti de tegulâ panes protulit, et semper tamen plenam, recurrendo, invenit. Omnibus præstabant sufficientiam ad saturitatem, nunquam tamen suæ diminuerant perfectionis numerositatem. Non enim tantum aream tegulæ cooperuerant, sed etiam in morem aggestæ piramidis excrescebant. Videres aggeres in tipum montiunculorum ad superiora protendere, et quasi humanâ omnia fuissent manu composita, regulari moderamine' convenire. Nec panis panis latitudinem longius procedendo excesserat nec aliquis alium latitudine, pondere, vel quantitate, superexcreverat.

Erant tamen quidam panum pertenues, et in sui latitudine profusi, et quasi de avenæ speciei similitudine cooperti: et tamen palatis edentium pro omni sapiebat diversitate delectationum. Omnibus denique mirâ cum hylaritate refectis, vespere irruente, ad sua quique cum gaudio redierunt, et Beato Cuthberto multiplici gratiarum præconio extulerunt. Hujus miraculi testis est idem Gospatricus, qui etiam adhuc in Insulâ Lindisfarnensi dapiferi officio fungitur, et quam multi monachi Ecclesiæ Beati Cuthberti, qui præsentis et præcedentis miraculi ordinem ab ipso Æduuardo fratre suo et monacho, et Gospatrico famulo suo multociens audiêrunt. Hic venerandus Confessor Cuthbertus Domini Jesu opus miraculi est imitatus, ubi de panibus ordeiceis quinque millia hominum saciavit, et quantitatem panum copiosam de suæ benedictionis virtute protulit, quod panis materia in se naturali conditione non habuit. Ex his duobus miraculis poterimus advertere, quantæ largitatis virum, quantum hylaris dispensatoris amicum, quantæ frugalitatis et expensarum dominum, Beatum Cuthbertum profiteri debeamus et credere. Nec sibi servientibus totius boni copia deesse poterit, nisi forte nequam dispensatoris avaricia manum de Beati Cuthberti divitiis ex tenacitate contraxerit.

CAP. XXIII.—De quibusdam Nautis, omnibus navis armamentis amissis Beatum Cuthbertum invocantibus: qualiter pius Confessor visibiliter ad eos in navi accesserit et piè exhortatus, in loco gubernatoris resederit, et cum baculo pastorali, sævientibus undis, navem direxerit, et ad portum deductos exire et omnia secum sua exportare, et navem dissolutam funibus colligare et ad se trahere præcepit.

Tribulationum consiliator et dolorum relevator Beatus Cuthbertus omnibus eum invocantibus fore dinoscitur, in quâcunque dolorum tribulatione sive tribulationum desolatione fideli peticione requiratur. Nomen quidem ipsius naufragantibus non tam celebre esse dinoscitur quam salubre omnibus invenitur, quia non tam animas exsolvit a peccatorum funere quam corpora salvat a pelagi sævientis voragine. Et supra mirum creditur admirabile, quod etiam spiritus ejus quandoque a nonnullis conspicitur sub corporalis speciei similitudine. Corporaliter etenim conspicere quod est spirituale, non est donum naturæ, sed virtutis solius et gratiæ. Et tamen novimus spiritus supercælestes corpora aeria assumere; ut exuviis corporalibus induti, possint hominibus visibiliter apparere. Beatus etiam Cuthbertus non dissimiliter id potest idem efficere, quia omne quod voluerit, ex

Dei est ei virtute possibile. Mirabilium quidem ejus admirationis operum numerus nullus est, quia possibilitatis ipsius definitus certitudinis terminus aliquis non est. Quiddam, etenim, quod stuporis multitudinem excedere creditur, subsequentis esse dinoscitur miraculi novitas, et insoliti operis soliditas, quod ad ipsius honoris reverentiam nunc prosequendo describitur. Nautæ quidam, dum pacata æquora aligero sulcarent remigio, omnia prospera, supra quod optare potuerant, habuêre, pro destinato sui propositi desiderio. Nichil eis difficultatis occurrerat; nichil quod alicujus offendiculi impedimentum generare prævalebat. Qui quandoque jocando laxabant retia in capturam, et piscantes contrahabant prædæ multitudinem copiosam. Negociandi quidem opus noverant et tamen piscatoriæ artis peritiam pro libito exercebant. Nam dum sereni aeris clementia dabat spaciandi locum sive lucri cujuslibet emolumentum, utraque exercebant pro tempore, et quærebant victui necessaria pro aerum et temporum moderatâ dispensatione. Tempore igitur isto, secum utraque conduxerant; quia retibus et mercibus hac vice honeratâ navi habundabant. Nempe siquid piscandi laboribus adquisissent, tam ad esûs sui cibaria quam ad vendendi commercia secum deportare potuissent. Ad vicinas siquidem regiones vel semotas quandoque navigabant pro vendendis negotiationibus, sive pro mercimoniis comparandis : nonnunquam vero, sicut et modo, marinis immorantes fluctibus, piscandi gratiâ insistebant. Subito ergo mare turbinibus agitur ; fluctibus inquietis perturbatur ; et tempestatum furiis inquietius agitatur. Fluctus navim lateraliter impellunt et rejiciunt; nunc proram in aera extollantes erigunt; nunc ad maris infima in præcipitio diducunt ; modo puppis supprema absorbentes alluunt, nunc undarum spumantium pocula infundunt. Frigoris tamen asperitas tanta inhorruerat quod algentia membra nullâ arte calefacere prævalebant. Vela tandem nimiis temptationum flabris dissilierant : malus ex medio confractus concrepuerat, et turbinibus dissipatæ tabularum juncturæ jam pene dissolutæ patebant. Manus etiam in remigiis retinendis jam defecerant, undisque cum nimio ponderis impetu supercadentibus, de viribus lascescientium remigia ipsa ex parte detraxerant, partemque residuam ipsi renitentes detrivendo confregerant. Nauta insuper armaturam regiminis, quâ navis disponi debuerat, amisit ; et navis sine gubernaculi destituta solamine, quocunque impetus fluctuum jactaverat dissiliebat. Tunc omnis spes vitæ ablata fuerat, nullusque, nisi mortis solius exitum de eis aliquomodo sperare valebat. Ipsi tamen, qui vitæ spiraculum præ mortis timore jam pæne amiserant, exsangues et semianimes procumbebant, nec verba vel etiam voces conformando componere prævalebant. Quibus

vero fortioris animi hannelitus inerant, Beati Cuthberti clementiam medullitus implorabant, quia quidam ipsorum illius alumpni exstiterant; nonnulli vero in terrâ illius educati procreverant, omnesque de ejus sanctitate et virtutum miraculis quam frequenter audierant. Cuncti itaque, ore consono et corde devoto palmas ad sidera attollebant, genas lacrimis copiosius irrorobant, et rea tundendo pectora Beati Cuthberti auxilium et clementiæ subsidium sustinentes expectabant. Quid plura? Nec mora —venerandus Pontifex Cuthbertus, quasi in specie corporali, omnibus visibilis et palpabilis apparuit, et in prorâ navis, gubernatoris de more, resedit. Erat indumentis pontificalibus omnimodis redimitus, et mitrâ in capitis vertice laureatus. Tantique decoris pulcritudo in eo apparuit quanta nunquam ab oculis hominum visa fuit. At Beatus Cuthbertus, baculo pastorali, de more gubernaculi, pontum sævientem secando dividebat, et navim pennigero volatu super æquora spumantia et sævientia discurrere faciebat. Erantque eis fluctus quandoque instar montium insurgentes, a dextris et sinistris; navis tamen nunquam a semitâ deviabat, sive retardari potuit, ab inchoatâ semel festinantiâ sui prosequendi itineris. Nonnunquam etiam in anteriora tumor aquarum quasi murus in aera porrectus eis videbatur renitendo obsistere, omnemque progrediendi aditum denegare; quibus demittendo detritis, modo consimili in posteriora cum magno fragore debacchando insurgere. Forte quidem indignari videbantur aquarum moles, et marinæ inclementiæ turbines, quod exhauriendo deglutire non poterant avariciæ vascula, et animas pessundare peccatrices. Beatus interdum Cuthbertus, animæquiores eos præcepit existere, et nichil omnino hæsitando pertimescere; "Cuthbertum," inquiens, qui vobiscum est, nulli inquietudini perturbare possibile est: nec vos deseret Cuthberti præsentia quem invocâstis, nisi prius, ipsius nautæ ministerio, ad salutis portum illæsi pertingatis." Igitur venerandus Confessor eâ facilitate baculo pastorali fluctuum implicamenta dissecando divisit quâ et cordium nostrorum cogitationum amaritudines conterere et abolere consuevit. Nec mirum si ipsius baculi regimine marinæ inquietudines confringuntur, sub cujus dicione et virtute potentiæ infernorum et terrestrium altitudines subditæ deprimuntur. Omnes itaque, qui in navi consederant, Beatum Cuthbertum quasi specie corporali navem de more gubernatoris regentem conspexerant, et iccirco quicunque prius quasi expirando defecerant, jam hylari animo animæquiores existebant, et adinvicem loquentes, Beatum Cuthbertum nutibus et indicibus et nonnunquam sermonibus alterutri lateris socios respicere commonebant. Nemo tamen dulcedinis ipsius faciem contemplantium, et præ suavitate nimiâ congratulantium, inter-

rogabat eum, "tu quis es;" scientes certissimè, sicut ipse prædixerat eis, quia Beatus Cuthbertus est. Nec mora temporis longioris protraxerant, et ecce jam Insulam ad Farneam appropiaverant, et Lindisfarneam videntes Ecclesisam, quam citius postmodum in littore subsistere se videbant. Beatus ergo Cuthbertus baculi regimine annitendo utens pro palide, singulos præcepit cum mercibus et oneribus, cum retibus simul et piscibus, cæterisque utensilibus, ad terram exeundo prodire. Nec in ripæ superficiem inundantis opus erat eis vadando calcimenta aquarum ex profunditate humectando rigare, eo quod navis puppim Beatus Cuthbertus super siccantes harenas ita provehendo impulerat, quod sicco vestigio omnes jam prodire valebant. Et ita baculi sui sustentamine proram ad superiora coegit, donec omina extracta fuisse conspexit. Nec ista suæ pietati suffecerant, quin immo navem dissolutam et pene pristinis fluctibus dimidiatam funibus præcepit alligare, nec allabentibus fluctuum alluvionibus forte posset excedere. Cum omnia ad perfectum perduxissent, dixit, "consummatum est;" et ab oculis eorum evanuit, et in sinum quietæ beatudinis se recepit. Illi mox ad Farne Insulam redierunt, et Fratri Bartholomæo[1] in insulâ prædictâ heremitanti, Dunelmensi monacho, hæc omnia retulerunt: et quam dulces lacrimarum inundationes coram Beato Cuthberto cum devotis oblationibus effuderunt! Hæc etiam Johannes monachus noster canutus nobis retulit, et se hæc omnia tam ab ipsis vivâ voce, quam sacramenti attestatione, insuper et Fratris Bartholomæi relatione se sæpius audisse et didicisse asseruit. Hic Beatus Cuthbertus illi Domini Jesu miraculo congruit ubi Discipulis post mortem navigio laborantibus affuit, et ad terram cum salute reduxit.

CAP. XXIV.—Quomodo quidam Negotiosus, dum nomen Beati Cuthberti perjuraret, subito visum amiserit, et in Ecclesiam tercio supplicans, et ulterius hoc nomine se nonjuraturum promittens, visum receperit.

Vita Beati Cuthberti veneranda omnibus est amabilis et imitanda. Et quanta sit virtus ipsius nominis comprobatur ex actibus miraculorum ipsius præclarissimis. Nomen quidem Beati Cuthberti qui perjurando offenderit, Dei iram et suæ indignationis offensam incurrit. Deus etenim, quanti honoris ejus nomen apud se sit, satis ostendit, dum per nomen ipsius

[1] A life of Bartholomew may be found in the Acta Sanctorum, containing much curious information relative to the Farne Islands and other places in the North of England.

pejerantes statim pœnâ vindice plectit. Unde advertere liquido poterimus quanti numinis, ut ita fatear, et potestatis ipsius nominis attestationem credere debeamus. Quod miraculorum exemplis delegimus potius comprobando aperire quam, verborum protelatis officiis, sub scripturæ testimoniis et diversis dogmatum figuris obumbraticè vestiendo condire. Subsequens siquidem miraculi novitas satis evidentius declarabit quantæ virtutis ipsius nominis attestatio in Domini præsentiâ sit. Modernis nempe temporibus, quidam Paterfamilias prænobilis in Anglorum septentrionalium regionibus finitimis exstitit, qui præclui potentiæ gloriâ in multis affluenter effulsit. Huic minister quidam ex mancipii servitute adhæserat, qui sub ipsius imperii dominio ad nutum præcipientis omnia faciebat. Igitur Beati Cuthberti annuâ translationis suæ festivitate instante,[1] diversi, variæ intentionis desiderio, quidam diversæ comparationis studio, nonnulli pro lucrandi commercio non ad festivitatis obsequia sed ad nundinarum emolumenta, properabant. Juvenis ille quam sæpius a Domino suo ad nundinas pergendi licentiam petiit, sed tribus diebus pene de festivate procurrentibus eam implorando obtinere non potuit. Interim tamen, quoddam cornu, venandi negotiis congruum, cuidam consodali suo et conservo, vendendi gratiâ commiserat, sed precii numerum, vel definiti numeri precium, ipse ei prius definiendo præscripserat. Qui Dunelmum veniens nichil in vendendo efficere potuit, eo quod vix aliquis hujusmodi operis operæ, vel sagaci tali prudentiæ animi adhibere delegit. Sed juvenis tandem, qui domi remanserat, quandoque importunitatis prece et inquietudine, licentiam a domino suo impetraverat. Qui jam, die festo mediante, Dunelmum venerat; sed quærens de socio quid de commisso suo egerat nichil eum effecisse condolebat. Cui tale consilium præbuit, ut venditionis delator per nundinas quâdam semitâ incederet, ipseque quâdam ignotiori viâ, quasi inscius et peregrinus, ei obviando occurreret. Quod si aliquis forte ei obviam advenisset qui, comparando cornua, minus precium obtulisset, eum quousque adveniret jocundo affamine retineret. "Ego, inquam, interim vobis occurram et, illo comparante, minusque quam decrevimus offerente, fidei verbo conabor asserere me plura his pro cornibus oblata audivisse. Sic eum provocando alliciam, et plura nobis lucri emolumenta conquiram. "O quam cæca est tenax semper cupiditatis avaricia, quæ maluit fidem ex prodicione amittere quam obuli unius lucrum fallendo non adquirere: nec proximo, fidelitatis juramentum; nec Deo

1 The fourth of September, the day on which, in 1104, the coffin of St. Cuthbert was removed from a temporary shrine in the Cloister into the newly finished Cathedral of Durham. This day was afterwards observed until the Dissolution.

fidei vel baptismi desponsionis votum, nec sibi veritatis elegit habendo retinere consortium: omniaque hæc potius decrevit amittere quam dimidiantis obuli lucro sui pondus marsupii non augere: totum se venalem pro obulo habuit qui fidem sibi, dilectionem proximo, et veritatem Deo pro tanti precio demoliendo defraudare sategit. Nec moratus, socio sicut præstituerat occurrit, et comparanti cornu cuidam et onus precii inquirenti, quale voluit, precium imposuit: sed ille se non tanti daturum, quia non tanti valuerit, respondit. Cui ille qui obviam occurrit, et cujus cornu exstitit, intulit, "tanta audivi prius obtulisse alium, et iccirco non condigni ei spondes precii commercium." Cui empturus cornu respondit; "tu," inquit, "in hoc commercio partem habes, et hic intendis ut in lucro ei participando communices." Tunc ille cujus cornu propriè, sicut prætaxavimus, exstitit, cum sacramento contestando asserruit. "Per illum," inquit, "Sanctum Cuthbertum videlicet qui interius illic requiescit, ego ei plus alium auribus meis audivi obtulisse; et majoris precii munus pro singulo cornu se daturum promisisse: et partem cum illo non habeo nec participare cum illo aliquo tenore dispono." Sed mox ut hæc falsidico ore protulit, et Beati Cuthberti sanctitatis nomen perjurio falsitatis polluendo protulit, radiantis lucernæ oculorum lumen amisit: pupillarum tamen palpebræ pristini habitum decoris non immutaverant, sed prorsus nichil penitus aspicere prævalebant, quia vacuato tabernaculo interior hospes abscesserat, et lumen veritatis falsitatis habitaculum abhorrebat. At ille qui comparaturus aliquid pretii licet modicum obtulerat, jurantem instantius, acrius increpabat, et a perjurio cessare commonebat. "Tace," inquid, "et noli amplius pejerare, quia nemo est hominum qui tanti precium pro eis velit largiendo distribuere. Ille vero, qui visum occulorum amiserat, secretius socium commonebat ut se in Ecclesiam Beati Cuthberti adduceret, eo quod lumen oculorum pro perjurio quod in Sanctum Cuthbertum commiserat, amisisset. Qui supra modum admiratus, et animo vehementius anxiatus, eum in ecclesiam quam citius produxit, et eum in angulo conducens, quam sedulâ devotione supplicando diutius oravit. Utrique itaque curvatis genibus prosternuntur, et diutius orantes, nequâquam exaudiri merebantur. Meritum quidum nullum exauditionis habuerant, et cassatæ precis precium reportabant. Iteratoque, idem efficiunt, nec sic quidem quod petierant impetrârunt. Tunc advertentes quia Beati Cuthberti beneficium sua peccata præpedierant, Deo et Beato Cuthberto devovebant quod nunquam per ejus nomen ulterius omnino jurare præsumerent, et quod ejus nominis memoriam omnium Sanctorum commemorationibus celebriorem retinerent. Tertio, denique, in oratione procumbunt, et cum nimiâ devotionis instantiâ Beati Cuthberti clemen-

tiam implorârunt. Beatus igitur Cuthbertus, solitæ pietatis non oblitus, cui indignationis suæ iram intulerat pietatis suæ beneficia conferre non tardabat, sed piè vincula exsolvit quæ recto æquitatis judicio compediendo connexuit. Moxque illi visum contulit et cæca luminaria claritatis gratiâ reparavit. Ille denique de oratione surrexit, et Beato Cuthberto grates innumeras cum inexplicabili devotione pertulit. Et quod ei contigit fideli relatione omnibus audire volentibus explicavit. Hoc miraculum venerandus vir Rodbertus Prior de Nostle[1], postmodum Prior Sancti Andreæ, fratribus nostris in claustro Dunelmensi retulit, et, ut ipse asseruit, in veritate verum fuisse in multis experimento didicit, quia ipse aliquamdiu ipsius famulus exstitit, et hæc in fide vera fuisse enarravit.

CAP. XXV.—Quomodo a profluvio sanguinis liberatus sit Juvenis virtute et potentiâ unius de Beato Cuthberto orationis.

Sanè quantæ virtutis Beati Cuthberti nomen exstiterit subsequens miraculum declarabit. Quidam Frater aliquo tempore, pro Ecclesiæ negotiis profecturus Lincolniam hospitaturus advenit. Qui soliti tecta hospicii subintravit, sed innumeras utriusque sexûs catervas super matrisfamilias filium lugubri desolatione mœrentes invenit. Juvenis siquidem ille tanto sanguinis profluvio laborabat quod semianimis in areâ jacebat. Nichil etenim ei[2] medicinæ prodesse poterat; sed omne quod adicere [ita] pro medicamento poterant magis fluxum sanguinis enutriendo protraxerit. At ille, in Beato Cuthberto confidens, omnes de domo exire præcepit; et ad ipsum accedens, in nomine Sanctæ Trinitatis, sacræ crucis signaculum fronti ejus impressit, tercioque collectam illam de Beato Cuthberto adjecit.—" Adjuvet nos quos [? omnes], Domine, Beati Cuthberti intercessio veneranda, et a cunctis reatibus absolutum [? tos] in tuâ faciat pace gaudere."—Mira modo et ineffabili, mox ille sanus exsurrexit, et cum illo totâ nocte gratulabundus discubuit, et nunquam postea hujusmodi infirmitatis miseriam sensit. Talia sunt Beati Cuthberti miracula, quæ ad solum ipsius invocationis clementiam nova et ineffabilia complent ministeria.

[1] No prior of this name occurs in the list of superiors of the Monastery of Nostle until the year 1196. The person here spoken of witnessed a charter of Robert, Bishop of St. Andrew's, in Scotland, in 1150, as prior of St. Andrew's. —NORTH DURHAM. APP. p. 82.

[2] In margine......Puer Radulfus.

CAP. XXVI.—De Beati Cuthberti glorioso capite et capillorum virtute, et de mustelâ quæ sepulcrum illius clam introiit et in eo nidificaverit; et quomodo pius Confessor illam auferri mandaverit, nec tamen eam lædi permiserit.

Confiteri et laudare Beatum Cuthbertum nobis convenit, si ipsius de justitiæ indiciis et mirabilibus miraculis memoria nostra rectè considerare voluerit. Nam confessio ejus sanctitati et virtuti, laus ipsius gloriæ convenit et honori. Sanctitati ipsius confessio convenit, quæ infirmis dat sospitatis salutem; virtuti, quæ pauperibus exhibet abundantiæ plenitudinem; gloriæ, quæ miseros perducit ad regni beatitudinem; honori, qui ipsius meritis confert, non pro meritis, coronam æternæ remunerationis. Ejus sanctitati quisquis non exhibuit obedientiæ reverentiam, quam sæpius emeritam incurrit debitæ pœnæ vindictam. Nam nil facinnoris in eo committi potuit, quod in occulto contegi, et non citius propalari potuerit. Hoc opus negligentiæ in delictum vertitur; quod ipsius virtute gratiæ non citius revelatur. Nam si ferarum, et terræ reptilium, commissa detegit, actus malorum hominum quomodo non revelando non protegit. Nec etenim reptilia vel feræ aliquid in eum presumptivè transgredi poterunt, quod non statim aut pœnâ vindice vel humanæ animadversionis indagine non exsolvunt. Quæ facillimè exemplis probando comperimus si ipsius acta mirabilia revolvamus. Temporibus antiquis, quidam Elfredus Westoue exstitit[1] qui admirandâ dilectionis gratiâ apud Beatum Cuthbertum, speciali prærogativâ effulsit. Nam seram ipsius sepulcri aperire ei licenter et impunè licuit, quoties ei libuit, circa eum quæ voluit componere, et quæ desiderabat ab eo citius impetrare prævaluit. Unde traditur eum tantæ dulcedinis gratiâ apud ipsum ex familiaritatis notitiâ succrevisse, quod non nunquam ipsius venerandi capitis comam supereffluentem soleret tondendo præcidere, capillos pectine eburneo dividendo et deliniendo emollire, digitorum ungues pulcritudine rotundatâ excidere. Hinc nimirum exstitit quod nonnullis amicorum de ipsis capillorum præcisionibus superfluis quandoque solebat ostendere, et, experiendi gratiâ, accensis in turribulo prunis, cum forcife argenteo quem in hujus ministerii opus effecerat, in ignis incendio videntibus cunctis exponere. At capilli mox auri more in mediis ignibus rutilabant, nec læsionem sive diminutionem aliquam contrahebant. Horæ deinde aliquantulo perlapso

[1] *In margine manu recentiore,* Elfredus Westowe vixit tempore Edmundi Episcopi [1020–1041] Dunelm. circa ann. 1022.

tempore, retracta cum forcifibus [in marg forficibus] capillaturæ portione, cœpit minutè auri nitorem passim exuere, et demum, stupentibus cunctis ad statûs proprii figuram convertendo redire. Unde sicut creditur, forcipes ipsi, cum pectine grandi eburneo in medii centri regione perforato, in sepulcro beati Pontificis pristinæ novitatis gratiam adhuc retinentes inveniuntur, et cum honoris reverentiâ secus corpus ipsius super tabulam reponuntur. Accidit denique, quodam tempore, ut sepulcri loculum, quod superius preminet, accludens, et quæquæ circa operculi faciem patentia sunt minus improvidè circumspiciens, quoddam foramen licet exile et permodicum inoppillatum inscienter desereret, et negligentius obliviscendo præteriret. Nec mirum si non foramen illud advertere potuit, quoniam terebri unius transmeatu non amplius patuit. Eratque illud non foraminis terebrata transmeatio sed operculi et tumuli inferioris non perfectius et solidius acclusi, hiaturæ patentis apertio. Contigit itaque virum venerabilem Elfredum, necessario efflagitante negotio, quovis longius abscedere, et in regione alterâ occupante necessitatis fastidio demorantem non citius domum tardante negotio advenisse. Iterim fera quædam subterranea quæ non esse dinoscitur bestia pecudis sed reptile quoddam terrenum animæ viventis, clanculo de foramine subterraneo progreditur, sed illo casu præveniente ad ipsius reditum obstruso, omni regrediendi spe privaretur. Erat nempe quoddam reptile de murium genere, quod fœtus jam maturi partûs conceperat, sed obstruso nativi foramine habitaculi, locum convenientem partui non habebat. Voluit quidem et expedivit locum quietis in hoc opus expetere, ut sub quietâ pace posset liberius parturire: ubi fœtus suos tutioris sub hospitii munimine reponeret et nullius prædonis rapinæ laqueos formidaret; sed et ciborum pascualia quæritans fœtus cum securitate desereret et redeundo ipsos salvâ cum integritate reperiret; nec offendiculum ex pulvere semper naturaliter diminuente susciperet nec lapidis vel cæmenti gravida difficultas teneris impedimentum fœtibus procrearet. Excurrens igitur atque discurrens tandem venerandi Pontificis sepulcrum adiit, et sub vestimentorum operimentis reptando et hærendo subiens, prædicti foraminis aditum subintravit. Et quia a parte pedum foramen illud eminuerat, in angulo inferiori domatis infra sepulcrum fœtus maturi temporis exponendo educare delegerat. Non enim audebat in superiora progrediendo excedere, nec indumentorum pontificalium sancta immundis contactibus attaminare, nec palliis et stratoriis sericis, nec purpureis sudariis se involvendo vel inhærendo etiam vel appropiando contingere. Sensus quidem ei non defuit, eo quod sacri Pontificis presentiam amplius offendere non præ-

sumpsit.[1] Nam se satis in eo deliquisse meminit quod tanti honoris hospitium ingredi sic presumpsit. Unde quotiens volebat ad victualia quæritanda exintra prodire, per lignorum asseres comperta est rependo unguibus scalpere, et scalpendo gressibus repere, et sic itineris mendicando vestigia in egressu et reditu inferius et superius pervenire. Anguli etenim parietes, qui se vicissim constrixerant, ad hujusmodi nogotium compendiosius prominebant et facultatem hujusmodi negotiis ministrabant. Non equidem, ut diximus, præsumpserat vestimenta, tineæ more, demoliendo contingere, nec de anguli angustiis fines latiores ingrediendo exquirere. Unde venerandus Pontifex indignatus, hinc custodum suorum negligentiam voluit redarguendo corripere ; et feræ insolentiam et presumptionem detegendo punire ; et super negligentiâ suâ et indiligentioris custodiæ cautelâ sollicitiores existere. Ad Clericum, igitur, sui sacratissimi corporis custodem accessit, et Elfredum dominum suum, ut quam citius domum festinando veniret, mandare præcepit. "Dicite," inquit ei, "ut lacissam istam, quæ catulis suis domum meam polluit quam citius expellat, et claustra hospitii mei ulterius inserata non negligat. Domum enim quietis meæ incestavit, et meæ quietis requiem perturbavit, et vestrique et ipsius negligentiæ invigiliantiam explorando invenit." Quibus Elfredus ille perceptis, Dunelmum cum perturbatâ festinatione rediit ; et anxiato flentis animo, quam sæpius suspirando ingemuit. "Eia," inquiens, "Cuthberte, satius mihi esset animam cum vitâ exuere, quam meæ incuriæ merito, lacissæ introitu tuæ domûs habitaculum incestâsse. Diutius ergo et anxiori sollicitudine percurrens singula, et eventilans universa, per fines omnes ecclesiæ nichil reperit ; nec quid sub lacissæ nomine advertere potuerit vel debuerit intellexit. Explorans denique a clericis, et cum divini nominis virtute obtestando extorquens, nec lacissam sive canem aliquem, dum domi non fuisset, didicit ecclesiam introisse, nec aliquem servientium sive clericorum fornicationis immunditie vel libidinis contagio sese polluisse. Tunc, inspirante Cuthberto, sepulcrum aperiens, et omnia ordine pristino composita respiciens, tandem in fine anguli inferius feram illam cum catulis reperit, et nil movere se præsumentes extraxit. Qui furibundus animo, omnes in frusta comminuisset ; nisi pius Confessor inventorem ab illorum læsione abstinendo parcere præcepisset. Unde cum mansuetudine dorsum pelliculæ manu blandiente complanavit, et infra manuum suarum palmas

[1] *In margine, manu coævâ*, Tempore Ædmundi Episcopi, anno ab incarnatione Domini M...circiter, Elfredus filius Westow...et Sanctorum reliquias de terrâ elevavit.

reclinatas, mitissimâ delectationis dulcedine sociis ostendendo propalavit. Mirum in modum jam mater pignorum silvestris naturæ rabiem jam exuerat, et domesticâ familiaritatis mansuetudine quâdam urbanitatis gratiâ contrectantium se manibus conformabat. Mordendi jam sævitiam amiserat, effugiendi ab hominibus latebras non quærebat, palpantium manibus et blandientium attactibus simul cum catellis omnibus alludebat. Mirabantur et stupebant omnes, qui viderant ; et Beatum Cuthbertum præmirabilem in sui nominis gloriâ collaudabant. Hoc pietatis genere venerandus Pontifex et servorum negligentiam ad majoris sollicitudinis vigilantiam concitavit, et feræ præsumptionis insolentiam detegendo punivit ; et neutri delictum impunitum relinquendo neglexit. Nam servi sui ultus est negligentiam, ex contriti animi dolore : feræ edomuit presumptionis audaciam ex capturæ invasione subitâ et timore ; sui nomini dedit virtutis gloriam ex revelationis gratiâ et miram de longanimitatis sustinentiâ. Hoc miraculum Dominus Ælredus Abbas à patre suo audivit, et Elfredus idem, qui abbatis ejus avus extitit, quam frequenter filio retulit ; et seniorum multorum relatio nobis tradidit ; et prudentiæ experimento vera comprobauit. Hic Beatus Cuthbertus multorum patrum est acta secutus, quia animalibus indomitis non solum non parcere sed quam frequenter soliti sunt edomita mansuetius enutrire.

CAP. XXVII.—Quomodo quidam famulus Heremitæ in Farne Insulâ degentis aviculam quamdam Beati Cuthberti furtivè occiderit ; et qualiter Beatus Cuthbertus facinus servi nequam domino suo detexerit, et ossa cum plumis in unum collecta in eum projecerit.

Omnia quæ fecit in cœlo et in terrâ Dominus, Sanctorum suorum subjecit ministeriorum nutibus, et prostravit sub obedientiæ pedibus. Quod in Beato Cuthberto satis elucere conspicimus, dum aquatica et agrestia volatilia, pro ejus merito, servorum ipsius manibus et desiderio domestica et palpabilia fore vidimus. In Insulâ siquidem Farneâ diversorum sunt generum animalia, quæ a Beati Cuthberti temporibus, omnium manibus colonum et adventantium sunt domestica et contrectabilia. Nempe in domibus mansuetè nidificant, ova fœtentia cuvant, advocata concurrendo veniunt, ova cuvanda manibus considerare volentium exponunt ; se palpantes capere, contrectare, et tenere sed tamen nichil refugiendo vel timendo permittunt. Pullos etiam suos tibi contrectabiles exhibent ; in gremio tui ludendo reticent et sub vestimentis tui vel in sinu, si permiseris, se componendos

possibiles et habiles præbent. Et quod majoris est miraculi, ad mensam tuam si incola fueris veniunt; sub cubiculo tuo vel etiam lectisternio nidum sibi conficiunt, vel si nutu noveris et volueris, secus tui vestigia gradiendo procedunt. Ad manus etiam blandientis, alis palpitantibus, confugiunt; crocitantibus sibilis applaudunt, et omnibus modis tibi parendo deserviunt. Ad maris tamen gurgites natabundi tandem mansuetius volitando prosiliunt, quia de piscium prædâ naturaliter vivunt. Insula siquidem ipsa non eis est pro naturâ sed gratiâ, non procreationis origini sed solius Beati Cuthberti ascribendum pietati et miserationi. Nempe, tempore vitæ suæ, dum solitarius in rupe secum commaneret, prædicta volatilia et natatilia ita edomuit, quod genus eorum illi obsequia servitutis impenderet, et nidificandi eis locum in Insulâ præstitueret, et certos veniendi et regrediendi eis terminos designando præfigeret. Unde, usque, temporibus statutis, adveniunt, et omni tempestate necessitatis vel importunitate adversitatis illo confugiunt, et ad nota Beati Cuthberti præsidia recurrunt. Nam quod genus eorum in patribus gratuito accepit, hoc ipsius sobolis posteritas hereditario dignitatis privilegio possidet et exposcit. Beatus etenim Cuthbertus talem eis pacis quietudinem præbuit, quod nullus hactenus hominum eam impune temerare præsumpsit. Quod etiam multa miraculorum attestantur exempla, quæ etiam nostra tempora invisunt miraculorum crebra mysteria. Nuper, siquidem, quidam temporibus istis in Insulâ prædictâ præfuit qui Æilricus nomine dictus, heremitandi gratiâ illo advenit, et tamen monachi habitum gessit. Hic Bernardi sacristæ Dunelmensis avunculus exstitit; qui heremitæ solitudinem majoris meriti quam monachi claustralis humilitatem et patientiam duxit. Quodam denique tempare, accidit ut, necessitate negotiante, de Insulâ quovis abscederet, et diutius moras innectendo sui reditum protelaret. Servus interim ipsius, qui in Insulâ solus remanserat, desiderio esûs Beati Cuthberti avium æstuabat. Nullius itaque videns obstaculi impedimentum, quam citius conceptæ voluptatis consumaverat emolumentum. Nam satius judicabat propriæ deservire libidini, quam Beati Cuthberti parere imperio et voluntati. De volucribus igitur illis, quam volebat meliorem, sibi præelegerat, et sui esuriem satiare festinabat. Sed, quia latere volebat reatum quem in sanctum Dei Confessorem commiserat, avis carnibus esu consumptis, plumas cum ossibus omnibus illius diligentius collectis, diversa per æquoris littora ea dispersit, et securius domi adventum heremitæ expectando et solus residendo sustinuit. Multo demum interfluente tempore, heremita ad insulam remeaverat, et subiturus primo, orationis gratiâ, ecclesiæ Beati Cuthberti limina, infra ecclesiæ hostium plumas

avis commestæ cum ossibus cunctis in unum convolutis cum admirando stupore respiciebat. Quæ manibus contrectans, et de Beati Cuthberti avibus ea fuisse considerans, statim ad Leving servum suum, qui solus in Insulâ remanserat, recurrit, et utrum quispiam hospitum peregrinorum illo advenisset, dum foris fuisset, exquisivit. At ille, neminem per totum ipsius temporis spatium illuc intrâsse asseruit; nec se alium hominum vidisse illic, cum sacramentis, affirmavit. At ille; "De avibus igitur nunquid Beati Cuthberti commedisti, et ejus praecepta violando temerare præsumpsisti?" Beatus etenim Cuthbertus, adhuc vivens, avibus illis firmam pacem et quietem in patribus suis dederat, et nemini eas contingere, perdere, vel occidere, vel mali instinctu lædere permittebat. Quod enim patribus avium antiquitus dederat, hoc de illarum genere pullis procreandis et filiis hereditariè in pacis gloriâ et misericordiæ custodiâ perpetuis temporibus conservando præstabat. Et iccirco ad Leving servum suum, qui ita nominatus fuerat, ita dicebat. At ille negando erubuit, et confiteri audaciam non invenit. Statim heremita eum in ecclesiam perducens, plumas et ossa cum rostris et unguibus ei ostendit; unde, tremefactus ille, mox ad pedes inquirentis concidit, et quicquid in Sanctum Cuthbertum delinquendo commiserat, ei seriatim plenius indicavit. Super omnia tamen se admirari dixit et obstupescere, quomodo plumæ illæ et ossa in unum collecta convenerint, et, diversis dispersa in locis, nunc colligata redierint; et quare æquoreæ undæ per dies quindenos ea inabsorta dimiserint. Et, re verâ, mare avis Beati Cuthberti reliquias non præsumpsit devorando abscondere, cujus carnes homo temerarius non timuit commedendo deglutire. Nec dubitandum quin Beati Cuthberti virtutis manus hæc omnia in unum collegerit, et, ad temeritatis servi illius præsumptionem declarandam et noxam detegendam, hæc in ecclesiâ suâ projecerit. Heremita Beato Confessori innumeras grates exsolvit, et famulum, flagris cæsum multis diebus in abstinentiâ et penitudine Beato Cuthberto satisfacere fecit. Mare igitur reatui in Beatum Cuthbertum commisso participare renuit, quod homo insensibilis perficiendo consummare non erubuit. Hic Beatus Cuthbertus illud Beati Nicolai admirabile prodigium est secutus; ubi juvenem in mare demersum in ecclesiam suam reduxit; et quæ mare non præsumpserat absorbere, Sanctus Cuthbertus, Beati Nicholai tipo, ad ecclesiæ suæ limina non destitit revocando restinere. Aves illæ Beati Cuthberti specialiter nominantur; ab anglis vero Lomes vocantur; ab Saxonibus autem et qui Frisiam incolunt Eires dicuntur. Hoc miraculum idem Levingus predicti Æilrici famulus, qui hoc opus fecerat, nobis, et hiis qui nobis hoc dixerunt, non semel retulit; qui adhuc

etiam vivit: et Æilricus quoad vixit quam multis fratribus ecclesiæ enarrare consuetudinis habuit, et hoc etiam quod subsequitur miraculum adjunxit.

CAP. XXVIII.—Quomodo fur quidam de numero Nautarum lapidem acutorium in Insulâ Farneâ furatus fuerit, et navibus aliis prosperè recedentibus, navem illam in quâ fur erat mare abire non permiserit.

Notam fecit Dominus in populis Beati Cuthberti virtutem et potentiam, peregrinis et remotis, peditibus et nautis ipsius auxilii præstando beneficia et clementiam. Nam Beati Cuthberti misericordiam terrestria repentia cognoscendo prædicant; aeris volatilia reverenter obediendo revelant; maris natatilia ex mansuetudinis obtemperantiâ obsecundando concinnunt et commendant. Mare etenim Beato Cuthberto inobtemperantes liberè non permittit excedere, nec loca suæ sanctitatis aliquâ temeritate prophanâ polluentes fluctus marini non sinunt impunè præterire. Quod satis patebit cum pietate Dei mirabilia perscrutantibus, et Beati Cuthberti gloriam dilucidè ex miraculorum dulcedine et perspicuè contemplantibus. Tempore Æilrici, de quo prædiximus, de diversis nationum finibus quam multos hominum æstus marini perturbaverant et multæ eis jacturæ dispendium inculcando minitabant. Ventorum etiam flatus, qui eis ex adverso renitentes obstiterant, ad litus Beati Cuthberti quod in Farne Insulâ positum est, eos appulerant. Erant igitur ibi naves quam plurimæ, et multimodæ regionis homines et diversæ. Qui in insulâ peredinantes aeris serena obtinere non poterant, nec ventorum spiramina eis in prosperum cedere non videbant. Unde cotidiè et continuè Beati Cuthberti clementiam implorabant, et Æilrico illi heremitæ insulano quam sæpius voces querulas et gemituum suspiria deferebant. Unde ille miseris eorum compatiens, et, licet non potuerit, tamen succurrere nitens, una cum eis Beati Cuthberti deposcebat auxilium et solitæ ipsius benedictionis et subsidii monimentum. Interim heremita ille omnes familiarius tenuit, et obnixius omnibus sub mancipii impendio deservivit. Nec eis de suis paupertatum divitiis abscondit sed omnia omnibus pro necessitate vel aliquâ corporis incomoditate eis in commune exposuit. Et fere illud omnimodis totum et integrum, eis erat quasi nichilum, eo quod nec quidem omnibus gratum nec quibusdam foret utile nec necessarium. Nempe parum quid vel permodicum aliquid illud ipsis conferre potuit, quicquid dicionis heremita in solitario rupe residens eis adquisivit. Cum igitur omnia ejus omnibus vidissent

exposita, ferventioris inter eos succreverat notitiæ amicitia et devotionis hubundantia. Sed quia raro in omnibus est eadem voluntatis libertas et benivolentia, contigit quemdam eorum gravius temptari, ex avaræ libidinis insolentiâ. Unde loci quietudinem et furandi liberè facultatem sibi adesse perspiciens, remotas facies hominum ad libertatem commutaverat vitiorum. Et lapidem acutorium, non quidem pulchritudine vel utilitate preciosum, viro tamen illi pernecessarium, furtivè sustulit, et sacrilegè Beati Cuthberti sanctuaria exspolians, in suâ navi sibi abscondit. Beatus denique Cuthbertus precibus poscentium affuit; et eis prosperi itineris serenitatem indulsit. Qui vota cordium oblationibus munerum commendando probantes, Beati Cuthberti beneficium ex improviso eis dedisse meritum gratulantur. Et attentius se Fratris illius commendantes precibus, vela ventis exponunt, naves Neptuno committunt, et antennas compediendo irretiunt, remigia vero adæquare insistunt. Omnes igitur alacri cursu progrediuntur, et prosperè quo voluerant allabuntur. Sola tamen navis illa, in quâ fur sacrilegus Beati Cuthberti exstiterat, jam pene tribus miliaribus de Insulâ cum navibus cæteris processerat, sed ulterius procedere penitus non valebat. Navis enim, de rupis more, stabat immobilis, nec undis jactari voluit, nec fluctibus inflecti prævaluit; quin immo et manus naucleri erubescendo obstupuit, et vis remigantium devicta atque delusa emarcuit. Tandem hanc divinæ ultionis fore cognoscentes experientiam, et hoc advertentes provenisse eis non per maris naturæ debitum, sed propter alicujus offensæ piaculum, statim sortes jaciunt, et pro prædicti viri culpâ eos ita teneri atque deludi cognoscunt. Qui lapidem illum acutorium coram protulit, et cuncta profitendo eis exponens, pro reatu suo funibus colligatur et tertio dimersus fluctibus relevatur. Tali quidem ultione debebat culpæ pœnas exsolvere, quemcunque in aliquo deliquisse sortis natura potuisset culpabilem deprehendere. Quia igitur tali ultione Beato Cuthberto putabant satisfactum fuisse, iterum et tertio cœperunt omnibus viribus et instrumentorum machinationibus navem urgendo impellere, nec tamen eam aliquatenus de loco poterant amovere. Tunc omnibus in commune complacuit ut ad Insulam, Sancto Cuthberto miserante et permittente redirent, et Beato quæ sua fuissent restituerent. Mox cum mirâ celeritate redierunt, et Insulæ, quæ subtraxerat ille nequissimus reddidêre. Nempe Beato Cuthberto non erat difficile naves in mari mobiles vel immobiles, dum ei placuerit, sub celeritate efficere. Nam, sicut in his comprobatur, ventis, navibus, et imperat, et mari, et obediunt ei. Fratri igitur fur, quod clam sustulit, coram rediddit, et in omnibus quibus potuit confitendo delictum

lugendo delictum, tundendo et prodeundo cordis conscii peccatum satisfecit. At heremita infinitas Beato Cuthberto laudes reddidit, et auctos Dei benedictione in nomine Beati Cuthberti eos jam abire præcepit. Sed nautæ latronem comitem ulterius se habituros nolle jurabant, unde et in Insulâ coram heremitæ pedibus illo exposito, abire maturius festinabant. Et fratri illo dicebant. "Ecce noxius iste et sacrilegus qui Beati Cuthberti latro exstitit truculentus: nunc ergo ipse eum puniat, et dignâ morte confodiendo sepeliat, et memoriam illius eradat de cœtu viventium, cujus doli fraudes nec mare patitur celare nec pro perditionis foveâ dare sepulchrum." Sed frater ille, pro amore Sancti Cuthberti supplicare non destitit, quo usque virum in navi deposuit, et usque in proximi portûs littora cum eis devehendum impetravit; Quibus et dixit: "Rectè Sanctus Cuthbertus hunc lapidem mihi restituit, quia necessitate hujusmodi ductum, vicinum ad quem in hujusmodi indigentiâ confugiam me non habere conspexit." At illi pariter omnes cum omni prosperitate abeuntes recesserunt, et, Beato Cuthberto itinera eorum disponente, quam facillimè, nullo penitus obstaculo impediente, ad portûs optati littora pervenerunt. Hic Beatus Cuthbertus illud Jonæ Prophetæ miraculum edidit, ubi sors super eum cecidit, et casus festiculæ reatum conscientiæ detexit.

CAP. XXIX.—Quomodo, veniente rege Norwagiorum et Insulam præfatam depredante, subito in fonte Beati Cuthberti aqua defecerit, et illis ibidem residentibus nul ...... reperiri potuerit; sed prædonibus recedentibus statim solito more effluxerit.

Fecit Beatus Cuthbertus judicium et justiciam qui miseretur omnibus in misericordiâ et miserationibus. Judicium facit persequentibus se et reprobis: justitiam piis et devotis; misericordiam poscentibus et emeritis; miserationem egentibus, peregrinis, et miseris. Quod subsequens miraculum declarare poterit; si quis illud dignè considerare voluerit. Nam diebus istis, rege Stephano dominante, Æistan rex Norwagiorum cum multâ classe et innumero armato milite prædas acturus ad littora Anglorum advenerat, et quæquæ poterat circumquâque diripiendo vastabat. Horas tamen allambentis maris non audebat excedere, sed in finitimis mari locis, ubi ei virtus suppetierat, rapinas solitus fuerat exercere. Nam nec ecclesiis in maris littoribus positis parcere voluit, unde et Abbacias depopulando vastavit, ornamenta earum distraxit, thechas reliquiarum sanctarum excrustavit, nunquam tamen nisi impetu furato palam

talia exercere præsumpsit. Unde et nocte et die a littore naves longius amovit, et quandoque vero insulis undique mari allambente refluis requievit, vel applicitâ classe perhendinando cuncta consumpsit. Accidit igitur ut ad insulam Farneam accederet, et, prius data fratribus in ibi heremitantibus pace, quam citius post modum eam infregisset. Nam et oves earum decoriatas verubus affixas vel aquis calentioribus elixas commedendo vastârunt, assereres parietum evellentes navium suarum læsuris corrigendis diripuerunt, de apothecis pauperimis eorum victualia distraxerunt, et multociens pro Beati Cuthberti honore requisiti, parcere noluerint. Sed quia aquis salsis et marinis sitim suam delenire non poterant, quam frequentius in insulâ, de Beati Cuthberti fonte exhaurientes, aquas sociis deferebant. In primordio igitur, quam diu pacem mansioni Beati Cuthberti conservaverant, aquarum fluentis de ipsius fonte exhauriendis copiosissimè habundabant. Est quidem in Insulâ prædictâ fons Beati Cuthberti precibus quondam rupe saxosâ elicita, quæ nec incolarum sive omnium adventantium mensuræ, necessitati, sive voluntati supereffluit, nec se volentium sive indigentium aliquando ad sufficientiam subtrahere consuevit. Contigit denique, ut die eâdem quâ Pii Confessoris pacem læserant, ad aquas hauriendas certatim accederent et impletâ prius regis situlâ, alternis pugnis sese invicem pro aquæ invidiâ lædendo et liviendo ferirent. Nam alius eam sibi volebat prius tollere, alius vero eo festinantius exhaurire. Mira res! Mox aqua in fonte prius plenissimo defuit, nec una saltem gutta in eâ inveniri prævaluit, nec omni tempore quousque ibi jacuerant, de rupis duriciâ emanare præsumpsit. Situlam regis dupplici de causâ impleri Beatus Cuthbertus permiserat, eo quod illi in primis pacem dederat, et quod postea defecerat, de quâ prius in fonte copiam inesse viderant, suæ indignitatis erat indicio, et Beati Cuthberti gloriæ pro admirationis exemplo. Ita remunerare voluit, quod piè in illum prius datâ pace egerat, et reatum suum illi ostendendo ex aquæ inopiâ punivit, et suæ vires potentiæ tam in aquis quam in illis exercebat. Ipsis vero de Insulâ egressis, statim aqua de fonte prosiluit, et usque hodie more solito emanare non desinit. Hujus miraculi non minus testes assistunt quam omnes regionis ipsius populi, qui hoc viderunt, et fratres monachi Dunelmenses, Bartholomæus, et Ælwinus, qui tunc temporis deintro insulam conversatione heremiticâ conversârunt, et hiis omnibus interfuerunt. Hic Beatus Cuthbertus Sancti Nicholai est acta secutus, ubi fons qui de pedibus illius sepulcri prosilit, Episcopo suo de sede suâ exturbato inundare non præsumpsit. Nec Sanctus Nicholaus hoc usus est miraculo quamdiu ipsius Episcopus revocatus non est de exilio.

CAP. XXX.—Quomodo Beatus Cuthbertus quosdam Nautas Anglorum, sub Fresonum incursu periclitantes, tam de mortis incendio quam de maris periculo eripuerit ; et nautæ ex impotentiâ desperantis dextram tenuerit, et eos ad Farneam Insulam mirâ sub celeritate perduxerit.

Eruit Beatus Cuthbertus animas se advocantium a frameâ perditionis, et unicam spei illorum fiduciam de suâ miseratione confidencium de manu caninæ persecutionis. Frameæ nimirum perditio, alienæ gentis et infestationis est prodicio. Canina persecutio, paganæ est gentis invasionis irruptio. Nam more canum, pagani in Christianos desæviunt, si fortuito, impellente navigio, ad ipsorum nationes compediente necessitate deveniunt. Nec enim Christianis est pecuniæ magnitudo vitæ suffragio ; nec illo tempestatibus propulsatis, fides est pro precio, nec redemptionis promissio eis suppetit pro ereptionis subsidio. Sed de his malis omnibus Beatus Cuthbertus nautas sibi devotos novit eripere, et de certæ perdicionis similitudine ad suæ quietis portum ex insperato perducere. Quod tali exemplo comprobabimus, sicut et ex subsequenti miraculo declarare sufficimus. Quidam viri de Anglorum nationibus procreati, negotiationis studio animum dederant et lucrandi desiderio avidius æstuabant. Unde navem præparantes et diversa commercia inferentes, datâ temporis oportunitate, de portibus Anglorum proficiscuntur, et per diversæ nationis fines, quam sæpius immutatâ vicissitudine deferuntur. Nam quandoque eis sereni aeris commoda oportuna successerant ; nonnunquam vero vehementia ventorum, et inclementia fluminum gravia desolationum dispendia perferebant. Quâdam denique tempestate, graviori afflictione consumpti, et virium sudoribus fatigati, subito turbine sæviente, super paganas Fresonum nationes irruunt, et pene præcipitanter navis latera ad portûs insperati scopulos allidunt. Pagani exinde illi, qui diutius navium adventus sitienti desiderio sustinendo exploraverant, quam festinantius, cum clavis et malleis, cum forcifibus, gladiis, et fustibus et arcubus accurrebant. Alii igitur vocibus insibilabant ; alii cachinnorum rictibus infremebant ; nonnulli spicula vibrabrant ; quidam vero saltibus concrepabant ; et quibus majoris virtutis majestas inerat, navigia ut eos comprehenderent, præparabant. Quod nautæ videntes, et Fresonum Paganorum, nemini parcentium fuisse regionem considerantes, statim ad unicæ protectionis subsidium confugiunt, et Beati Cuthberti auxilium gemitibus et vocibus implorant. Rea nimirum tundentes pectora, voces ad sidera efferunt, capillos præ doloris

anxietate sibi detrahentes, ora lacrimis rigaverunt, et Beatum Cuthbertum, cum omni spiritûs sui anhelitu, inclamaverunt. Videre igitur erat miseriam. Nempe fluctus maris insurgendo tumescentes navem pene demerserant; ventus tempestatis debacchantes vela infusa inclinantes, jam prope navem vergentem aquas haurire minitaverant: vires vero navigantûm tempestatum turbines laccessiendo soporaverant, animorum autem robustos mores, gladii cervicibus eorum mortem interntantes, jam diu sepelierant. Navem tamen anchoris robustioribus in matricis terræ fundo defixerant, unde nec ventorum spirantibus auris poterant cedere, nec fluctuum tumentibus spumis sciebant præcipitia ruinarum sustinere. Illinc, quippe, funes anchorarum ex omni parte strictius navis sustentamina retinebant, hinc vero omnem semovendi, sive etiam impingendi vel divertendi spem auferentes, funium soliditates alternas navis pervasionis declinationes strictius roborabant, et robustius concingebant. Quare, Beato Cuthberto hoc pietatis genere dispensante, sibi ad invicem non accedere poterant nautæ Fresones, eo quod utrique haberent diversi obstaculi offensiones. Nam Fresones ventorum flatus ad nautas pertingere prohibebant, et nautas, de loco secedere vel fluminum impulsibus cedere, funium robustiora solamina minimè permittebant. Unde, Sancto providente Cuthberto, tenentibus anchorarum funibus, navis inferius devians ad scopulos vicinantes non poterat allidi, nec Fresonum audacia, fluminibus jacientibus et ventis retardantibus, ad nautarum læsiones poterat admitti. Omnes denique in navi doloris sompnus oppresserat, nullusque adeo, nisi solus gubernatoris loco præsidens, vigilabat. Qui, Willielmus filius Malger vocatus erat, qui frater Thor Laudocensis Archidiaconi, et Thuroldi viri Insulæ Lindisfarnensis prudentissimi, omnibus nunc temporis notissimorum exstiterat, ipse vero Urbis Berwicensis incola inquilinus effulserat. Nam viribus erat robustissimis, serenâ facie et disertâ affabilitate jocundus, fidem integram natali stemate conservans, nulli hominum fraudis violentiam pro admirandis suis viribus vel natalibus inferens. Ad quem Beatus Cuthbertus in summo navis regimine vigilantem adveniens, et chorusco vultu et pontificali habitu amictus, dextræ manûs humero eum comprehendit, et arguere de animi diffidentiâ cœpit. "Ecce" inquiens "Cuthberti manus vos sullevat, et quis est qui vos deprimat, confodiendo capiat, vel detrucidando elidat? Nempe jam de meæ protectionis subsidio estote solliciti; et omni depulso timore et deterso tremoris pavore securi. Nam, me vobis ducatum præministrante et prævio itinere secura vestigia præparante, quam citius ad portum meum pertingetis, et ab his persecutoribus nullius jacturæ læsionem sentire poteritis. Sed

et hic juvenis, de cujus morte dubitatis, illuc nobiscum vivus adveniet, et dominico corpore et sanguine præmunitus, in Insulâ de Wedume[1] sepulturam accipiet." Quibus auditis, quam citissimè omnes evigilando excitabat; et Sanctum Cuthbertum cum eis in navi ipse degere visibiliter, protegere eos misericorditer, et iter eorum dirigere fiducialiter, hortando, jurando, et invitando, asserebat, et omnia eis retulit, quæcunque Sanctus Cuthbertus ei prædicendo indixit. At illi, quasi reviviscente spiritu, quam festinantius exsurgunt; fixas anchoras exsolvunt; vela ventis exponunt; et mirâ suavitate et celeri festinatione per maris alta excurrunt. Miro tamen modo, ventus, qui eis cum prosperitate afflaverat, eos ad maris alta propellebat, Fresonumque gentibus ex adverso resistebat, illosque ad reditum renitentes promovebat. Unde elementa adeo Beato Cuthberto obediendo deserviunt, quod sibimet etiam in quibusdam ex adverso obsistentia fiunt. Nam quid est, ventum eundem his dare abscedendi potentiam; illis vero confusionis repulsam, nisi sibimet ex adverso contradicere, et diversa spiramina ex unius flaminis ore producere? Nautæ, denique, ad portum Insulæ de Farne applicuerant, et cum oblationis devotione et multâ lacrimarum inundatione, Fratri Bartholomæo[2] et Ælwino hæc omnia ex ordine proferebant; qui et nobis hæc fideli attestatione commandabant. Willielmus etiam ipse dixit se Beatum Cuthbertum in navis prohemio et gubernamine usque ad portûs littora vidisse, et manum cum humero suo dextro regentem, multum ei solatii contulisse. Juvenis vero, qui diutius in navi ægrotaverat, sicut Beatus Cuthbertus prædixerat, a fratribus illis communionem accepit, et spiritum exalans ultimum, in Wedume locum sepulturæ promeruit. Unde omnes Beati Cuthberti attestationem videntes fuisse in veritate completam, nomini ipsius dabant honorem et gloriam; Deum in suis commendantes operibus, et Sanctum Cuthbertum glorificantes in virtutum beneficiis et miserationibus. Hic Beatus Cuthbertus illi Sancti Nicholai miraculo concinit, ubi nautis in mari periclitantibus sui præsentiam et misericordiam clementer impendit.

[1] That Island of the group which is nearest to Farne, and upon which, according to the writer of the Life of BARTHOLOMEW in the ACTA SANCTORUM, the Monks buried shipwrecked sailors.

[2] A Life of Bartholomew, the Hermit of Farne, here spoken of, may be found in the ACTA SANCTORUM.

CAP. XXXI.—Quomodo multis diebus in Insulâ maris tempestate detentis Sanctus Cuthbertus nocte visibiliter apparuerit, et a quibusdam mulierum videri nan potuerit; et crastinum eis serenum indulserit.

Sacrificium et libamen Domino, Deo nostro, offerimus, si Beato Cuthberto in verâ devotione servimus. Nam quicquid Beato Cuthberto impendimus, Deo ipsi, cujus capitis membrum exstat, efficimus. Nam in numerositate non dividitur quod ab integritatis counione non decernitur. Cum igitur Sanctus Cuthbertus membrum in Christi corpore sit, restat ut quid illi honoris impenditur Deo exhibitum sit. Sacrificium corde contrito nempe non respuit, nec libamen benignitatis animæ repellit. Quis unquam Beati Cuthberti postulavit clementiam, et de miseriæ suæ calamitate non celerem consecutus est medicinam? Quis fidem in ipsius adjutorio posuit, et voti sui desiderium non optinuit? Nempe nonnullos de mortis laqueo erutos vidimus, quos, et mari demersos, æquoris furorem devorare non potuisse perspeximus. Nuper, etenim, quidam nautæ, urgente tempestate, ad Insulam prædictam devenerant, et quassati maris turbinibus illic sedem quietis obtinuerant. Qui inibi diutius demorantes, nec mare desæviens voluit requiescendo pacari, nec ventorum æstuantium perturbamina complanari. Nec aliquid eis potuit esse subsidii, nisi Beatus Cuthbertus solummodo voluisset pietate solitâ in subveniendo misereri. Cotidianis ergo singultibus et ejulatuum vagitibus Beatum Cuthbertum invocabant, et temperando a precibus desistere non sciebant. Nec Cuthbertus pius, eis obsistere voluit, sed illorum lacrimas admirabili consolamine mitigando relevavit. Nocte quâdam denique, lunâ clariori tenebrarum obscura illuminando exsuperante, contigit ut quidam eorum, pro cujuslibet necessitatis gratiâ, de domo hospitum foris excederet, et undique circumspiciens, omnia sicut solis lumine clarius rutilare videret. Et, ad navium suarum custodiam obtutus suos dirigendo, fortè quendam præclaræ honestatis virum conspicit; qui omni gloriâ infulatus Pontificalis effulsit. Nec erat ejus pulcritudinis formam edicere; eo quod omnes decoris dulcedines inenarrabilis speciei gloriâ habebat excedere. Qui statim, a longè procidens, adoravit; et Episcopo diutius eundo et redeundo demorante, ad socios excitandos accurrit, cum nimiâ promptioris spiritûs hylaritate; "Surgite" inquiens "quam citius: ecce Beatus Cuthbertus hic, visibilis specie, astat præ foribus. Nec precibus pauperum deesse dignabitur, si a nobis fidelius adoretur." Mox omnes, tam viri quam fœminæ, cum festinatione procurrunt.

et curvatis genibus cum multâ dulcedine adorârunt. Mira Beati Cuthberti pietas et miserationis suavitas! Pietas, dum omnibus sui speciem visibilem exhibuit: suavitas, dum ejusdem gloriæ pulcritudinem cunctis ostendit. Erant, itaque, in comitatu, quædam mulieres, quæ eum videbant: quædam vero quæ eum videre non poterant. Nam fortassis non ejusdem erant meriti, nec consimiles fuerant in pudicitiæ conscientiâ secreti. Unde illæ, quæ eum videre non poterant, aliis ejusdem sexûs ex invidiæ fascibus illudebant. "Ubi est" inquiunt "quem vocatis, et genu defigitis?" aliæ, vero, quasi innuente digito, non videntibus intimabant; et, qualiter sæpius stationis locum immutando variaret, edicebant. Non tamen sic poterant acies oculorum in eum defigere, vel vultus ipsius gloriam penetrare. Ipse, etiam, circa congestas aggeres piscium circumibat; et ad piscium cumulum, qui Fratrum Insulæ fuerant, quam frequenter oculos dirigebat. Piscatores, nimirum, pristinis diebus multam piscium prædam collegerant, et altius a maris inundationibus superventuris, in rupis solidi tutelâ deposuerant. Sed et Fratres Insulæ idem effecerant: sed et suæ portionis particulam semotim in loco alio composuerant. Sanctus denique Pontifex, dum vota procumbentium exaudierat, pedetentim perlustrando circumiens, ad Ecclesiæ capud procedebat. Licet, itaque, quam multorum corda ad Beati Pontificis contactum fervor devotionis accederet, non, tamen aliquis interfuit, qui ad eum comminus accedere præsumpsisset. Videntes, tamen, quod jam prope ad limites ecclesiæ pervenisset, quam citius, propulsantes ad hostium, prædictos Fratres de sompnio excitârunt; et omnia quæ viderant eis incunctanter retulerunt. Et "properate" inquiunt "ut ejus faciem in ecclesiâ videretis; qui si citius veneritis, illic eum videre potestis." At Fratres, nil morati, sub festinatione in ecclesiam venerunt, sed sancti vultus Pontificis non viderunt. Benedicentes ergo Beato Cuthberto, nocturnas laudes Domino persolverunt: sed, usque in diem, omnes pervigiles in laudibus senes una cum junioribus perstiterunt. Erant ibi, qui hæc viderant, tam viri Lundonienses quam Berwicenses, et nautæ piscatores de Insulâ Lindisfarnensi et de Bebburch[1] notissimi et affines; et de remotis partibus nonnulli, in navigii contubernio fœderati consodales. Mane igitur facto, aura lenissimæ suavitatis eis apparuit, et, Beato benedicentes Cuthberto, quosque in sua restituit. Ubi duo quædam pietatis opera Beatus Cuthbertus ostendit; in primo, quod eis suæ faciem gloriæ ostendit, in altero vero quod auram serenæ lenitatis indulsit. In primo, est Domini

1 Bamborough.

Jesu secutus exemplum; ubi discipulis suis apparens, quibusdam fidei munus contulit, alios vero dubitare permisit. In altero, Beati Nicholai, ubi in ripâ morantibus solatium præbuit, et eis sui vultûs facies, cum mitissimâ serenitate concessit. Unde Beatus Cuthbertus nulli Sanctorum inconsimilis est, qui omnibus in virtutum gloriâ comparabilis est.

CAP. XXXII.—De quodam nautarum socio qui malum navis ascendit, et subito in mari corruit: qualiter Sanctus Cuthbertus eum eruerit, et sociis suis redonaverit; et jam omnibus desperatum sub umbrâ suâ protexerit et liberaverit.

Sanitas in pennis Beati Cuthberti est; quia omnibus ad eum confugientibus miserationis illius salus et protectio promptissima est. Miseratio quidem illius miserias pauperum alleviando recreat: salus infirmantes dono virtutis reparando informat. Protectionis gratia, munimine beneficiorum, a desperatione animos pusillaniriorum reficiendo conservat. Sub pennâ igitur illius ad eum confugiendo protegimur, quotiens alicujus in periculi occursante infortunio tribulamur. Nam penna ipsius lenissimæ miserationis sustentationem dat optinendæ salutis, et protectionem administrat auxilii, consilii, et ereptionis. Auxiliatur, etenim, in necessitate; consolatur in tribulatione; eripiendo medicatur in aflictionis oppressione. Nam non solum in terrâ oppressis subvenit, sed etiam in maris turbinibus tribulatis occurrit. Diebus etenim istis, quidam nautæ de natione Anglorum maria sulcaverant; et pro diversi mercimonii lucris multo consumpto tempore desudaverant. Nempe et ad Norwagiam cum mercibus pergentes, pro ipsis alia commutaverant; et apud Anglos, alia pro ipsis comparando, lucrari temptabant. Nam quæ alterius sunt regionis, plerumque cariosa sunt, quia pro sui raritate fiunt preciosa, quæ tamen humanis usibus sunt inutilia, licet sint solummodo supervacua et supersticiosa; unde majoris lucri quandoque efficiunt precium, licet etiam ementibus nullius commodi expleant emolumentum. Nec sic tamen sibi vanitatis jactantia, vel novæ rei insolentia sufficit, vel sacietatis habundantia vel delectationis alimonia animos avaricantium pascit. De regionibus itaque peregrinis et remotioribus Angliam navigio repedantes, et Farne Insulæ portum attingere maturantes, ex improviso, subito impetus graviores sustinent, et subitam omnium demersionem timent. Fluctus etenim gurgitis sæviendo insurgebant, et montis aggeres erigebant: ventorum vero turbines vires remigantium et velorum funes pene diripiendo vibrabant. Tunc omnes miseri, voce unanimi et

corde lacrimabili, Sancti Cuthberti nomen attollunt ad sidera; et protectionis ipsius expetunt prompta salutis insperatæ subsidia. Tandem, quia velum malè a ventis tractari conspiciunt, quendam virorum ad antennam sullevandam et funis libertate donandam, per mali fastigia sursum dirigunt; sed mox in superiora directum subito in medio pelagi præcipitâsse videntes ingemiscunt. Ille, etenim, dum minus improvidè funes in summis absolvendo corrigeret, contigit ut incautius in infimis corruisset. Unde jam gemino mœrore desperantes, et semper Beati Cuthberti clementiam flagitantes, hinc affliguntur quod sibi periculum imminere conspiciunt, hinc autem anxietatibus cruciantur quod socium suum jam morti procumbere viderunt, nec ei solatium impendere potuerunt. Sed et tempestatis rabies et maris ingluvies hinc navis submersionem, illinc omnium lucrorum suorum dispersionis amissionem, quod vero omnibus his erat carius et preciosus, animæ suæ videbant imminere perditionem. Unde datur satis advertere, quam gravi dispendio pecunia adquiritur ubi vita amittitur; et quam modicæ virtutis sit lucri commercium ubi vitæ ipsius incurritur detrimentum. Nam quis de tuâ adquisitione lætabitur, cum jam vita tua morte suffocante sepeliatur. Certè melius est, pauperem vitam cum omni angustiæ inopiâ sustinendo ducere, quam miseræ vitæ spiraculum cum multis divitiis amittendo exuere. Nempe miseria paupertatis post vitæ depositum gloriæ quandoque adquirit meritum; divitiarum vero pompa nobilitatis quam pluribus mercata est æterni supplicii detrimentum. Vir ille, qui in mari dimersus fuerat, Æilbrictus vocatus erat, qui et de Dunelmo genealogiæ originem duxerat et multorum noticiam excedere non valebat. Qui nunc fluctibus jactatus pene unius horæ spacio non comparuit; modo, saltibus turbinum distractus, fere dimidii miliarii spacio a navis confinio longius disiluit; nunc nunquam [nonnunquam?] vero sub ipsius navis umbilico resedit; semper tamen sub Beati Cuthberti umbrâ se latuisse sibi visum fuit. Jam multas diei horas in tali miseriâ consumpserat, et nec vires natandi ei supererant, nec fluctuum distractio facultatem motionis voluntariæ permittebat, quia nunc ad fundum maris descenderat, nunc rapido impetu super ipsius fastigia altius prominebat. Et hinc frigoris asperitas artuum solamina omnino absumpserit, hinc autem navis inconstantia omnem spei fiduciam denegando devoraverat. Tandem sub navis crepidine prope devenerat, et jam exspirare animam properabat. Nam et tertio, more aviculæ mergulæ, jam usqe ad fundum præcipitanter demergendo descenderat, et terciâ vice, afflare vitæ spiritum jam debebat. Hoc etenim morientis et dimersi certum est signi indicium, et, ut aiunt, inevitabile mortis alloquium. Nunquam

tamen, sub tot periculis, Beati Cuthberti nomen de cordis meditatione amoverat, vel a vocis, dum poterat, invocatione prolongaverat. Beato ergo disponente Cuthberto, cum tertio a dimersione exsurgeret, omnisque populi clamor Cuthberti piissimi nomen attolleret, subito a nautis accipitur, et in navem liberandus adducitur. Mare vero mox a suo fervore quievit, et eos in Insulam, Beato Cuthberto miserante, perduxit. At ille qui de mari ereptus fuerat, quam citius ad ecclesiam properans, adhuc madefactus et quasi de fossâ judiciariâ sublatus, omnia Fratribus ex ordine explicabat. Nautæ vero omnia Fratribus proferebant, et cum multâ devotione suavitatis oblationes Beato Cuthberto, Dominum benedicentes, offerebant. Ita Sanctus Cuthbertus novit suos de periculo mortis eruere, et tormentorum incendia sub motu celeri delenire. Hinc Beatus Cuthbertus illud Beati Nicholai miraculum renovando ostendit; ubi juvenem cum situlâ in mare dimersum sanum ad littora provexit. Hæc Fratres nostri, qui hæc viderant et audierant, nobis retulerunt, et se a viro prædicto et a nautis ipsis audîsse se contestârunt.

CAP. XXXIII.—De navibus duabus in littore anchorâ colligatis et tempestatibus longius avulsis: quomodo, Beati Cuthberti misericordia subito eas ad portum reduxerit, et, cum rebus et armamentis quæ amiserant, eas in siccum restituerit.

Opera misericordiæ quæ Beatus Cuthbertus naufragantibus exhibere dinoscitur nullius vocis eloquio depromi possibile esse videntur. Nan non tantum periclitantibus subvenit quin immo et malè securis gratiam consolationis impertit. Nec de maris periculo tantum liberat animas et corpora salvat, sed etiam quandoque pecunias eorum conservat, et a distractionis perturbatione revocando confirmat. Quod non verbis videmus effectum solummodo sortiri, sed potius ipsis operibus approbari. Moderno etenim tempore, quidam nautæ negociantes ad Insulam prædictam, tempestate compellente, advenerant, et securitate potiti, omnia sibi liberè jam provenire gaudebant. Unde fixis in littore anchoris, prosperi ventorum flatûs auram exspectabant, et diversarum momenta horarum, suspicientes ad aera, attentius intendebant. Dies tamen quosdam in Insulâ perhendinando protelaverant; sed tamen commodum proficisendi iter explorando invenire non poterant. Accidit interim, ut tempestas sævissima maris fines invaderet, et omnia locorum tutissimorum serena inquietius desæviendo perturbaret. Quæ adeo pervicaci rigore desæviendo viguit, quod etiam duas naves, quæ

fixis anchoris in portu substiterant, violentâ dilaceratione dissolvit. Nam et præcipiti turbine anchorarum funes dilacerando contriverat, et naves in altum progredi compellebat. Quæ crebrius hâc et illâc vergendo et vacillando, violentiâ ducente, discurrunt, et jamjam sese ab Insulæ confinio longius abstraxerunt. Erantque naves ipsæ mercibus copiosis habundantius refertæ; et pluribus divitiarum bonis, pro cumalando lucri fœnore oneratæ. Nec rector aliquis eis interius præfuit, quia in navibus singulis unus hominum tantummodo solus fuit. Quibus singulis ipsarum navium erat sollicitudo commissa, et fidelis curæ custodia delegata. Nam omnis multitudo super illorum fidelitate certior exstitit, nec nutanti hæsitatione de ipsorum fide dubitare prævaluit. Ipsi tamen naves dirigendo moderare non poterant, eo quod maris impetus etiam multorum viribus prævalebant. Nautæ omnes de domo hospitum egredientes, et circumquâque per littora discurrentes, scaphis vel funibus auxiliari attentius contendebant; sed prorsus nichil in his penitus prævalebant. Se ipsos quidem poterant mare absorbente dimergere; illis vero naufragantibus nullius medicamenti subsidia contulisse. Cum igitur in littore lacrimando ingemerent, subito contigit quod naves ipsæ, ventorum impulsu et repulsu, sese certatim impetendo impellerent, et quasi æmulâ alternatione oppugnando dilacerare contenderant. Nam quam sæpius sibimet, compellente ventorum violentiâ, obviando occursabant; quandoque lateraliter sullevando alterutram suffocare contenderant; modo ad scopulos allidere, nunc ad infima opprimendo dimergere festinabant. Et est ad occidentalem Insulæ regionem rupis scopulosa, quæ a gemino latere Insulæ ambitum circumcingit, quæ in infinitæ profundidatis et latitudinis fastigia se protendit. Cujus crepido, alluente sæpius maris undâ, cavatur; et quicquid sub eâ tempore tempestivo occurrerit, quasi sub abyssi voraginibus absorbetur. Et ex aquarum cavaturâ rupis superficies miro modo præacuitur; ita quod nichil solidum ei alliditur quod non statim, quasi mucronis acumine transfigatur. Sub cujus crepedinis altitudine jam naves, impetu ducente, pervenerant, et demersionem voraginis subitæ intemptabant. Igitur omnes viri nautæ ad Ecclesiam Beati Cuthberti confugiunt, et una cum Fratribus Monachis, Beati Cuthberti auxilium obnoxius efflagitârunt. Fratres etiam missam de Spiritu Sancto ob Cuthberti reverentiam concinentes, et post missæ sollempnia diutius orantes, a Beati Cuthberti nomine invocando numquam cessare noverant: unde et quam citius voti sui desiderium reportare meruerant. Nam de ecclesiâ prodeuntes, ecce naves viderunt quietissimâ pace in sicco littoris portûs pristini stantes; quæ nullius læsionis fracturam senserant,

nec aliquid quandam dispersæ mercationis pecuniæ diminutionem perferebant. Æstus etenim maris tam de navis armamentis quam de divitiarum substantiis videbatur abtrahendo consumpsisse, sed nunc jam gaudebant omnia nautæ infra navis contentum cum omnium integritate sibi restituta fuisse. Siquidem naves, ut ipsi, qui in navibus fuerant, edicebant, ad Beati Cuthberti nominis invocationem, tanto robore de mediis fluctibus prosiliebant, quod nec ventorum impetus, nec æstûs marini anfractus eis, donec in portu tutissimo subsisterent, impedire prævalebant. Anchoræ etiam ipsæ cum funibus integris navibus inhærebant; nec alicujus læsionis injuriam de pristinâ integritate vel etiam soliditate primâ contracta præferebant. Mare, insuper, multis postea diebus, prædictis turbinibus non quieverat agitari, nec tamen ulterius præsumebat ad naves ipsas aggrediendo progredi, quin immo, ad portum veniente impetu, infringendo cœperat dissecari. Tunc vota Sanctum Confessorem laudantium nemo poterat effari, nec desideria laudum poterant vocibus propalari. Hoc miraculum illi nobis Fratres retulerunt qui tunc præsentes astiterant et hæc viderunt.

CAP. XXXIV.—Quomodo, dantibus farinam pro Beati Cuthberti amore Fratribus, cotidie amplius redundaverit, et sæpius dispertita augeri sed diminui non potuerit.

Redemptio animæ viri divitiæ propriæ; quia omnia donorum karismata fundantur in caritate. Unde quam sæpius contingit, ut quanto quis largius et profusius de Beati Cuthberti donis distribuerit, eo amplius habundando a pristinâ integritate non deficit. Quod etiam in eâdem Insulâ meritis Beati Cuthberti contigisse didicimus, sicut sub brevitatis compendio declarabimus. Aliquo tempore piscatores de vicinis regionibus piscandi gratiâ maris alta subierant; sed fragore nimiæ tempestatis compellente, jam appulsi ad Insulam ibidem, pane eis deficiente, diutius sustinebant. Qui ad Fratres prædictos, fame urgente, accesserant, et de farinâ modicâ, quam eos habere didicerant, pro Sancti Cuthberti amore dari sibi, vel sub triplicato fœnore accommodari, acrius postulabant. Qui proximorum necessitatibus subvenire volebant; sed tamen fœnoris lucrum exercentes suis eam sumptibus non sufficere pertimebant. De Beato tandem Cuthberto fidei fiduciam exacuentes, confidentius accedebant, et piscatoribus ipsis farinam dimecientibus, dupplices rogantibus medietatum portiones dabant, terciam vero suis usibus reservabant. Sed tempestate pluribus diebus semper obstante, frequentius idem pietatis opus cotidie cum piscatoribus illis effe-

cerant; et tamen nunquam a primæ quantitatis multitudine deficere prævalebant. Comedebant ipsi; expendebant et peregrini; et nichilominus semper nunquam poterat minorari. Cotidie de Fratrum farinâ piscatores acceperant, et portionem suam exinde Fratres percipiebant: mane vero regredientes tantundem ponderis et magnitudinis inveniebant. Ubi Beati Cuthberti ydria farinæ non poterat deficere, neque ad diem auræ competentis aliquo modo deficere. Hactenus quæ descripsimus a Fratribus illis audivimus; quos his rerum gestis in veritate interfuisse cognovimus.

CAP. XXXV.—Qualiter quidam Prædicatorum denarium ad Thecam Reliquiarum Beati Cuthberti furari voluit; sed diutius laborans nunquam illum abstulisse prævaluit.

Perfecta virtus corripit insipientes, et æmulatio pravi cordis possidet divitiarum ambiguas cupidinum quæstiones. Nempe dum cor avaritiâ excæcatur, statim manus ad operum iniqua prosequenda porrigitur. Unde, modernis diebus, dum Episcopus Dunelmensis Ecclesiæ Beati Cuthberti fines studuit dilatando protendere, cœpit, pro elemosinis fidelium colligendis, quosdam prædicatores cum præelectissimâ sanctarum Reliquiarum portione in Diocesi suâ circumquâque dirigere. Quodam vero tempore, dum dies sollempnis, confluente illuc populo, exstitit, custos illarum una cum clero huic ministerio secum deserviente ad Ecclesiam matricem in Dunelmo convenit. Collocatâ igitur Thecâ eburneâ cum sacris Reliquiis super altare deforis in finibus aquilonis, custodes præcipui ipsarum, refectionis tempore, domum pransuri redibant; quia cœtus populorum ad eadem negotia discessisse videbant. Erat tunc temporis in Thecâ ipsâ Beati Cuthberti casula, per undenos annos cum corpore illius incorrupto in sepulcro posita, quæ et ipsa, adhuc priscæ novitatis decora, satis splendida est et præmiranda. Cum quâ et aliæ plurimum venerabiles reliquiæ de eodem glorioso Pontifice exstiterant, quæ multæ virtutis gratiâ satis etiam insignes effulserant. Relictis ibi custodibus aliis inferioris nominis et officii, perrexêre pene singuli, quoviscunque libuit, quieturi. Solus tamen illic sacerdos prædicator superfuit, qui collega cæterorum notissimus fuit. Horâ tunc forte eâdem, quidam advenerat, qui ad sacras illas reliquias pro munere devotionis denarium illic obtulerat. Quod videns ille, magis æmulè cupidus quam religiosè devotus, concepit animo magis furti sacrilegium committere quam unius denarii mala dispendia sustinere. Accedens denique ad tanta sanctuaria, manum temerariè protulit; et ausu inpudens

inpudico furti facinus perpetrare non timuit. Sed, admirando genere stupendæ virtutis, quotiens protendit dexteram ad contingendum radiantis metallum nummismatis, statim denarius ille longius aufugit, et manibus furantis inhærere non potuit. Extendit ille dexteram, et præoccupando corripit, sed multotiens, illum sub manu suâ detinendo, articulis a conatu suo deficientibus, contrahere sibi non potuit. Allexit; corripuit; et quandoque tenuit; sed, digitis operientibus, et hâc atque illâc illum versantibus, profugando tenentibus, evertendo crebrius contingentibus, nunquam ipsum tamen elevare prævaluit. Exportare nititur; sed panno serico desubtus reliquiis positis (? posito) cohæsisse videtur: elevare contendit; sed mox digitos comprimentes subterfugit. Diutius igitur talibus insistens vehementer erubuit, quia nunquam talia cuiquam provenisse perspexit. Consternabatur etiam animo, eo quod hii custodum residui, qui ei propius astiterant, illum ibi diutius demoratum fuisse videbant. Timebat vero sibi divinum imminere judicium; quia Sanctus Cuthbertus ei satis ostendit quod non tantum ducebat furti precium, quam molestè tulit mali desiderii exsecrabile notum. Compunctus ergo corde, ad seipsum rediit, et quanti sceleris flagitium proposuerit, satis ipse postmodum purè confitendo deploravit. Venientibus denique sociis, cuncta, quæ ei acciderant, retulit; et tali territus miraculo, postmodum prædicatoris officio penitus abjuravit. Grates tunc omnes Deo et Sancto Cuthberto utrique diutissimè retulerunt: illi, quia tam fidelem custodem sui muneris reppererunt: utrique, ex eo quod socium suum a ultrice pœnâ liberum receperunt. Siquidem quando prius a Reliquiis ipsis dicesserant, ita, secundum sibi morem consuetissimum dixerant, "Sancte Cuthberte, te tuorum hic sanctorum pignerum custodem relinquimus; et cuncta huc tuo honori deferenda committimus." Quorum precibus ac votis ille non defuit, sed sua, et sibi oblata, fideliter custodire non renuit. Sacerdos ille sic a Sancto Cuthberto correptus, sæculum deserens, monachus in proximo effectus est; territus in eo quod insipientia sua, a tam perfecti virtute miraculi, ad boni propositi æmulationem tam modestæ suavitate doctrinæ permutata est.

CAP. XXXVI.—Qualiter Sanctus Cuthbertus cuidam Sacristæ suo in visu apparuit; et candelam, ne vestimenta sua comburerentur, extingui præcepit.

Omnis actio quæ pii desiderio fundatur semper aliquo virtutis munimine refovetur. Nam tunc ad opus bonum se robustius

animus accingit, quando divinæ protectionis auxilium sibi familiarius affuisse perspexerit. Quod cuidam Sacristæ in Ecclesiâ Dunelmi provenit, qui multâ devotionis pietate ergâ Sanctum Dei Confessorem efferbuit. Hic cuncta vasa sacrata et linthea-mina cum indumentis sacerdotalibus sub custodiæ tutelâ habuit; quorum conservationi et augmento sæpius multo intendit. Nocte denique quâdam, lucernâ accensâ, ad armaria, in quibus hæc omnia conservabantur, accessit; et quippiam negotii ibi perfecturus, candelam igne succensam secus se in assere collaterali confixit. Negotioque peracto, festinus serravit hostiola; et alias intentus, postmodum diversa orando circumivit Ecclesiæ loca. Denique pausaturus, se in loco solitæ sibi quietis composuit, et ibi per horas aliquot soporatus, obdormivit. Candela interim, deintro oblita, tædas accensas per asserum siccantes planicies latius effudit; et, ad extremos sui fines perveniens, non habens quo diutius protelata hæreret, inter ipsa vestimenta sacrata et diversi precii ornamenta inferius prolapsa decidit. Quod Frater ille comperire non potuit, quia oblivionis ignorantia illius memoriæ perculos perspicabiles obnubilando prævenit. Et ecce, in sompnis, quidam illi infulatus astitit, qui sic eum allocutus, ait "Surge quam citius, et mea vestimenta non sinas ignibus exuri, quia multi sunt decoris simul et precii. Jam quidem permaximam eorum partem edacis flammæ incendium devorâsset, nisi ea meæ protectionis umbra a caloris sævitiâ conservâsset. Ignis nempe latius flamarum crines effudisset, si mea ibi obumbratio non fuisset." Evigilans ille statim concitus, ad armaria obstrusa provolavit; et aperiens, candelam ardentem inter vestimenta repperit. Quam extulit et extinxit, et, manu festinante, sacra indumenta explicans et replicans, evolvendo evertens ac palpanter explorans, nil penitus omnium exustum repperit. O admirabile signum, ac prodigiale virtutis exemplum! Flamma vorax tenuem lini stamen devorare pertimuit, nec indumentis Ecclesiæ Beati Cuthberti aliquam læsionis adustionem intulisse præsumpsit. Verè pii Confessoris protectio ibi fuit, quæ devoti sibi famuli animum offendiculum sustinere non pertulit. Miraque compassionis subventio, quæ sui servi miseriæ provida facta est refrigeratio. Sic Beatus Cuthbertus sibi devotorum pectora refovet; et, quæ sua sunt, providè disponendo conservat.

CAP. XXXVII.—Qualiter Sanctus Cuthbertus Sacristam evigilaverit, et ne lucerna negligentius ornamenta sua invaderet communivit.

Nec mirandum est si sui ipsi devotè famulentur, cum nunquam in illo confidentes illius continuo auxilio destituantur. Nam, alio tempore, idem Sacrista labore nocturno fatigatus, obdormire voluit, et jam psalmodiæ pertæsus longitudinem, in ipso strato lectuli sui, quo consederat, sompno surripiente soporatus erat. Cui, nocturno tempore, consuetudinis erat coram se lumen accendere, et sic super lectum residens, aliquamdiu psalmorum jocundis delectationibus inservire. Candelam igitur istam a latere altero supra spondilia lectuli sui suprema confixerat; et sic obdormiens, quod ibi sic accensa defigeretur, ignorabat. Lecto interius stramine suppleto flammis nimis amica materia subpetivit; et ab omni prorsus latere lignea materies archarum et asserum copiosa circumstetit. In superiori vero ejus altitudine, quædam tabularia stratura longius et latius prominens exstitit, supra quam omnium cortinarum, dorsalium, ac cæterorum ornamentorum ecclesiæ tota collecta superposita conquievit. Quæ a lectuli ejus altitudine non super unius cubiti excreverat quantitate. Unde incendii fortuna importuna tanto formidolosior erat quo jactura major et ruina pernitiosior imminebat. Obdormiente illo, flamma clarius emicuit, et de vicinâ tantæ materiei copiâ augmenti solatia plurima perquisivit. Videns ergo Sanctus Confessor Domini grave detrimenti dispendium suis ornamentis accidere, pietate solitâ, decrevit illis prospiciendo subvenire. Obdormienti nempe in visu astitit, et, quasi leniori impulsu eum ad vigilias exhortans, ait, "Exsurge et resurge, quia ecclesiæ meæ ornamenta nolo funditus devastante flammâ deperire. Nam multorum fidelium oblata et donaria sunt, et labores plurimorum, et præmia pro illis retribuenda sunt. Et te ipsum flamma corriperet nisi nunc manus mea, Domini tui Cuthberti, tibi subveniret." Qualia dicendo, disparuit; ac Frater ille evigilando plurima circa se igne succensa pertimuit. Solus quidem illic et nocturnus exstitit; et vehementius iccirco obstupefactus apparuit. Inplorans tamen sæpius Beati Cuthberti patrocinium, se in mediis flammis ingessit, et sub momento temporis omnes extinguendo repressit. Mane vero facto, nichil quod dampnosum foret exustum repperit; sed potius Deum in Sancto Cuthberto glorificando benedixit. Sic Sanctus Confessor Domini et fidelem sibi ministrum ab imminentis flammæ pressurâ illæsum eruit; ac quantæ sollicitudinis curam de suis rebus gereret cunctis evidenter ostendit.

Tali virtutum gloriâ Sancti Pontificis Cuthberti potentia declaratur, et quantum in ejus subsidiis confidendum sit, suis fidelibus perfectius intimatur.

CAP. XXXVIII.—De Fratre quodam in Ecclesiâ Beati Cuthberti vigilante, qui in eâdem celebres choros audivit; et tres Episcopos de post altare descendentes ac regredientes perspexit.

Tempore alio, quidam Frater devotus in eâdem Ecclesiâ extitit, qui multæ gratiæ plenitudine satis mirabili decore refulsit. Hic perraro sompniis indulturus in aliquo lecti strato decubuit; sed potius stratus duro ecclesiæ pavimento, dum forte moles repentina in ipsum irruit, ibi obdormiendo quievit: iterumque evigilans, solitæ orationi nichilominus institit, et Domino, quomodo noverat, devotas sic sæpius excubias celebrabat. Talis vitæ ipsius consuetudo fuerat diutina, aliisque morum modestiis satis religiosè composita et instituta. Exactis itaque solempniis nocturnalibus, vir ille vota solita completurus aliquamdiu oravit; et lassatis viribus oppressus, sompno quievit. Evigilans vero de medio chori, in quo obdormierat, a latere dextro in subselliis solus secum cælestia cogitabat. Attollens vero oculos erga superiora ecclesiæ pavimenta, inter nubila obscuriora videt tres personas ad inferiora descendere, et paulatim moderatis passibus ad gradus chori subteriores attingere. Quorum singuli pontificalibus infulis ornatissimi processêre; et ad gradus chori medii consistentes, dulcifluo modulaminis genere, alleluia, cum versu subsequente concinere. Qui vultu maturi, formâ decenti, cum senio ætatis gravidi, erant satis visu perspicui, cantûs suavitate jocundi, personali scemate gloriosi. Auribus deinde erectis, ad australis plagæ regionem, ubi conspicimus Sanctæ Crucis ymaginem erigi, videbatur illi chorus multorum concinentium, subcinentium, seu etiam discinentium, prosæ alicujus ordinem prosequenter imitari. Proinde æstimabat ille secum, Episcopum Dunelmensem ordine consueto ibi missas celebrare, et tam honorifica in ejus obsequiis clerum circumministrantem exsolvere. Nam illic clara luminaria altius emicabant, ac deillinc multi odoris thiamata satis amœnè redolentia profluebant. Expleto versu, cum alleluiâ postmodum reciprocè inchoatâ, pontifices illi gradus pertranseuntes ad altare predictum subeunt, ibique, cum cæteris canentibus, quasi ad missarum sollempnia substiterunt. Nempe Episcopis cantibus suis finem facientibus, chorus ille statim, quod superfuit, melicâ modulatione subplevit. Ille vero, qui missarum sollempnia celebravit, omnia quæ decebant episcopali scemate

peroravit. Omnibus deinde celebri ministerio expletis, videt iterum, quos prius, Episcopos per pavimenta ecclesiæ de post altaris ulteriora procedere; quorum processus prosequens, subito sibi deprehendit illorum ymagines disparere. Quos illos sanctos Pontifices fuisse non ambigimus, quorum pingnera sacratissima in Dunelmensi Ecclesiâ honorificè conservamus; Aidanum, videlicet; Cuthbertum; Eadbertum; et Ædelwoldum.[1] Quis vero illorum dominica sacra confecerit, solus omnium Dominus, internus arbiter, novit. O quam gloriosis virtutibus ecclesia perornatur, quæ tantorum Patrum possidens pignera, a Christo Jesu Domino tam sullimiter honoratur! Non enim est eis difficile plurima cælestium virtutum operamina perpetrare, quos constat in gloriâ supernæ civitatis Angelis coæquales et concives sempiternos existere. Perquirens etiam Frater ille a quodam eorum comite, qui sub hoc visionis tempore coram illo videbatur pertransire, didicit ab eo illos ipsos sacros Episcopos, quos prænominavimus, exstitisse. Plura vero ab eo percunctari non audebat, quia jam secum advertit id esse spirituale quod viderat. At tamen, ut nobis asseruit, in exstasi neque in excessu mentis omnino non exstitit, quia ista pervigil, oculo corporeo et sub nullo ænigmate vidit; voces sanctorum Pontificum aliquanto grossioris hanelitu spiritûs personabant, et omnia, quæ concinebant, moderatiore cantilenæ spiritu modulabant.

CAP. XXXIX.—De vexillo Sancti Cuthberti, cui obsistere ignes non potuerant, sed nec illud exurendo lædere præsumebant.

Inter alia diversæ fortunæ sæva discrimina, contigit urbem Dunelmensem sæpius intolerabilia sustinere periculorum incendia. Quibus infortunii temporibus, semper Fratres Ecclesiæ ad solitæ protectionis arma confugiunt, et Beati Cuthberti reliquias adversus furentes ignium torridas faces frequenter exponunt. Ubi frequenter vidimus contra earum adventum voraces ignium globos gradum sistere, appropiantibus loco cessisse, loca, tecta, seu domicilia, quæ perlustrâssent, ulterius non contingere. Unde, aliquâ vice, flammâ Civitatis mœnia devorante, contigit ut Fratres, ad earum conatus infringendos, citius advolarent, et Thecam cum sanctuariis ecclesiæ pluribus illo secum deportarent. Nempe et si alii lanceis, scutis ac securibus voraces impetus infrænabant, isti tamen, orationum munimine, sacerdotalis manûs profusâ benedictione, ac sanctorum pignerum obumbramine, illorum insanias citius ac levius cohibebant. Jam, igitur,

[1] Four Bishops of Lindisfarne. Aidan, 635—652. Cuthbert, 685—688. Eadbert, 688—689. Ethelwold, 724—740.

omnina inferioris urbis ædificia flamma consumpserat, et exstinctores suos vis incendii grassabunda infra septa Castelli confugisse compulerat. Quapropter muros conscendunt, et, inter lapidea propugnacula, quædam eciam lignea interponere pro suâ defensione concertârunt. Ventus enim vehemens ab aquilone in illos irruit, et flamma super unius lanceæ longitudinem super omnium vertices altius excrevit. Scintillæ cum facibus, prunæ vernantes ardoribus, deultra muros altissimos evolebant; et jam domus interioris atrii succendentes, prohibentium vires exsuperando confregerant. Compertâ denique novi consilii sollicitudine, vexillum Beati Cuthberti cum sacris Corporalibus in lanceâ suspendunt, quorum latorem inter medias flammas se subito ingessisse viderunt. At primum, flammæ quasi adurendo illud circumdantes, postea vero se paulatim cohibendo dissiliunt, at tamen, quandoque, multo altius quam lancea protendi poterat prosilientes, se extulerunt. Aliquando horâ integrâ, modo fere dimidiâ, dira illud incendia undique circumdando cooperuerant; ac fimbrias illius sæviora ventorum flamina in tædis ardentibus illas sæpemulto diutius impulerunt. Nemo denique hominum, qui hæc videndo circumstetit, quicquam de eo integrum jam superfuisse putavit. Dicebant quidem ad invicem singuli, conquerentes mutuo universi, "magnum jacturæ dispendium hodie hic factum est, quia verè Sancti Cuthberti vexillum modo ignibus exustum est." Proinde ejus portitorem, ut abcederet, sæpius inclamabant; sed hiis prorsus importunis vocibus eum revocare non poterant. Ita demum crebro tenentem edax flamma circumdedit, quod nullus ei viæ exitus fugituro progressibilis patuit. Post hæc vero omnia, ignis relapsus in se deperiit, nec aliquos fines, quos cum ipso vexillo perlustraverat, ignis invasisse seu præterisse prævaluit. Ventus etiam decidens in auram pacatissimam vertebatur; omnisque desperationis primæ miseria jam, Beati Cuthberti proventu, in gloriæ Dei clementiam permutatur. Nam et vexillum illud ab omni ignis læsione, caligine fumosâ vel fuligine tetrâ, illæsum comparuit; quod omnibus contuentibus ac contrectantibus satis adhuc præmirabile consistit. Quidam etiam, qui ibi pixidem secus illud cum Eucharistiâ tenuit, avem modicam desuper de pixide evolâsse conspexit. Quæ levi alarum remigio ignes semper prosternendo perdomuit, ac rorifero imbre repressit. Post modicum tamen, conquassatis ardoribus, illo unde exierat rediit, et supra pixidis pinnam residens, quo devenisset, non comparuit.

CAP. XL.—Qui de Fratribus Corpus Sancti Cuthberti levaverint vel contrectaverint, et, quantæ sanctitatis vestigia in Sancto Cuthberto fore, pignera secus illum reposita contestata sint.[1]

Facile dinoscitur ubi vis cordis infigitur. Delectat quidem semper animum, aut desiderata perspicere, aut, de illorum investigatione, nova vel recentiora perquirere. Quâpropter, si de Beati Cuthberti gloriâ jocunditatis affectibus delectamur, nunquam tamen fastiditi saciamur; nec admirando succumbimus: sed neque, semper recitando vel scribendo, admirabilium illius finem pertingimus. Volentibus igitur nôsse de Beati Cuthberti beatitudine paucis explebimus, quæ a maturioribus ecclesiæ potuimus inquisisse. Hii illos nimirum viderant, audierant, ac quæque de illo secretiora didicerant, qui Beati Cuthberti corpus incorruptibile et manibus contrectabant, visu et contuitu explorabant, ac ulnis levabant et brachiis perstringentibus sustentabant. Quorum hæc nomina sunt. Turgotus Prior, Alduinus Subprior, Leofwinus, Wikingus, Godwinus et Osbernus Sacristæ, Henricus, et Willielmus cognomento Havegrim, utrique Archidiaconi, et Algarus postea Prior, ac Symeon. Osbernus a parte capitis Sancti Cuthberti manibus corpus sanctum corripiens de loco suæ dormitionis in sullime extulit. Alduinus vero a parte pedum idem corpus complectens vestigia sacra elevando erexit. Algarus etiam, dum corpus in medio se, more viventis, inflexit, in ulnis medium corpus flexibile complectendo comprehendit. Hic etiam cum Abbate de Sagio vestimenta circa venerandum caput explicavit, et coadjutor illius exstitit. Corpore sancto tapetiis et palliis superposito, Symeon, qui cereum cum candelabro tenuit, fluentibus lacrimis sanctis illis pedibus oscula satis dulcia semper impressit. Qui suis auditoribus Dei magnalia retulêre, et quædam etiam eis secreta planius detexêre: quæ omnia tamen noluêre scriptis inserere. Nos vero ea describere dignum duximus, dulce habentes nôsse perfectius ea quæ non vidimus; ac posteris ea nota facere quæ quibusdam incerta fore cognoscimus. Elevato corpore sacro de suæ dormitionis loco, locellum, in quo ut obdormiens, in latere dextro eatenus decubuit, mirâ suavi odoris dulcedine circumquâque perferbuit. Locus etiam in quo corpus illud sacratissimum jacuit cum omni priscâ ligni ipsius novitate respenduit, et omni parte siccus apparuit. Ac fulcrum de nobilioris serici pallio, quod illi substratum fuerat, quantamcunque

[1] This and the three succeeding chapters are descriptive of occurrences, &c. connected with the removal of the Remains of St. Cuthbert into the new Cathedral of Durham, in September, 1104.

ejus partem suis sub ministeriis habebat, quasi recentius contextum nitidius relucebat. Ea vero pars illius fulcri vel panni serici, quæ sub aliis Sanctorum Reliquiis secus illum substerni videbatur, tota a tineis devorata, in favillas cinerum solvebatur. Nullum tamen omnium ossium alicujus alterius Sancti arescentium, quod corpori incorrupto strictim ac compactim lateraliter adhæserat, de suo pulvere vel putredine ejus indumentis sacratioribus quippiam læsionis vel cineris aut humoris intulerat. Attamen ubi ea Sanctorum pignera recubuerant, pars illis permissa sepulcri inferius, ex pulvere putredinis eorum denigrata, coaluit ; ex cineris contactu diuturno contagium, non tabis experimentum, sumpsit. Proinde cinis, qui more naturali ex se ipso computruit, sordes cœnosi pulveris parturivit : ac sic dum tinea putredinis ossa illa naturali corruptione dissolverat, cinerescens resolutio ipsa secum aliquantulum tepida, humorem aliquantulum inferiorem sibi procreaverat. Unde pars illa sepulcri ubi portio aliqua Sanctorum pignerum requieverat, cœnosa, lutulenta ac aliquantulum humecta parebat. Quâpropter thecam Beati Cuthberti, collecto in unum pulvere toto, ab his læsionibus emundârunt, et sanctos cineres ipsos in quibusdam vasculis ligneis ad hoc opus dedolatis colligendo reposuerunt. Quæ alias in Ecclesiâ, factâ ad hoc negotium capsellâ grandiori, honorificè reservantur ; et quædam de operimentis, quæ reliquiis illis erant circumposita, adhuc semi-incorrupta cum eis reponuntur. At quia de parte illâ cinerum fuliginem et humoris infusionem altius insidentem omnino abradere vel delere non poterant, alio artificio comperto, id prævenire curabant. Volebant quidem partem illam obscuriorem aliquantulum alteri spendidiori consimilem si possent efficere ; sed his nequaquam ausi sunt diutius inservire. Proinde, novâ calliditate repertâ, tabulam ligneam componunt, quam ex omni parte fundo sepulcri et ex omni regione collaterali convenientem efficiunt ; quam, de mane usque ad vesperam secus torridos ignes calefactam, liquentibus ceris inficiunt, et, quantum possibile erat, eam tali liquoris dulcedine infuderunt. Cujus regioni inferiori, more tripodum, pedes a quatuor angulis affigunt, quorum altitudo cum tabulæ ipsius latitudine trium digitorum plenitudinem effecit. Quæ in fundo sepulcri infimo loco supposita est ; et sic omnis particula sepulcri, quæ prius ex pulvere Sanctorum pignerum obsoleverat, hujus operimento tabulæ prædacta est. Ita igitur fundo thecæ inferiori supersedendo cohæserat, quod, videntibus, aliquid novum fore fundamentum nuper expolitum comparebat : quam pedes lignei inferius super fundamento veteri sustinebant, ac omnes inferioris partis obsoletas maculas præoccupando operuerat. Hujus tabulæ parti superiori Corpus gloriosi Pontificis

incorruptibile in loco quietis suæ superpositum est; et omnis collecta Reliquiarum separatim alibi locata est. Unde provenit quod corpus illud sanctissimum pene in medii sepulcri altitudine prominet, quia non in fundamento thecæ suæ, sed super hanc potius tabulam jacet.

CAP. XLI.—Quibus indumentis Corpus illud sanctissimum obvolutum sit, vel qualis membrorum contrectatio vel dispositio fuerit.

Et quia, qui ex parte cognoscit, plenitudinis scientiam potius adipisci contendit, nunc, quæ adhuc desunt, prosequamur, et a sancto illius corpore subsequenter exordiamur. Corpus illud, tantis virtutum meritis permirabile, proceræ et virilis staturæ videtur existere. Quæ tamen proceritas nec nimis ex producto distenditur, sed nec plurimum ex correpto restringitur. Menbra vero omnia solida, flexuosa, et integra, qualia virum perfectum decent; nervis sinuosa, venis roriferis plicabilia, carnis mollitie suavia, qualia potius, viventem in carne, quam defunctum in corpore, exhibent. Caro ipsius interius lini sindone subtilissimâ undique circumvoluta est, cujus integumento nullius alterius generis operimentum interius est. Hanc reverâ sindonem ipsi viventi Abbatissa Verca contulit, quam ipse semper sibi ad hoc negotium conservavit. Post hac, albâ sacerdotali induitur, et amictus in collo vel humeris esse videtur. Cujus genas ac faciem, omnemque undique totius venerandi capitis superficiem, pannus subtilissimus operiendo obtegit, qui ita omnibus menbris subpositis districtissimâ sollicitudinis arte cohæsit, quasi cæsariei, pelli, temporibus, ac barbæ, conglutinatus sit. Qui ex nullâ parte, alicujus arte, altius aliquantulum a cute vel carne elevari, divelli, vel subrigi, potuit. Sed nec etiam præacutissimâ extremitate unguium in aliquo loco elici, expingi, vel saltem sensu quovis perceptibili diduci, prævaluit. Unde nares et oculorum palpebræ interius satis perspicuè patebant; sed tamen pellis inferior vel caro tenerior desubtus preclarè patentes videri non poterant. Sic, usque ad colli compages, omnia capitis officia et sensus hominis officinæ eodem modo opertæ erant, nec ad earum visus perceptibiles aliquo conamine quilibet aditus fuisse patebant. Nasus ejus in supremo cardine aliquantulum videbatur obcurvus, et mentum illius, quasi osse inferiori, bicipiti divisione valliculatum erat videntibus. In quâ valliculâ sic alterutrim geminatâ, pene digiti transversi quantitas infundi potuit; eo quod menti ipsius extrema summitas ita infossa sit. Supra hæc omnia sudarium purpureum exstitit, quod mitram in capite totam interius celat et contegit. Quæ, cujus fili genere

intexta sit, non facile patet, eo quod hujus temporis talis intextura non sit. In fronte Sancti Pontificis auri lamina non textilis fabrica, tantummodo forinsecus deaurata, præminet, quæ diversi generis lapidibus preciosis, minutissimis tamen, undique conspersa renitet. Devoti tamen magis quam curiosi, qui ejus sancta interiora conspexerant, volentes carnem illius nudam videre, sudarium, quod prædiximus, altius elevabant, et sic, inter colli spondilia et humerorum confinia, carnis mollitiem conspicientes, manibus pertractabant. Viderunt, digito et manibus palpaverunt, et sic in universi corporis finibus consistere compererunt. Stolâ super albam et fanone coronatus est, cujus fines ulteriores a pedum parte aliquantulum patent, nec tamen suæ texturæ genus discretile cuiquam præbent. Siquidem earum interiora a tunicâ ac dalmaticâ superioribus operiuntur, sed extremi fines orarum preciosissimi operis esse visuntur.

CAP. XLII.—De ejus Pontificalibus insigniis, et cujus precii eadem sint, coloris, gratiæ, venustatis, vel quantæ pulcritudinis atque texturæ permirabilis.

Christianorum more pontificum, post hæc tunicâ et dalmaticâ indutus est; quarum utrarumque genus ex precioso purpuræ colore et textili varietate satis venustum et permirabile est. Nempe dalmatica, quæ superius evidentius apparet, subrufi coloris purpuram, satis hoc tempore incognitam, cunctis experientioris viris scientiæ præbet. Quæ primævæ adhuc novitatis et decoris gratiam in omnibus servat, et sub tangentibus palpantium articulis, pro solidæ venustatis opere et textili virtutis plenitudine, quodam crepitûs genere personat. In quâ fabrica intextilis est subtilissima et tam florum quam bestiolarum inserta effigies, opere simul ac discretione minutissima. Cujus speciem, ob decoris pulcritudinem, frequenti varietatis respersione immutat color alius, qui creditur et probatur esse citrinus. Quæ varietatis gratia perpulcrè in panno purpureo emicat, et respergentibus maculis intermixtim diversitatis quædam nova moderamina format. Hæc coloris citrini infusio respersa, utpote guttatim insidere, dinoscitur; cujus virtute vel decore purpuræ subrufa species vehementius atque preclarius relucere compellitur. Cujus dalmatiæ fines extremos limbus deauratus, instar aurifraxii alicujus, undique perambiendo circumluit, qui præ auri copiâ, quæ in ejus fabrili texturâ inseritur, non facilè, et tunc quidem cum aliquo stridore, reflectitur. Ita est volubilis ac replicabilis, at tamen pro spissitudine suâ, sine alicujus adjutorio, iterum ad rigorem pristinum per se reductibilis. Qui

ad mensuram palmæ virilis latitudine distenditur; cujus operis industria satis artificiosa fuisse videtur. Simili modo, in utriusque manicæ finibus postremis, de quibus prodeunt manus vel brachia gloriosi Pontificis. Circa collum vero ubi caput emittitur limbus aureus priore latior, opere et precio etiam incomparatior esse videtur. Qui permaximam humeri utriusque partem tam posteriorem quam anteriorem obtegit, eo quod ex alterutrâ regione palmi ac pene dimidii plenitudine latior sit. Manus autem illi secus ventris superiora jacentes videntur ad cœlum digitos erectos extendere, et pro devoto sibi populo semper Domini misericordiam postulare. Qui enim eas in horâ mortis suæ, ad orationem pro seipso, in altum extulit, jam post carnis exitum, pro nostrorum expiatione scelerum, nunquam eas deponere novit. Possunt tamen a contingentibus in partem quamlibet reflecti, et articuli singuli, more viventis in carne, movendo plicari, incurvando relegari, et quovis dirigendo promoveri. Brachia similiter in alto erigi et demitti, et sic omnia menbra ejus cætera pro voto palpantis diduci et remitti. Casula, quæ ei post undecim sepulturæ suæ annos sublata est, nunquam ei postea restituta est. In pedibus calciamenta pontificalia gerit, quæ vulgus vocare sandalia consuevit. Quæ, ex regione superiori, multis foraminibus minimis patere videntur; quorum operamina artificiosa ex industriâ taliter confecta comprobantur. Cæterum, utrum interulam molliorem seu aliquam cucullam monachilem interius habuerit, nemo novit: quia, quæ carni illius vicinius adhærent, nemo contingere seu explorare præsumpsit. Proinde de vestibus ipsius aliis, lineis vel forte laneis, cunctis in ambiguo est, quia id nulli planius pervestigâsse permissum est. Supra dalmaticæ amictum corpus sanctum aliis palliis preciosis ac sericis operitur, quorum genus non adeo perfectè dinoscitur. Quibus superius, lodex novem prope cubitorum dimensionem in longitudine tenens, tres autem et semis in sui latitudine protendens, erat circumpositus; cujus operimenti integumento omnis sanctarum reliquiarum cœtus decentissimè fuerat obvolutus. Qui villos de filo lineo ad mensuram digiti unius longos ex alterâ regione habuit: nam idem lodex lineus proculdubio fuit. In omni vero lodicis ipsius circumitu quadrangulari ipsius textoris prudentiâ artificiali, quibus limbus erat in margine, qui pollicis unius probatur latitudinem habere. In quâ texturâ videtur quædam de ipsius fili stamine sculptura subtilissima aliquanto altius prominere; quæ avium ac bestiarum formas probatur, utpote insertas in margine, gerere. Semper tamen in duo avium vel bestiarum paria formabilis quædam intextura, instar cujusdam frondosæ arboris, emergit, quæ hâc et illâc illarum ymagines disseparando dirimit, et distinguendo

disjungit. Figura etiam arboris sic formabiliter effigiatæ ex alterutrâ parte videtur suas frondes quamvis minutas effundere. Sub quibus statim in continenti, collaterali scemate, animalium sculptiles texturæ donantur exsurgere; quæ utraque similiter in panni illius postremis finibus altius visuntur prominere. Pannus iste de sacro corpore tempore translationis suæ sublatus est; qui ob reliquiarum donaria, quæ cotidie fidelibus præstantur, diu integer in ecclesiâ conservatus est. Supra quem lodicem alius adhuc pannus grossior, qui triplicis texturæ fore dicitur, locabatur, quo tota lodicis ipsius superficies et omnis reliquiarum inferius locata congeries velabatur. Cui adhuc pannus tertius, totus undique cerâ infusus, præminebat, qui thecam interiorem sancti corporis una cum omnibus sacris reliquiis exterius circumdederat. Qui non ad interiora sanctuaria pertigisse probabatur, sed potius, quasi pro excipiendâ importunâ fœditate pulveris, superadditus fuisse conjicitur. Tres igitur panni isti a sacri pontificis corpore sublati sunt, pro quibus alii, satis venustiores et multo preciosiores, subpositi sunt. Quorum primus, qui indumentis prioribus supponitur, sericus, subtilis est et delicatissimus. Secundus vero de incomparandi pallii purpurâ preciosus. Tercius autem de sindone subtilissimâ, quæ omnium operimentorum sacratissimi corporis exterior est atque novissima. Præterea habet secum in sepulcro altare argenteum et corporalia, calicem aureum cum patenâ, forpices adhuc priscæ novitatis gratiam retinentes, de quibus fama celebrior est illius quondam detonsos fuisse crines. Qui ad capud ipsius super tabulam ex transverso sepulcri positam collocantur, ubi cum pectine ejus eburneo hactenus conservantur; quod in medio perforatur, ita ut tres pene digiti in eo possint leviter infundi, cujus magnitudo cum consimili latitudine videtur decenter extendi. Nam longitudo latitudini pene coæquatur, nisi quod pro ornatu, altera alteri in aliquo dissimilatur. Quod præ vetustatis gratiâ rubicundo colore suffunditur, ac candentis ossis habitus, quod, naturâ ordinante tribuitur, ex senio longitudinis subfuso rubore permutatur. Sic cum hujusmodi indumentis Beati Cuthberti pontificis theca firmata est; in quâ de reliquiis sanctis solummodo capud gloriosi Regis et Martyris Christi Oswaldi honorificè locatum est.

CAP. XLIII.—De illius Thecâ, quam mirandi generis diversitate sit composita ac cælata.

Peroravimus hactenus qualiter gloriosus Pontifex Christi Cuthbertus in sepulcro suo locatus sit; nunc vero explicabimus

qualis illius theca interior sit. In thecâ interiori apud Insulam Lindisfarnensem, elatus de tumulo sepulcri, primum positus est; in quâ semper hactenus corpus illius incorruptibile conservatum est. Hæc, ut archa, est quadrangula, nihil altius a lateribus habens ostiola prominentiora. Sed suis laterum parietibus in supremo vertice per omnia est coæquata, suum gerens cooperculum ut archa superius lata atque planissima. Cujus tecti operimentum tabula est, quæ illi pro portâ patenti tota superius reserabililis facta est. In quâ duo circuli ut annuli inseruntur, quorum unus a parte pedum, alter vero a parte capitis, in ejus medio concluduntur. Quibus tabula illa elevatur sive dimittitur; eo quod alia clausura serratilis in thecâ eâdem non habetur. Quæ tota de quercu nigro compacta est, super quâ hæsitatur an ex senio diuturno, seu alio artificio aliquo, vel donante sic naturâ, color illius nigredinis contrahatur. Hæc tota exterius præmirabili cælaturâ desculpitur, quæ adeo est minuti ac subtilissimi operis, ut plus stupori quam scientiæ aut possibilitati sculptoris convenire credatur. Tractus equidem singuli pertenues sunt ac permodici, quibus diversa bestiarum, florum, sive ymaginum, in ligno ipso videntur inseri, percælari, vel exarari. Quæ archa in aliam exteriorem includitur, quæ, omni parte corio obducta, clavis ferreis ac ligaminibus ejusdem generis fortius circumcingitur et conligatur. Tercia vero, quæ auro et gemmis redimitur, his adjecta superponitur; quæ denticulatis trabium valliculis ad invicem de illâ prodeuncium ac de istâ progredientium clavis ferreis productis consuitur et counitur. Quæ nullâ arte potest a reliquis separari, quia clavi illi abinde nullo possunt exercitio sine fracturâ divelli.

CAP. XLIV.—Qualiter quidam, spiritu acerbo repletus, potu lavacri Reliquiarum Sancti Cuthberti in eâdem Ecclesiâ, multis videntibus, sit statim liberatus.

In Ecclesiâ Beati Cuthberti quidam adolescens Domino devotissimus erat; qui psalmos edoctus, nocte ac die orationes quas noverat jugitur decantabat. Sed quia non est filius qui a patre non corripitur, contigit ut ejus innocentia per quædam infirmitatum ignominiosa supplicia probaretur. Nam quandoque, tantus doloris impetus cor ejus subito invasit, quod palpebris ejus turpiter evulsis, totus infremuit, obpalluit, ac stridulis vocibus altissimis vocitare, ac dirè clamare consuevit. Quidam igitur ipsum spiritu nequam a Domino agitari putabant; eo quod illum tam horrendè fremere, stridere, ac lumina distorta vibrare, videbant. Die itaque una, coram crucifixo in ecclesiâ

oraturus decubuit ; et corripiente illum infirmitate, diras voces nimis acerbè profudit. Accurrunt Fratres et famuli, ei aliquod solatium collaturi. Vixque sex vel quinque viri fortissimi illum retinere poterant ; sed conatu illius tamen furibundo se post ipsum violenter protrahi sentiebant. Hanelitus tam intempestivus de ore illius evomuit, quod nullus illum sustinere prævaluit. Accurrit interim quidam Sacristarum, correpto vase vitreo, in quo de latice illo sacratissimo aliquantulum exhausit in quo sacrosancta Beati Cuthberti quondam lota fuisse cognovit. Quod, ut ori illius adhibuit, statim qui infirmabatur totus diriguit. Infundentes tamen ori ejus aliquantulum liquoris, prosiluit ex ore bibentis tantus flatus spiritûs vehementis, quî vas illud, quod longius tenebatur, totum in particulas minutas confringeretur. Indignabatur quidam nequam spiritus ille ; eo quod tam sancto lavacri poculo a vase corporis, quo insederat, immundus spiritus cogeretur exire. Unde qui vas possessum amiserat, vas allatum confringere non timebat. Mirabantur igitur omnes, quomodo flatu suo vas longius positum in frusta solveretur, cum conatus hominis non talia potuisse effuso spiramine videretur. Clamabat miser de cujus ore spiritus ille exierat, et dicebat " Ecce, fugit et egreditur, a quo pectus miserum diutius vexabatur. Videte eum et comprehendite, quia festinus conatur abcedere." Et, prolato in directum articulo indicis, innuebat nobis circumstantibus quo progrediebatur antiqui versutia serpentis. Unde quicunque circumstetimus, graviter consternati exhorruimus. Dimissus ille a manibus tenentium, statim quietus et pacatissimus, per se solus abscessit, quem prius, eâdem horâ, sex hominum manus fortissima retinere non potuit. Hæc plures ipsius ecclesiæ Fratres vidimus, et magnæ virtutis efficatiam Sancti Cuthberti lavacrum habere cognovimus.

CAP. XLV.—Qualiter flamma copiosa ad pedes sepulcri facta, nec pannos, quibus inhæsit, contigit, nec aliquid læsisse prævaluit.

Verum quia semper de Beati Cuthberti magnificâ gloriâ loqui possumus, aliud nunc miraculum subjiciemus, quod nos ipsi perspeximus. Venerat quidam devotus ad Beati Cuthberti sepulcrum oraturus, secum luminare igne succensum deferens, munus, quod prius devoverat, offerens. Qui maximis miseriarum necessitudinibus involutus, votum vovit, ut si Sanctus Cuthbertus illum de talibus infortuniis erueret, ei postmodum munera, gratias redditurus, afferret. Cujus preces et vota Sanctus Confessor Domini ex alto exaudivit : quibus beneficiis

non ingratus, nunc vota sua coram eo reddidit. Ad pedes denique Sancti Pontificis in fine sepulcri, luminare illud super lapidem posuit, et oratione completâ recessit. Nemine Monachorum tunc in ecclesiâ existente, ignis, qui prius inhæserat, volucres flammas effusius dilatabat. Unde, in brevi articulo temporis, multiplices candelæ plicaturas accenderat et consummebat flamma caloris. Flamma igitur altius sepulcro in sublime se extulit, et fulgorem simul cum fumo faciens, laicis orantibus tandem innotuit. Quorum unus accurrens, omnes illius candelæ plicaturas conflagrantes repperit; unde quid de ligno extinguere potuisset, nil superfuisse comperit. Mirum itaque in modum, flamma illa pannos, qui sepulcrum ambierant, omnes infuderant, et argento, auro, et gemmis, ac ligneo interius locello, quibus diutissimè insederat, nichil omnino læsionis intulisse præsumpserat. Ibi lapis, cui sepulcrum insidebat, nichil palmo uno amplius latitudinis habebat. Nec flamma aliorsum poterat divertere, quam in solum sepulcrum, quod ei lateraliter contigeret, cohærere. Videres igitur ceras liquentes supra lapidem hâc et illâc excurrendo diffluere; ac etiam, perfusis undique gradibus, ad inferiora pavimenti latius descendisse. Sic Beatus Cuthbertus ignes admittit et conpescit; et flammas ignium sævire ad miraculum, non autem exustulare ad dispendium, permittit.

CAP. XLVI.—Quam miro modo Sanctus Brendanus Beato Cuthberto cesserit: et quomodo compeditum de carcere eduxerit, et ante illum præcesserit.

Sub hiis diebus, quidam vir, fide quidem dives sed divitiis pauper, in confinio Dunelmensis territorii exstitit, qui modicam agrorum partem ab omni servitute pene liberam habuit. Ob cujus negotii culturam, modicam armentorum perquisierat sibi substantiam. Cui quidam æmuli ipsius, objectis falso querelis, conati sunt terram simul et armenta præripere, atque ad suæ ditionis jura injuriosa injustè deflectere. Sed quia id, prout animo deliberaverant, commodè perpetrare non poterant, in quibusdam illum accusantes, injustè vinculis compediri et demum apud Brantespethe in carcerem detrudi perquisierant.[1] Quem tamen prius vinculis ferreis arctissimè perstringi impetraverant, quæ bis detrita fuisse, invocato Sanctorum auxilio Brendani et Cuthberti, satis obstupuerant. Quia autem in eâdem villulâ Sanctus Brendanus ecclesiam suo nomini dicatam

[1] In the margin, in a more modern hand,—procuraverant.

habuit, ideo illus Sancti memoria pectori ipsius familiarius inhæsit. Quod tamen factum verè noverant quomodo poterant dissimulantes, novissimè compedes ferreos multi ponderis et miræ magnitudinis facientes, et ipsis illum vincientes, sub carceris squaloribus sepelierant. Compedes illi, ut hactenus videtur, ferrei, latiores sunt palmo, atque spissiores digito integro. In quibus serra, quæ aliquatenus aperire posset, nulla fuerat; sed compedum ipsorum concatenatio ferrea clavis ferreis fabrili erat malleo fortius ante præclusa. Qui clavi aforis utrâque parte nodo grossiori capitati, nunquam penitus develli vel extrahi possent, nisi, prius, ignibus liquefacti, malleo violenti repelli, ac forte sic dirui, potuissent. In medio compedum illorum circuli maximi sonabiles inserebantur: ut quocunque se movere temptâsset, statim vestigia ipsius cum conatibus proderentur. Hic in inferiori omnium carcere detrusus est: cui alius superior connexus est. Aliquando bis vel semel, et raro amplius, per ebdomadam, panem ordeiceum cum aquâ perceperat; ac in talibus miseriis jam ebdomades decem et octo peregerat. Ad Patronos denique gloriosos conversus, modo Sanctum Brendanum personabat; quandoque vero Sanctum Cuthbertum invocabat. At tamen Sanctum Brendanum frequentiùs, quia ecclesiæ illius civis fuerat et parrochianus. Nocte denique unâ, cum ejulando fleret, et devotus in oratione consisteret, repente dormienti quidam vir venerabilis in visu astitit: qui requisitus quis esset, Sanctum Brendanum se esse, talibus verbis exorsus, dixit, "Ego sum Brendanus quem vocâsti, tibi auxiliaturus, ut petisti." Qui expergiscens, gratias illi retulit: sed Sanctus disparens mox abscessit. Qui sic illi per noctes tres apparuit, et verbis eum abcedere semper commonuit. Quærebant ergo ab illo, qui in carcere superiori fuerant, quæ voces illæ fuissent, quas cum eo confabulantes audierant. Quibus, quæ vidisset exposuit, et animos illorum ad devotionis vota magis pia succendit. Nocte vero tertiâ, idem ver illi astitit, et sic protestatus, dixit, "veni et sequere me." Et manu ejus comprehensâ ad januas carceris illum producens, ait "Jam a Sancto Cuthberto impetravi ut te suscipiat, ac fores tibi istas aperiens, secum de carcere isto foris educat. Ipse quidem me est celebrior atque potentior, et, in miraculorum effectu, multo me præclarior et efficatior." Videbat interim quemdam Episcopalibus indutum infra fores carceris jam reseratas consistere: et, porrectâ dexterâ, de manibus Sancti Brendani illum suscipere. Quo disparente, Pontifex sanctus illi prævius effectus est, ac saxis ingentibus ante illum de ambitu murorum oppidi divulsis, extra mœniorum septa, pene usque ad consita nemorum perductus est. Tunc Episcopus ab eo progrediens dixit,

"Quia æmuli tui te biduo quæsituri sunt, latebras tibi interius perquire, et die terciâ, aurorâ oriente, ad ecclesiam meam in Dunelmo concitus fuge. Ibi enim salvaberis; et de manibus quærentium animam tuam eripieris. Ego enim sum Cuthbertus Dunelmensis Episcopus." Quo abeunte, resedit; atque tunc demum comperiit quod adhuc compeditus fuerit. Mox ut iterum Sanctum Cuthbertum cœperat invocare, clavi de compedibus ferreis dissilière. Quibus de pedibus extractis, biduo sub specu latuit; in quo tempore, se quærentes sæpius circa et secus se vociferare et illum nominâsse audivit. Et quamvis illos audierit et viderit, ab illis prorsus nec videri vel audiri potuit. Terciâ die, aurorâ oriente, ante januas Dunelmensis Ecclesiæ astitit, et Beati Cuthberti mirabilia enarrans, ad ejus sepulcrum compedes suos obtulit.

CAP. XLVII.—Quomodo pannus, quo Sancti Cuthberti corpus involutum fuerat, in igne projectus illæsus exstitit, nec ardoris æstus ipsum contaminare præsumpserit.

Reverentissimi Antistitis Cuthberti miracula continuis mirabilibus signorum indiciis se mundo insinuant; et in quantæ felicitatis gloriâ ipse mundo exemptus post carnis depositum vivat, ejus cotidiana virtutum magnifica dona commendant. Sicut enim palma florescit ex virtutum gloriâ victoriosâ, quia vivens recto justiciæ tramite incessit, et sicut cedrus incorruptibilis, floret ex gratiâ incorruptionis, in Libano permirificæ sanctitatis, quod miraculorum indicando exhibet ornamentis. Sed tamen cedrus iste incorruptibilis nescit fructificare in domo solitudinis, ut sicut ejus opera sint singularia, sic etiam sint et solitaria; sed sicut in vitâ virtutibus excrevit, ita in domo ecclesiæ Christi multiplici miraculorum gloriâ cotidie innotescit. Quod nos qui vidimus et cognovimus, non aliis intimando prodere, pro crimine ducendum credimus et experti sumus. Eâpropter opera Beati Cuthberti non reticenda existunt: eo quod ipsa se virtutum novitatibus innotescunt. Hæc etiam subsequentia denuntiant, quæ miracula nuper ab eo gesta, a nobis licet non suficienter explanant. Erat vir quidam conversatione quidem secularis, mentis tamen devotâ conversione fidelis, qui hoc quod secum mente contulit, aliquibus indiciis simplicioribus actuum effectibus præferendo monstravit. Nam et scripta quædam, licet non autentica non tamen fidei canonem excedentia, more simplicium sibi adquisierat, in quibus nomina quam plura Salvatoris, et nonnulla evangelici textûs exordia, de quibus spem salutis habuit, secum studiosius comportavit. Credidit quidem per hoc Deo non esse

difficile, sibi pro merito suæ fidei posse gratiæ munus et gloriæ decus impertire; quatinus contra procellas hujus vitæ miseræ et intempestivæ, et erga adversarias potestates cælestis iniquitiæ, et perfidæ, ex hujusmodi solatio vitæ posse habere subsidium, et nichilominus animæ suæ protectionis adjumentum. Et licet majus his fuisset, si id quod credidit fide exerceret et operatione, ut laboris sollicitudo, mentis esse potuisset devotæ comparatio, non tamen in his desipuit, dum in nomine Salvatoris salutare remedium subsistere non dubitando diffidit. Omnia enim quæ in nomine Jesu expetuntur nobis ad salutis remedium, attestante Patris voce, conceduntur, multique in nomine Jesu dæmonia ejiciunt, pluresque virtutes efficiunt, qui ad regni beatitudinis gloriam non contingunt. Nec secus huic fortasse potuisset accidere, dum fidem daret scriptis, et non operam fidei operum ornamentis. Nequâquam tamen fides ista credi potest fuisse perfidia, licet perfectæ non fuerit fidei disciplina, quia fidei erat devotio, non supersticionis ambitio, simplicitas credentis, non infidelitas desperantis. Et, juxta scripturæ vocem, omnia possibilia sunt credenti, quia Christi pietas id misericorditer largitur ad meritum, quod fides simplicior ad salutis postulat emolumentum. Sed cum prætaxatus vir artificiosus fuisset opere, et prudens architectus in omni structurâ artis forissecæ, cœpit tamen acutam ingenii sui prudentiam, ad fovendæ virtutis commutare providentiam. Nec omnimodo tam incertis fidem adhibendam censuit quam expertis; quia illa plerunque, ex fortuito casu liberant, ista vero semper continuæ miserationis auxilium præstant. Unde cuidam Fratri ecclesiæ Beati Cuthberti, tam noticiâ quam domesticæ familiaritatis gratiâ se conjunxit, ut saltem, dum benignius illi cohæsisset, eo illi securius sua secreta committeret, et si quid opis aut consilii ab eo expeteret, eo fiducialius impetraret. Frater igitur ille dum de scriptis prædictis comperisset, et fidei devotæ officium sæpius laude commendâsset, cœpit ei quam sæpius multo de Beati Cuthberti potentiâ et miraculorum crebrâ experientiâ in colloquendo interserere, et pannum, qui Sancti Cuthberti corpus obvolverat, ei ostendere. Qui tam prece quam devotâ familiaritate tam crebro institit, donec ei aliquam portionis particulam largiendo donavit. Quæ Beati Cuthberti pignera infra sua secretius scripta reposuit, quia amabiliorem, sive honestioris capsellæ conclavim se uspiam habere non credidit. Nec dignioris receptaculi aliquid esse credebat domicilium quam illud depositum sub quo omnis spei pristinæ collocaverat primordiale secretum. Et licet de pingneribus Beati Cuthberti jam majoris spei certitudinem concepisset, non tamen adeo temerarius exstitit quin et scripta sua sub honesti hospicii tugurio collocaret. Sperabat siquidem, quia

Beati Cuthberti obtinentibus meritis, ut ei prospera quæque amplius solito secunda alluderent, contraria quælibet adversitatum intempestiva more incomposito non sicut prius insurgerent, mala minutim deficerent, bona ubertim pro voto succrescerent, et Dei propicia majestas ejus sullevando attenuaret inopiam, et inimici callidam ad nichilando debilitaret astutiam. Nec eum fides sua fallere potuit, quia Beatus Cuthbertus etiam fidei ipsius meritis potentior existit. Unde mox contigit, ut Dunelmensis Episcopus Hugo[1] ei operibus, quæ noviter incœperat, eum præficeret, et ad nutûs ipsius imperia quæcunque disposuerat, ordiri consummarique præciperet. Qui, ea quæ instituit, multo decentius consumavit ; quia novit et diruta resarcire, effossa corrigere, cœpta benè in melius promovere et consummanda convenienti fine inclusa terminare. Pro devotione tamen maximâ quam erga pium Confessorem Cuthbertum habuit, ubi apud Norham supra episcopalia officia curam operum habuit, optimum sibi de serico precioso loculum comparavit, in quo prædicta pingnera decenter incluserat, et ea semper secum devoto ministerio comportabat. Quæ dum admodum reverenter sibi more cotidiano in sinu concluderet, et frequentius contrectando nunc manu, nunc visu contuendo, reviseret, quandoque etiam vultu cernuo, sibi contrahendo strictius coaptaret, sæpius considentes vel intuentes tam in stuporis anhelitum, quam admirationis dubium commutabat. Apud eos tamen, qui ei magis familiares aderant, sæpius de Beati Cuthberti pigneribus gloriari, de protectione confoveri, de reliquiarum sibi portione comitante blandiri, solitus erat. Quia quod præ omnibus præcipuâ veneratione habuit, oris sub silentio amoris multitudo celando reticere non potuit. Unde contigit ut quorundam corda invidiæ faces accenderent, alios cimotatis livor instigaret, non nullos vero ardor devotæ pietatis igniret. Cum igitur, die quâdam, contingeret ut alicujus negotii importunitas eum ad loca vicina exire compelleret, et mora pareret detrimentum, et protelata dilatio difficultatis impedimentum, accidit ut prædictus loculus, una cum cingulo et cæteris rebus secretioribus, ei decideret, ipse que penitus ignoraret. Qui maturius iter necessitate dispositum arripuit, sed instantiâ necessitatis nimiæ præpediente, amissis prædiorum substantiolis ad cultum memoriæ non reduxit. Clericus interim, Francigena natione, hospitio viri jam profecti superveniens, quæ ei exciderant reperit, et diutius ad suæ habitum possessionis sibi retinere disposuit. Quæ tamen non prius censuit occultanda, nisi ante dinosceret, quæ deposita secretorum fuissent interius

[1] Hugh Pudsey, Bishop of Durham, from 1153 to 1194.

tam decenter inclusa. Loculus enim ille sericus, tantâ venustate contexus, et diversæ pulcritudinis ornatus, qui tam multimodâ eminebat involutione compositus, et majoris spei dabat fiduciam, et alicujus maximi depositi commendabat audatiam. Tandem involuta dissolvens, et inclusa extrahens, scripta illa cum picturis et diversis literarum figuris dum aperuit, pannum prædictum de Sancti Cuthberti reliquiis interius decenter involutum invenit. Qui ea his, quæ prius audierat, secum conferens, et quæ ante a prædicto viro audierat, animâ revolvens, tam audacter quam irreverenter ea examinanda censuit; et de sanctitate Beati Cuthberti diffidere cœpit. Stomacabat enim, quia tantæ vilitatis pannum ut putabat loculus preciosior conservaret; et dignior viliori servitutis officio ministraret. Unde tam diffidentiâ ductus, quam temeritatis audatiâ præventus, mox domum subiit, et inter potantium turbas circa ignes residentium se ingessit. Voluit tamen latere, quod opere perpetrare disposuit; unde et clam pannum ipsum illo in mediis ignibus injecit, ubi magis voraces flammas desævire conspexit. Sed, mirabile dictu, mox ignis exæstuans flammas retorquere, ardoris voraginem non caloris fervores amittere, ardere non ad consumptionem, calere non ad flagrationis exustionem cœpit. Globus enim ignis pannum continens non consumpsit; se ipsum vorare potuit, et illum lædere desæviendo non præsumpsit: et cui nil materiale resistit, hunc pannus integer edomavit. Cui omne materiale cedit ad fomentum, omne siccum præbet obsequium, omne frigidum calore incandescit, omne durum dissiliens eliquescit, huic nec panni unius fabrica sui dedit incedium, nec siccitas ardori indulsit refrigerium, nec delicata fili teneritudo ejus sentire potuit dissolutionem vel textura ullam sui quivit contrahere læsionem. Cum ergo, ferè per duas horas, pannus in ignem jaceret, et nullam sui penitus læsionem contraheret, clericus ille, timore dissolutus, et nimio tremore confusus, sub festinatione pannum ad se retraxit, et sub operimento pristini loculi collocavit. Considentes itaque, dum quod ageretur inquirerent, et, quid in ignis incendio positum fuisset, dubitarent, dum alii qui vidissent, pannum dicerent, quidam vero os vel lapidem fuisse decertarent, ille reatûs sui conscius repente disparuit, et usque ad adventum viri, cujus amissa repererat, se occuluit. Cui redeunti, et sua coram reddidit, et nova Beati Cuthberti miracula palam cunctis enarravit. Nec mirandum si pannus quo Beati Cuthberti corpus involutum exstitit, nec aquæ humorem suscipit, vel ignis læsionem sentire non potuit, cum caro ipsa vivens nec aquam concupiscentiæ, sive æstus aliquos libidinum in se vigere permisit. Pannum istum, de quo diximus, et nos ipsi vidimus, et oculis perlustravimus; cujus visionis et illæsionis quam plures contrectatores et testes tam

spirituales quam seculares adhibuimus. Ne silentio, arbitror, prætereundum, quia pannus ipse ex ignis exustione candidior apparuit, et, quasi purgatior, postmodum nitidior effulsit. Ita ut crederes eum, præ nimiâ sui pulcritudine, cujusdam novæ venustatis speciem induisse, et recenter prælucidi candoris novitatem comparando mutâsse.

CAP. XLVIII.—Qualiter quidam, ex utero matris contractus, in die Beati Cuthberti coram omni populo sanitati fuerit restitutus, et salute reparatus cum patre domum sospes sit regressus.

Cuthbertus veri pontificis forma et imago a Christi imitatione nec vitâ dissonat vel exemplo. Nam forma probatur ex virtutum plenitudine, imago de multiformis gratiæ consolatione. Quia sicut cordis ejus nunquam munditia a Domino recessit, sic et magnificentia virtutum sempiternâ laude excrescit. Magna proinde est ei gloria in Christo salutari, in patriâ cælesti, in terrâ tamen habens humanæ gloriam laudis, decorem magnitudinis, in mirabilibus et novis signorum prodigiis. Quæ ipsius opera magnificè declarant prodigiorum indiciis, et miracula proferunt miranda, quæ novis operum cotidie innovantur insigniis. Tempore etenim instante annuæ translationis Beati Cuthberti, multos circumquâque et diversa animi intentio provocavit, nonnullos vero non nisi emendi gratia vel comparandi lucrum et avaritiæ cupido accendit. Illi enim negotiorum studio rapiebantur ad mercimonii fructum, isti vero ad consequendum animæ vel corporis medicinale desiderium, non dispari devotionis animo accendebantur. Unde contigit juxta prophetæ eloquium, ut dum dives superbiret pro lucrandi impietatis sollicitudine, pauper in substantiæ quantitate incenderetur pro solius corporis adipiscendâ sospitate. Dum igitur quique Dunelmum accederent cum diversæ intentionis animum habuissent, accidit ut quidam languidus, de convicaneo rure oriundus, simul cum eis accederet, quo Beati Cuthberti patrocinantibus meritis salutis remedium obtinere potuisset. Qui in vigiliâ nocturnâ diurnâque, crebris singultibus Sanctum Cuthbertum invocans et Dei omnipotentiam et pii Confessoris clementiam querulis vocibus implorabat. Erat enim ex utero matris ineffabili languoris genere detritus; quia et contractus corpore, et tamen interraneorum molestâ ægritudine totis visceribus dissipatus. Calcaneus quippe ei sedebat in natibus; pes uterque ex intorto incurvus; articulus pedis non ossium juncturâ solidus vel flexibilis, sed solâ carnis constricturâ rigidus et tamen inconvertibilis. A plantâ usque ad

unguis exordium, quod inferius patere debuerat, superius prominebat, quia, si tactu explorares, nullius ossuum soliditatem sentire potuisses; si contuitu adverteres quasi concham torno inflexam et refluè compositam æstimares. Tibia incurva tota a principio genuum usque in calcanei exterioris exitum, quæ ita a posteriori parte erat distorta, ut, ubi esse deberet solida et rigida, ibi esset flexuosa et contracta. Genu poplite caruit; quia, more elephantino, incurvum reclinari omnino non potuit. Femur in more calli induraverat, quia naturale officium sedendi nates non habebant. Erant igitur a renibus usque ilia magis figmenta pecoris quam humani figura corporis; quia ipsa naturalia ita ex contractione confusa fuerant, quod, præ confusione miserabili, nullius certitudinis speciem præferebant. Quasi in pilâ rotundâ undique tremulus circumducebatur, si sedendi quietem aliquatenus intemptaret, quia nichil inferius ossibus vel nervis solidum inveniebatur quod residuam corporis partem superius sanam sustinere potuisset. Cum itaque alimoniæ victum quæsiturus exiret, non gressibus procedebat, sed rependo manibus sese miserabili spectaculo post se ipsum protrahebat. Vermem potius quam hominem crederes, si ipsum in itinere, non comminus sed longius semotum, vidisses, quia incedere nullâtenus poterat, sed superficietenus sub terræ gremio bestiali more serpebat. Utebatur etenim scabellis duobus pro pedum incessu et gressibus, quæ pro manibus et pedibus ei fuerant; quia, nisi procedendi officium solummodo, nichil ei reptanti manuum solatia conferebant. Miserabile erat intuitu cum viam carperet eum vidisse conspectu, quia in limo palpitans hærebat, in cœno revolutus resupinus proruebat, sub luto depressus vix reviviscens quandoque respirare potuerat. Si autem imbrium copia viantem corriperet, modici rivuli transitus pro mortis ei exitio promineret, quia viarum profunda submersionis ipsi minabantur pericula: sin vero gurgitis incrementa pervaderent, nullius effugii præstare viderentur latibula. Cum autem saxorum asperitas sub repentis protractibus incidissent, mox vulnerum hiatus vel carnis frustratim morsus discerpsisse videres; si vero exsiccato luti squalentis pulvere aura modestiori gressus intendisset, subito oculorum visus diriguisse, quos pulvis infusus fœdâsset, prospiceres. Hujus exitii evitandi gratiâ pulvillos sibi consuerat, quos de phitatiis vel pelliculis veteribus sedulo aggregaverat; sed solitus movendi usus quam celerius quosque devorando et deterendo consumebat. His itaque fatigatus miseriis, sub diurnis nocturnisque vigiliarum officiis, Beati Cuthberti clementiam querulis vocibus sæpius implorabat, sensimque gemitus singultuum mixtimque imbribus lacrimarum ora rigabat. Qui pii Confessoris tumba sæpius accedens, et digrediens repulsam

quandam pati videbatur, quia quam citissimè ad votum minimè exaudiri videbatur. Sed pius Confessor illius sanitatem conferre distulit quia fortassis ipsius miseri languoris et contractionis plures contrectatores et testes adhibere voluit, ut dum coram multorum obtutibus illi opis subitæ beneficium contulisset, illorum animos ad Dei gloriam enarrandam, et operum Beati Cuthberti potentiam prædicandam altius et alacrius incitaret. Cum ergo, tempore processionis, Fratres, clerusque et populus exitum facerent, ille secretarii cujusdam pedibus provolvens, "eia" inquit "in quantâ gloriâ et laude Deum in Beato Cuthberto extollitis, et mihi misero, quia indigno, apud Sanctum Confessorem subvenire non vultis." Qui illius miseriæ compassione ductus "accelera" inquit "dum præ turbâ tibi vacaverit, et circa tumbam, quæ infra claustrum est, devotius, corrue, quia de eo loco sacrum corpus ipsius hodie delatum fuerat, ibique quam plura morborum genera ipsius clementia relevare solita erat." Qui juxta difficultatem, quâ potuit, ipsam reptando circuivit, iteratoque ad ecclesiæ pavimentum repedavit, quia turbarum compressas multitudines coram sepulcro pervenire contendit. Igitur dum ad missæ introitum chorus officium canoris vocibus personaret, cœpit subito ægrotus in mediis turbis volutando rotari, querulis dentium stridoribus agitari, nunc explosus ad pavimentum ecclesiæ collabi, nunc videres præcipitem nunc renitentem et invitum ex adverso diverberari. Ita etenim quandoque illius striduli clamores canentium repressêre modulationes ut tumultum vulgi non concentus cleri sub choris alternantibus putares agitari. Mox servi ecclesiæ certos evagandi limites ægrotanti præfixêre, et trabibus et diversis lignorum munitionibus aditus turbarum comprimentium et mutuo reprimentium propulêre. Sonitus igitur ipsius ejulatûs circumquâque audiri poterant, ossuum dissilientium crepitus latius perstrepebant, nervorum contractiones longius paulatim sese vicissim protendebant, venarumque inflexiones per diversitatum se vires solidius roborabant. Calcanei a natibus dissilire, pedes incurvi rectitudini convenire, tibiarum tortitudines, quæ in modum funiculi tornatiles videbantur, in regularem lineam se dirigere, coram cunctis contuentibus et mirantibus incipiebant. Caro interim, quæ vaga undique erat ante et reflua, in maturitatis planiciem respirabat; deformitas tuberosa in se ipsa deficiens confluebat; dedecoris informitas novæ naturæ speciem, venustæ qualitatis pulcritudinem immutando innovabat. Ossuum defectus gressûs sospitatem stabiliendo fundare, artus soliditatis propria percipere, articuli vero pedum præminentia incipiebant levi inflexu et reflexu constringendo perornare. Singula membrorum naturale officii sui debitum induebant; plantarum planicies, et genuum inconveniens

superficies redire maturabat ; femorum infortunata dissimilitudo, natium renumque horrenda visio turpitudinisque confusio naturali se juris scemate complanabant. Cum igitur, prolatâ lectione evangelicâ, quique fidelium suorum vota cum oblationibus munerum, juxta morem in manus Pontificis deposuissent, posterior omnibus ille, quod carius perhendie habuit, scabella videlicet sua, manu propriâ in manus Gwillelmi episcopi, tunc temporis missam celebrantis, votivè offerendo deposuit. His enim scabellis nil carius habuit, quia et his ex utero matris gressuum vestigia protraxit, et vitæ subsidia innitendo mendicavit. Qui igitur curvus et contractus ante jacuerat, nunc sanus subito et erectus ad Beati Cuthberti sepulcrum, cernentibus cunctis et Deum in Beato Cuthberto mirabilem prædicantibus, procedebat. Hic in villa Steintune juxta flumen Tinam oriundus exstitit, quem ita contractum ex matris utero natum, famuli qui in curiâ Beati Cuthberti elemosinario Fratrum deserviebant, et in eâdem villâ cum ipso nati et nutriti fuerant, necnon et pater ipsius, qui præsens aderat, et quamplures alii coram clero et populo, fide, verbo, et sacramento protestantes asserebant. Qui, juxta scripturæ testimonium, neque pro peccato proprio nec parentum pro delicto contractus natus est, sed ut operum Beati Cuthberti gloria in ipso declararetur, et virtutis ipsius potentia, et clementia efficatius et præclarius ostenderetur. Hic, mane facto, in claustro Fratrum gratias Beato Cuthberto redditurus advenit, qui pristinæ infirmitatis suæ modum contexuit, et sanctitatis collatæ seriem cunctis enarrando explanavit. Nec minus præscripti miraculi testes exstiterunt quam omnes qui ad festivitatem Beati Cuthberti, sub eodem tempore, convenerunt.

CAP. XLIX.—*Quo ordine Vicecomes Osbernus quemdam vinculis ferreis contractum diutius tenuerit; et quomodo Beati Cuthberti clementia bis a ferreis solutum in festivitate suæ depositionis, ipso Vicecomite vidente, liberaverit.*

Veritas quæ de terrâ virginalis uteri prodiit, de cœlo virtutum prospiciens Beati Cuthberti gloriam multiformis miraculi gratiâ ditando cumulavit. Nec semel collata ei sufficiunt, sed cotidie multiplicata amplius magisque succrescunt. Nam nexus ferrei Beato Cuthberto devotos nec conterunt nec constringunt, quia funes peccati facinorum Beati Cuthberti animi libertatem nunquam perstringere potuerunt. Unde sicut nexus peccati criminum eum torquendo superare non poterant, sic ad ipsius memoriam nexus ferrei dissoluti, reos, quos compede tenuerant,

ulterius retinere non poterant. Temporibus etenim Gwillelmi episcopi, Osbernus Vicecomes[1] apud Dunelmum exstitit, qui ipsius officii fretus potentiâ quam plures infames criminis judiciariâ potestate sub vinculis religavit. Præscriptum enim a senioribus populi omnibus judicium faciebat, et malefacti transgressores sub compedibus, usque ad tempus legis ordinariæ, continendo constringebat. Malè tractantes rei publicæ curam compedibus alligabat, et nonnunquam tam nobiles prosapiâ quam contemptibiles penuriâ in manicis ferreis constrictos donare solitus erat. Quo terrore, malivoli infrænati, maligni mansuetudinem simulati, et rapinæ sævitiam repressêre, et furandi audatiam cœperant sub cæci cordis latebris sepelire. Nam injuriam facientibus, judicii querelam, pupilli et advenæ querimoniam justiciâ medicari satagebat, æquum quærens, suspecta discutiens, recta pro intellectibus exsequens, vindictam pro viribus exercens. Unde nonnunquam accidit ut innoxiosi infamiæ nota involveret, innocuos calumpnia gravius impeteret, reos vero nec opinio cæca putaret, subdolos nulla suspicio macularet. Abyssus quidem multa sunt Dei judicia, unde quandoque, Dei nutu, justi etiam in hac vitâ sine criminis conscientiâ atteri permittuntur, ut per indebitæ pœnæ supplicia a debitâ peccati catenâ absolvi mereantur. Quod quo latet occultius, eo purgat et celerius, et illis adauget meritum retributionis quos exterius accusando cruciat infamia non promeritæ persecutionis. De numero quorum, sicut credimus, prænominatum virum quempiam vinculos mancipâsse, et manus judiciarias in innoxium illati criminis injecisse. Qui diutius ferreis constrictus vinculis, quia pauper erat divitiis, iccirco diutius ipsius calumpniæ judicium convenientis caruit fine prosecutionis. Nam, instantibus diversi casûs occupationibus, de die in diem ipsius causam examinandam dives negligens prolongabat; et quia simul aliquid juxta famam opinabile hoc ordine ab ipso extorquendum judicabat. Miser ille hibernis frigoribus diu deperierat, diuturnis jejuniis maciem palloremque contraxerat, et vestimenta terra, quâ diu solotenus jacuerat, consumpserat, et paupertatis suæ paucas divitias, quas propriis sudoribus conquisierat, in emendis cibis jam expenderat. Jam nemo illi quicquam dare voluit, et ad quærendum mendicando exire non potuit. Nam vinculis ferreis pedes compeditos habuit, quæ, ex longinquitate temporis, carnes pene totas circa tibias corroserant, et diris morsibus edaces carnis mollicies devoraverant. Super omnia etiam mortis diræ exitium timuit, quia nec divitias, quibus vitæ tempus redimeret, habuit, nec defenso-

1 Osbern or Osbert, High Sheriff of the Palatinate in the time of Bishop William de St. Barbara, and the Nephew of Bishop Flambard, gave the church of Middleham to the monks of Durham in 1146.

rem causæ suæ, qui æquitatem ei solam proponeret, invenire prævaluit. Cum igitur tremulus corpore titubaret, trepidus corde præ anxietate deficeret, festivitas sollempnis Beati Cuthberti Depositionis advenit, quæ opem diffidenti contulit, et fidem insperanti parturivit. Vigiliâ igitur ipsius instante, cœpit magnis cordis vocibus Beati Cuthberti patrocinium implorare, quo ipsum a tot calamitatibus erueret, et vitæ sibi remedia conferre non desisteret; et ut secundum suarum multitudinem miseriarum, suâ pietate illi conferret solatium solitæ consolationis misericordiæ miserationum. Nec destitit pius devotis adesse precibus, qui omnibus præstat medelam salutis ipsum invocantibus. Mox itaque catenæ illæ ferreæ, miræ magnitudinis et ponderis, quasi tela araneæ dissiliêre, et robur fortitudinis crepuit, et ferri durities liquefacta fili unius virtutem retinere non potuit. Quod servi domûs conspicientes, dominoque suo, dum domum de horis vespertinis redisset, referentes, ferinum ejus animum omnino mitigare non poterant; quin immo, quo crebrius virtutem miraculi prædicabant, eo magis furibundi livores animi concitabant. Unde, zelo furoris stimulatus, novis fortioribusque catenarum ferramentis coram se vinciri eum fecerat, pluresque custodes et artiores ei custodiæ sollicitudines adhibebat. Pauper tamen eo attentius Beati Cuthberti auxilium implorare, et beneficii ipsius levamina eo cœpit anxius efflagitando rogare. Cum igitur, die ipso Beati Cuthberti Depositionis, peractis sollempniis, de ecclesiâ reficiendus domum stipantibus cuneis introîsset, manusque, famulantibus ministrorum manibus, abluere jam cœpisset, cœpit pauperi catenato coram sedenti chachinnando insultare, ejusque prioribus fallatiis et miraculorum novitatibus illudendo cum cæteris irridere. "Si Sanctus" inquiens "Cuthbertus priora vincula conterendo dirupit, mirum quare secunda effringere tuis precibus omnino non potuerit." Cum hujusmodi verbis insisteret, mox ipso conspiciente, et turbâ copiosæ plebis præmirante, catenæ illæ, circa tibias utrasque diruptæ, longius dissiliêre, stridorisque horrorem videntibus et audientibus tanti crepitûs tumultus ingessêre. Fortassis quippe pii Confessoris indignata est potentia, quæ eos tam diu pacienter blasphemantes sustinuit, tam audaci desperationis insaniâ. Tremefactus Vicecomes, et pene ex timoris magnitudine inter manus servientium per compages corporis dissolutus, mox, ut spiraculi afflatus resumere potuit, "Surge" inquit "concitus, non erga me commotus, et non solum has compedes ferreas Sancto Cuthberto deferas, sed etiam et priores simul, ipsius virtute detritas." Qui, utrasque bajulans humeris, multo stipatus agmine, Sancti Cuthberti mangnalia protestantibus ad pii Confessoris sepulcrum processit,

ipsasque, cum multâ devotionis exultatione, ibidem ad hujus miraculi testimonium obtulit.

CAP. L.—Ut Beatus Cuthbertus duobus in carcere compeditis, in formâ habitûs humani, carceris seras reserando apparuerit, et quomodo, hominis more colloquendo, præcedens ad ecclesiam suam eos perduxerit.

Tantæ gloriæ et virtutis exstat Beati Cuthberti memoria quod ipsius operum magnalia enodare non sufficiat humanæ linguæ quævis perita fæcundia. Omnia nimirum condita sub ejus dominationum vestigiis sunt subjecta. Oves simplicitatis hominum; boves fortitudinis proficientium; insuper et pecora campi, id est capatium vel intellectu discernentium; volucres cœli contemplatione super cœlestia progredientium; et pisces maris, hujus sæculi quasi amaritudinum ebriosâ voluptate delitescentium. Sic, etenim, universi temporis diversæ hominum qualitates, diversarum miseriarum in ejus beatitudine reperiunt medicaminum bonitates. Nam et devotis compatitur in afflictionis miseriâ, tristes eripit in desolationis angustiâ, spirituales accendit in proficiendi audatiâ, pauperes recreat relevando ipsorum inopiam, secularibus subvenit pacis eis præstando et quieti temporis alimoniam. Quorum omnium magis miraculorum experimenta edocent, quam verborum prædicamenta enuntiando, laudum præconiis efferre prævalent. Quibus miraculorum novitatibus nostra tempora dignatur invisere, et sui nominis gloriam coram omnibus virtutum beneficiis declarare! De quorum præcipuis hoc unum existit, quod et oculis vidimus, et manibus operum claritudine, ut ita eloquar, comperti sumus. Decedente nuper Willelmo episcopo, Rogerius de Coineres,[1] ex Regis imperio, super episcopalia juris prædia et territoria providentiæ sollicitudinem habuit; qui et potentes imperando cohercuit, impotes subjugando oppressit, et ad sui dominii libitum multa subjiciendo inflexit. Eâ nimirum tempestate, raptores latâ strage Angliam depopulaverant, et unusquisque invidus alterius persecutor, et oppressor, et æmulus, facile inveniri potuerat. Nam de jure nichil stabat; lex ad potentioris velle parebat; subire erat judicium, cui non erat subventionis auxilium; collum mansuetum ad jugulum cædis extendere, cui fortioris tirannidis advocatio non quiverat patrocinando subvenire. Eo igitur

[1] William de St. Barbara, the Bishop of Durham here spoken of, died in 1152. Roger Conyers had been Constable of the Castle of Durham during his Episcopate.

licentius potentiæ voluntaria exercuit, quo correptoris argumentum penitus ignoravit. Cum itaque silvarum densa invia, et veprium inter opaca venatum quæreret, accidit ut duos errantes per saltus nemorum obviam comperisset, quos vel bestiarum ibi jugulum quærere, seu etiam aliquas rapinarum prædas ibi credidit latentius exercere. Quorum alius Willelmus Waleis dicebatur, secundus vero Orm Anglico nomine vocabatur. Quos comprehendens, vinculis compeditos tenuit, et aligatis a tergo manibus coram se Dunelmum ire coegit. Et quia indignos excusatione credidit, non solum eos ferreo ligamine compediri fecit, sed etiam tetri carceris squaloribus addixit. Qui, ergastulo tantæ miseriæ subditi, in illo carcere qui supremo turris vertici præminet, sunt detrusi; ubi supra carceris miserias pœnas graviores tenebrarum susciperent, et sic miserabiliori mortis genere deperirent. Erat ibi ergastulum cæcitatis, convivium paupertatis, boni totius inopia, ac omnis miseriæ mensa plenitudinis copiosa. Nox ibi continua, quia spelunca tenebrosa; lectulus horridus, quia vermibus plenus; nunquam quieta pausatio, nisi palus cœnosa et limosa. Ibi aquâ tribulationis, ac pane doloris, vitam miserabilem sustentabant; qui potius animam exhalando effundere, quam tali mortis genere finis exitum protelare, desiderabant. Indixerat tamen eis necessitas cum injuriis inopiam sustinere, et penuriæ intolerabilis intemperantias cum medicante pacientiâ delenire. Mortis tamen sententia, quæ eis semper suspecta exstitit, dolorum illorum desolationes amplius cumulavit. Et licet conscientia sana mortem inmeritam ex judicii sententiâ non timeret, tamen naturæ libertas pro inexperto exitûs languore semper turbulenter pavida perhorreret. Tandem, cum nulla spes ereptionis illorum pateret, inspiratum est eorum mentibus ut Beati Cuthberti patrocinia totis affectibus implorarent, ipsiusque clementiæ, præsentis vitæ periculum, et exitûs extremi jam imminentis exitium commendarent. Itaque, Sancti Pontificis misericordiam et medelam devotissimè postulabant, nec nocte vel die a continuis precibus vacare volebant. Petebant quidem, ut quam citius illos de interitu præsenti erueret, aut certe vitâ præsenti exemptos, eternæ vitæ gaudiis secum conregnaturos insereret. Igitur sub intempestæ noctis silentio, repente sonitus, quasi hominis alicujus incedentis, auribus eorum insonuit, et fores carceris manu dilacerante concussit. Qui custodes suos esse credentes, præ timoris magnitudine paululum coticescunt; iterumque clamantes, sonitus crebriores terribilius obstrepere pertimuerunt. Quidam interim, cujus voces audiebant, formam tamen præclarè vidisse non poterant, vectes ferreos confregit, et portas tenebrosas aperuit. Ad quos ille:

"Sanctum" inquit "Cuthbertum vocâstis, et licet id præ timore custodum profiteri non audeatis, tamen me sequentes ad ipsum pervenietis. Erat nox eis nubes illuminans, ita ut formam hominis inter umbras sibi viderent præcedere, et voce vel nutu, ut se sequerentur, frequentius commonere; lux tamen ipsa adeo subobscura exstitit, quod formæ præcedentis præclarè faciem vel speciem oculus hominis vidisse non potuerit. Qui ductore tali de carcere educti sunt, sed miro modo ad suprema fastigia turris altissimæ perlati sunt. Gradus quidem videbantur gradientibus subponi et tam in sublime erigi, quam ad inferiora substerni. Sic ad superiora provecti, per medium fenestræ districtissimæ perducuntur, atque quasi gradatim per devexum prærupti montis, in quo turris illa fundata est, ad inferiora deferuntur. Vident deinde se in plateâ quæ ad ecclesiam ducit consistere; et ducem suum sequentes, ad ipsa limina ecclesiæ Beati Cuthberti pervenêre. Dux interim ille circulos æreos, quæ in januis dependent forinsecis fortiter crebro concutit, ministrosque deintro vigilantes ad fores reserandas sonitu præhortante venire coegit. Quibus reseratis, vir ille dixit. "Ecce jam ad Beati Cuthberti sepulcrum securi accedite, et illi grates exsolvite, qui vos sic mirificè de præsenti morte est dignatus eripere." Qui alacrius introiêre, sed ducem suum in introitu disparentem ulterius non vidêre. Fratribus interim nocturna solventibus, et quibusdam ab illis rei proventus explorantibus, palos magnos proferunt, quibus, ut baculorum sustentamine, illos subnixos fuisse, Sancto Cuthberto præcipiente, dixerunt. Quibus deforis ligaminibus ferreis hostia carceris obserrata fuerant, vixque ab aliquo cum malleis et securibus prius divelli potuerant. Cujus opus miraculi Domini nostri Jesu Christi operi congruit, qui discipulorum euntium in Emaus oculos tenuit, et quod ei conplacuit, illis de se revelavit.

CAP. LI.—Qualiter Sanctus Cuthbertus Subpriorem Dunelmensis ecclesiæ piè increpavit, et ut Sacristæ suo hostia dormitorii reseraret redarguendo præcepit.

Beati Cuthberti gloria latius diffunditur, quæ novis cotidie mirabilibus declaratur. Erat quidam Fater devotus, qui solempnes suæ pietatis excubias circa incorrupti Sancti Confessoris exuvias frequentari consuevit assiduus. Hic in eâdem ecclesiâ Sacristæ officio fungebatur, et tanto frequentiùs quanto liberiùs divinis mancipatus ministeriis inserviendo, quæ erant spiritualia jugiter sectabatur. Nempe die et nocte continuè in ecclesiâ exstitit, et corporis illius sacratissimi presentiam nullo tempore pene

deseruit. Oblationes enim ipse suscepit: lintheamina circa altare composuit; et, recedentibus fratribus aliis post diurnos labores ad quietem, ipse solus circà corpus sacratissimum assiduabat piissimæ devotionis orationem. Quodam igitur tempore, post matutina solempnia, fratribus ad lectos revertentibus, solus juxta morem in ecclesiâ remansit; et pervigil excubias nocturnas diutius solito protelavit, Deinde, prolixius factâ oratione, stimulabatur foris progredi ad necessaria naturæ. Quo fratrum dormitorium adeunte, sed ibidem longiùs demorante, Subprior ecclesiæ Henricus, natione Teutonicus, ignoranter, et tamen regulariter hostia dormitorii cum clave serratili interiùs obstruxit, et fratrem illum deintro conclusit. Post modum se in lecto composuit, et sompno quietis, nocturno labore fatigatus, indulsit. Sacrista vero ille, pondere naturali relevatus, ad sanctam pii Confessoris custodiam festinus accelerat, sed hostia deintro firmata repperiens, exire non poterat. Aut igitur nolens vel renitens ibi infra gradus residere compellitur; et, quia ordinis rigor non permiserat, eum evigilare non audebat. Ibi itaque invitus resederat; sed quia prorsus nullius alterius confugii solatium habebat, beati Cuthberti patrocinia sæpius et corde medullitus invocabat. Dicebat forte quidem sic, "O Beate Cuthberte, tu nôsti quia mallem nunc tuis excubiis devotus assistere, quam hiis durissimis lapideis gradibus nocturnus sompniator supercumbere." Siquidem arctus seniles saxo durissimo graduum sustentabat; et ibi accubitans dira sibi cervicalia supponebat. At pius Confessor Domini Cuthbertus suo servo subvenire non destitit, sed fratri illi, qui ignoranter ipsi hostia præcluserat, sic astans in sompniis ait. "Surge quam citiùs, et fratri Romano hostia, quæ illi obstruxisti, aperi; quia solus in ecclesiâ sine custode ministro non potero diutiùs commorari. Servus quidem meus, algentibus præ frigore membris, ibi infra hostia supra gradus duriores accubitat et pro meâ solicitudine ingemendo suspirat. Tu verò hic glorioso stratu quieturus accumbis; illum verò, qui meis ministeriis inservire debuit, sub clavibus tibi creditis improvidus serrator includis. Surge igitur quam citiùs, et reserato dormitorii hostio, illum ad mei custodiam transmitte quantocius. En ibi in gradibus decumbit, quia qui illi aperire invenire non potuit." Ad quæ, ille evigilans, secum tacitus cogitavit, quid visio illius oraculi significaverit. Vanumque id reputans esse, et solius sompnii delusionem, convertit se ad soporis intermissi consolationem. Sed venerandus Confessor eadem secundò repetiit; sed ille iterum pro vano id reputans, sompno quietis indulsit. Tertiò autem Pontifex almus illum accerrimè redarguendo corripuit, minatus quia nisi citiùs exsurgeret, et illum egredi permitteret,

graviores ultionis pœnas sustinendus susciperet. Tunc ille sub festinatione surrexit, et per graduum descensus ad inferiora perveniens, fratrem ipsum repperit et exire permisit. Satis igitur admiranda pietas beati Confessoris Cuthberti in hoc opere effulsit, quæ etiam pro talis negotii incommodo suo ministro subvenire non desiit.

CAP. LII.—Quomodo Romanæ Sedis legatum de gravi periculo maris eruerit, et illum cum sociis suis omnibus incolumem ad Britannicos fines appulerit.

Ex remotis Romæ partibus quidam domini Papæ legatus ad Britanniæ fines advenerat, qui Noruuagæ gentis barbariem, prædicandi gratiâ, convertisse vel correxisse debuerat. Cui idem Papa Alexander mantum et mitram in ipsâ legatione concesserat, et crucem coram illo anteferri et benedictiones de more episcopali, tam in clero quam in populo cui predicaturus erat, contulerat. Hic tamen Cardinalis subdiaconus in Ecclesiâ Romanâ exstiterat, quem tot dignitatum honoribus ob populi reverentiam apostolica providentia consultè satis extulerat. Qui Stephanus vocabatur, et ad imperium domini sui prudenter egrediebatur. Noruuagiam ergò profectus est, et magnificè creditæ sibi dispensationis officia, docendo, instruendo, commonendo, et prædicando, exsecutus est. Regressurus vero Britanniam cum suis consortibus navem conscenderat, et, Domino annuente, ecclesias Anglorum invisere et videre disponebat. Sed maris alta sulcantes, mox tot ventorum flabris et æstibus marinis cœpere concuti; quod, omni spe vitali funditus perditâ, solius mortis dispendium deficiente animo cœperant præstolari. Ventus quidem tempestivus sæviebat, et gravior unda maris ibat altius et intumescendo fervebat. Eratque eis maris fluctus ut murus eis altissimus à dextris et à sinistris, quandoque proram, gubernatore desperante, dimergens ad ima voraginis, modo puppim præcitanter elevans, omnibus pene tabularum compaginibus dissolutis. Denique omnia navis suæ armamenta rapientibus undis amiserant, et malo detrito veli sui operimenta vis ventorum per undas æquoreas dissecando disperserat. Tunc singuli quique Domini clementiam implorare et Sanctorum Dei auxilia lacrimis et vocibus miserando spectaculi genere postulare. Ille Beati Petri clementiam, alius Sancti Pauli postulabat adesse præsentiam, et unusquisque illum Sanctorum quem præcipuè voluisset habere patronum. Sed nullus Sanctorum perituris voluiset adesse subsidio, ut manifestiùs cunctis innotesceret quantæ virtutis pietas esset in Beato Cuthberto. Tunc

quidam Abbas de Grimesbi, ex natione Anglorum, qui intererat, Cardinali illi et connavigantibus cæteris exposuit, quam pius et ad subveniendum promptissimus sanctus Confessor Christi Cuthbertus esset, qui in terrâ Anglorum in Dunelmensi ecclesiâ incorruptus corpore quiescebat. "Et reverâ" inquit "sicut caro ejus incorruptibilis habetur, ita et illius clementia celeriùs cunctis compatiendo auxiliabilis invocantibus exhibetur." Quibus præceptis, Cardinalis ille omnibus indixit, cæteris Sanctorum nominibus omissis, Beati Cuthberti patrocinium invocare, devovens se illi in sempiternum devotione præcipuâ specialiter deservire. "Et si tuis" inquit "Sancte Cuthberte, meritis de præsenti morte eripi potuero, tibi et tuis, pro viribus, servus perpetuus apparebo. Omnesque incommune limina tua adibimus, et sacri tui corporis sepulcra, qualibus munerum exeniis poterimus, honorabimus." Tunc omnes Sancti Cuthberti clementiam, elevatis in cœlum manibus, invocare, et, si eis impertiret auxilium, devovebant se quique ad illius mœnia sacra adoraturos convenire. Hiis expletis, mox beati Cuthberti admiranda virtus apparuit, et omnis inquietudo maris in seipsa collisa quievit. Ad litus denique, quod optaverant, cum aurâ sereniore perveniebant, et sine omni maris armamento, quibus navim suam dirigere consueverant, die alterâ in Britanniam se devectos gavisi sunt et obstupebant. At statim Cardinalis ille, ut terræ fines attigerat, cum Abbate illo et consociis ad Sancti Cuthberti limina properabat, cætera quæque alia intermittens, et pio ereptori suo vota gratiarum condingna rependens. Ubi, ob hujus monimentum miraculi, pallam in altari Sacri Confessoris obtulit, et cuncta quæ acciderant, ipse in Capitulo coram fratribus cunctis exposuit.

CAP. LIII.—Qualiter pannus Sancti Cuthberti aquis submergi sed tamen intingui non potuit, et quemadmodum ex potu lavachri ipsius quidam à fluxu sanguinis et mulier à cæcitate sanata sit.

Erat cum fratre aliquo Dunelmensis ecclesiæ Prædicatore quidam minister, veteranus ætate, gravi tamen languoris diutini decoctus infirmitate. Hic fratris ipsius dispensator et rerum necessariarum comparator exstiterat; quique pro gratiâ maturitatis et ævo diutinæ senectutis, bajulus et lator sanctarum reliquiarum effectus fuerat, Qui per decennium integrè gravioris dissenteriæ morbo laboraverat, et fluxum sanguinis jugiter per posteria naturæ profuderat. Adeo quidem morbus ille de die in diem magis excreverat, quod etiam in equitando sellam stra-

toriam, quâ insederat, sanguinis unda ab ipso profluens, totam infundendo consperserat. Cum igitur, die quâdam, per villam quæ Midford dicitur, transitum faceret, contigit ut frater ille prædicator, qui sanctarum reliquiarum custos delegatus esset, post tergum sibi juvenem succlamantem audîsset. Tum senior ille ipsius famulus misericordiâ motus, dominum suum precibus importunis subsistere compulit, et juvenis illius condolere miseriis postulavit. Adquiescens ipse aliquandiu substitit, perquirens ab eo quid causæ importunioris habuerit. Qui ait matremfamilias in villulâ ipsâ jam sex mensibus integris exactis visus oculorum amisisse, et Beati Cuthberti clementiam cum constanti mentis fiduciâ devotissimè postulare: credit enim se posse pristinam recuperare salutem, si aliquid à vobis salutare perceperit quod Sancti Cuthberti reliquiarum portio aliqua perfundendo contigerit. Tunc concha percepta, de fonte, qui tunc fortè præsens affuit, laticis limpidissimi undas exhausit. Extractisque de thecis suis Beati Cuthberti Reliquiis, pannum, qui sacratissimum corpus illius per CCCC. XVIII. annos obvolverat, coram protulit, et aquis illis diluendo intinguere cœpit. Sed, mirum in modum, pannus ipse sub aquis operientibns deprimi potuit, sed sæpiùs iteratâ infusione madefieri nullo modo prævaluit. Unde minister ille admiratus, cum fideli mentis devotione, de aquis illis potavit, et mox sanguinis fluxus, in quibus diutissimè laboraverat, reprimi, restringi, et perfectè sanari, persensit. Quod domino suo referens, in admirationem et stuporem cunctos extulit, et exinde cunctis diebus sanissimus de illâ infirmitate permansit. At ille qui priùs aliquid de beati Cuthberti expetierat, tanti novitate miraculi succensus, aquas illas percipere studio desiderabiliore satagebat. Quibus perceptis, cæcos matrisfamilias oculos de aquis illis deliniendo abluit; quæ statim ad earum contactum amissa priùs lumina recuperavit. Hæc tria semel miracula uno die provenisse certissimè comprobavimus, quia pannum ipsum imprimentis manus non poterat submersum in aquis madefacere, quarum haustus salubris et dissenteriam curando pepulit et contactus delinientis oculis excæcatis lumina amissa restituit. Hæc Frater noster Silvanus, qui tunc temporis prædicatoris gessit officium, in manibus quidem suis provenisse vidit, et testimonium perhibuit, et miracula ipsa vera fuisse cognovit, et se presente facta perspexit. Ille etiam minister ipsius, in quo hoc opus miraculi gestum fuerat, cunctis notissimus ut vir fidelis exstiterat. Vocabatur quidem Udardus, et in curiâ Beati Cuthberti educatus erat, cujus languoris diuturnioris miseria pluribus notissima in Dunelmo conversantibus priùs extiterat. Ita Beati Cuthberti

gloria vicinis et semotis innotuit; et unius panni sui virtute plura miracula ostendit.

CAP. LIV.—De particulâ panni ipsius quæ ignibus injecta conflagrari non potuit, quæ, ut aurum igne examinatum, semper postmodum candidior nive reluxit.[1]

Ad notitiam cujusdam Dunelmensis ecclesiæ fratris vir quidam venerandus attigerat, qui fratri ipsi in multis familiaris exstiterat. Hic frater, pro devotione nimiâ, quam ergà Beatum Cuthbertum habuerat, libellum de Vitâ Beati Cuthberti secum circa collum illius pendulum sedulus circumferre moris habuerat. Intra cujus asserum interiora de panno prædicto quædam præcluserat portionis alicujus pingnera veneranda. De quibus roganti amico permodicam particulam præstitit, quam et ipse, ut simplex ac laicus, infra carrecterum picturas, quas pulcherrimas habuit, utpote sub sui custodiâ diligentiore reposuit. Quæ et ille similiter à se raro deposuit, sed studio magis ferventiore, circa se devotus bajulus comportavit. Igitur, Episcopo Hugone jubente, castellaria quæ sunt apud Northam illo ædificaturus ascendit, et prudenter se in omnibus habens, opera commissa effectuosè peregit. Sæpiùs interim inter consocios residens, et de suarum habitu rerum preciosiore verba interserens, de reliquiis quas habuit gloriosiùs se cæteris extollere cœpit. Cujusmodi verborum elatiora colloquia auditorum animos invidiâ stimulaverant importunâ. Contigit deinde ut vir ille, Berwich profecturus, exiret, et cingulum cum marsupio serico oblitus, reliquias predictas amitteret. Quæ ut quidam clericus, gente Francigena, repperit, plurimum gavisus sustulit, quia longo priùs tempore harum invidus nimis et anceps æmulator fuit. Residentibus ad focum cæteris illius consortibus, inter eos quasi calefacturus consederet, et extractam panni ipsius particulam clam in mediis ignibus projiciebat. Quæ mirum in modum mox contra ignis ardores incanduit, et vitro purior, lacteque candidior, infra caminum ignis effulsit. Clericus ille hoc diutissimè præstolatus sustinuit, quia rei exitum diligentiùs investigandum credidit. At illa jugiter incanduit, semper magis ac magis supra omnem nivis albedinem, nec aliquam de crepitantibus ignium globis senserat coloris pristini læsionem. Ad

[1] This miracle has been already detailed in a preceding Chapter. Norham Castle was built by Bishop Flambard in the year 1121, and was about fifty years afterwards repaired, and in some respects considerably enlarged by Bishop Pudsey. We have in this chapter, the name of Pudsey's Architect, with a very expressive surname given to him on account of his skill.

quæ trepidus et stupefactus ultra quam credi potuit, admirandum credidit, quod panni linea fila tenerrima tantus ignis contigisse non potuit, cujus virtuti nichil terrenum non cessisse prævaluit. Proinde, forcipibus acceptis, illam de ignibus ad se produxit, quæ velud aurum examinatum candidior et micantior solito magis apparuit. Redeunti postea viro illo, reliquias suas plurimum tremefactus reddidit; et quanta Dei magnalia in hiis facta fuissent, pàlam cunctis, lacrimis prosecutus, aperuit. Quæ vir devotus munera gratanter accepit; et postea hiis conservandis custodiæ diligentioris curam adhibuit. Cujus panni particulam nos vidimus; quam reliquo panno ipso multo præclariùs incanduisse et rutilare comprobavimus. Quippe, velud aurum in furnace, examinata est; et ideo nitidior ista quam aliqua alia illius panni portiuncula est. Unde omni sæculo inaudita miracula per hunc Beati Cuthberti pannum provenisse comperimus; quia nec liquor aquarum illius scissuras valet humectando infundere, sed neque ignis elementum, cuncta voraci incendio devorans, ipsius candoris colores adimere. Constat itaque admirandæ virtutis vires in sacro corpore Patris venerandi consistere, cujus contactus solus tot vestimentis suis potest gratiarum permirifica dona conferre. Vir iste Ricardus Ingeniator dictus cognominatus est, qui Dunelmensis civis effectus, cunctis regionis hujus incolis arte et nomine notissimus est. In quâ portionis particulâ nec odor ignis apparuit, sed nec fumus illi exustionis accessit, neque fili unius extremos fimbriarum fines exussit.

CAP. LV.—De Abbate Furnesiensi: quomodo Beatus Cuthbertus vota ejus exaudierit, et corda multorum æmulorum, illi adversantium, subito ad preces illius inflexerit.

Tempore Regis Henrici moderno, quidam vir vitæ venerabilis, Johannes nomine, Furnesiensi Cœnobio præfuit; qui ecclesiæ suæ opes et terrarum fines, quantum potuit, ampliando dilatavit. Vir interim quidam, fundator ecclesiæ[1] prædictæ, cœpit Regi potentissimo ex quâdam familiaritatis gratiâ domesticus apparere. Unde prædictæ ecclesiæ terram quandam satis opulentam, triginta quatuor miliariis in longitudine protensam, sed quatuor tamen in latitudine diffusam, violenter sustulit et

[1] The Monastery of Furness, (upon the authority of one of its charters, the Further nesse, or more distant promontory with reference to the promontory of Cartmel) was founded by Stephen, Earl of Morton, afterwards King of England, in 1124. The name of John the Abbat mentioned in this chapter may be added to the list of its early superiors.

suo dominio appositurus adjecit. Quod non ferentes Abbas cum fratribus, sæpiùs calumpniæ suæ querelas coram secularibus Regis deposuêre Judicibus. Sed hæc frustra fecêre, quia in hiis nunquam ad sua pervenisse prævaluêre. Adiit denique Romam domini Papæ secum litteras deferens, et regii Juris decreta judiciaria deposcens. Qui die statuto per annos aliquot placiti jura protraxit, et, omnibus Episcopis et Proceribus renitentibus, Rex Abbati sua jura detinuit. Pertæsus denique, sola vidit Dei superesse subsidia, et humana justitiæ prævalere judicia. Nocte igitur quâdam, secum de hiis omnibus in corde contulit, et salutare repperiens consilium, facto mane in cœtu fratrum dixit. "Quia potestas humana divinis cedit imperiis, adeamus talis patrocinia protectoris, cujus potentiæ nulla reniti poterit violenta deprædatio direptoris : nostræque causæ querelam Beato Confessori Cuthberto delegemus ; quia, si omnem spei nostræ fiduciam in illo posuerimus, profecto causæ nostræ justiciam ipso obtinente consequemur. Exstat quidem, pro certo, præ omnibus quos novimus Sanctis mitis et piissimus, et ad compassionem pronior, et in suscipiendo hylarior atque in subventu promptissimus coadjutor. Nunquam enim cognovimus quenquam ab optatæ spei desideriis excidisse, quicunque cum mente devotâ ipsius vellet protectionis auxilia seu consilia postulâsse. Proinde tam pio Confessori altare aliquod in hâc ecclesiâ nostrâ, pro singulari ipsius reverentiâ dedicemus, ubi nullâ die ipsius memoriam celebrem intermitti, quam diu hoc cœnobium perduraverit, præfigamus." Quod ab omnibus communi decreto confirmatum est, et hactenus ibidem sub perpetuis temporibus observaturum iri definitum est. Post dies denique aliquot Abbas ille coram Rege super placiti sui justitiâ conflicturus advenit, sed, providente Beati Cuthberti clementiâ, omnes sui fautores repperit, quoscunque prius exactionis suæ prosecutores habuisse consuevit. Et regia impugnatio facta est ei pia relevationis reconciliatio ; ita ut ipse miraretur se ita ad rectitudinem miserationis inflecti, quod pro nullius privati amoris obice à plenitudine justiciæ potuisset averti. Abbas igitur ille, Beato Cuthberto protectore, omnes præscriptæ terræ terminos cum omni integritate recipiendo possedit : vir vero ille ditissimus cum omnibus suis suffragatoribus confusus abcessit. Sic Beati Cuthberti clementia regii pectoris ferociora perdomuit, et potentiæ suæ manibus corda regis inflexit. Verè Beati Cuthberti obtinentibus meritis hoc est, immutatio dexteræ excelsi, et pii patroni experientia promptissima in tempore importuno et die afflictionis permiserabili. Domum verò rediens coram fratribus cunctis Dei mirabilia enarravit, et Beati Cuthberti limina se invisurum devovit. Denique, Dunelmum veniens, facta hæc in

se Dei mirabilia retulit, et mirabilem Deum in Sancto Cuthberto prædicare non desiit.

CAP. LVI.—De equo supra quem ad Sanctum Cuthbertum proficisci debuit; qualiter, nocte eâdem, fur illum corripiens producere tamen extra sepis septa non potuerit.

Verum pro hoc in se facto Dei beneficio devotior circa Beati Cuthberti cultum atque memoriam exstitit, atque ad ejus sacri corporis sepulcrum videndum diutissimè se venturum deliberando devovit. Nocte igitur illâ in cujus crastino tempore illuc profecturus erat, equos electissimos in stabulo secretiori ad hoc opus segregaverat quos laborem tanti itineris leviùs posse sustinuisse judicabat. Cum itaque animo deliberationis jam solius procinctum exspectaret itineris, ejusdem intempestæ noctis silentio, fur adveniens domum stabuli dirupit, et equum foris producturus arripuit. Et, quia domus illa sepibus undique circumgentibus præmunita erat, via illi ipsarum munimine præpedita egrediendi compendium ei omne penè abnegaverat. Quare in diripiendo sepem illam manibus cruentis institit, et spacii locum satis patentem sibi præscidendo atque dissipando præparavit. Cum verò usque ad solum nil penitùs de sepe remansisset, ubi fur cum equo foris progredi proposuerat, equum illum cum habenis ad exitum quem sibi præparaverat minabat. Sed mirum in modum, à noctis initio usque ad auroræ dilucentis exordium fur ille equum egredi compulit, at tamen feriens et tundens, et crebro trahens et retrahens, nunquam citra priores illius sepis limites equum produxisse prævaluit. Obstupuit ipse et intremuit, sed equi ipsius habenas de manibus nullo prorsus ingenio dimisisse prævaluit. Mane denique, orienti diluculo, Abbas ille iter propositum aggressurus ad stabularia properat; sed illuc perveniens furem equum tenentem conspiciebat. Unde miratus, causam pervestigando cognovit, et taliter exorsus ait. "O Vere Beati Cuthberti potentia! ô virtus præmirifica! ô clementia infinita! Die quidem hesterno equum istum specialiter Beati Cuthberti ministeriis consignavi, et illius custodiæ sub vespertino tempore hinc digrediens commendavi. Siquidem, quando hinc prodii, conversus corde voce et animo Beato Cuthberto dixi, 'Sancte Cuthberte, tibi hujus animalis custodiam committo, tuque illud mihi conservato, quia, isto subvehente, ad tua sacra mœnia tibi grates relaturus in crastino proficisci dispono'. Et ecce ipse equum istum conservavit et furantis prava vota miro modo cohibuit." Furem vero illum liberum abire permisit, nec aliâ quam Sanctus Cuthbertus illum,

nocte illâ, pœnâ afflixerat, multandum credidit. Veniens ergo Dunelmum, hæc nobis omnia retulit, et Sanctum Cuthbertum præmirabilem Confessorem collaudando glorificavit. In equo ita ipso adoraturus Sanctum Cuthbertum venerat quem fur manibus tenens, nichil obsistente, produxisse non poterat. Sic pius Confessor prava furantis vota cohibuit, et se adoraturi pia desideria miraculo prosequente provexit.

CAP. LVII.—De illo qui super crucem Beati Cuthberti perjurium fecit, qualiter subito punitus sit.

Seculari judicio præordinante, præfinitum est quendam in regione de Northam,[1] quasi se expiaturum ab impetito crimine, certamina dira committere. Qui, de more cæteris hactenus usitato, innocentiam suam sacramento purgaturus ad altare Beati Cuthberti accessit, et cruce sibi sub manu subpositâ, se reus conscientiâ pejeravit. Crux ista de mensâ Sancti Cuthberti, quam vivens in corpore coram se refectionis tempore habere consueverat, desecta est; unde omnis plebs comprovincialis jusjurandum factura, supra illam facere sacramenta illa assueta est. Cum igitur elatâ manu crucem contingeret, ac perjurii sacrilegio coram tanto sanctuario se polluere non pertimuisset, statim oculus ejus dexter, divino evulsus judicio, in terram corruit, et genu claudicando diriguit. Productus tamen in locum qui Midhop dicitur, ut duelli concertatio sub competenti moderamine finiretur, adversum se congredientem videre non potuit, quia jam ipsum sese pejerâsse divina ultio præmonstravit. Quem æmulus illius lanceæ peracuto cuspide transforavit, nec secundum vulnus apposuit, quia ipso ferientis verbere spiritum exalavit. Quod videntes quique comprovinciales plurimo timore dissoluti sunt, et quam terribilis in judicii reddendâ ultione Beatus Cuthbertus fuisset, satis horrendo miraculo edocti sunt. Hæc Suanus presbyter[2] vidit et nobis retulit, pluresque, qui hiis interfuerant, superesse confirmavit.

[1] Norham.

[2] This person occurs in charters of the period as Priest of Fishwick on the opposite side of the Tweed.

CAP. LVIII.—Quemadmodum, nocte nativitatis Domini, Sanctus Cuthbertus in Farne Insulâ misteria missarum celebraverit; et de Fratre qui hæc cuncta perspexit.

Post Beati Cuthberti depositum Farneæ locus in maximæ reverentiæ honore habetur, eo quod idem pius Confessor Domini ibi plura miraculorum insignia frequentius operetur. Erant itaque quodam tempore in Insulâ prædictâ duo Monachi Dunelmenses, ibi sancto Confessori sui ministerii juge sacrificium persolventes. Accidit exinde quod dies Dominicæ Nativitatis sollempnis insisteret, et nocte ipsâ uterque illorum Domino sua alacriùs vota persolveret. Circa noctis illius medium, secundum universalis ecclesiæ morem consuetissimum, primæ missæ sollempnia decantaverant, et facto paululum intervallo alterutrim secretiùs sibi vacandum procedebant. Quorum alter, qui laicus exstitit, jam pro nocturno labore pertæsus, se modicum quieturus accubuit; alius vero illorum in choro ecclesiæ pervigil in oratione permansit. Et ecce, subito, videt lumina satis clarè micantia circà ecclesiæ introitus effulgere et clausa deintrò hostia se ultrò, utroque movente cardine, reserare; deinde duos attonsos cum cereis radiantibus introire, et virum honestæ maturitatis pontificalibus indutum subsequenter ad ipsa altaris sanctuaria processisse. Dictâque confessione, et absolutionis subjunctâ remissione, missam cum officio omni ad diem Dominici Natalis pertinente incipiunt, et Domino jubilantes "Puer natus est nobis" clarissimo modulamine cecinerunt. Interim candelabra cum cereis ex alterutrâ altaris regione refulgentia claruerunt et dum "gloriam in excelsis Domino" Pontifex incepisset, quasi multitudo Angelorum plurima in altissimis concinerunt. Quod frater ille audiens atque conspiciens, sæpiùs superiùs surrecturus, tantâ mole deprimitur quod inter sacra misteria ipsa à solo se erigere minimè permitteretur. Deliberaverat equidem apud se sacri Pontificis vestigiis inhærere, si tamen à sede, quo discubuerat, potuisset aliquatenus processisse. At illi sacra sollempnia peragentes, omnia officioso ritu perficiunt, quæcunque missalibus convenire misteriis consuescunt. Sanctus etiam circa immolationem ministerii perfudit tam omnem populum quam clerum benedictione pontificali, et cunctis expletis, regressus est eo, quo venerat, ordine dignitatis. Inter hæc frater ipse Sancti Cuthberti sæpe clementiam medullitus invocare, vota à pectoris imo profundere. Cognovit enim in spiritu qui [? quia] Beatus Cuthbertus existeret, qui ibi tanta virtutum magnalia ostendendo cælitus celebrasset. Hæc omnia audire et videre poterat; vultuum verò

facies præ spendore luminis discernere non valebat. Personarum tamen singularum discrevit differentiam; sciens profectò unius cujusque vultûs formam seu figuram. Qui verò fuerint singuli ipsorum nôsse non potuit; sed tamen solius Pontificis ymaginem Beati Cuthberti tenere similitudinem facillimè recognovit. Egressis autem illis, mox adeò corpore levis et animo hilaris exstitit, quod modum humanæ naturæ præ ipsâ agilitate sibi superexcedere visum fuerit. Denique frater ille alius, sompno excitus, evigilat, et missas sibi decantari, eo quod laicus esset, diligenter expostulat. Quod Sacerdos ille se non ausurum eo die asseruit, eo quod sacerdoti post Pontificem in eodem altari missas celebrare non licuerit. Exposuitque ei visionem præmirificam, qualiter sacra conficiens Sanctus ibi Cuthbertus suam exhibuerit illi præsentiam. Tunc utrique præ gaudio resolvuntur in lacrimis, ille coexultans quod talia vidisset, alter sibi vero condolens quod hiis interfuisse non promeruisset. Hæc à fratre illo nostro percepimus, cujus testimonium verum fuisse cognoscimus.

CAP. XLIX.—De Diacono qui choros cælestes in ecclesiâ Lindisfarnensi cum Sancto Cuthberto ad altare procedentes vidit; et de lintheaminibus expansis et cereis devoratis.

Inter cætera ecclesiarum loca sollempnia Beati Cuthberti memoriam altiùs meritò attollit et recolit Lindisfarnensis Ecclesia. In hâc enim sullimatus est Pontificali dignitate, ubi quondam repertus est etiam incorruptus et corpore. Quam illustrat meritis, et pluribus perornat virtutum cælestium donis præmirificis. Siquidem, novissimis diebus istis, Hugo Episcopus Dunelmensis hospitandi gratiâ, vel ob ibi divina celebranda misteria, illuc perventurus erat; contra cujus adventum Procurator domûs ipsius quæque necessaria præparabat. Inter alia verò, duos cereos permaximæ proceritatis accuratissimè præparaverat, quos ob insigne decoris et jure debito dignitatis coram illius præsentiâ deferri debuerant. Qui in ecclesiâ Beati Cuthberti honestè in tabulâ locati sunt; quorum opifices jam die præfixo superventurum Episcopum præstolati sunt. Nocte igitur illius triduum præcedente clericus ecclesiæ prædictæ Diaconus, cum collegis suis ad aquilonalem ecclesiæ plagam dormiturus sompno indulserat, et jam nox in suo cursu medium iter effecerat. Unde evigilans, magni tumultûs sonitus percipit circa majores occidentalis ecclesiæ fores insurgere, et ibi concentus celebres dulcifluo modulamine resonare. Tandem fores apertos fuisse persensit, et duos, albis indutos, coram lectulo suo stantes et sibi dicentes

audivit. "Hæccine ubi cerei illi sunt, qui ob adventus Episcopi præparati sunt. Profer illos cum candelabris, ut Episcopo ministremus, et lintheamina candidissima, ut hiis altare decenter operiamus. Siquidem magnus hujus ecclesiæ Episcopus, Cuthbertus, huc missas celebraturus advenit, et nos prævios omnia præparaturos coram facie suâ direxit." Timens ille, digito suo illis innuit, et cereos ostendens, claves armariorum de cingulo suo proferendo contradidit. Non enim audebat de lecto consurgere, vel quæstionis alicujus cum illis verba prolixiora conserere. Qui armaria aperientes, lintheamina quæque honestiora proferunt, quibus altare majus operuerunt. Cereisque candelabris superpositis, obviam choris canentibus processêre, et introeuntibus ecclesiam cæteros subsequentes prævii concinendo congrediêre. Chorus concinentium pluribus virorum dealbatorum personis honestioribus conseri videbatur, quem et Pontifex almus, pontificalibus redimitus insigniis, perpulcriori spectaculo sectabatur. Qui, ad altare progrediens, missarum misteria sollempnius inchoavit; quæ cœtus canentium mellifluo modulaminis ordine subsequenter exsolvit. Gradale et cætera quæque aliquot coram illo præcinebant. Chorus vero, ea postea repetens, more ecclesiastico decentiùs personabant. Circa Episcopum Levitæ suo ordine ministrabant, et debita sibi jura ritu canonico persolvebant. Diaconus interim ille, passim et quandoque, prout audebat, oculorum lumina per ecclesiam dirigebat, et totam undique micanti fulgurantem lumine perspiciebat. Missa, prout ei videbatur, de Spiritu Sancto erat; quâ percelebratâ, cœtus omnis ille cum melis ymnidicis, eo quo priùs advenerat itinere, cum præcedentibus ceroferariis prioribus procedendo redibat. Vocum verò discrimina post exitus illorum aliquamdiu longiùs recedentium audiebat, quos et ad ecclesiam sanctæ Mariæ stationem interiorem fecisse sentiebat. Ex eo loco illos priùs advenisse credidit, quia illinc dulcia intonuisse modulamina diutissimè persensit. Tandem post aliquantulum temporis spatium, omnis vox sonora recesserat, et diaconus ille Deo gratias secum multociens referebat. Inter quæ, ceroferarii regredientes, cereos ipsos retulêre, et in loco pristino reposuêre. Egressi deinde non comparuêre, attamen ecclesiæ ipsius fores patentes reliquêre. Aurorâ nascente, fratres ad ecclesiam conveniunt, sed apertas fores videntes et lintheamina adhuc distensa super altare reperientes plurimum admirati sunt. Perquirentesque, hæc omnia a Diacono didicêre; sed gratias agentes Deo aliquantulum indicii signaculum sibi ostendi petiêre. Venientes denique ad cereos, de priori longitudine plusquam palmæ unius mensuram ignibus consumptam reperiunt, et certis experimentorum insigniis omnem incertitudinis ambiguum excluserunt. Ita Beatus Cuthbertus,

ubi vult, cotidie nova mirabilia efficit; et se verè semper in Christo viventem ostendit. Hæc ab illis fratribus, qui tunc ibi fuêre, didicimus; et Diaconum ipsum ab adolescentiâ in ecclesiâ ipsâ educatum cognovimus.

CAP. LX.—De quodam sacrilego, qui ecclesiæ pacem confregit: qualiter letaliter ab eo vulneratus sit curatus subito, et ille perpetuo condempnatus exterminio.

Verum inter alia id permirabile credimus quod nuper in Ecclesiâ Beati Cuthberti provenisse perspeximus. Interempto penès Dunelmum quodam adolescente episcopi ministro, homicidii reus ad Beati Cuthberti patrocinia confugit, ubi pacis remedium habuisse prævaluit. Unde amici atque consocii, qui defunctum ante dilexerant, mortis illius ulcisci injurias proponebant. Sed id prorsus perpetrare non poterant, quia Ecclesiæ pacem interrumpere non audebant. Attamen omnes viarum exitus circumquâque nocte et die custodiâ militari circumsepiunt, et, diabolico instinctu, quando paulatim infra ecclesiam sedentem latenter insidiando circumeunt. Absentibus Monachis, se in Monasterio frequentius ingerere, et reum impetentes liventi oculo sed tabente interius animo, illi propemodum collateraliter adhæserunt. Custodibus aliquando furtivè compositis, illum ad Beati Cuthberti sepulcrum confugere compulerunt, et, insidiis undique locatis, ad necessaria naturæ illum exire non sustinuerunt. Tandem cibos illi intulisse non permiserant, sed, fratribus ipsi alimenta sufficienter administrantibus, id prohibuisse non poterant. Sub ipso denique Sancti Cuthberti sepulcro ei cubiculare quietis exstiterat, et præ anxietate spiritûs, perstans altius secus sacrum Corpus incorruptum, compressis digitorum articulis utpote cum pugno thecam ipsius sic sæpiùs contundendo dicebat. "Sancte et pie Cuthberte, subveni, auxiliare, et protege, quia pro morte noxio illatâ ego reus solius mei mortis video imminere supplicia. Et qualia promerui sustinebo, nisi, te protectore, de manibus persequentium, teque mirabilia operante, evasisse potuero." Quibus precum votis Pontifex Venerabilis adesse non renuit, sed miro modo vitâ reo conservatâ à letali crimine, quod commiserat, ipsum ultione corporali expiandum dereliquit. Insidiantibus quidem, pro gratiâ familiaritatis Episcopi, nemo fuit qui palam videretur resistendo refragari. Conventus enim episcopus super rei futuræ periculo, "de meis" inquit "nichil uspiam scandali vobis vel ecclesiæ meæ proventurum confirmo." Æstimabat quidem neminem tam sacrilegæ mentis existere, qui quolibet ausu temerarario præsumeret Dei

sanctuaria irrumpendo prophanare. Convenientes subinde in unum viri stolidissimi, gladiis desubter operimentis accincti, cœnantibus serò fratribus, tempus secretiùs exploraverant quo infandi propositi desideria se posse complevisse reputabant. Siquidem in animo gerebant, vel viribus violentis de ecclesiâ illum extrahere, forisque, capitibus coopertis, capud ipsius ut transfugæ præcidisse, seu, si non secus licuisset, confossum gladio in ecclesiâ jugulâsse. O virosa pectoris iniqui versutia! ô pestifera diaboli illaqueatio nefanda! quæ, dum alios in mortem præcipitat, se ipsam proprio mucrone interimendo condempnat. Ex quibus sex, ecclesiam ingressi, cæteri vero à foris sub insidiarum custodiâ dimissi, duos circa sepulcrum illum perquisituros transmisêre; quatuor verò reliqui reditum istorum ad aquilonalis ecclesiæ plagas præstolaturi sustinuêre. Sacri Corporis sepulcrum circumientes, flectentes genua illum non inveniunt, sed ad australes illius partes seorsum coram altari sanctæ Crucis adorantem repererunt. O mira Beati Cuthberti patientia! quæ illorum nequitiam pacificè sustinuit, quos viventes inferis deglutire præcepisse prævaluit. Sed quia tempus incongruum uterque fuisse perspicit; alter eorum arreptus à dæmone correpto artavo in orantem præceps irruit, et cuspide præacutissimo testæ capitis illius validissimè inflixit. Cui etiam testa capitis, usque ad cerebri interiora collisa, undecim ei vulnera gravissima incussit, quorum unumquodque mortiferum omni viventi fuisse prævaluit. Exinde verò arterias venales vocis humanæ modulatrices illi præscidit in gutture, ita ut manus pungentis per medium vulneris ipsius facillimè posset irrumpere. Inter hæc, Deo præordinante, fratres cœnati ecclesiam subeunt, et accurrentes miserum exsanguem, artavo prærepto de manibus sacrilegis, eruerunt. Quo extra ecclesiam ejecto, clamor vulgi attollitur; omnis ætas et sexus de Beati Cuthberti longanimitate conqueritur; coram Sancto cereus exstinguitur; altaris operimentum sub pedibus lugentium conconculcatur; et sanguinis effusio à cunctis horribiliter deploratur. Vulneratus semianimis manibus lugentium foris efferebatur, sed adhuc insidiantibus in occulto æmulis, ejus mortis periculum captabatur. Quod astutiores animo conjiciunt, et iterum illum in ecclesiam retulerunt. Cibus autem vel potus ut in ore illius infunditur mox per vulnus gutturis foris elabitur; quia aliquid illi deglutire possibile, inciso gutture, prohibebatur. Factum permiserabile Episcopo denunciatur, et in crastino, reconciliatâ ecclesiâ reus absolvitur, et omnis illi amaritudinis indignatio ab Episcopi et suis condonatur. Contra spem igitur omnium ille in brevi convaluit, et viribus cum pristinâ virtute receptis, perfectè, Beato Cuthberto medicante, reparari

promeruit. Jam igitur moribundus vita donatur, desperatus eruitur, interemptus animatur, hyatus patentium vulnerum, Sancto Cuthberto medicante, curabatur. Et id, unde grave scandalum oriri potuit, ad celebre miraculum pro Beati Cuthberti meritis Christi clementia convertit. Nisi enim sic vulnera pertulisset, nunquam vivens de manibus insidiantium evasisset. Unde piè contuentibus in uno opere isto Beatus Cuthbertus misericordiam et judicium potenter exercuit, quia per pœnas vulnerum, quas sustinuit, coram Domino abstersit reatus homicidii criminum, quos commisit. Quod verò mortis exicium cunctis desperatus evasit, Beati Confessoris solius clementia simul et potentia exstitit, quæ infamiam perpetrari in ecclesiâ suâ homicidii, vitâ pro morte donatâ, repressit. Sic rei peccatum Beatus Cuthbertus per pœnam presentem diluit, atque mortem debitam vitâ clementer immerito redditâ suspendit. Atque de malo bonum mirificè operatus est, dum improperii scandalum in prodigiale miraculum clementissimè conversum est.

CAP. LXI.—Quomodo Sacrilega de Civitate clam exire voluit, sed tertio præpeditus denique captus sit.

Sed funestus Sacrilega non impunè talia præsumpsit, quia, Beato Cuthberto vindice, mortis sempiternæ detrimenta sustinuit. Egressus enim de ecclesiâ, ad socios se à foris expectantes convenerat, et de letali criminis conscientiâ plausum garrulæ derisionis effecerat. Sed non impunè. In proximo quidem ejus tribulatio affuit: nec de consortibus funesti consilii aliquis superfuit, qui eum de laqueo mortis emeritæ eruisse potuerit. Vespere enim sabbati, ascendens equum cum sociis accelerat festinus egredi mœnia civitatis. Sed, Beato vindicante Cuthberto, occulis videntibus cæcus effectus est, et, nemine obsistente, ter exiturus sed semper regrediens per vias amplissimè patentes nunquam exisse permissus est. Girabat quippe, multis circumquâque spectantibus, et exire non poterat; nec aliquis, qui in cœtu illius fuerat, viæ publicæ semitas in quibus equitabat, dirigere videre vel invenisse valebat. Tandem, quolibet modo egressus, ad villulam non tribus ab urbe miliaribus semotam aufugit, ubi descendens equo, ultra ire nec equitare prævaluit, quia letiferâ mole depressus, capud erigere nec equum ulteriùs virgâ vel calcaribus urgere potuit; hortantibus cunctis ut fugeret et vitam sibi execrabilem conservaret, procedere non potuit, quia ira furoris Beati Cuthberti jam in illo desævit. Unde mane facto captus est, et excogitando cruciandus horrendo

mortis genere, multo oneratus ferro, in carcere subterraneo detrusus est.

CAP. LXII.—Qualiter Matrona Nobilis contracta, in Insulam Farneam oratura venerit, et ibi, Sancto Cuthberto donante, sanata sit.

Habenti desiderium pietatis frequenter præstatur beneficium supernæ consolationis. Contigit igitur quandam prænobilem matronam, Deo disponente, gravioris morbi inquietudine vexari, et infirmitatis miseriâ prævalente, tandem acriùs deteriorantem fatigari. Hæc in territorio quod Emeldune[1] dicitur conversata, pluribus in eâdem regione habitantibus facta est satis notissima. Mater quidem erat Militis cui eadem villula jure hereditario debebatur; unde, et inter nobiliores provinciæ, ejus fama celebrior habebatur. Ingravescenti igitur dolore per singulos dies, omnis nervorum flexuositas ei subducitur, et tam venarum quam ossuum mollities flexibiles ei præcidebatur. Tandem adeo dolor increbruit quod omnis ei incedendi virtus penitus abscisa deperiit. Incurva igitur, et usque ad terram penè prona, ferebatur; sed et medicorum industria sollicitior ei sæpiùs adhibita omnis illi frustrà impendebatur. Per annos aliquot talibus affecta incommodis maluit potiùs præsenti vitâ decedere, quam tot infirmitatum periculis diutiùs deservire. Denique, utillimum concipiens mente consilium, ad Beati Cuthberti patrocinia confugit, quem omnibus se invocantibus propitium fuisse sæpiùs agnovit. Et quia in Farneâ insulâ, ubi idem venerandus Confessor obiit, plurima crebro fieri miracula comperit, illuc Domino supplicatura properavit, et Sancti Pontificis clementiam devotissimè pro suâ sospitate rogavit. Vota itaque sua pio Confessori volens persolvere profecta est ad insulam prænominatam cum oblatione multimodâ, qualem affluentibus divitiis poterat invenire. Quo perveniens, in domo hospitum, secus litus maris positum, pernoctavit; quia limen ecclesiæ transgredi mulieri omnino non licuit. In crastino, verò, quolibet modo baculo sustentata, vel ministrorum manu sedulâ sullevata, quantum licuit mulieri procedere, aggressa est se comminùs ecclesiæ ipsius atriis consociare. Quæ, ad se fratribus de ecclesiâ accitis, cœpit illis miseriarum suarum dolores exponere, atque, ut Beati Cuthberti clementiam pro se interpellare dignarentur, cum fletibus uberrimis exorare. Qui, miserantes illius miseriam, pii Confessoris pariter cum illâ postulavêre clementiam. Tota

[1] Embleton in Northumberland.

siquidem corpore incurva ferebatur, nec aliquod sinuamen nervorum seu compagum à collo usque ad genuum colligamina ei flexibile præstabatur. Unde circumducebatur manibus undique sustentantium, baculis innixa, ei semper laterali juvamine cohærentium. Nec tamen hiis defuit Beati Cuthberti longinqua miseratio, sed celeri opis gratiâ ei pia subvenit Patris piissimi consolatio. Mox igitur, ut pedem de loco in quo steterat amovit, se sanissimam persensit, ac diutissimè nervos contractiores et ossuum compages indignatiores summâ mollitie et volubili facilitate sibi plicabiles repperit. Baculumque de manu projiciens, et ministros se circumquâque circumtenenentes abjiciens, cum summâ velocitate sola prodiit, et ibi sustentamina baculorum, quibus uti tempore infirmitatis consueverat, obtulit. Miro igitur modo domum sanissima rediit, quæ prius vix illo aliorum manibus deportari prævaluit. Sic Beatus Confessor Domini Cuthbertus se mundo cum Christo vivere ostendit, et suæ potentiæ virtutes præclaris operibus prodit et exerere ubique non desinit, Quæ enim tota procurva advenerat, sospes et jocunda, cunctis admirantibus et præ gaudio illi occurrentibus, ad domum propriam remeabat. Hæc frater noster Bartholomeus nobis retulit, qui istis interfuit et oculis suis vera fuisse perspexit.

CAP. LXIII.—Qualitur sanctus Cuthbertus Norwicensis ecclesia Sacristam, jam migrantem, de morte eripuerit, et ei vitæ longioris spatium à Domino, suo pio interventu, impetraverit.

Hactenus qualiter in suis finibus Beati Cuthberti gloria miraculorum latè claruerit explicavimus: nunc quomodo se præmirabilem remotis ostenderit prosequamur. Erat in ecclesiâ Norwicensi quidam frater, officio quidem Sacrista, sed plurimâ virtutum probitate simul insignitus et gratiâ. Qui Beati Cuthberti memoriam præ cæteris omnibus honoratius extulit, quia omni virtute illum cæteris Sanctis Dei præpollere comprobavit. Nempe hunc Episcopum et Solitarium, Heremitam simul et Monachum, Prædicatorem plebeium at tamen Priorem in cœtu monachorum fuisse cum comperisset, nullum ei æquiparandum duxit quorum priùs notitias didicisset. Nam si honoris apicem inter dignitatis primitias quæreret, Abbatis jure fratribus præfuisse eum veridico relatu tenuebat, qui tamen morum modestiis et humilitate spiritûs se suis in consimilibus in omnibus conformabat. Sin verò celsitudinis cathedram proponeret, ipsum cleri laude venerandum et regiminis potestate dignissimum in omnibus experiri potuisset. Cum igitur hujusmodi, et his quam

similibus multis, Beatum Cuthbertum omni virtute justorum perfectius refertum didicisset, crevit in eo spes majoris confidentiæ quo fidei proram et devotionis anchoram in ejus opis interventione debuisset peculiarius collocare consolidando vel defigere. Unde, consuetâ precum dulcedine Beati Cuthberti venerationis memoriam solebat ad laudis præconia attollendo prædicare. Ejus enim precibus sperabat ignes desiderii terreni illæsus evadere, transitoria et carnis incentiva mente contempnendo transigere, in bonis temporalibus hominum gratiam et rerum copiam, sicut ei in omnibus contigit, invenire. Nam et omnium gratiam adeò optinuit ut senes ei reverentiæ metum, juniores obedientiæ servitium, pares exhiberent obsequium, servi quique timidi sine murmure mancipii impenderent famulatum. Cum igitur cotidiè bonis omnibus pro voto succresceret, et ecclesiasticæ sibi curæ commissæ officium in pluribus rerum prædiis vel ornamentis provexisset, gravissimæ ægritudinis languorem incidit; sicque continuis excoctus doloribus usque ad extrema pervenit. Nam et medicorum industria nullum penitus poterat conferre remedium sed augmentum, vel quietis lectulus aliquod præstabat refrigerium, sed magis æstûs incentivi periculum. Ciborum accuratior indulgentia nichil opis intulit, quia nausiam parturivit: esus masticando glutitus vomendi voragines eructavit; vestimenta cooperire strato decubantem non poterant, quia doloris inquietudo, articulatim per membra dissiliens, ea longius projiciebat; nec sompnus subripere, quia letargiæ dissimilitudine laborabat. Sicque per dies ad extrema usque deficiens, viatico corporis Dominici penduli exitûs horam præmunivit, et quantum linguæ sermones strepitus palpitantis virtus viguit, licet hoc tamen permodicum fuerit, mentis consciæ reatus accusando patribus patefecit. His ita tepidè peractis, nec horæ intervallo modico protrahente, cœpit anima exitûs sui afflatibus perurgeri, et mortis imminente articulo ad excessus præparari. Conventus interim ecclesiæ de more, pulsatâ tabulâ, affuit, exitusque ipsius horam orationum suffragiis, quantum prævaluit, protegere psalmodiis et orationibus cæteris mortuorum officio congruis instituit. Corpus interim emortuum pallescere, artus contremiscere, obrigescere, frons rubescere, ciliaque in rugam contrahere. Vultus pallidi marcessebant; manus rigidi frigescebant: quia hinc vitæ flatus excesserat, illinc verò mortis dominium sæviebat. Reliquum verò corporis totum in mortem diriguerat, quia omnes motus et flexibiles lenitates omninò amiserat. Cum igitur postremo nasus arcuato acumine summitatis superficiem stimulabat, palpebra pupillam horribiliter revolvebat, et sub patentibus oculorum hiatibus solæ albugines prominebant. Mentum verò jam diù deciderat, vitalisque spiritus nec ex

spiramine vel afflatûs verberamine, vel sensibili perceptione, sive etiam pulvinariâ mollitie, quam sæpiùs adhibitâ, aliquomodo dinosci potuerat. Interim fratres condigna exequiis funebria præparabant, sed, quia ita ex inopinato hæc acciderant, quæ decenter debuerant in comminus habundantiâ non habebant. Tunc vicissim hii, quibus id erat officii, circumibant, aquamque calentem et cætera quæque, pro viribus, convocatis ministris qui pro ignorantiâ facti præsto non aderant, maturabant. Morandi tamen dilatio aliquanto diutiùs spatium protraxerat; et fermê horas duas hujusmodi negotiis, aliis præpedientibus curis, eorum torpor et inquietudo consumpserat, cum condigna tanti funeris exsequiis non invenissent, quia supra vires virtutis ei honoris totius obsequium præstandum censuissent. Debito quippe amori debito honore obsequendum officio proposuerant, sed, Dei ordinante præjudicio, quare id tunc accideret advertere non valebant. Itaque spiritus ille, qui diu emigrâsse de sæculo isto in aliud probabatur, interim cum inimicis suis in portâ Dei justiciæ loquebatur, sed confundi pro peccato non meruit, quia Beatum Cuthbertum, quem eatenus dilexit, pictatis patronum quam celerius, sicut in posteris patebit, invenit. Fratres deinde cum corpus emortuum de cilitio, cinere superjecto, elevare satagerent, et, more mortuorum, ad lavandum deferre manu erigenti attemptâssent, subito qui morte jam obierat, ad vitam, ductore prævio Beato Cuthberto, redierat. Qui et inter manus populi, qui eum defunctum evexerat, vivus residebat, jam inquiens "a me deferendo desistite, quia, Beato Cuthberto patrocinante, vitæ inducias à Domino mihi meruit impetrare." Quidam præ timore tabescentes hærebant, alii ex stupore tremuli, ubi essent penitùs ignorabant, nonnulli, exstasi rapti, terrâ strati incurvi proruebant, quidam fugæ inière compendium, alii verò, quibus firmioris animi status inerant, ad contuendam miraculi insoliti novitatem propiùs accedebant. Quibus ille. " Nunc, ut vidistis, diem vitæ ultimum debebam includere, et tristem pro meritis sententiam excepisse; sed Beatus pontifex Cuthbertus de manibus insurgentium in animam meam inimicorum me potenter eripuit, et pœnitentiæ donum mihi cum vitæ spatio impetravit; hujusque vitæ luce vobiscum sum fruiturus, et peractis vitæ induciis, Sancti Cuthberti meritis juvantibus, cum morte vitæ præmia percepturus." Qui etiam ad progrediendum de cilitio validus resurrexit, et aliquot annis in eâdem ecclesiâ supervixit. Cujus miraculi novitatem ipse duobus fratribus de ecclesiâ Dunelmensi, illo adventantibus, pleniùs retulit, et conventum ecclesiæ, qui hæc viderant, testes adduxit. Cujus rei gratiâ celerarius ipsius ecclesiæ, Beati Cuthberti devotione devinctus, orationis intuitu, eodem tempore Dunelmum venit, et talenta aurea, quæ

idem sacrista Sancto Cuthberto delegaverat, super ipsius altare multâ cum devotionis pietate deposuit. Qui in contione plenâ fratrum hoc miraculum retulit, et quanti foret ipsius pii Confessoris memoria tanti operis inopinatâ bonitate pleniùs ostendit. O quanta misericordia in Beato Cuthberto invenitur! quantæ pietatis compassio declaratur! quantæ potestatis excellentia ostenditur! quanti meriti ipsius gloria commendatur! dum hinc miserum, à perpetuis exemptum miseriis, vitæ restituit, dum periturum ab ipsis diaboli faucibus potenter eripit, dum Dei judicium ad ipsius voluntatis arbitrium famulatur, dum mortis debitum peccatique commercium ad ipsius nutum adnichilando cassatur. O serpens tortuose, qui mille per meandros miseros decipiendo præcipitas! qui de omnibus peccatorum reatibus grassando et crapulando triumphas! ecce quam nichili sint tua molimina contra Beati Cuthberti merita: non verbis effertur sed miraculis declaratur. O mortis tirannica dominatio, ubi sunt nam tua funesta imperia, qui omnia diripis et glutiendo consumis, dum Beatus Cuthbertus armillâ suæ clementiæ maxillam tuæ nequitiæ perforat? Deducit ad inferni interitum te famulante sibi injurios; reducendo vero sibi devotos ab inferis tuisque laqueorum descipulis non tam vitâ redonat, quam et supernâ beatitudine, te nolente, coronat. Hæccine, quod in Ysaiâ legitur, Beati Cuthberti miraculis innovatur et altiùs cumulatur, quia ibi viventi Ezechiæ ter quini anni adjiciuntur, hic defuncto et diri judicii sententiæ addicto non tam mors adimitur sed vitæ indutiæ condonantur.

CAP. LXIV.—Quomodo venientibus ad Beati Cuthberti festivitatem modica panis mensura in furno creverit et immensæ multitudini superhabundaverit.

Benedictio Domini super capud Beati Cuthberti descendisse dinoscitur, quia opus misericordiæ in omnibus ipsius beneficiorum largitionibus exhibetur. Nec bonitatis ei plenitudo defuit, quam frequens signorum exundantia commendare non desinit. Quæ adeo præ sui est admiratione præclarior, quanto remotiùs situ terrarum positis probatur in remedio subveniendi celerior. Fidei etenim pietate Beato Cuthberto vicinantur qui affinitate locorum longiùs seponuntur. Nam devotionis intentio sine mercedis beneficio non cassatur, quam pii cordis affectio sedulæ orationis jugi sollempnitate prosequitur. Frequens quidem devotio quam citiùs locorum interstitia transvolat, quæ etiam sub ictu oculi momentaneo cœlorum intima penetrando perlustrat. Non enim eos separat longiùs Beati Cuthberti misericordia quos

unius parisque devotionis consolidando connumerat medicina. Quod ex instanti temporis novitate colligitur, si nova ipsius miraculorum exhibitio ad memoriam revocetur. Tempore siquidem instanti quidam sacerdos exstitit[1] qui matrici ecclesiæ, quæ in Ardene sita est, multo devotionis studio deservivit. Erat etenim inibi Beati Cuthberti præcipuè memoria cotidiana, quia ad ipsius honoris reverentiam, hæc ipsa ecclesia fuerat sollempniter dedicata. Eo igitur ipso occasionis instinctu et præfati sacerdotis altius devotio viguit et materialis desiderii intentio ad cotidiana incrementa profecit. Nam et beneficia collata instigabant devotionis animum, et frequentioris memoriæ jugis institucio urgebat vigere propositum. Cum igitur, quodam tempore, Beati Cuthberti festivitas annuo cursu diem præfixum instare perurgeret, devota pii cordis intentio predicti sacerdotis animare cœpit affectum quo undecunque adventantibus Beati Cuthberti ad honorem condecentis convivii beneficium præpararet. Hoc enim ei semper erat consuetudinis, pauperes videlicet in die sollempnitatis Beati Cuthberti alimento reficere, inopum angustias subveniendo relevare, nudis operimentum pro viribus administrare, miserosque, quantum possibilitas permittebat, in fovendo relevare; honestiores vero personas, tam cleri quam populi, hospitio suscipere, et omne eis humanitatis obsequium sollicitiùs exhibere. Hoc tamen anno nichil consimile valebat efficere, quia et pestilentiæ tabes omnem ejus substantiam consumpserat, famisque inopia ipsius paupertatis pecunias multum attenuando minoraverat. Et præterea, sæva prædonum barbaries circumquâque Angliam depopulaverat, et unusquisque pene alterius dampna sibi lucrifacere satagebat. Pro regis etenim Stephani innatâ benignitate et solitâ pietatis miseratione malivoli quique malignitati fræna laxaverant; et passim prædas et furiarum rapinas cum dolorum fraudulentiis exercebant. Ferinum siquidem hominum genus tunc temporis per Angliæ partes increverat; quia nullâ humanitatis mansuetudine domari potuerant. Pietati quippe regiæ funus impietatis machinari satagebant: puritatis ejus innocentiam dolorum astutiâ et insidiarum malignitate extinguere contendebant; verum commutare mendacio, juris judicium verborum blandientium subvertere veneno. Erat enim mitissimus hominum super terram, mansuetudine patientissimus, quia ad ignoscendum promptissimus; verbo et actu jocundissimus, quia egenis et pauperibus alloquio serenissimus; elemosinarum largione animique compassione præstantissimus. Omnium enim miserias suorum peccatorum deputabat esse calumpnias, quia

[1] In the margin, Rodbertus de Shithicoste dictus, quod latinè resonat victoriosus.

quibus subvenire non poterat opibus, horum relevando temperabat inopias intimis quandoque lacrimarum singultibus. Æmulis quoque quam facilè ex animo consulendum decertabat, odio se habentes pietatis dulcedine superabat, sævientes patentiâ, indomabiles tranquillitatis modestiâ, inimicis et transgressoribus clementiam et lenitatis indulgentiam præparabat. Unde infelices illi quo majoribus virtutum studiis provocabantur ad spiritum correctionis eo vesani cordis feritate ampliùs innovabant animum pertinaciæ et furoris. Hinc furiis proximos lacessire, vicinorum possessiones et domos deprædando diripere, fines alieni ruris ignium faciis conflagrare, gladiorum tela vibrare, plagis innoxios quosque afficere, nonnullos etiam in carceris squaloribus famis solebant inediâ lacerare et sic vectigalia iniquitatis ab eis exigere. Sicque tota illa provincia deperierat, quia non tam pestilentiæ quam hujusmodi morbi miseriâ homines pecoraque defecerant. Sed sacerdos, de quo superiùs seriem relationis incepimus, licet exteriorum habundantiam tantis tempestatibus privari potuerit, boni tamen animi divitiis privari omnino non potuit. Unde illud scripturæ testimonium in eo compleri habuit, quæ dicit, "Magnus ei census affluit qui boni animi virtute habundanter excellit." Hinc accidit quod consuetæ pietatis opera prædictus sacerdos in Beati Cuthberti festivitate nullatenus exsequi intermisit. Nam nec inopia rerum ejus coangustabat animum, nec omnium penuria rerum, Beati Cuthberti, cujus patrocinio confidebat, subventionis impediebat augmentum. Æstuabat igitur devoti pectoris serena emulatio, accenditque propositum Beati Cuthberti meritum, de cujus bonitate præsumebat auxilium. Nil igitur habuit præter unius modii de frumento quantitatem modicam; quia nec ipsius etiam quartæ habuit quantitatis portionem. Illud tamen modicum gratanter exhibuit, et ad Beati Cuthberti gloriam hylari animo erogandum instituit. Quod, molâ detritum, et aquâ rorante perfusum, more usitato in camino æstuante est depositum. Ubi paucorum panum numerus vix unius anguli latebras in ipsâ camini areâ complere suffecit, quia camini spaciosa parvitas et panum nichilominùs modica et rara numeroritas fuit. Vix enim bis seni panes erant numero, qui tamen minores adeò quantitate fuerant quod indignum videretur panum eos censeri vocabulo. Majus itaque videbatur dispendium tantæ camini capacitati voracibus flammis copiosam et sufficientem incendiis invenisse materiam quam de tot frustis panum modicam adquisîsse substantiam. Area enim tota vacabat, quæ ignium pabula copiosa superhabundanter exhauserat. Pistor tamen sollicitiùs institit, et jam pene, ut putabatur, coctis panibus, ad alia curæ familias ministeria, intermissâ tali sollicitudine, pertransivit. Erat enim

eâdem die festivitatis gloriosi Pontificis quod panes, sicut diximus, in camino deposuit. Unde quia jam missæ sollempnia in ecclesiâ prædictâ Beati Cuthberti finiri maturaverant, singuli interim quique ministri domos et mensas cæteraque refectioni convenientia maturiùs præparabant. Copiosa siquidem turba undequâque concurrerat, et omnino innumerabilis caterva plateas ædesque compleverat. Exercitum crederet, qui videret; quia tunc temporis per viginti miliaria tot homines inveniri posse non judicaret. Sacerdos interea, completis misteriis, stipante cleri populique innumerosa catervâ processit, domumque refecturus intravit. Discumbere igitur singulos unà secum commonuit, et de beneficiis, quæ habuit, quàm hylariter introferri mandavit. "Sancte" inquiens "Cuthberte," qui nunquam in te confidentes derelinquis, nunc nostræ succurre inopiæ, et tuo studiosos honori consuetæ adjutorium pietatis impende. Nôsti enim quod non nostri nominis gloriam in hâc opis impetratione quærimus, sed tui solius honoris gloriæ misericordiam præstolamur." Cum igitur ad furnum servi pro panibus extrahendis accederent, totum ex integro plenum invenerunt, et tam magnis panibus, quod ad esum plurimorum quilibet eorum sufficere potuissent. Qui vix duobus manuum conatibus quemvis eorum levare poterant, et, cunctis stupentibus, supra mensam circumquâque inferentes deponebant. Mirari sacerdos cœpit præ gaudio, supra modum stupere pro insolito novitatis miraculo, ita ut nec vocibus possit efferre quod animi secreto vix valebat secum revolvendo contrectare. Totâ itaque die vicissim turbis sibi succedentibus mensæ positæ durabant continuè; diversique catervatim convenêre convivæ. Nec turbarum numerus dinosci poterat, quia quisque alium subsequendo præveniebat. Stupebant itaque brachia panes extrahentium, et semper plenitudinem inter manus distrahendo diminuentium nichilominus considerantium. Mirabantur infinitæ multitudinis quantitatem quæ de horâ diei ferè terciâ usque in vesperam nescivit finiendi occasionem. Peracto igitur die tantæ celebritatis obsequiis, cum jam noctis crepusculum pareret causam dispersionis, omnibus sufficienter refectis, et ad propria quibusque digressis, furnus tamen ille nullam suæ plenitudinis sentire potuit diminutionem, vel panum multitudo aliquam à sui distractione consumptionem. Sed totus in sui integritate in vespere viguit, et à suæ integritatis plenitudine non defecit. Cujus panis numerositas per multos dies sacerdoti ejusque familiæ non defecit, sed quibuscunque debuit, annonam sufficientem exhibuit. Hic igitur beatus Cuthbertus illud Helisei prophetæ miraculum innovavit, ubi unius modici vasis parva proportio multorum capacitates superhabundanter implevit; et omnibus impletis adhuc habundanter superemanavit. In cujus

novæ virtutis admiratione duo quædam præclariùs eminebant. Primum, quod panis ille admirabilis et lucidissimi candoris apparuit, qui prius nullius penitùs purgationis industria in grani triturâ vel farinæ mollitie purgatissima habuit. Secundò verò, quod gustantibus omnimodi saporis exstiterat, et pro cujusvis desiderio diversitatis gustantium sapiebat palato. Ubi tria scripturæ antiqua miracula innovata memorantur, quæ tribus consimilibus adæquata comparantur. Primum mannæ de cælis divinitùs compluto, quod saporis cum melle fuerat oleati quid omnium desideriorum convenit plenitudini. Secundum quod candori coæquatur simile, cujus gratiæ concinit ex sui puritate. Tertium quando angelum Dei beatus Cuthbertus suscepit hospitio, qui ei tales panes exhibuit quales terra gignere nequit, nam lilia candore, mella sapore, et omnium pigmentorum genera præcedebant odore.

CAP. LXV.—Qualiter prædones cymiterium cujusdam Ecclesiæ Beati Cuthberti, sacerdote prohibente, invaserint; omniaque secum educta in insulam vicinam transduxerint, ubi pariter omnes, sompno oppressi et rusticorum quindecim impetu et terrore tremefacti, propriis sese mutuò gladiis interemerint.

Ex sacris scripturæ testimoniis agnovimus quantæ virtutis virum Beatum Cuthbertum fuisse profiteri debeamus. Nam non solum precioso justitiæ lapide in cælesti patriâ coronatur, sed et ipsius meritum vitæ cotidiè virtutum officiis, miraculorum prodigiis, et novis signorum præconiis declaratur. Quia non solum territorii proprii alumpnis se commendabilem exhibet, sed etiam quibuslibet longius remotis in cunctis se mirabilem præbet. Nulli quidem denegat suæ benificia pietatis, quicunque fideliter ejus opem expetierit interventionis. Sed omnibus est omnia factus, singulorum affectibus quam citissimè occurrens, pro quarumvis occasionum necessitatibus. Quod evidenter comprobabitur ex novitate nuper expleti miraculi quod subscribitur. Eodem siquidem tempore quo suprascriptum miraculum accidit, eodem in loco, in Ardene videlicet, quæ villa in Notingham confinio posita est, aliud non minus mirabile Beatus Cuthbertus adjecit. Nuper enim, Beati Cuthberti sollempni die festivitatis exactâ, prædictus sacerdos juxta morem ecclesiæ ritu canonico per dies octo continuare disposuit Beati Cuthberti memoriam, quo perpetuæ ipsius felicitatis representaret gloriam sempiternam. Infra dies igitur præfatos, prædones, rabidâ feritate sævientes, et terram circumquâque gladiis ignibus et rapinis depopulantes, cum exuviis et pecuniis pauperum etiam prædas ubique agebant ovium et animalium. Unde, cum circumquâque

terram invasissent, et infinitæ prædæ de omni animalium genere multitudinem innumeram collegissent, contigit ut per eandem villam transitum facerent, prædarumque rapinas habundantiores exquirerent ; ydropico siquidem more, quantò plus vastando diripiebant, eo magis peccati sanguinem avidius exhaurire cupiebant. Peccator enim ad peccandum adicit ; quia os inferi nunquam dicit "sufficit." Hinc est quod furibundi modum in sæviendo non noverant, quia animam furoris pro longâ consuetudine malefaciendi induerant. Cum igitur pauperes quique eorum adventum pendulo tremore jam præscissent, cœperunt singuli et universi, vel saltus silvarum sive obscura foramina latebrarum expetere ; quidam sub antris et specubus additi latitare ; nonnulli verò ad ecclesiæ limina confugientes in quovis angulo delitescere. Quisque suimet curam agere, et magis vitam quam substantiam studebat declinando custodire. Illi verò neque sexui nec ætati parcere noverant : quia passim sibi resistentes gladiis laniabant et jaculis confodiebant. Pro nichilo eis erat vitam pauperis perdere; quia nec de animâ suâ erat eis curæ etiam cujuslibet negligentiam adhibere. Itaque cum per viculos villulæ circumquâque discurrerent, et nichil quod diriperent pro libito invenissent, vesaniæ veteri cœperunt novæ insaniæ furores adicere, et edaciori livoris incendiis æstuare. Frendebant dentibus, præ nimiâ rabidi cordis sævitiâ, fremebant mentibus pro diabolicæ malignitatis inclementiâ, vocibus sermone intermixtis perstrepebant, contestantes perversæ intentionis molimina. Nichil siquidem denique, quod curarent, invenientes, præter id quod Beati Cuthberti ecclesiæ septa continuerant, vel quod cimiterii spacia interminaverant, nec Beato Cuthberto vel suæ ecclesiæ parcendum judicabant ; sed omnia prorsus tam in monasterio recondita quam in cimiterio reposita diripienda animo delegabant. Muros igitur cimiterii vecordes studio et adolescentes operis officio transcendebant ; quidam verò serarum repagula ferrea contundebant, alii januis evulsis insiliebant, nonnulli verò oves et boves cæteraque animalia propellendo ejicere festinabant. Sacerdos, interim, accurrens, obnixius supplicabat ut Dei honori et ejus pio Confessori deferrent, et reverentiam sacris debitam exhiberent. Contestabaturque eis Beatum Cuthbertum suæ injuriæ ultorem quam celerimum ; et quia, sicut devotis sibi et subditis erat promptus et benivolus ad subveniendum, sic etiam sibi injuriosis immitis et rigidus fieret ad ulciscendum. Hæc et alia quam plura de Beati Cuthberti sanctitate et virtute intexuit, sed in favillam inanitatis verba jaculavit. Vixque verbis blandientibus et deterrentibus ab eis obtinuit ut ab ipsis ecclesiæ januis abstinendo desisterent, cum omnia jam animalium peculia de gremio cymiterii viribus ejecissent. Illi igitur, ovibus

cunctis coram se eductis, miræ multitudinis prædas effecerant, cum omnia in unum conglobata minabant. Non longe verò à villulâ prædictâ progressis, tanta moles soporis per singulos irruit, quod vix eorum aliquis in equitando continere prævaluit. In multitudine igitur numerosâ, et turbâ loricis galeisque armatâ fidentiam habentes, in vicinâ insulâ undique aquarum irrigatione cingente refluâ, omnia animalia et quælibet pravitatis suæ lucra perversa collocârunt, ibique jocis et crapulâ lascivientes, marcentes animas sompniorum inertiis relaxârunt. Totam tamen insulam circumquâque milite armato vallaverant, quia, præter sagittarios, armigeros, et diversæ malitiæ ministros reliquos, quater viginti militum numerum excedebant. Illic, focis agentibus, carnium nidores vaporabant; verubus cum carnium frustis vergentibus fumigantes, umbræ aerum serena caligabant; sonitus saltantium et choros concinendo ducentium longiùs et confusiùs concrepabant; quorundam verò lectuli sub umbrâ caloris ignium se mixtim vicissimque componendo glomerabant. Omnibus demum ludicrorum generibus expletis, sopor gravissimus in omnes irruit; nec unus superfuit qui torpori sompnolentiæ non indulserit. Fama interim, veloci rumoris cursore, auribus prædicti sacerdotis insonuit, quæ omnia mox paucis rusticorum et suis ipse famulis enarrando propagavit [*vel* divulgavit]. "Surgite" inquiens "quàm citiùs, et prædones nostros, Sancto Cuthberto juvante, ipsi deprædamimur, atque solas eis relinquamus vitæ exsequias, qui nobis nullas substantiarum sive opum deliquêre reliquias. Nec subest quippe Beati Cuthberti potentiæ in multis vel in paucis nos liberare. Sancto Cuthberto enim, non nobis, contumeliæ opprobrium ingesserunt, et ideo non nobis gloriam quæsituri eos aggredimur, sed Sancti Cuthberti honoris gloriam nos morti pro eo destinantes prosequimur. Et satiùs est nos, pro Beati Cuthberti amore, mortem sustinendo succumbere, quam ipsius inhonoris subsannationem et derisum in terris audire, et mala miseri populi mendicantis diutiùs congemiscendo videre." Illi, ut arbitrandum est, divino instinctu commoniti, mox prævio sacerdote secuti, omnes dormientes conspiciunt, et jam pedetentim progredientes, nec unius jugeri majus inter eos itinerandi spatium reliquerunt. Quindeni numero, addito sacerdote, homines fuerant, qui in innumeras acies animaliaque invadere deliberabant. Interim igitur, rusticano more sævientes, alii vangas resarciendo voces stridentes efferunt; nonnulli verò ligones hebetatas exacuunt; illi fustes excidunt; alii palos humeris componentes imponunt. Clamoribus siquidem diversis frementes insonabant; alii stridulos dentibus chachinnos infrænabant; illi ulutatibus conclamabant; isti horrisonis tumultibus aera diverberabant. Unde animalia, insolito horrore et tremulâ

hæsitatione confusa, mixtim pariterque ululabant, et contra illos, quibusdam gemituum et stridoris horroribus, de insulâ prædictâ confremebant. Audires enim equos pascua deserere et conatibus totis hinnire ; oves dissilire et balatibus insurgere ; boves mugire, et lividis cornibus prædones impetere ; porcos verò grunnire, et in cuneos medios gregatim insurgendo irruere. Beatus enim Cuthbertus vocum tumultûs tales in castris audire fecerat, quales nemo hostium ante audierat. Nam sonitus tonitruum et ictus fulminum et terræ motuum tantâ subitò hostium Beati Cuthberti aures confusione pervaserant, quod terram eos deglutire velle putabant. Unde mox exciti, et stuporis nimietate confusi, alii in mediis ignibus insiliebant, alii per aquæ alveos enatabant, nonnulli contra seipsos insurgentes et hostium cuneos esse putantes mutuò alternis confossi gladiis interibant. Ita igitur infra unius horæ spatium, nec quidem unus superfuit ; sed tota turba diffugiens innumera armorum equorum et prædiorum et vestium spolia dereliquit. Videres itaque stratas circumquâque semitarum harenas precioso suppellectile radiare, et scuta micanti coloris genere diversis conspectibus pulcriori spectaculo respendere. Dies proinde illis spoliis colligendis pene defecerat, et copia satis plurima adhuc tollenda supererat. Unde convocantes notos et affines qui in eâdam regione erant, quæcunque sua cognoverant eis restituebant. Reliqua vero omnia, unde sublata fuerant, in cymiterium Beati Cuthberti perducebant, dividentesque arma et spolia, de reliquiis, quæ adhuc eis supererant, ecclesiam Sancti Pontificis honorificè satis reparabant. Nec illud silendum, quomodo rusticana barbaries impetus hâc vice cohibuerit militares. Nempe cum permodica acies rusticorum in prædones prædictos irruit, nichil manus militaris negotii erga eos exercuit. Nam alius rusticorum cum suo presbitero advenientium voce stridulâ nescio quid barbarum infrendebat ; alter vero, magis frangens verba quam proloquens, quasi gannientibus rictibus insultabat. Hic bili cordis amaricatâ mentum balbuciendo concutiebat ; quidam vervecis cornu horrisono aerum serena quatiebat : nonnulli etiam rastris, fustibus, et palis terram fortiùs diverberabant. Sacerdos vero ipse semper manus ad alta cœlorum extulit, et pium Dei Confessorem continuè et medullitus invocavit. Unde illud Helisei Prophetæ mirabile factum hic, Beato operante Cuthberto, renovatur, ubi quatuor leprosis tabulas manuales ferientibus, Assyriorum exercitus dimissis omnibus effugatur. Nec aliam decebat Beatum Cuthbertum pro suis præstare victoriam, quam ut, hostibus subactis mucrone proprio, nemo suos contingeret vel sibi subducere potuisset. Hæc duo miracula idem Sacerdos, Dunelmum veniens, in cœtu Fratrum retulit, et vota sua cum oblationum

hostiâ Sancto Cuthberto liberanti desiderio persolvit. Nunquam vero postea eâ tempestate prædones aut raptores ausi sunt ea, quæ ad Sancti Cuthberti jus spectabant, de loco illo eripere, vel ablata contra conscientiæ testimonium retinere.

CAP. LXVI.—Quomodo candela accensa, quæ circa sepulcrum remanserat, nichil secus positorum consumpserat.

Erat eidam Sancto devotus vir quidam, qui cum accensâ candelâ pernox ad Beati Cuthberti sepulcrum evigilaverat. Mane vero facto, domum rediturus, secus latus sacri sepulcri, quod candelæ superfuit, collocavit; et, nemine ibi superstite, nil de hiis præmeditatus exivit. Candela deinde, quæ multo sæpius plicamine erat involuta, statim ceris ante faciem ignis diffluentibus, stuppæ intortæ interiora ardori ignis subdidit; et tota illa collecta sic convoluta flammis devorantibus altius elata prævaluit. Flamma interim pene ad sepulcri fastigia suprema contigit, nichilque aliud inter tot flammarum faces interfuit nisi pannus sericus exterior, aliusque lineus interior, quorum operimento sepulcrum contegi consuevit. Mirum in modum, ardoris flamma pannos ipsos, quibus inhæsit, devorare non potuit, sed nec etiam exteriores filorum villos exustulavit, seu coloris pulcritudinem a priscâ sui novitate in aliquo demutavit. Interim frater, qui in choro residens soporatus erat, evigilans et accurrens, totum sepulcrum concrematum fuisse reputabat, Accedensque propius, vidit, ut Moyses, visionem magnam, quia panni, qui toti incendio conflagrabant, in nullo penitus læsionem aliquam præferebant. Extinguens denique id permodicum quod superfuit, pannos ipsos adhuc pene flammantes excussit, admotâque manu, plurimum admiratus, nichil caloris in illis resedisse persensit. Ob hujus rei memorabile testimonium, extremos candelæ fines in unum collegit, quos sexaginta sex plicaturas obvolubiles in uno corpore habuisse comprobavit. Ignis igitur pannos illius exustulâsse non potuit, cujus virginei corporis arctus sacratissimos labes edax nunquam contigisse præsumpsit. Hoc nuper gestum vidimus, et Deum in Sancto Cuthberto mirabilem collaudavimus.

CAP. LXVII.—De quodam iniquo Prædone qui armenta quædam de terrâ Beati Cuthberti violenter sustulerat; quomodo, Sanctum Dei blasphemando, qualia commeruit, perceperat.

Regno Anglorum piissimo Rege Stephano præsidente, omnis

pene tyro Castelli alicujus donabatur imperio. Nec famam nominis aliquantulam habuit, quisquis eâ tempestate oppidorum præsidia non possedit. Unde unusquisque horum de suâ invasione regulus exstitit, et quicquid tyrannide cruentâ perquisierat, truculentâ dominatione sibi violentis manibus subjiciebat. Quique ergo malivoli infandi operis et nominis iniquitatis ministros sibi perquirebant, quos de mammonâ sui lucri nequioris remunerabant. Nec suffecerat de regione proximâ tales eligere, sed potius, pro opinione nequitiæ severioris, ac pessima opere perversitatis, hujusmodi de remotis terrarum finibus advocâsse. De quorum numero Tribunus Militiæ, quæ erat in Notigham, tres viros actionis pestiferæ sibi conduxerat, quos de Tutesbyris illuc pro crudeli cordis eorum nequitiâ convocaverat. Qui pari furoris inclementiâ ubique desæviebant, ac undique prædas agentes, omnes regiones gravi depopulatione deprimebant. Venientes igitur ad villam de Normantune,[1] quæ de jure Beati Cuthberti erat, partem maximam armentorum de agris secum abstulerant; quia nec alicui Sancto nec Religioso deferebant. Erat eo tempore quidam Frater Dunelmensis Ecclesiæ, qui, ibi positus, villæ ipsius custodiam debuerat adhibere. Qui, probus opere et industrius in plurimâ laboris exsecutione, mox ut domum vespertinus rediit, et talia audivit, impransus adhuc eo die exsurrexit, et altius cordis dolore ingemiscens, Sancto Cuthberto quas potuit grates exsolvit. "Beatus" inquit "Cuthbertus hæc nobis dum ei libuit contulit, nec dubium quin, quando illi complacuerit, eâdem facilitate restituere possit." Tristis igitur effectus, nec tamen tristitiâ superante desperatus, offas in aquâ factas, Deo agens gratias, percepit; quia nil aliud, quod in esum sumeret, habuit. Prædones tamen nil repausatus omnino subsecutus est, sed de eis perquirens, quod ad oppidum in Notingham confugissent, edoctus est. Frater ille non tam magnanimus quam devotus, licet jam pro itinere magno fatigatus esset labore, magis tamen æquum et justum arbitratus est corpus deficiens præ lassitudine excruciando atterere quàm Sancti Cuthberti negotia intermittere. Non magnipendebat quidem, si etiam ipsam animam pro Sancti Cuthberti amore perimendus effunderet; præsertim cum jam omnia, in quibus pro ejus honore desudaverat, amisisset. In illis quidem sibi præreptis animalibus vel armentis cunctas divitias diutiùs congregatas expenderat suæ tenuissimæ adquisitionis. Unde leviùs ferre potuerat morte felici

[1] The Monks of Durham held the Church of Normantun by the gift of Galfrid, the Abbat; who appears upon an equestrian seal attached to his charter in the usual military costume of the period, save that, instead of a sword, he grasps a crozier. This and their other possessions in Nottinghamshire, were confirmed to them by Henry the First, Stephen, Robert Earl of Leicester, &c.

vitâ decedere, quàm ad domûs Beati Cuthberti commodum, de quâ directus fuerat, de diutinis laboribus suis nil utilitatis afferre. Quare se mortis suspectæ casibus incertis voluntariè addicendo dedens, præcipi velocitate pontem, qui intererat, consendisse aggreditur; sed tamen ejus conatus à pontis custodibus præpeditur. Nam quia causam illius noverant, nocte ingruente, pontem pendulum præ foribus oppidi suspendebant. Erat enim pro foribus pons, qui catenis vel funibus demitti seu suspendi consueverat, cujus pervigil custodia hos admisit, seu reppulit, quos volebat. Nil proinde auxilii sive consilii superesse conspiciens, ad Cœnobium quod in proximo erat, nocte ipsâ divertit; et crastino quendam fratrem castellario amicum secum perduxit. Qui utrique erga illum precibus instare, et præfecto militum pro Beati Cuthberti reverentiâ supplicare. Postulabant quidem ut raptores armenta illa restituere compelleret; eo quod talis infamiæ nota precipuè in ipsum redundaret, qui eos sub umbrâ hospitii suscepisset. Quibus protestatus est non hoc jus rationis exigere, nec aliquas sæcularium leges tale quid pro decreto proponere, ut sibi confugientes expelleret, seu substantias aliquas sub defensione suâ positas eis auferret, nec sub hospicio suo in aliquos potestatis tyrannidem exerceret. "Unde" inquit "ratio exigit, ut vos ipsos benigniùs conveniatis, quatinus ab eis aliquid amico sermone perquirere valeatis." Sicque accidit quod in quo homine fiduciam spei melioris habuisset, recto Dei judicio in eo majoris diffidentiæ offendiculum incurrisset. Proinde evidenter edoctus est, quam frequenter delusus est cujus spei confidentia in brachio carnis suffulta est. Tunc ex omni corde, ad Beatum Cuthbertum conversus, ingemuit, quia nullius alterius auxilium sibi superesse perspexit. Denique ducem totius nequitiæ hujus, Julianum nomine, obvium habuit: ad cujus colloquium amicâ satis confabulatione processit. Qui spumante equo intorto collo turgidus ferebatur, vixque in alloquentem orbes oculorum inflectere dignabatur. Ad quem modulâ voce frater ille. "O vir venerande Juliane, pro Dei et Sancti Cuthberti amore obsecro ut sua restituas Sancto Confessori, quæ die hesternâ de agris ipsius prædii cum rapinâ violentiæ sustulisti. Non enim decet tuæ probitatem militiæ tanto Confessori pro lucro permodico alicujus injuriæ detrimenta inferre. Potens quidem est sibi devotis bona potiora conferre, et sua injustè diripientibus debitæ ultionis pœnas quam citius irrogare." Cui ille "Cuthbertum" inquit "tuum nunquam noveram, nec pro illo ulterius in aliquo tibi parcam. Nunquam enim Cuthbertum pro Sancto audivi nominare, nec virtutis ipsius gloriam in aliquo miraculo elucere." Paulo ante cum quodam collegâ suo aleator exstitit, unde irâ commotus ab illo recessit.

Unde eâdem horâ illi comes suus aliquantulum indignabatur, et ei talionem pro posse suo reddere præmeditatur. Sanctum denique Dei Cuthbertum et contumeliarum improperiis lacessire non desiit, et linguâ sacrilegâ nomini sancto ipsius probrosa quæque et indigna irrogare non timuit: fratris vero illius nec monitis vel precibus poterat emolliri, nec à furoris insaniâ revocari. Sed ore blasphemo in sanctum Dei verba plena diabolici furoris evomuit, nec reverentiæ vel honori pii Confessoris in aliquo pepercit. Tandem calcaribus equum furentem ipseque insaniendo impetens, de mediis turbis equestris egreditur, et extra ipsius villæ septa progressus evehitur. Cum igitur ore insano verba blasfemiæ effunderet, et Beati Cuthberti nominis gloriam, quantum poterat, infamaret, subito æmulus ejus, quondam verò socius aleator, de occultis erugiendo prosiliit, ejusque cor cuspide lanceæ præacutæ perforando transfixit. Qui cum peccati crimine condignâ pœnam culpæ exsolvit ultione, spiritûs ultimi vitam exalando et cum spiritu maligno blasfemiæ ad inferni batatrum descendendo, frater ille, de quo diximus, necdum de loco recesserat, sed protensis in altum brachiis, voces cum lacrimis querulas ad sidera, Sanctum Cuthbertum sæpiùs invocando, extulerat. "Sancte" inquiens "Cuthberte eja! quali protectionis tutelâ tibi devotis subvenis, qui non solum tua ab injuriosis non recipis, quin immo venenosâ diaboli linguâ blasfemaris. Nunc igitur solitæ vires potentiæ tuæ exsere, et non nobis sed tuo dans nomini gloriam, manus nobis supernæ consolationis ostende. Magis enim convenit nos subitò quâlibet pœnæ angustiâ interire, quam inter tot hominum constipantium catervas sancti tui nominis blasfemiam aliquatenus audiendo sustinere." Dum hujusmodi vocibus palato fauces impeteret, et innumera hominum multitudo, quæ his omnibus interfuerat, circumstaret, subito rumoris novitas auribus cunctorum innotuit, et quantæ virtutis Beati Cuthberti dextera fuerit, omnium lingua profiteri non destitit. Cuncti igitur juvenes et virgines, et cum junioribus senes, Beati Cuthberti gloriam attollentes prædicabant; et de cadavere blasfemi digredientes et accedentes, prædicto monacho eum jam in suo sanguine truncum volutari denuntiabant. Ita Sanctus Cuthbertus novit contumaciam superbiantis atterere, et sui nominis gloriam longiùs positis ostendendo prædicare. Hic Beatus Cuthbertus illud præclaræ virtutis miraculum innovavit, ubi Beatâ Mariâ Sancti Basilii precibus annuente, Mercurium martirem destinavit, et Julianum apostatam pessundando interfecit.

INCIPIUNT MIRACULA QUÆ BEATUS CUTHBERTUS OPERATUS EST IN COUPELAND.[1]

CAP. LXVIII.—De juvene quodam qui corvis super ecclesiam Beati Cuthberti nidificantibus injuriam inferre præsumpsit; quomodo digitis in palmam contractis pœnam suæ temeritatis receperit, et iterum Beato Cuthberto miserante restitutus sit.

Turis lucidissimi Beatus Cuthbertus enitet odore, quod candet exterius sed dum ignibus conflagratur suavitatis nidoribus approbatur. Nitor ejus justitiâ clarescit; odor ejus ex virtutis operibus animo audientium elucescit. Quorum primum temptationum ignes mitigat, alterum vero robur proficientium accendit et exercitia sudoris alleviat. Beatus quidem Cuthbertus thus Deo est veri sacrificium holocausti; lucidissimi puritas justitiæ indumenti; odor et bravium præmii sempiterni; ignis amoris et summæ forma dilectionis; fragantia eternæ dulcedinis; suavitas eterni et melliflui saporis; nidor et experimentum religiosæ totius exercitationis. Quorum singula melius ex ipsius operibus præclaris agnoscimus quam verborum officio declarare possimus. Est villa in Cestrensis patriæ extremis finibus constituta, in ipso maris limbo et littore posita, Lixtune à comprovincialibus vocabulo dicta. Quæ Anglorum finium terminus esse conspicitur, eo quod ad australe maris ultimum litus longè secretius eliminata segregatur. In cujus villulæ confinio ecclesiola est contiguè fundata, in Beati Cuthberti honorem titulata. Quæ, licet capella sit campestris, exstat tamen nichominus ecclesia baptismalis. Hæc antiquitus vili compta scemate, sed Beati Cuthberti meritis frequenti signorum cælestium est prædita virtute. Nam, sicut in subsequentibus declarabitur, crebrâ dignatione pietatis sancti Pontificis honoratur. Quæ cultum celebrem à populo convicanei ruris quondam minùs habuit, quia locus contemptibilis et deformior nonnullis apparuit. Unde contigit quod præfata ecclesiola virgultis informibus constructa adeò vilipenderetur, sicque nullius momenti fuisse crederetur. Hinc fortasse quia Beatus Cuthbertus comprovincialibus ex frequenti sibi virtutum prærogativâ fuit ignotus; illinc verò eo quod silvarum aditus et reditus à conterminis finibus longiùs erat semotus; unde nec devotio quorundam animos ad Beati Confessoris reverentiam accenderat, quia ipsius sanctitatis præconium ignorabant, et facultas

[1] A district in the southern extremity of Cumberland so called. Lixtune, however, the scene of the three following miracles, is, according to Reginald, in Cheshire.

attenuatæ impossibilitatis structuræ excellentioris vires denegabant. Sed venerandus Confessor nec multo post quanti fuerit meriti, cunctis innotuit, qui hactenus indigenis pene incognitus et inhonorus inter illos visus fuit. Fortuitu igitur accidit quod corvus usu annuali in tecto ecclesiæ nidificaret, ibidemque jam pullos ex fœtu maturiori pubescentes confoveret. Quorum vox stridula latius personabat, et raucisonis clamoribus vicinas aures sæpiùs incursando fatigabat. Proinde evenit ut juvenis quidam, mente instabilis sed corpore agilis, affectus curiosæ cupiditatis, his vocibus animatus igniret, et tam impudenter quàm irreverenter pullos direpturus tecta ecclesiæ Beati Cuthberti invadendo conscenderet. Et quia paries lignea ex vetustate annosâ jam interiori medullâ contabuit, ubicunque pedem reptabundus infixit, mox detrito leniori vimine multis in locis parietes conterendo transforavit. Sicut enim insanivit animosis æstibus ita et miserè languidos ex vetustatis sanie parietes multis dissecuit distrahendo foraminibus. Sed inter insani operis negotia, talia secum, ut post modum lamentando fatebatur, blasphemiæ ruminabat eloquia. "Nec vobis Cuthberti tecta erint præsidio nec ipsius ecclesia contra me vobis poterit esse suffragio." Cum igitur manu alterâ usque ad nidi interiora penè irreperet, aliâque destinæ parietis clavum ligneum innitendo corriperet, mox pedibus cum subjectis virgultis avolantibus corruit, et penè omnibus ossuum juncturis confractis et dissilientibus semivivus occubuit. Clavum tamen, quem manu innitendus apprehenderat, nullâ penitus arte donec reatûs sui confessionem fecisset, avellere sive removere prævalebat. Sed, mirum in modum, videres omnium ungues digitorum per lævam palmæ exterioris quasi stimulos præacutos forinsecus prominere, et per mediam pellem simul et carnem perforante aculeo transilire. Manus igitur ita in curvum palmotenùs intorqueri videbatur, palmæque ipsius planities ipsis digitorum ungulis inexplicabili cruciatûs genere transfossa torquebatur. Cum igitur nulla spes remedii superesset, omnisque sollicitudo medicinæ cumulo doloris et languoris accresceret ; salubri tandem edoctus amicorum consilio, ad prænominatam basilicam se deportandum instituit, ibique triduo, quibus potuit lamentis, quibus suppetierat confessionum suspiriis, reverendi Confessoris clementiam imploravit. Tantæ siquidem angustiæ dolor cunctos corporis artus ex digitorum contractione et unguium acumine nervorum atque venarum teneritudinem transforantium invaserat, quod penè sensuum intelligentiam excedebat. Quippe nervorum humorem dolor exhauserat ; venarum virorem livor cruciatûs absumpserat ; coloris varii picturam et frequentiam macies palloris obducendo detriverat ; carnis mollitiem edax

animæ inquietudo induraverat; ossuum soliditatem tremuli timoris anxietas confundendo deterebat. Nocte igitur tertiæ diei jam mediâ instante, cum intempestæ noctis silentio, doloris inquietudine compellente, evigilaret, subito lux serena per orbita ecclesiæ emicuit, et post modico intervallo venerandi decoris Pontifex de altaris fastigio usque ad inferiora processit. Eratque sublongâ facie, inediâ maturus; et conspersus canitie; casulâ togatus aureâ, mitrâ, ut videbatur, redimitus ardenti cristallinâ; vnltus sole rutilante nitidior; stellantibus oculis clementi respectu mansuetior; fragorque gemmarum qui limbo tornatili dextraria manuum perornaverat, ex contactu baculi pastoralis, qui unionum et margaritarum copiosâ multitudine insignitus fuerat, latiùs perstrependo personabat. Miser ille, talia videns, penè contabuit, et tremore timoris dentes stridore concussit, trepidosque artus, quantum subpetebat virtutis, in sese diminuendo retorsit. Pontifex igitur ad ipsum usque progreditur, manûsque contractæ brachium dextrâ complectens voce leniùs moderatâ sic eum affatur. "Ausus temerarii pœnam suscepisti, et Cuthberti, cui exprobrâsti atque pacem violâsti, non iræ vindictam sed tuæ potius stultitiæ merita sustinuisti. Sed quia mihi familiarior est misericordia quàm vindicta, nunc in te virtutis meæ potentiam senties et signum aliquid, quod nota transgressionis tibi sit, omnimodis non ammittes." Talibus allocutum ad altare cum illo conscendit, manumque infirmam ad parietes altaris contactu molliore concussit. O miræ virtutis excellentia! Quando ictu primo manum contractam pariete allisit, digitum indicem à pristinâ contractione resolvit. Cum autem id iterato repetivit, medium æquè digitum sanitati restituit. Dum verò tertiò idem opus pietatis exercuit, digitum medicalem pristinâ sanitate perfectè reparavit. Mox igitur tria vulnera, quæ mediam manûs palmam transfoderant, carne repletâ in ciccatricum planitiem sunt reducta. Digitum etiam auricularem resolvit à vulnere, sed nequâquam liberavit eum à contractionis suæ læsione, Doloris tamen languore omninò caruit, et plagæ lesura sub ipso inferius in palmâ non comparuit: contractio autem semper illius digiti usque in finem vitæ ipsius perduravit. Hoc igitur pro signo suæ temeritatis habuit: in reliquis verò digitis, in quo Beati Pontificis virtutem et gloriam prædicaret probabili satis experimento retinuit. Misericordiam itaque Beati Cuthberti prædicavit, ex indultæ sibi pietatis beneficio; judicii vero severitatem ex digiti semper contractionis importunitate atque supplicio. Patrato tanti signi miraculo, mox venerandus Confessor disparuit; juvenis vero sacerdoti et cunctis comprovincialibus Dei mirabilia declaravit. Exinde locus ille cunctis honorabilior exstitit, et Sancti

Cuthberti gloriam frequentiori miraculo ibidem effulsit. Hæc et alia, quæ in sequenti explanabimus, à sacerdote et aliis viris grandævis illius ecclesiæ parrochianis audivimus, quos de terrâ suâ orationis gratiâ ad sepulcrum Sancti Cuthberti venisse perspeximus. Tam magnificus in terrâ alienâ Sanctus Cuthbertus existit, qui ubique se esse virtutibus admirandis ostendit.

CAP. LXIX.—De Divite quodam cujus os contortum in posterioris colli parte resederat; quomodo pernoctanti in ecclesiâ suâ apparuerit atque pristinæ sanitati subito restituerit.

Verum in territorio ecclesiæ præscriptæ vicino quidam vir præpotens divitiis affluebat, sed, ordinante Deo, in ægritudinem gravissimam incidebat. Nam, sicut omnes vicini ejus noverant, gravi languoris genere subitò corripitur, atque facie contractâ, omni deformitatis turpitudine et horrendo infirmitatis dolore non solum visu sed etiam contactu ab omnibus probabatur. Nempe os ejus in sinistræ auris loco resederat; auris verò altera in sincipite, alia autem in ipso occipite prominebat. Labia etiam turgente sanie putredinis distendebantur; vultus et facies, marcescenti nativi coloris pulcritudine, in rugarum et larvarum similitudinem commutabantur; anelitus insuper cum fœtore horrido ex ejus ore procedebat, qui vix aliquem sibi colloqui seu considere permittebat, Genæ demissæ ab invicem quasi suffocatæ turpiter hyabant; siquando vero verba formare seu emittere nisus fuisset, mentum ad superiora violentiùs contrahens, dentes frendendo horrisonis stridoribus concutiebat. Unde penè nullus hominum illius miseriæ potuit sustinere consortium; sed tam conjunx ejus quàm filii ejus devitavêre alloquium vel accessum. Diebus igitur multis in hujusmodi infirmitatis languoribus evolutis, tandem Beati Cuthberti animo illius irrepsit, et de spe salutis fidem concipiens ad prænominatam ecclesiam se deportari præcepit. Qui diem ipsam cum nocte sequenti, quali potuit cum orationis meditatione, continuans, ferè sub intempestæ noctis silentio Pontificem miræ pulcritudinis vidit per basilicæ illius intima lustrando circumire, et parumper sibi appropiantem talibus verbis deprecatoriis cœpit supplicando prævenire. "Sanctissime Confessor Dei Cuthberte, adesto mihi misero, subveni perituro, et nomini tuo da gloriam, optatæ salutis languenti conferendo medelam. Pluris quidem apud Deum tuæ valent intercessionis suffragia quam mei reatus crimina vel peccatorum contagia. Qui enim nuper juvenis insolentis manum, quoniam tibi complacuit, potuisti contrahere, mihi etiam nunc indigno salutis opem, si volueris, gratuitâ pietate poteris conferre." Cum

itaque instantiùs solito hujusmodi verborum singultibus et precibus insisteret, venerandus sacerdos, solitæ sibi pietatis animo ductus, protinùs ad illum accessit, eumque taliter alloquens dixit. "En! quia Cuthberti contestaris potentiam, virtutis enarrâsti gloriam, iccirco quæ penes Deum tua peccata propediendo non obtinent, gratiæ meæ et clementiæ opera tibi relaxando concedent." Deinde illum manu corripiens ad altare in honore Beati Cuthberti dedicatum perduxit, oreque ipsius super lapidem composito, pristinæ eum sanitati restituit. Admirandam proinde Beati Cuthberti gloriam jam sanus effectus cunctis prædicavit, ipsamque ecclesiam eâtenùs vimine fœnoque contectam à fundamentis evulsit, lapideoque tabulatu compositam decentissimè reparavit. Hæc filius ejusdem viri nobis, testificante sacerdote ejusdem ecclesiæ, retulit; qui et ipse cum parentibus suis ditissimis prædictam ecclesiam multiplicibus terrarum prædiis extulit et ampliando dilatavit.

CAP. LXX.—De Juvene quodam seminece in feretro ad ecclesiam Beati Cuthberti delato; quomodo manu erectum ad altare perduxerit, et sepelire parantibus sanum reddidit.

Senex alius, à pluribus reveritus in regione illâ et honoratus, inter cæteros prominebat ut genere præstantior atque possessionis substantiâ opulentior. Cui unicus filius erat, qui, ætate maturâ, patris in omnibus coadjutor exstiterat. Hic utique erat pro vitæ subsidio, et pro omni futuræ spei solatio. Qui simplici morum urbanitate edoctus, et domesticæ fascesciæ moderatione contentus, more patrio non tam doctè quam providè ad omnes se habuit, et cunctorum sibi gratiam ex suâ benignitatis affluentiâ comparavit. Quique parentibus honoris reverentiam, coetaneis contemperantiam, senioribus verò obedientiam, in cunctis exhibuit; unde et prudentiæ peritiam et morum disciplinam suâ sibi industriâ perquisivit. Et quia pia parentum studia imitari non renuit, Sanctorum Dei memorias piæ fidei cultibus honoravit. Unde quam maximè Beati Cuthberti memoriam, more paterno edoctus, frequenter didicerat, quia ad ipsius præcipuè ecclesiam ut parrochiani ipsius usu consuetissimo convolabant. In proximo etiam eis eadem ecclesia exstitit et celebris sancti Pontificis notitia magis illis innotuit. Siquidem perplura virtutum miracula sanctum dei Confessorem in eâdem ecclesiâ perpetrâsse viderant; atque à patrum præcedentium relatu satis præclariora opera præmiranda antiquis ibi temporibus ipsum operatum fuisse didicerant. Succendit proinde animos illorum mira potentia quam in sancto Christi Confessore

clarere auditu didicerant, et vehementius animando provocavit virtus, quam indesinenter ibi cotidianis pene usibus mirabiliter effulgere perspexerant. Nam et adhuc quosdam videbant superesse in quibus Beati Cuthberti pietas dignata fuerat præclara miraculorum insignia declarâsse. Dum igitur Juvenis ille floridâ pulcritudine succresceret, et piis voluntariè studiis inhæreret, subitâ infirmitate corripitur, et gravi doloris genere acerrimo nimis cruciatu deteritur. Non fortè tamen hic peccavit aut parentes ejus, ut ille tali languoris genere deperiret; sed ut Christi clementia pii Confessoris sui magnalia in illo manifestiùs edoceret. Exinde infirmitatem in ægritudinem conthrahens, et pro morbi sævientis incommodo sub solius mortis impetu decumbens intempestivo, cœpit gelidos artus contrahere, et solas funeris exequias formidolosiùs exspectare. Pellis tota inflectebatur ad rugam; cujus caro interius exesa est per diutini languoris inclementiam. Proinde ossa genarum doloris insania infestabat; facierum pulcritudinem pallor obsederat; et maciem penè incredibilem miseria desæviens procreaverat. Tandem oculus defossus ipsam ferè palpebram occultando ademerat, et signum vicinæ mortis prænuntians nasus sub acutâ piramide prominebat. Nec modicum tempus interfuit et ecce sanguineus sudor de fronte languenti prosiluit; quod videns quisque monstruosum, ut fuerat, esse reputavit. Post hæc mentum à suo cardine decidit, unde et rictus oris turpiori hyatu contabuit. Artusque singuli frigido tremore concuti videbantur, digitique cum manibus tremulis, invito ægrotante, circumquâque sparsim ferebantur. Sermones intercisè et vix audiri poterant, quia et ipsius linguæ instrumentum quædam erugo vermiculosa comederat. Unde vox faucibus loquentis inhæsit ut stridula, et loquela semibarbara et confusè decisa. Demum omnis vox in linguâ vix palpitante adempta conticuit, atque solus vitæ flatus per gutturis fistulas spirabiles anhelitus profligavit. Omnibusque membris in corpore toto exsensibus, ab imo pectoris flatus aliquis pertennis videbatur exsurgere, et jam mortis exitus solummodo properanter perurgere. Exponebatur strato denique cilitio, ut moriturus; et funebria parabantur quibus obvolvi debuit, jam defunctus. Nam flatus nullius omninò spiraculum de ore illius egredi videbatur, sed potius ab omnibus, rebus ab humanis eximi putabatur. Quippe tanti doloris afflictio tunc cor ægrotantis invaserat, quod omnia, quæ in illo fuerant, præsentia mortis sibi subduxerat. Tunc uterque parens cum amicis, incredibili doloris angustiâ preventi, ad solitum sibi Beati Cuthberti patrocinium confluunt, quem Sanctorum Dei in omni periculo fore mitissimum sepiùs probaverunt. Preces cum lacrimis ubertim fluentibus effundunt; genas unguibus dilacerantibus

evellunt; crinesque sibi manibus propriis distrahendo divellunt. Omnis proinde familia querulis vocibus Beati Cuthberti clementiam implorabat, et talia sæpiùs ululando ingeminabat. "Sancte Cuthberte, omnium Sanctorum Dei mitissime et clementissime, nunc nobis tuæ sacræ virtutis experimento ostende quantam tuo nomini devoti in te possimus fidem habere." Pater igitur ferventiori spiritu proloquens, "filium" inquit "meum jam seminecem citiùs in feretro componite, et illum quâm citius mecum ad ecclesiam Beati Domini mei Cuthberti deferte. Credo quidem et confido quia ibi nobis suæ miserationis opem conferet ubi sæpiùs desperatis et miseris suæ pietatis beneficia præbet. Nec nostra peccata, quæ infinita sunt, aspiciet, sed nomini suo dans gloriam, solitæ sibi miserationis viscera ad nos convertet. Atque hunc filium meum unicum, viventem nescio seu mortuum, vel vitæ restituet, seu in illius presentiâ spiritum exhalantem eternis secum perfruiturum gaudiis inseret. In illius igitur præsentiâ moriatur cujus ipsum miseratione suscepimus, vel spiritum exhalantem suscipiat per cujus clementiam presentia et futura bona obtinebimus." Quæ audientes servi ejus vel amici, mox expirantem corripiunt et in ecclesiam Beati Cuthberti depositum ibidem diligentiori custodiâ munierunt. Dum verò, nocte ingruente umbra nocturna diei lampadem sepelisset, pluribusque comitantibus turba tota gemebunda perstreperet, ecce Pontifex venerandus sanctus et clemens Cuthbertus affuit, ex lux nimii spendoris totius ecclesiæ interiora perfudit. In cujus fulgore rutilanti Episcopus feretro appropiavit, et jacentem emortuum dexterâ comprehendit. Quem secum, ac si nunquam prius infirmatum, per areas ecclesiæ, cunctis admirantibus, perduxit; et usque ad altaris monasterii inferiùs pavimentum procedere illum fecit. Pontificem sacrum nemo præter juvenem videre potuit: omnis verò turba circumvigilans quomodo dextera de feretro elevaretur testificabatur et vidit, Personam quidem Episcopi vidisse non poterant, at tamen claritatem fulguris illum circumdedisse videbant. Pontifex verò sic ei dixit. "Fides patris tui te sanum fecit; et Cuthberti Pontificis pietas cujus modo formam contemplaris, et quem semper excoluisti et dilexisti, tibi a modo vitæ longioris spatium indulsit. Tu ergo mihi perpetuo devotus existe, et astantibus et omnibus Cuthberti potentiam venerantibus ipsius virtutis gloriam enarrando edissere." Ipsi enim qui affuerunt lucem tantum et juvenem surgentem et procedentem viderant, faciem verò Pontificis et vocem non pleniùs agnoscere prævalebant. Unde juvenis mox sanitate integrâ reparatus, et ad circumstantes accessit et quæcunque viderat vel audierat eis ex ordine retulit. Beatus itaque Cuthbertus subitò disparuit: juvenis verò unà cum

parentibus et cæteris omnibus totam noctem insompnem in laudibus Beati Cuthberti persolvit. Manè igitur facto, omnes vicini confluebant, et certatim, quasi eum nunquam anteà vidissent, ad ejus colloquium et contuitum in comminùs properabant. Sicut enim angelum Dei omnes eum audientes Beati Cuthberti magnalia videbant, quia nulla omninò pristinæ infirmitatis signa in eo parebant. Eratque vultus ei serenus, plenâ faciei pulcritudine et rubore perfusus. Unde præ nimio quo singuli gestiebant gaudio, omnes stupendo deficiebant in tantæ rei signo et miraculo perpendendo. Sicque factum est ut cum his domum sanus incolumisque procederet, à quibus ad sepulturam jam paulò ante delatus fuisset. Licet igitur hic Beati Petri apostoli in Beato Cuthberto virtutis mirari et collaudare potentiam, qui quondam accesserat ad Thabitam, et dum mortuæ dexteram apprehendit eam vivam flentibus et orantibus assignavit. Nec mirum si Beatus Cuthbertus apostolicis virtutibus effulget, cujus sanctitatis præconium ab eorum comparabili imitatione non dissidet.

CAP. LXXI.—De Viro qui hastam orantis in ecclesiâ Beati Cuthberti furari voluit; qualiter manus ejus hastæ et hasta manui ejus inhæserit, et nec se vel hastam de loco in quo defixi fuerant semovere potuerit.

Pater futuri sæculi, princeps pacis, Beatus Cuthbertus meritò dicitur, eo quod ipsius paternitas in cœlo et in terrâ semper in pacis gloriâ roborata nutritur. Nam sub ipsius patrocinio futura bona in spe percipimus, pacis verò tranquillæ desiderium sub ejus protectionis umbraculo cotidiè reportando captamus. Nam quantæ pacis amator et factor sit, magis operibus ipsius admirandis ostenditur quam verborum officio declaretur. Erat siquidem quodam tempore in quo vir quidam de provinciâ prædictâ per ecclesiam Beati Cuthberti sæpius nominatam transitum faceret, votique proposito desiderio ductus, in eam orandi sive offerendi gratiâ introiret. Qui hastam, quam manu tenuerat, cytra cymiterium firmiùs solo defixerat. Qui dum moram faceret, nichilique de suâ hastâ cogitaret, contigit ut quidam viator transitum illò facere debuisset, hastamque illam sine custode stantem conspiceret. Qui desiderio stimulatus, mox accessit intrepidus, eamque manu corripuit et anxius à solo evellere viribus cœpit. Sed miro modo et incredibili, mox hasta illa ita manum illius tenuit quod nec ipse hastam nec hasta eum demittere potuit. Solotenusque ita cum hastâ hærebat quod nec pedem vel manum movere prævalebat. Mirabaturque de eo

quod sibi acciderat, quia reatus sui temeritatem nullo modo facinus fuisse putabat. Dimittere igitur eam voluit, sed non potuit, quia manui tenentis inhæsit. Procedere igitur eamque secum extrahere et de solo evellere nitebatur, sed de loco penitùs hasta illa semoveri non poterat, quia virtus Beati Cuthberti, cujus custodiæ commendata fuerat, eam fortiori possibilitate in solo defixerat. Sicque fur cum furto suo diriguit, et nec se nec illud tollere potuit. Beati etenim Cuthberti indignatio ita eum pervaserat, quia ejus fortassis pacem et pacis custodiam violaverat. Devotus quidem vir, priùsquam ecclesiam oraturus introierat, terræ hastam defigens, ejus custodiæ curam et protectionis diligentiam Pio Confessori commendaverat; "hujus" inquit "Cuthberte, hastæ custodiam accipe, quousque, te adorato, possim mei depositi commissum recipere." Hæc taliter exorsus dixerat, et quasi multos custodes ibidem adhibuisset, securus jam ecclesiam introibat. Longiori igitur intervallo finito, vir ille, qui hastam suam foris solo defixerat, cum sacerdote et cæteris de ecclesiâ processit, vidensque virum hastæ suæ cohærentem, vehementer obstupuit, et unà cum sacerdote ad eum accessit. Qui hastam suam, jubente sacerdote, de manu sacrilegi sustulit, et Beato Cuthberto gratias referens domum cum gaudio remeavit. Ille vero, qui hæc egerat, pœnitentiâ multâ coram sacerdote et Beato Cuthberto satisfecit: sanusque, et manu à contractione absolutâ, expleto pœnitentiæ suæ competenti tempore, ad propria cum gaudio repedavit. Sicque Beatus Cuthbertus sui devoti depositum custodivit, et nomini suo dans honoris reverentiam, stulto temeritatis suæ et sacrilegii pœnam et reatum ostendit, et pœnitenti miscorditer solitæ pietatis refrigerium indulsit : in altero patenter ostendens, quanti sit timoris locus ipsius habendus, et depositum ipsius custodiæ commissum quàm non sit impudenter contingendum, sed omnibus modis timidè et sapienter reverendum ; in alio verò quàm tutum sit peccantibus ad eum confugium, qui etiam quandoque iræ comminationem intemptat ex peccati vindictâ, et misericordiæ solutionem per pœnæ resolvit ultionem, dum tam sollempniter celebre donat de captivitate remedium. Hic Beatus Cuthbertus talis effectu miraculi Beati æquiparatur meritis Nicholai, qui quondam yconæ suæ commissa à latronibus invadi permisit, sed tamen omnia diripi pertemptata thelonear io suo restituit. Hoc miraculum se vidisse sacerdos unà cum sociis suis retulit, et fideliter ita hæc se habuisse verbis et sacramentis asseruit.

CAP. LXXII.—De dapifero prædicti Sacerdotis, qui passerem infra cymiterium Beati Cuthberti rapuit; qualiter totâ die oberraverit et sacerdote orante sensum receperit.

Ad enarrandam Beati Cuthberti gloriam novitas frequentissima miraculorum dat multorum incrementa et documenta verborum. Nam majora sunt ejus virtutum opera magnifica quàm tenerioris litteraturæ possint enarrare suffragia. Quæ de hiis, quæ sequentur, multò faciliùs perpendentur. Sacerdos etenim prædictus, quodam die sub æstivo calore, dum aliena animalia fruges ecclesiæ consumendo depascere conspexisset, dapiferum suum concitò illuc direxit, quo ea propelleret, atque ea carceralis tipo custodiæ manciparet. Qui per medium cymiterii Beati Cuthberti transitum facturus, dum avidiùs circumspiceret, subitò passerem modicè volatibilem de tecto ecclesiæ vidit per inferiora descendere, et per herbarum amœna virecta, ascellis alternando palpitantibus, volitare. Qui iterum modicum, et paulatim ulteriùs, prodiit, et progressus pusillum iterato subsedit. Erat quidem pullus nuper de nido adultus egrediens, perfectos violatus necdum ex virtutis plenitudine necdum ex naturâ percipiens. Qui statim omnia intermittens, passerisque illius capturam solummodo desiderans, avem mox insequitur, ipsamque apprehendere conabatur. Passer verò tenerè, quantum potuit, aufugit, et jam quandoque fatigatus, quasi pacem quæsiturus, pene usque ad limina ecclesiæ decucurrit: fortassis quidem avicula noverat cujus confugii solatium quæritabat. Unde sub illius alarum protectione confugere voluit sub cujus domatis obumbramine educationis primævæ et vitæ spiraculum sumpsit. Hinc igitur vir, tumoris indignatione robustior, cursuque celerior, ipsum manu comprehendit et quasi cachinnando resultans intulit. "Quid auxilii nunc Cuthbertus tibi contulit, ad cujus opem tua imperitia brutis sensibus convolare disposuit? Nec salutis tuæ curâ ipse non indiget, nec de meis jam manibus te eripere prævalet." Beatus ergò Cuthbertus tanti tumoris audaciam reprimere voluit, et virtutis suæ in eo potentiam taliter exercere delegit. Nam vir ille pullum ipsum manu retinens, et circumferens, de die mediâ pene usque in vesperam per cimiterii plateas lustrando circumivit, sed tamen exitum vel introitum nunquam invenire prævaluit. Ipse verò per agros se circumire credidit, et curam sui gerere et imperium domini sui se perficere existimavit. Sancti siquidem Cuthberti indignatio adeò in illo desævierat, quod quid ageret, quove oberraret, omninò nesciebat. Sacerdos igitur moram servi sui importunè sustinens, et quo devenisset non reminiscens, cœpit foris egredi et quid de eo

factum fuisset anxius conquirendo sciscitari, Qui demum circumspiciens, vidit eum circumquâque, quasi amentem, lustrata cymiterii spatia circumire, et nichil penitus sapientem pergirando aream ambulando ire sæpiùs et redire. Cominusque accedens, "quid" inquit "est, quod in manu tuâ tenes?" Cui vir ille, "Avem" inquit "istam mihi contraxi, sed quid vel quare ita mihi contigit advertere vel scire non potui. Tantum tamen noveram quod omnes sensus humanos plene exueram. Nam ex quo eam in manibus sumpsi, et quod ad Beati Cuthberti pacem confugere de me disposuisset, coargui, multos insaniæ dolores pertuli, sed ubi essem, vel quid agerem, omninò nescivi." Sacerdos mox aviculam de manu sacrilegi prædonis sustulit, et liberè in aera, quo voluit, avolare permisit. Ipsumque manu comprehendens in ecclesiam Beati Cuthberti introduxit, et temerarium scelus et peccati facinus confitentem, quantum potuit, absolvit, et misericordiâ pii Confessoris jamjamque sensus perditos recuperando innovantem Beato Cuthberto grates debitas referre edocuit. Quem flagris coram altari pro pœnitentiâ multavit, sanumque secum domum reduxit. Hæc quinque miracula, quæ ordine continuo inpræcedenti præscripsimus, ab ejusdem loci sacerdote, et sociorum ipsius multitutidine, qui cum eo Dunelmum gratiâ orationis et voti sui persolvendi desiderio advenerant, sicut ab eis testantibus didicimus, ita retulimus. Anno ab incarnatione domini M₀. C₀.LXIIII^to. hæc coram multis audivimus, et ob Beati Cuthberti honorem ad memoriam posteris commendavimus.

CAP. LXXIII.—De clave ecclesiæ Beati Cuthberti in flumine projecto; quomodo pius Confessor sacerdoti apparuerit, et qualiter, juxta ipsius oraculum, in os magni salmonis, sicut prædixerat, inventus fuerit.

Tercii cœli secreta Beatus pater Cuthbertus suâ virtute penetrat; qui non solum exemplo et sermonis officio, sed etiam ipso virtutum admirabili ministerio, se super astra regnare commendat. Nam miraculis et virtutibus cotidiè detegendò manifestat quantâ post mortem in gloriâ super æthera vivat. Clavem enim potentiæ cœlos reserandi, et quibus et quando voluerit obserandi, se habere, et ejus voluntati et imperio subservire, manifestis declarat indiciis. Nempe tenere dinoscitur clavem Daviticæ potestatis, dum emeritis et sibi devotis ostium misericordiæ, dum ei libuerit, aperit; indevotos verò et non sibi bene placitos arcendo repellit, et quam diu voluerit eis scientiæ conversionis et pœnitentiæ satisfactionis intelligentiæ claves abscondit.

Nec mirum cum beati Petri Apostoli sit hæres et vicarius, et nichilominus cœlestis sponsi cubilarius, atque regni cælestis clavicularius. Siquidem quodam tempore temporales ecclesiæ suæ claves ad tempus permisit amitti, eo quod virtutis suæ miracula et potentiæ suæ præconia in hoc voluit magnificentiùs detegi et prædicari. Nam cœlestia virtutum magnalia quandoque exhibere dinoscitur, dum omnis terreni ingenii facultas suppeditare videtur. Quod subsequentis operis historia prodit, quæ intellectualis animi oculos notitiâ spiritualis intelligentiæ aperit. Est equidem villa, quæ Northam dicitur, quæ etiam conterminis Lodoneiæ finibus reperitur. Hæc in extremis Northumbriæ finibus super Thueodam flumen sita esse cernitur; quæ etiam ante Beati Cuthberti tempora in loco prædicto fundata fuisse ex hystoriis traditur. Cui vallata [*in marg.* evulsa] collis quædam immensæ altitudinis et multæ longitudinis adest, quæ Munegedene dicta, in confinio vicinitatis conjuncta adjacet. Ubi quondam mirâ Dei Omnipotentis indignatione, et Beati Cuthberti persecutione et furore, terra subitò et inopinatè os suum, Sancto Cuthberto præcipiente, aperuit, et multa Scottorum milia tunc viventia repentino hyatu absorbuit, et cum Dathan et Abyron ad inferna demersit. Terram etenim Beati Cuthberti, dæmoniaco acti furore, prius invaserant, et ulteriùs eam diripiendo progredi animo diabolico proposuerant. Sed Beati Cuthberti ibi eos, ut diximus, ira compescuit, et viventes ad inferna retrusit. Jam nunc cum propria loci describere intendimus, seriem miraculi, quod prosequi debuimus, interrumpentes et protelando distulimus. Jam verò nunc propositæ rei ordinem prosequamur. Est igitur in villâ prædictâ ecclesia in Beati Cuthberti nominis honore ab antiquo fundata, in quâ, de more nunc satis solito et cognito, pueri quondam vacabant studiis, tum amore scientiæ discendæ provocati, et quandoque timore verberum sæviente magistro coacti. Unde timoris aculeo quidam puerorum terebratus [*in marg.* vel tremefactus], Haldene nomine, cœpit anxius secum et secretiùs, timore coactus puerili, cogitare qualiter hujusmodi plagas et verberum pœnas posset declinando evadere. Tandem igitur animo concepit quod clavem ecclesiæ Beati Cuthberti stultâ temeritate corriperet, et sub celeritate in Thueodam flumen, nullo hominum avertente, projiceret. Unde ad locum infinitæ altitudinis, qui immensæ profunditatis pelagus fore creditur, et ad locum qui Padduwel dicitur, mox accessit, clavemque ecclesiæ mox in ipsius medio profundo projiciendo demersit. Ibique eum abscondit ubi nec curiosus vel officiosus aliquis ad ipsum attingere potuit. Sicque reputavit magistrum se suum delusisse, et cum optatâ libertate posse a modo et ulterius à discendi servitute evadere. Non enim ampliùs clavem invenien-

dam aliquâ arte putabat, ideoque cum nimiâ cordis lætitiâ gratulabundus incedebat. Sacerdos denique, vespertini temporis horâ instante, clavem ecclesiæ cœpit à puero requirere; ille verò quo illum amiserit dixit se omninò nescire. Stupebat igitur sacerdos, anxiusque quærebat quid ageret, cum compellente plebe introire ecclesiam vellet et non posset. Hinc verò seram hostio superpositam effringere eum metus propelleret, quia antiqui et olim invisi operis fuit. Hinc autem quod ferri et æris opus penè insecabile et inforabile præ magnâ multitudine ponderis utriusque metalli fortitudinis durioris apparuit. Cessit igitur sacerdos aliquandiu ab officio, et ecclesia ipsa divino caruit ministerio. Nocte igitur sequenti Beatus Cuthbertus sacerdoti in visu astitit, et quare ecclesia sua divino caruerit ministerii officio, vehementiùs et acriùs eum increpavit. Sacerdos igitur mox cœpit amissionem clavis ecclesiæ prætendere, et quo eam quæreret, se fatebatur omninò nescire. Cui Beatus Cuthbertus, "crastino," inquit, "matutinus diluculo ad piscatores in Thueodam ad Padduwel accede, et primum retis tractum ab eis, quo poteris pretio, eme." Ille verò manè surrexit, et ad piscatores jàm tensis retibus veniens, tandem, juxta quod petiit, primum tractum piscium statuto pretio ab eis impetravit. Statutumque inter eos fuerat, ut quemcunque capturæ primæ piscium sacerdos eligeret, ipsum pro Beati Cuthberti amore, in quoscunque usus vellet, haberet. Primo igitur tractûs sui conamine, dum retia traherent, salmo unus miræ magnitudinis apparuit, qui oris hyatu patulo et rictu faucium nimio, in suos extractores quasi in stupendo desæviens, nec celari potuit vel abscondi. Venter etiam crassiori adipe latiùs distendebatur, et tumore grossioris laterum uberiùs undique diffluendo protendebatur. Unde majoris spei fiduciâ presbyter animatus, et dictorum Beati Cuthberti recordatus, curiositate solliciori intuens, de inferiore piscis fauce clavem vidit ex circulo sui superiore pendere et miro modo nec decidere potuit nec auferri, nisi manu tollente, prævaluit. Tandem igitur cum festinatione clavem illam eripuit, et de fauce inferiori hærentem cum mirandâ delectatione exsolvit. Ita tamen fauci inferiùs piscis fortiter hærebat quod avelli tamen et extrahi etiam non occiso salmone potuerat. Sacerdos igitur piscem secum domum detulit, et ad usus quos voluit sibi reposuit. Nec cordis gaudium potuit verbis exprimere vel vocis attestationibus declarare. Mox igitur omnes vicinos convocans, et mirabilia Beati Cuthberti eis ex ordine prædicans, omnium animos in laudem Dei et honorem Sancti Cuthberti sustulit, et cum non modicâ plebis turbâ ad ecclesiam gratulabundus accessit. Qui hostium ecclesiæ subinde nil moratus aperuit, et laudes dulcimodas in Beati honore Cuthberti sollempni vocis officio decantando per-

solvit. Clavis etiam ipsa usque hodiè in eâdem ecclesiâ magni honoris habetur, et passim usitatâ consuetudine à multis sæpiùs deosculatur, et piis manibus quàm frequentiùs excolitur et attrectatur. Nec unquam post prædictum miraculum oblivisci in aliquo loco potuit, abscondive etiam vel amitti, ne Beati Cuthberti honoris gloria videretur in aliquo diminuta cassari. Unde quod in Apocalypsi legitur, hìc ipsâ miraculi attestatione comperitur, quia Angelus qui clavem abyssi in manu habitam tenuit, sanctus esse Cuthbertus ostenditur: cujus clavis ecclesiæ virtute in ore salmonis eo jubente absumitur, eo ordinante et innuente de ventre piscis extrahitur. Et typo Jonæ prophetæ in ventre ceti tribus noctibus atque diebus absconditur, ut cum filio hominis in corde terræ triduo reservatus ad homines educeretur. Sicque die tercio cete Jonam illæsum in aridam evomuit, et salmon magnus clavem ecclesiæ Beati Cuthberti, quam in occulto absorbuit, in manifesto tanti expleto temporis spacio palam exsolvit.

CAP. LXXIV.—De Helisend camerariâ Reginæ Scottorum: quomodo Ecclesiam Beati Cuthberti introire præsumpserit, et quali pœnâ multata sit, et quàm celeriter lacissa de ecclesiâ suâ projici a Beato Cuthberto jussa sit.

Æternæ pietatis succendi debemus desiderio, ut cum Christo æternitatis possimus communicare convivio. Reddere igitur Deo vota nostri desiderii debemus et possumus, pro honore et gloriâ Beati Cuthberti. Vota laudis ei debemus exsolvere, quia filiorum est gloria paternæ virtutis gratiam prædicando extollere. Gloria nostra est cum nova et inaudita virtutum opera de Beato Cuthberto cotidiè innovari conspicimus, quia de paternæ pietatis ipsius patrocinio tam præsentis vitæ subsidia quàm futuræ felicitatis præmia sempiterna præstolando confidimus. Unde filii ipsius reputamur in semine fidei; ut heredes illius simus in virtutis administratione participando pro ipsius meritis regno præmii sempiterni. Virtutis igitur illius gloriam et frequentem miraculorum ejus potentiam memoriæ commendemus sermonis officio, et posteris tradamus pro commonitionis exemplo. Quoddam quidem præclaræ virtutis opus modernis temporibus contigit, quod fœminarum introitum in ecclesiam Beati Cuthberti miri obstaculo terroris offendit. Unde non tantum erit legentibus pro miraculo, quàm timentibus Deum fœminis pro commonitionis exemplo. Rege quidem David Scottorum uxorem comitis Simundi senioris, Mahald, in conjugium

ducente,[1] de australibus Angliæ finibus remeando per Dunelmum transit; ibique pernoctando perhendinans, requievit. Contigit ergò prædictam Mahald, quæ nominis magnitudine jam sibi nomen asciverat reginæ, die sequenti ad ecclesiam procedere, et usque ad limites mulieribus præfixos in cimiterii finibus devenire. Quæ multis mox referentibus didicit se non ulteriùs progredi licere, eo quod fœminis in ecclesiam Beati Cuthberti nullo tenore liceret introire. Nam id consuetudinis diu fuisse didicit, neminemque impune evasisse qui hujusmodi statuta scienter prætergredi voluerit, vel violenter excedere præsumpserit, non semel à quam multis audivit. Intererat verò quædam, ipsius reginæ futuræ cameraria, Helisend vocabulo dicta, quæ coram cunctis constanter se experiri velle intulit utrùm ita rei exitus se habere potuerit. "Nam experimento" inquid "volo comperire, si hoc fallaciæ figmentum credi debeat alicujus vindictæ vel potentiæ fuisse. Virgo etenim à matris utero usque in præsenti exstiti, et nunquam corpus meum aut carnem alicujus pollutionis contagione coinquinariâ contaminavi. Unde novi quia Beatus Cuthbertus indignationis suæ furore in meæ virginitatis innocentiam non desæviet, nec consimili peccatricibus pœnâ meæ puritatis castimoniam conterens in persequendo affliget." O stulta de castitatis puritate præsumptio, et quam cæca semper ambitionis insatiatæ excæcatio! Nam quoscunque jactantiæ aura vel favoris decipientis adulatoriè sævitia semel irretiendo compedierit, nunquam demoliendo impetere desinit, quousque omnem penitùs virtutis radicem inanis gloriæ fumo excæcando præcipitaverit. Fœmina igitur prædicta, operis texturæ scientiâ purpurariâ nobilis exstiterat, et aurifrixoriâ artificiosæ compositionis peroptimâ super omnes Angliæ mulieres tunc temporis principaliter enituerat. Nec mora: stultæ temeritatis audacia, quod verbis contestabatur, operibus exequitur; et in ecclesiam Beati Cuthberti ingrediendo progreditur, et usque in angulum exterioris deveniens, ibidem residendo substitit, timorisque anxietate correpta, ulteriùs procedere ullo modo non potuit vel præsumpsit. Erat verò cappâ nigrâ exteriùs cooperta, capitio faciei superficiem operiente, et omnia interiùs cooperta celante. Nullo quidem modo se posse deprehendi credidit, et nunquam penitùs à monachis vel à cæteris aliis se dinosci potuisse putavit. Ibi ergò substitit et illud scripturæ

[1] David King of Scotland, who died in 1153, married Maud, daughter and co-heir of Waltheof, Earl of Huntingdon, and widow of Simon St Liz., who also had been Earl of Huntingdon in right of his wife. The Bride and Bridegroom were at Durham on their way to Scotland, when the miracle recorded in this chapter is reported to have taken place.

testimonium opere didicit quod propheta de consimilibus ait; "Lacum aperuit et effodit eum, et incidit in foveam quam fecit;" lacum præsumptionis aperuit et effodit, dum inanis gloriæ cupidine et favore jactantiæ laquei descipulâ se involvit; foveam ergò incidit dum laquei proprii scandali se involvit. Beatus interim Cuthbertus ad Bernardum, tunc ecclesiæ sacristam in monasterio scribentem interiora septa scribentem [*ita*] accessit, et talibus allocutum vocibus acriùs arguendo corripuit. "Vade" inquiens "quàm citiùs, et lacissam illam, quæ ecclesiæ meæ limina progrediendo fœdavit, sub festinatione projiciendo expelle; fœtoris enim ejus spurcitia per orbita ecclesiæ meæ progreditur, fumoque pedoris illius aula meæ quietis lesa coinquinatur. Nec quietis requiem in loco pacis meæ habere hic valeo quamdiu lacissæ ipsius immunditiæ odorem sentio. Unde quàm maturiùs eam quærendo progredere, lacissamque illam, omnis immunditiæ contagione fœtentem, de ecclesiæ meæ abjiciendo finibus expelle. Non enim ipsius præsumptionis insidiæ temerariæ latere me poterant, quæ mox ad sui introitum cuncta ecclesiæ meæ interioris aera fœtoris suæ nubibus circumquâque consperserat." Mox ille pavidus et furibundus per interiora ecclesiæ discurrendo circuit, omnium locorum secretiora explorando evolvit, januas dissolvendo aperit, per angulorum latebras et opaca locorum quæritando desævit. Demum verò circumquærendo respiciens, per exteriora ecclesiæ spacia cappâ virili indutam conspicit, et cum furore nimio progrediens, acrioribus clamoris vocibus eam corripuit, et inarguendo gravibus contumeliarum convitiis flagellavit. "Pro dolor" inquiens "tune es illa lacissa pedoris, canicula spurcitiæ putredinis, nubes iniquæ bajulationis, caligo fuliginis, umbra fœtoris, descipula iniquitatis, laqueus fœditatis, cloaca corruptionis? Num quid tu furiosa Dei sanctuarium præsumendo prophanâsti, loca sancta et nitida polluisti, Beatum Cuthbertum, Dei contemplatione soporatum, ininquietando suscitasti, cælestibus impeditum negotiis fatigando incursare præsumpsisti? Verè tu es, quæ sacris ipsius naribus fœtoris putredinem ingessisti, et hanc beatitudinis aulam spurciciæ immunditiis inquinâsti." Manuque eam corripiens, de ecclesiâ projiciendo extraxit; et gravibus verborum lacessitam injuriis extra fores ecclesiæ eam producendo seclusit. Illa verò multo tremore confusa, et timoris magnitudine quasi expiratura animæ flatum emortua, diutiùs in exstasi stuporis et præ anxiæ insaniâ mentis quasi semianimis, quid ageret, nescivit, vel quo diverteret omninò dubitans ignoravit. Tandem verò, sanioris consilii animum concipiens, ad Elvestoue concita processit, et Sanctimonialis effecta, honestâ conversatione vitam composuit. Qui locus juxta Bedeford positus est, et in ejus confinio situs est.

Illa verò semper Beati Cuthberti memoriam animo prætulit, et sine intermissione ipsius timoris indignationem pertimuit. Omni quidem momento tremoris inconstantiâ et mentis hæsitatione contabuit, eo quod Beati Cuthberti iræ furorem expavit. Timuit quidem more indesinenti, ne aliquotiens insaniæ dementiam incurreret, et sensibiles animæ motus, sicut emerita fuerat, omninò amittendo exueret. Nunquam enim putavit se Sancto Cuthberto posse satis facere, vel ipsius indignationis experientiam quolibet modo subfugiendo evadere. Beatus tamen Cuthbertus pietatis dulcedine ductus, pœnitentem in parcendo sustinuit, et piâ longanimitatis patientiâ illius tranquillitatis offensas indulgendo piavit. Ex his igitur perpendere poterimus quam districtæ animadversionis in transgressores ipsum credere debeamus; atque quantæ munditiæ sit amator, qui etiam sexûs fœminei tam rigidus exstiterit persecutor. Non tamen sexum illum detestando persequitur, sed occasionis delinquendi materiam amputando elidere conatur.

CAP. LXXV.—De caballo cujusdam Militis Harpini per biduum in mare dimerso; quomodo Beatus Cuthbertus eum sanum de medio maris eduxerit, et ad lapidem marmoreum, quem de Româ tulerat, et in harenâ defixerat, cunctis stupentibus pervenerit.

Radix Jesse, quæ in medio populorum oritur, signum est justiciæ Christi, cujus clementiâ terra cælumque pacificatur. Radix est de quo exsurgit virtutis inicium; in medie populorum sistitur, et sub cujus umbraculo protectionis omne bonum inchoationis innitur. Signum verò justiciæ intelligitur, eo quod omnis sanctimoniæ justificatio ipsius pietatis signaculo sigillatur. Cujus imitationis formâ effulsisse Beatus Cuthbertus merito creditur, cujus dulcedinis suavitas omni pietatis affluentiâ redundare videtur. Nam omnibus sibi devotis ex compassione consulit, et petentibus cunctis ex consolationis medicamine occurrit. Quæ omnia meliùs miraculorum operibus comperire poterimus quam verborum infulis prosequendo, lituris et non litteris describere valeamus. De quorum effectu operum illud præmirabile creditur quod nunc subsequenti tenore subicitur. Rogerius[1], prior Dunelmensis, vir eximiæ honestatis et operis, circa Beati Cuthberti gloriam multâ devotione excreverat; unde et pavimentum ipsius ecclesiæ strato marmore componere disponebat. Quia enim ulterioris patriæ regionis transmarinæ pere-

[1] Prior of Durham from 1137 to 1149.

grinas ecclesias talis audierat venustate operis effulgere, decrevit, ob Beati Cuthberti gloriam, ipsius ecclesiam tali compositionis scemate reficiendo perornare. Unde singulos devotorum, peregrinas regionum fines religiosâ institutione adeuntium, conveniendo consuluit, atque marmorea lapidum frusta sibi in hoc opus comportare monendo rogavit. Contigit igitur Harpin, militem de Thorlaue,[1] Beati Petri velle limina orationis gratiâ invisere, et jam in accinctu [*in marg.* vel procinctu] itineris expeditum, ab ipso Priore venerabili itinerandi licentiam expetisse. Qui solitum pietatis studium oblivioni non tradidit, sed viro prædicto hujusmodi sollicitudinis operam opusque in Beati Cuthberti nominis honore injunxit. Romam itaque usque, dispositi itineris opus cum omni prosperitate conficiens, lapidem marmoreum, mediæ quantitatis sed preciosi qualitate generis conspicuum, assumpsit, eumque Beato Cuthberto sicut in mandatis acceperat, deferendum instituit. Et licet alterius bajuli ministerio in hujus deferendi officio posset se ipsum expeditiorem reddere, maluit tamen in labore sudoris proprio, quam alienæ servitutis mancipio, sibi Beati Cuthberti misericordiam familiaritate domesticâ comparando adquirere. Unde semper ipsemet prædicti onus lapidis in equitando detulit, et in sinus sui gremio ulnis sustinentibus [*in marg.* vel sustentantibus] conportavit. Erat siquidem Miles fortissimus, staturâ procerus, duelli sagacitate peritus, vir bellicosus opere, strenuus omnis prudentiæ æquanimitate. Sed nulli ministrorum illum omninò committere voluit, quia totius mercedis præmium, sicut sæpius asseruit, à Beato Cuthberto sibi retinere disposuit. Cum ergò in redeundo mare transire disposuit, navis interiora cum equo et sociis subiit, et quam longiùs per æquoris alta cum alacritate processit. Subito itaque mare sævis turbinibus quatitur, sævientibus undisonis fluctibus æquor agitatur. Videres fulmina crebra discurrere, ventorum flabra debachando insurgere, vela et remigia flatu insultanti dissilire. Navem verò quandoque delabi usque maris ad infima, nonnunquam lateraliter inclinari ad æquora. Unde insuper multotiens navis alveo insidentes insiliebant, omnisque spei subsidium vel ereptionis remedium omninò amiserant. Tunc, nauclero jubente, metuque mortis compellente, equos et cibaria certatim cœperunt eicere, ut navis oneribus expositis liberius potuisset leniori gubernaculo procedendo excurrere. Equum etiam Militis, de quo diximus, de navis sedibus exturbaverant, et in maris medio proiciendo demerserant. Dei tamen misericordiâ fulti, post sæva fatigationum dispendia, quandoque optatum portum

[1] The Harpins were owners of Thornley at this period.

subeunt, et post multa pericula mortis metum excutiendo deponunt. Miles ergò, aliis progredientibus et suppellectilis variæ onera exportantibus, licet equum amiserit, lapidem tamen, qui in fundo navis eatenùs decubuerat, secum sustulit; et ad ripæ hostium suprà portus tutiùs fundamentum in terrâ exposuit. Qui anxius suspirando ingemiscens, altosque cordis anfractus vocibus exponens, cœpit de equi sui amissione mœstus animo perturbari, et de tanti lapidis onere fatigatus anxius secum conqueri. "Eia" inquiens "Cuthberte, hæccine talia sunt tui subdii adjumenta, ut dum tibi devoti ministerii impenduntur officia tamen tibi obsequentibus rependas injuriarum et dampni detrimenta. Ecce enim equum meum, tui·lapidis exportatorem onerarium, jam mari deglutiente suffocâsti; et in te solo protectore confidentem de equite peditem reddidisti. Hæc mihi faciat Deus, et his ingruentibus malis adiciat, si lapidem tuum ulterius tulerim, nisi equum, quem demersisti, mihi restitutum receperim. Non enim valeo per tot longinquas terrarum intercapedines pedes incedere, et tanti lapidis molem meis humeris deferendo sustinere." Et talia sæpius replicando contexens, ad harenas cum lapide super ripam in sabulis littoreis processit, ipsumque cum nimii furoris indignatione ibidem talia dicendo defixit. "Certè hic tuus lapis, Cuthberte, perpetuo permanebit, nisi equum meum, tua mihi potentia restituerit. Quatenùs sicut æquoris insania equum meum, te consentiente, devorando absorbuit, sic ipsius undâ insurgente tui honoris lapidem deglutiendo absumere possit. Nam hoc, te duce, rabies tempestatis et dementia maris præsumendo effecit; lapidem verò sub æquoreis attrahendo undis non tantum natura occultando celabit, quin immo usus marinæ effusionis, more assueti operis, omnibus ignotum et invisibile penitùs exhibebit. Atque ita mari vindice [*in marg.* vindicante] lapidem tuum devorando absorbebit, quod paupertatis meæ caballum, te consentiente, demersit." Astantes igitur, qui talia audierant, eum insaniendo talibus verbis secum colluctare credebant. Unde in eum stomachantes, barbaris chachinnorum rictibus illius insaniæ imperitiam infamabant, et insultanti verborum contumeliâ, eique conviciando, taliter improperabant. "Num Cuthbertus tuus de maris medio equum tibi restituet, et binâ jam nocte integrâ cum die elapso, ipsum tibi resuscitando reducet? Quæ est hæc ejus potentia, ut morti vires ingerat, et jam diu emortuum vitæ spiraculo redivivum de morte redire præcipiat? Nunquam Sanctis Dei tantisper jumentorum fuisse sollicitudo creditur, ut aliquando de mortis faucibus quispiam caballorum ipsorum miraculis eriperetur. Spiritus quidem jumentorum simul cum flatûs sui spiraculo deficiendo deperit, et post finis exitum non subsistit. Unde nec Cuth-

bertus tuus spiritum jumenti revocare poterit, nisi fortè, quod omninò discredimus, Deus sit, ut vitæ flatum creando reformare potuerit. Sed hæc credere mentis propriè est insanientis et furiosæ, unde et te comprobamus mentis sanæ sobrietatem funditùs amisisse, cum evidenter noverimus hujusmodi nec Sanctorum curæ suppetere, nec subserviendo commilitare potentiæ. Desiste igitur in sanctum Dei Confessorem garriendo insanire, et furentibus infremendo vocibus insultabundus desipere." Cum diutius his et consimilibus illius sævitiam infrænando cohibere intenderent, et à pristinis querimoniarum lamentis eum omninò revocare non possent, ecce à longè, quasi in maris medio, ut videri credebatur, capud corvinum aspiciunt, atque comminùs intendentes, eum paulatim littoribus appropriare coniciunt. Denique dum acriùs conspiciunt, quasi equinæ speciem formæ advenientem invisunt, et celeriùs festinantem Harpini equum fôre deprehendunt. Qui natabundus usque ad lapidem sancti Cuthberti pervenit, nec longiùs progrediens udentes artus excutiendo exsiccare sategit. Harpinus mox de medio turbarum, Sanctum sæpiùs invocando Cuthbertum, prosiluit, et subselliorum stramentis confrigendo desiccatum, ministro custodiendum delegavit. Ipse verò lapidem marmoreum in ulnis amplectando bajulabat, et omnibus Sancti Cuthberti detegendo magnalia propalabat. "Ecce" dicens "Beate Cuthberte, jam nunc tuis, et amodo usque in sempiternum, paratus sum obtemperare obsequiis; nec unquam ulteriùs credam quod aliquis Sanctorum tibi in signorum miraculis possit esse consimilis. Certe hæc Dei et tui præcipuè sunt magnalia, quæ in undis æquoris binis diebus et noctibus illæsa reparando restituis jumenta." Turba verò infinitæ multitudinis, quæ frequens astiterat, Beati Cuthberti gloriam quàm magnidicis vocibus singulariter efferebat. Per ripas enim catervatim turbæ discurrendo circumibant, et substantiarum expositarum prædia quærendo diffluebant. Harpinus post omnia Dunelmum rediit, et lapidem suum Beato Cuthberto cum mirâ devotionis oblatione consignavit. Unde usque fratres ecclesiæ colores suos in prædicto lapide conterendo diminuunt; et ob Beati Cuthberti honoris gloriam cariorem habendo quàm multis ostendunt. Nec minoris potentiæ miraculum exstitit jumentum in maris medio per tempus bidui illæsum custodire, quam Beatum Paulum nocte et die in profundo maris viventem conservare. Et eo videtur majoris esse prodigii quo spiritus hominis majoris virtutis excellentiæ et dignitatis fore creditur quam jumenti.

CAP. LXXVI.—Quomodo Beatus Cuthbertus cuidam laico ydiotæ psalmos et orationes edocuerit sine omni eruditore sub unius momenti celeritate.

Regis æterni miles emeritus Beatus Cuthbertus dinoscitur exstitisse, quia gloriâ et honore ipsum à Deo in cælis coronatum credimus in regnis cælestibus effulgere. Sed quia, Salomone docente, gloria patris est sapientia filii, debemus Deum semper in Beati Cuthberti gloriâ extollere, et sapientiæ bonitatem et disciplinam et scientiam ab ipso instanter desiderii ardore constanter expetere: sapientiam ut providè agamus; bonitatem ut amoris alterni dulcedinem habeamus; disciplinam quo morum modestiam componamus; scientiam ut alios piis bonorum actuum gressibus et studiis informemus. Si verò in his inediæ indigentiam sustinuerimus, sicut à patre filii donum sapientiæ expetamus. Dator enim sapientiæ pater noster Cuthbertus est, licet non illius, quæ unà eum Patre consubstantialis et coeternæ gloriæ est Sapientiæ tamen intelligibilis est distributor cujus assecutione omnis ipsius discipulus fit virtutum disciplinæ executor. Nam multos novimus à Beato Cuthberto donum scientiæ expetisse, et uberioris quam expetierant dono gratiæ inundâsse. De quorum numero Beda Doctor magnificus exstitit, qui linguæ impeditioris impedimento ipsius meritis absolvi meruit. Cujusmodi genus miraculi etiam nostris temporibus contigit largifluâ gratiâ Beati Cuthberti. Quod licet non fuerit in linguæ impeditioris absolutione, in eo tamen contigit quod majoris est gratiæ, dono videlicet scientiæ et intelligentiæ. Tempore siquidem Guillelmi nuper Dunelmensis Episcopi,[1] quidam Rodbertus Miles, de Sancto Martino agnomine, religionis ductus amore Dunelmensem ecclesiam subiit, et monachici ordinis habitum ibidem assumpsit. Qui quanto divitiis priùs in seculo præpotens et facetus exstiterat, tanto jam in monasterio positus minùs sapiens et rudis circa mores ecclesiasticos apparebat. Nempe sæcularis peritiæ fascetia religiosæ conversationis dissolutio esse dinoscitur et intemperantia. Non enim conveniunt continentiæ parcitas et affluentiæ frugalitas, quia illa famis inediâ pascitur, ista verò dapsilitatis hylari superfluitate gloriatur. Erat igitur quanto magis edoctus sæculi eruditione et scientiâ, tanto amplius edocendus in regulæ monasticæ formâ et disciplinâ. Et enim èo graviùs nova documenta suscipiendo addiscere vel retinere potuerat, quo familiariùs et peculiariùs veterandis consuetudinibus diutiùs inhærendo adoleverat. Siquidem septem

[1] William de St. Barbara, 1143—1154.

psalmos pœnitentiales cum dominicâ oratione et simbolo ei discendos delegaverant, quibus ipsius meritis studium oportere exerceri ipsius provisores instituerant. Quos ille libentiùs amplexatus, diù frequenterque hujusmodi adhibuit animum tam studiis devotis quam operationum executionibus. Sed Dei nutu, quo ferventiùs animo his intendere studendo sategit, eo minùs aliquid retinere prævaluit. Quicquid enim die præcedenti didicerat, diluculo consurgens, nichil inde penitùs retinebat. At magistri sui eum sæpiùs arguendo increpaverant, et eum id negligentiori curâ agere discredebant. Ille verò paulisper ruboris verecundiâ suffusus, et cordis augustiâ spiritu anxiatus, hinc sibi fidem non adhiberi graviter pertulit, hinc autem tempus suum in supervacuum expendi non mediocriter indoluit. Unde diutiùs secum cogitans, atque retractans, quam districtius cœpit animo volvere ubi posset alicujus subsidii solatium invenire. De beato viro Cuthberto sæpiùs audita recolens, et de Venerabilis Bedæ sacerdotis doctrinâ magisterioque secum multa revolvens, cœpit à fratribus ipsis, tamen causam non advertentibus, diligentius inquirere, ubi Beatus Cuthbertus, videlicet, in quâ thecâ vel feretro ipse vel Venerabilis Beda specialiter haberent pausando quiescere. Erat enim rudis stupensque in omnibus; didicit tamen et retinuit, quibus in sepulcrorum sedem quietis haberent habitationibus. Quâdam igitur die, regulari diluculo consurgens et in libello prædicto præteritæ diei lectionem redditurus memoriter respiciens, nichil penitùs de toto, quod pridiè didicerat, advertere sive recolere prævalebat. Barbarismum enim totum insonuit, quicquid non intelligens sermone deviante recolendo revolvit. Unde furibundus effectus, statim sub festinatione consurgit, et concurrens cum multâ indignatione libellum suum sub Beato Cuthberto projecit. "Tune Cuthberte," inquiens, "ideo me de seculo advocâsti, quia derisum et subsannationem in ecelesiâ tuâ de me facere voluisti? Ecce jam librum tuum recipe, quia quo amplius illius lectioni meditandus cupio insistere, eo minùs de ipsius disciplinâ possum recogitando retinere. Nunquam enim eum ulteriùs recipiam, nec illius studio adhibebo operam, ne me ipsum ulterius jam confundam. Scio quidem et benè intelligo quod tu, Cuthberte, cum Bedâ tuo, scientiæ intelligentiam mihi subtrahis, quam aliis etiam non rogatus impertiendo largiris. Nunc ergò in me solo aut tibi facultas non suppetit nec voluntas. Ideo per Deum contestor et tibi juro, quia jam ampliùs nec tuæ sanctitati vel potestati fidem aliquatenùs adhibebo." Et multa alia diutiùs proloquens cum maximâ indignationis insaniâ recurrendo abscessit, librumque ibi pedibus conculcandum dereliquit. Diutiùs igitur in claustro residens, secumque transacta revolvens, hærebat animo quid

faceret, vel quid, à magistro de libro requisitus, respondere potuisset. "Et certè" inquit secum "si monachi isti librum ibi reperire poterint me insanire putabunt, et acriùs subsannando increpabunt. Concitusque consurgens ad sepulcrum Beati Cuthberti processit, et ad libellum oculo indignanti respiciens, ait, "Sancte Cuthberte, jam nunc experiar quæ sit in me tuæ compassionis miseratio, vel quæ desolationi meæ de tuâ pietate adhibenda consolatio. Certè si in hâc importunitatis molestiâ tui auxilii misericordiam non recepero, librum tuum ignibus tradendo conflagrabo. Et, tu Beda, qui multis scientiam veritatis relevando manifestas, rogo ut familiaris tuæ doctrinæ clementia apud Beatum Cuthbertum mihi succurras." Et librum recipiens, et ne videretur à ceteris, sub vestimentis in occulto operiens, in claustrum residendo libellum aperuit, et revolvendo quàm sæpius folia legere cœpit. Mirum in modum, quæ ante nunquam noverat, ac si ea didicisset, jam sine impedimenti offendiculo legebat, et jam omne notum illi fuerat, quicquid liber ille scriptum continebat. Stupebat ipse cum legeret, cum priùs omnia illa penitùs non audisset. Eratque ei in legendo mira et prompta facultas, et tanta excurrendi libri sui facilitas quanta et priùs fuerat in recolendo difficultas. Talia sunt Beati donorum Cuthberti magnalia, ut insipientes sale sapientiæ condiant, indoctos disciplinæ intelligientiâ imbuant, rudes et imperitos urbanitatis moderantiâ et peritiæ facundiâ disertos efficiant. Vir itaque ille tantâ devotionis gratiâ circa beatum Cuthbertum excreverat quod libellum suum vix à se separari permittebat. Et ymaginem Beati Cuthberti in primi folii margine depingi fecerat, quam crebrò et sæpiùs deosculari solitus erat. Hoc miraculi gestum non tantum ab eo frequentiùs audivimus, immo ita fuisse certo veritatis experimento comprobavimus.

CAP. LXXVII.—Quomodo vir prædictus Beato Cuthberto ad sepulcrum illius pro nummismate supplicaverit, et ad opus pauperis, quod voluit, subito, cum ibi priùs non fuerit, impetraverit.

Æterni Regis filium Beatum cognoscimus esse Cuthbertum, cui sompnum æternæ quietis à Domino jam conceditur, et cujus sortis funiculus cotidiè et semper in Domino dilatatus innovatur. Hæreditas Domini vitæ æternæ felicitas est, funiculus sortis beatudinis, et remunerationis capabilis intelligentia est; hic cotidiè dilatatus protenditur, et dilatatus non mutatur sed innovatur. Innovatur dum excrescit, non mutatur dum nunquam deficiendo inveterascit. Dilatatur dum cotidiè aliquid novi

superadicitur ad ipsius honoris gloriam; innovatur dum recenti virtutis opere ipsius dignatio recurrit ad memoriæ nostræ notitiam. Merces filii est hereditaria possessio cælorum regni æterni; fructus ventris est conscientiæ bonæ fiducia, quæ provecta progreditur de opere pietatis. Nam quod teste conscientiâ agitur, quasi sub ventris umbraculi tegmine operitur. Somp-num quietis Beati Cuthberti multimodo decoratur et ostenditur opere virtutis. Opus virtutum esse credimus continua miraculorum beneficia, quæ, eo operante, fieri vidimus. Et eo amplius admirandum, quod in simplicitate petentibus beneficii ipsius munus semper præsto est et continuum. Quod ex subiciendo miraculo declarabitur, sicut in subsequentibus exponetur. Rodbertus iste, de quo superiùs diximus, multæ devotionis dulcedine Beatum semper Cuthbertum excoluisse cognovimus. Unde quam frequentiùs ad Beati Cuthberti sepulcrum solebat accedere, et quam diutiùs immorando preces continuas protelare. Ardor enim amoris enutriendo usum pepererat consuetudinis. Sæpius tamen solus ad soliti studii opus volebat accedere; ne fortè inopportunus quispiam ipsius devotionis gratiam posset aliquatenùs offendendo impedire. Quâdam igitur die, dum de consueto sibi progreditur, à paupere quodam inscio esse secretarius putabatur. Unde ad orantem mox accessit, et, pro Beati Cuthberti amore, alicujus beneficii alimoniam ab eo expetivit. Ille nomen Cuthberti, fructum videlicet sui desiderii, non mediocriter sustinuit, eo quod quo egentem refoveret omninò non habuit. At ille exæstuabat animo, et pio mentis ardebat desiderio. Sepulcrum ergo Beati Cuthberti perlustrans sedulo, et pannos de sepulcro pendentes excutiens et removens, et lapidem in quo jacet sæpiùs circumiens, nichil penitus invenire prævaluit. Per pavimentum ergò quærendo circumivit; sed aliquid invenire non potuit, ubi omnino nichil fuit. Unde miserum jussit abscedere, eo quod nichil haberet, quod ei poterat impertire. Miser ergò iteratò accessit, et iterum preces præmissas cum omni supplicationis reverentiâ repetivit. Ille itaque secundò iterum accessit; et sedulò perquirendo nihil uspiam adinvenit. Iterum igitur pauperem præcepit abire, eo quod nil circa Beati Cuthberti sepulcrum potuerit invenire. Nec diu moratus, pauper terciò eum aggreditur; et gravibus lamentis de ejus duriciâ et de miseriâ suâ conqueritur. At ille diutiùs non sustinens cum patientiâ, Beatum Cuthbertum cum mirâ precum exoravit instantiâ. "Sancte," inquiens "Cuthberte, non mihi sed tibi soli da honoris reverentiam, et huic pauperi celerrimè confer alimoniam. Tu enim orphanorum pater es et penus miserorum, et inopi das solatium. pauperi verò celeriter confer consolationis subsidium. Nunquam enim manum desolato subtraxisti, vel contristato opis

medelam denegare consuêsti. Et nunc hujus pauperis vota suscipe, et pro solitâ tibi pietate ei succurre. Meque ab hujus vinculi tædio expeditum eripe, et aliquid elemosinæ, quod ei distribuam, nunc utrisque largiendo impertire." Cum ergò taliter precibus insistendo orationis fiduciam cohibere non voluit, mox secus sepulcrum Beati Cuthberti respiciens, in pavimento nummisma peroptimum conspicit, et pauperi roganti hylariùs condonavit. "Ecce," inquid, "Cuthbertus mihi et tibi hoc nummisma contulit, et quod antè non habuit, modo dum libuit utrisque gratanter exhibuit. Non enim est ei difficile, et de nichilo omnia inundantiùs amministrare. Subest enim illi, dum voluerit, posse, et de non continenti substantiâ omnia pro libito educendo producere." Pauper verò ubi necesse habuit commigravit; ille verò, infinitas Beato Cuthberto gratias exsolvens, ad claustri sui interiora discedendo repedavit. Hoc miraculum quàm sæpiùs ab ipso referente audivimus; et ex ipsius veridicâ narratione verum fuisse comperimus. Veritatis enim filius, quantum novimus, exstitit; et religiosâ conversatione opus continentiæ et virtutis, quantum noverat, imitationis administratione supplevit. Hìc Beatus Cuthbertus illud miraculum exempli novitate complevit quod in vitâ Patrum legitur, ubi Abbas à debitore pro solido exactus, dum animo turbatus exstitit, Deo mittente, solidum in medio itinere invenitur, et exactori restituitur.

CAP. LXXVIII.—De corvo, qui ceram pro Beati Cuthberti nomine datam rapuit; quomodo ad ipsius nominis invocationem statim prædam redeundo reddiderit, et in loco quo eam sustulit subito reposuerit.

Gradum bonum sibi adquirit quisquis Deo fideliter servit. Cujus boni munere Beatus Cuthbertus copiosè ditatur, quo nunc in cælo triumphans, precioso lapide coronatur. Nec ei solum in cælo gloriæ beatitudinis attribuitur, quin immò et in terris ei gloria laudis pronuntiatur. Gradum quidem sempiternæ immutabilitatis pro meritis suis à Deo optinuit, quia statum alterando immutare de æternâ beatitudine omninò non poterit. Unde sicut cum Deo in æternâ beatitudine incommutabilis est; sic et in virtutum miraculis, quæ vivens exercuerat, etiam post depositum carnis constans et inconvertibilis est. Legimus quidem in vitâ ipsius, quia dum in Farne insulâ temporaliter heremita resederat, quod corvos de commisso redargutos solo sermone propulerat. Quod et nostris consimiliter temporibus actum in eâdem insulâ experimento cognovimus, dum, sub virtutis ipsius nomine, tale gestum fuisse miraculum comperimus. Erat

siquidem modernis diebus quidam heremita, Ælricus [*in marg.* Albric] nomine, qui in eâdem insulâ religiosi devotione propositi resederat, et conversatione pietatis vitam composuerat. At multi pro diversâ necessitatis occasione quam sæpiùs ipsum adire consueverant; eo quod quàm frequenter postulata gratanter referebant. Quidam interim virorum de multitudine pauperum parienti sibi uxori et de more aditum ecclesiæ præstolanti, ad eum intra insulam accesserat, et de eo pro Beati Cuthberti amore hujusmodi elemosinæ suffragium postulabat. "Conjunx," inquit, "mea, à partûs sui onere liberata, ecclesiæ limina non potest ingrediendo adire, eo quod cogente paupertate, oblationis munera pro debito consuetudinis minimè competenti ordine valeat invenire. Sed pro Beati Cuthberti karitate, communi utriusque succurre miseriæ, et ceræ aliquantulum quod nobis sufficiat impertiendo largire. Ille verò misericordiâ visceribus inflammatus, ad ecclesiæ interiora sub festinatione subiit; ceræque quantitatem, quantâ pauper opus habuit, ad exteriora rediturus manu sustinente comportavit. Ad exteriora igitur digrediens, virum prædictum non reperit, eo quod jam ad littoreas harenas conspiciendas processit. Unde et prædictæ ceræ porcionem, in foris, vicinâ rupe reposuit; et ad interiora operum negotia rediit. Perlapsâ igitur paululùm morâ, pauper regreditur; et ceræ portio iterùm pro Sancti Cuthberti amore postulatur. Heremita itaque indignatus, foris tamen cum illo prodiit; et ecce subitò corvus advolans repositam in rupe ceræ portionem, partim rostro, partim ungulis diripiens, subito evolando recessit. A longè ergò corvum cum prædâ respiciens, "Sancte" inquit "Cuthberte, ubi sunt nunc tuæ merita virtutis et potentiæ? Nunquam ulteriùs sub tuæ pietatis patrocinio ponam meæ spei fiduciam, nisi prædæ rapinam, quam, te permittente, corvus diripuit, te imperante et miserante recipiam. In nomine ergò Beati Cuthberti tibi, corve, præcipio, ne ulteriùs procedas, sed ad ipsius honorem rapinæ tuæ prædam nobis referendo restituas." Mox itaque corvus Beati Cuthberti virtutis et imperium senserat, et quam celeriùs regrediens, ceram, quam sustulerat, in eodem rupis loco illis videntibus reponebat. Mira res et stupenda! dum animalia bruta Beati Cuthberti virtutis imperium sentiunt: homines verò rationalis intelligentiæ ipsius potentiam minimè pertimescunt. Corvi igitur plurimæ Beati Cuthberti virtutis experientiam senserant, et ideò quàm citiùs prædam, quam tulerant, referebant.

CAP. LXXIX.—Quomodo Beatus Cuthbertus manicam ferream de brachio pœnitentis confregerit; et qualiter ubique circumiens nusquam auxilium invenire potuerit: quotve angustias doloris multo tempore inde graves pertulerit.

In omni gradu, sexu, conditione, et ordine, Beati Cuthberti elucet gloriæ potestas et virtus misericordiæ: gradu ecclesiasticæ dignitatis; sexu promiscuæ discretionis; conditione discretæ promotionis; ordine dispensatoriæ potestatis. Nulli etenim suæ pietatis beneficia denegat, qui ea in fide cordisque puritate expostulat. Nempe tam alienigenis subvenit quàm domesticis, et quandoque sæpiùs simplicioribus et peregrinis quam sapientioribus et inquilinis. De quorum numero iste peregrinus exstitit, qui, nostris diebus, de longinquis partibus ad limina Beati Cuthberti advenit. Hic quondam tribus vinculis ferreis pro peccatorum suorum piamine innexus fuerat; sed Deo miserante, jam à duobus solvi meruerat. Nexu quidem ferreo circumcingebatur, et duabus manicis ferreis in singulis brachiis circumstrinctus fuisse videbatur. Sed Christus ad sepulcrum suum Ierosolimis de cingulo ferreo eum absolverat, et Sanctus Leonardus de manicâ dexterâ apud Limozacum eum eripiendo evolverat. Omnes igitur Christianæ professionis regiones, septennio jam expleto, misericordiam postulaturus, sicut ipse referebat, circumierat; et nullo Sanctorum Dei subveniente, de hoc solo ligamine expediri impetraverat. Jam igitur manica prædicta, exesâ cute cum carnibus, pene usque ad ossis rigorem vorando pervenerat, et doloris miseria paulatim per augmenta subsæviendo in majora excrescere maturabat. Cum igitur ei de virtute Beati Cuthberti fama innotuit, Dunelmum quam celeriùs properando pervenit. Ex parte igitur aquilonali ecclesiæ, de more, ad Beati Cuthberti sepulcrum quærens aditum, per vallas interioris basilicæ strepitum faciens, ab secretario patefactum impetravit ingressum. Necdum benè limina subintraverat, et dum Sanctum Cuthbertum vocibus implorabat, subito, secretario vidente, manica ipsa ferrea ad pedes sacristæ super pavimentum procidebat. Sacrista igitur cum multâ lætitiâ ad Beatum Cuthbertum eum perduxit, et ibi manicæ suæ ligamen offerre fecit. Erat igitur manica in sui medio quasi gladio feriente decisa, permaximæ spissitudinis simul et latitudinis; et tamen ita profundè carni insederat quod vix sola superficies prominentior superiùs apparere valebat. In locutorio igitur fratrum adductus, hæc omnia nobis retulit; et Sanctum Cuthbertum omnibus Sanctis in virtutum prodigiis præstantiorem prædicavit. Ulceris itaque et vulneris exesas carnes vidimus; quia hujus miraculi,

quod oculis perspeximus, testes esse valemus. Vincula etiam corporum eâ facilitate potest Beatus Cuthbertus solvere quâ et peccatorum ligamina solet impetrando expiare.

CAP. LXXX.—*De fure qui nocte thecham eburneam desuper altare Beati Cuthberti sustulit; quomodo se abditum putaverit, et se in angulo residere putantem in pavimento ecclesiæ palam sederit, et nec eam à se movere, nec ab alio quam a sacristâ suo tolli de ejus sinu potuerit.*

Nardi spicati benè olentis odorem, Beati Cuthberti credimus esse virtutum et sanctitatis similitudinem. Nam dum Christus in accubitu cœlestis est gloriæ, Beatus Cuthbertus excubias celebrat contemplationis æternæ. Spicarum benè olentium odore redolet, dum quoslibet fideles, vel nos, Deo præsentando in fide counitos justiciæ exhibet. Nempe spica, dum cum sui integritate crescendo proficit, granorum multitudinem cum quodam naturali tegumento involutam includit. Debitum justiciæ naturalis fœdus est mutuæ et continuæ dilectionis. In hujus virtutis tegmine couniti connectimur, dum proximi bonum, sicut et nostrum, foventes et amantes amplectimur. Hâc dulcedinis suavitate, in devoti pectoris dilectione, Beatus Pater Cuthbertus nos tipo nardi spicarum conuniendo consociat, dum karitatis studio ferventes Dei nos misericordiæ representat. Ipse etiam nardus spicatus Deo est, cujus actus virtutum semper in benedictione est. Quippe super omnia aromata in Dei naribus suavitatis sanctimonia illius redolet; nichil nam est dulcedinis quod tantum Deo sicut justiciæ consumatio complacet. Hujus etiam nardi spicati virtutis odorem sentientes attrahimus, quotiens ipsius mirabiles virtutum actus cum pietate ex discretionis subtilitate perpendimus. De quibus admirari et cogitando lætari est justiciæ meritum; quia his consolari, et jocundando delectari est virtutis refrigerium. Unde quiddam memorabile proferamus, ut simul cum ipso conglorificari valeamus. Tempore nuper elapso, Hugone episcopante, sollempnitate Paschali etiam instante, ecclesia Beati Cuthberti quam multi decoris ornamentis fuerat expolita, et circum sepulcrum Beati Patris et circuitum altaris, multa sanctarum reliquiarum exposita erant philacteria. Benedictus quidem temporis illius secretarius et Beati Cuthberti cum pietatis sollicitudine vicarius, omnibus modis institit, quam decenti honoris gloriâ posset, monasterii fines perornare, et decoris...dulcedinis perornare. Unde, Beato Cuthberto disponente, contigit quod benedictionis augmentum in omnibus perciperet, et semper proficiendo in omnibus ornamentorum

copiis habundaret. Illud enim Jacob testimonium de illo dici poterat, quod Beatus Cuthbertus, quæ fuerant Laban illi abstulerat, et cuncta ampliando genero suo contradiderat. Mundi quidem luxum scimus ex Laban significari agnomine; divitiarum vero ornamenta non quæruntur a secularibus nisi pro seculi hujus gloriæ vanitate transitoriâ. Beatus vero Cuthbertus ornamenta secularia fidelium oblatione, et sui ipsius sedulâ sollicitudine secretario sibi devoto multimoda servanda sibi consignaverat, quia in brevi pluribus cortinarum donariis eum dilatando ampliaverat. Votum quidem affluentis illius intimæ devotionis attenderat, et iccirco ad sui proprii honoris gloriam, omnia illi habundantiùs augmentari et succrescere faciebat. In omnibus igitur prudenter et prosperè se habebat, eo quod Beatus Cuthbertus, sicut ex operibus illius edoceri poterat, in omnibus ei benedixerat. Pauper igitur quidam, dum tam variæ supellectilis deaurata vel argento contexta ornamenta vidit exposita, cœpit in interioribus exuri æstu desiderii, et furandi concupiscentiâ. Hinc etenim cogitabat talis furti sacrilegio, sedare suæ cupidinis posse avariciam; hinc vero tantæ paupertatis et miseriæ compensando declinare inopiam. Sero igitur, nocturnis umbris serenas ecclesiæ facies obducentibus, alicujus anguli in monasterio latebras adiit, et nescientibus ecclesiæ ministris, se occultando ibidem composuit. Clausis interim omnibus ecclesiæ exterioribus januis, et dormientibus tam ministris quam monachis, ille tempus congruum facinori proposito nactus, quam maturiùs accelerat, et perlustrando sollicitiùs utrum cuncta sibi tuta forent diligentiùs explorando examinat. Motum vero nullius sentiens, nec strepitum audiens, audacter ad superiora progreditur, et aperta interiora reperiens, mox ad altare Beati Cuthberti animo scelerato provehitur. Casu quidem acciderat quod valvas interioris baslicæ nemo, sicut consuetudinis erat, obseraverat, eo quod nullus eorum tale aliquid animo præmeditari occurrerat. At ille circumspiciens, et omnia sibi in manu dedita videns, de omnibus, quod preciosius erat, satagebat eligere, et majoris pretii pondus furando comprehendere. Thecam itaque eburneam superiùs in tabulâ cum Sanctorum scriniis positam, sed seorsum et aliquantulum inferiùs locatam super omnia præelegit; sed prorsus ad ejus altitudinem brachio deficiente pertingere omnino non potuit. In cathedram itaque episcopalem secus altare positam ascendit, et thecam, sicut destinaverat, sibi in sinu composuit. Seorsumque cum festinatione regressus, dum inferiùs prodire voluit, omnino non potuit, quia jam tantæ caliginis aura aciem oculorum ejus obduxerat, quod ubi fuerit ipse videre nequiverat. In occultis ergo latentis anguli se fore existimans, ibi quasi se occultaturus reposuit, sed, quod ipse nescivit, in medio

pavimenti super gradum subdiaconi nichil diffidendo resedit. Nocturnæ tandem sinaxeos horâ instante, ministri lucernas copiosas, sicut in festivo tempore, accendunt, cæteraque necessaria de more componunt. Sonitu igitur excitus ministrorum per pavimenti crepidines gradientium, forte unus eorum, Reginaldus nomine, pedibus super eum offendendo impegit, et stupefactus subiti timoris invasione, exegit ab eo quidnam faceret, vel illò qualiter advenisset. Ille vero miserum se esse quendam dicebat, et de paupertate suâ occasionis materiam pro excusatione suâ prætendebat. Obstupuit pauper quomodo se ita abditum invenerit, cum ipse tamen, licet ignoraverit, non nisi in pavimento omnibus videntibus non occulto resederit. Oculos enim habuit; sed Sancto Cuthberto obducente non vidit; pedes, sed quo disposuit, et quo putavit prodire omnino non potuit. Sæviens itaque famulus præ furore, gravibus correptum verbis extra januas interiores ad altare Sancti Oswaldi ducentes in parte aquilonaris ecclesiæ eum pepulit, et quàm citiùs prædicto accurrens secretario cuncta ei enucleando detexit. At ille mox sine cunctatione ad altaris fastigia prodiit, et diutiùs investigando explorans, nichil se uspiam amisisse advertere potuit. Tandem vero rediens atque digrediens, de thecâ amissâ comperit, et ministris comitantibus ad latronem accessit. Miser igitur ille advenientibus reticere non potuit; sed omnia eis evidentiùs declarando ostendit. Secretarius itaque quæsivit ubi thecam posuisset, et ille statim profitebatur, quia illa sibi in sinu inhæsisset. "Sæpius" inquit "illam mihi de sinu extrahere volui, et nunc in femoralibus, modo in caligis reponendam decrevi; sed prorsus de sinûs mei gremio nullatenus semovere prævalui. Nonnunquam etiam a me abicere volui; sed removere mihi de sinu omnino non valui, nec de gradibus istis qualibet arte discedere, sicut et in pavimento residens me in angulo ecclesiæ deputabam residendo latere. Sacrista statim de sinu illius protulit, et cum multâ gratiarum actione ad altare Beati Cuthberti illam reportaverit. Hinc perpendere poterimus quantæ compassionis circa sibi devotos Beatum Cuthbertum credere debeamus. Nempe sacristam suum super devotâ sibi servitute contristari noluit, et ideo nemini hominum eam nisi ipsum cujus curæ delegata fuerat, eam latroni tollere posse concessit. Duo igitur miranda compassionum signa hinc poterimus in Beato Cuthberto advertere: primum quidem dilectionis, aliud solatii et pietatis: dilectionis, quod ei soli thecam auferendi a latrone potestatem tribuit, qui eam ad sui gloriam honoris foris exposuit; ministri enim multotiens de sinu ipsius primitùs extrahere thecam illam attemptaverant, sed in nullo penitus eam contin-

gere vel ad se contrectare [*in marg.* vel contrahere] valebant: solatii, cum illius potestatis incuriâ nichil deperire voluit, quod fratrum sollicitudo devota ejus custodiæ providentiæ commisit. Devotum quidem sibi famulum pro illato sibi servitutis officio contristari sive perturbari in nullo voluit, et iccirco a depositi sui integritate eum diminui sive defraudari in nullo permisit.

CAP. LXXXI.—De tintinnabulo Sancti Cuthberti; quomodo furis manus semper super illud inhæserit, nunquam tamen illud apprehendere potuerit; et quid misticè signum illud figuraverit.

Armonia spiritualis melodiæ et concentus, Beati Cuthberti dici potest tam virtutum quam miraculorum suavissimæ delectationis effectus. Nempe sicut tympanus et chorus melis et fidibus in dulcedinis modulamine concrepat, sic Beati Cuthberti magnificentia virtutis et operis mirâ suavitatis delectatione mentibus sanè intelligentibus resonando resultat. Armonicus etenim sonus, qui dulci et nectareo modulamine in Dei auribus intonat, opus contemplationis et melus jubilationis meritorum Beati Cuthberti est; qui mirificè fragrando omnibus vitæ saporem cum dulcedine administrat. Melus, qui medullitùs subcinit, affectus et opus ipsius est, qui interiùs et subtiliùs discinit: fidis quæ tangitur, virtus est gratiæ, cujus benivolentiæ dulcedine opus exterior administrando producitur: digitus qui contingit, Spíritûs Sancti est donum; qui se Sanctorum cordibus misericorditer infundit: unguium superficies, quâ corda contingitur, est discretæ examinationis acies, quâ opus, quod coram producitur, quâdam artificiosâ subtilitate discussa perpenditur: tympanus est Beati Cuthberti corpus, cujus carnis delectatio tota in Christi cruce configitur, ut cum Domino perhenniter glorietur: chorus qui multarum vocum discrimine consonè jubilat, multimodi affectus est ipsius virtutis operum, qui semper in Sancti Spiritûs benedictione concinendo concordat. Nec dissimiliter adhuc tempore instanti Beati Cuthberti opus miraculorum resonat, quod cotidiè nobis cernentibus se exercendo demonstrat. Quod ex subsequenti miraculo perpendi poterit, si qui illius contemplandæ virtutis effectui insistere delectaverit. Erat siquidem, quodam tempore, quidam minister, qui in coquinâ Fratrum officii ipsius magisterio fungebatur, et pro potentiæ hujusmodi dominio a nonnullis sociorum ei in multis obtemperando ministrabatur. Wlmer ipse vocatus erat, cui etiam filius quidam succreverat, cui Rodbertus nomen exstiterat. Hic diutius clericali studio ex patris præcepto mancipatus,

magis viciorum consuetæ nequitiæ insoleverat, quam doctrinæ studiis inserviendum deliberabat. Qui semper nequior, et ex consuetudine in suâ perversitate robustior, tandem ad latrocinii rapacitatem convertit animi studium, et desiderii sui exacuit appetitum. Pro amore igitur patris sui familiaritatis gratiam aliquantulam apud curiales Ecclesiæ famulos habebat; unde et egrediendi atque ingrediendi curiæ domos et januas licenter pro sui libito ei licebat. Quæ facultatis potentia peccatori erat pro peccandi faciliori materiâ, dum bonum libertatis ad culpæ flagicium intorserat et erroris. De refectorio igitur fratrum negligentioris curæ sollicitudinem provideri considerans, et facinus latrocinii spiritu cupiditatis exæstuans, opportunitatis subito tempora explorabat, quando convenientiùs conceptæ opus nequitiæ consummando perficere prævalebat. Multa quidem detrimentorum dispendia tam in vestimentis quam in rebus cæteris effecerat, unde nonnullis tam suspiciosus quam exosus exstiterat. Tandem igitur, tempore opportunitatis accepto, quodam tempore vespere diei lumina obscurante, ad fenestram coquinariam accessit, et clam quodam artificioso molimine illam confringendo operuit. Mox vero introiens, ciphos diripuit, manutergia cum copioso parium gausape distraxit, et collectis omnibus quæ potuit, in unum collecturus [*in marg.* exportaturus] involvit. Sed quia multitudo numerosi ponderis ei pro impedimento fuerat difficultatis, æstuabat anxietatis cupidine, quia vires onus sufferre nequiverant propriæ libidinis et concupiscentiæ. Vires quidem corporis onus efferre non poterant quod dictando imperabat insania mentis. Non etenim de multis ei suffecerat habere meliora, electiora, vel plurima, nisi de sigulis distraheret universa; meliora commercio, electiora precio, plura quantitate vel numero. Tandem proprio conamine succumbens, quod potius cæteris prætulit in sarcinæ suæ coacervatione collegit. Cyphos vero, quia omnes efferre non poterat, quoscunque argenti lamina perornando vestierat, dentibus corrodendo confringens morsu absumpserat, et sibi secretiùs reponebat [*in marg.* vel reposuerat.] Omnibus denique pro libidinis suæ libito expletis, ad mensam superiorem cæteris accessit; et tintinnabulum quod Beati Cuthberti fuisse creditur, ad furti sui negociationem secum comprehendere demolitur. Est siquidem in refectorio Fratrum Dunelmensium tintinnabulum moderatâ parvitatis quantitate perspicuum, decenti et tornatili modulamine, prout condecet, expolitum, nec nimietate superfluâ maximum, nec exili quantitatis informitate permodicum. Hoc schyllam quidam vocant, quam Beato Cuthberto viventi fuisse propriam ex seniorum traditione asseverant. Quam ob

ipsius nominis reverentiam Turgotus Prior[1] pernobilissimè auro vestiri temporibus antiquis effecerat. In cujus superficie aurei liquoris flamma scintillat, et de more speculi clarioris intuentium facies decoris acies et pulcritudinis formarum effigies quam subtili indaginis similitudine representat. Nichil quippe ei propius adhibetur quod non consimiliter in illâ radiante conformetur. Ita enim aurum in eâ dispersum ex spendoris gratiâ rutilat quod per lumina contuentium emicando scintillat. Hâc merito, Beato Cuthberto præordinante, Fratres ad refectionis delectamina convocantur, ut mentes eorum et corpora ipsius doctrinæ dulcedine saginata reficiantur. Typum quidem Beati Cuthberti spirituali quâdam prærogativâ specialiter innuit, qui eos interius et exterius informando et erudiendo instruit. Tintinnabulum etenim forma justorum est, quod superius rotundatur, dum Deo soli conscientiæ justicia, quæ omnibus est ex compassione coæquabilis, demonstratur. Ansa superioris circuli quâ innectitur est contemplationis dilectio, quando in cælestibus fœderatur: funiculus quo innexus suspenditur virtus est fidei, quæ sacræ Trinitatis confessione multimodâ sacramentorum varietate medullitus connexa triplicitate involvitur. Trabes de quâ funis confixa per inferius per devexa demittitur, Christus est quo utriusque populi paries in unius ecclesiæ societate concordi devotione constringitur. De ipso enim omnium virtutum plenitudo descendit, et ad ipsum provecta redeundo conscendit. Clavus, qui trabi infigitur et cui funiculus colligatur, sermo immutabilis Dei est, qui prædestinationis præscientiâ et electionis suæ misericordiâ semper inconvertibilis invenitur. Sicut funiculus ergo clavum non deserit, sic Christi sermo à cordibus electorum omnimodis non recedit. Plectri batellus, qui ferreus est, linguæ eorum ministerii est effectus, qui prædicationis dulcedine sonorus est, ferreus per constantiæ perseverantiam, percutiens per prædicationis instantiam et verborum Dei habundantiam. Batellum, qui linguæ effectum denuntiat, interius semicirculus corrio forato consociat: grossior inferius prominet, quia carnalium et temporalium redargutione graviùs et eminentiùs apparet: sed quo subtiliùs spiritualibus inhærendo proficimus, eo minus carnalia sapientibus innotescimus. Superiùs tamen debet batelli plectrum recurvari, quia semper in omnibus ex compassionis misericordiâ debet omnibus [*in marg.* omnium moribus] conformatus adæquari; corioque forato et reflexo inseri, quia de propriâ miseriæ fragilitate ex sedulâ debet

[1] Turgot was Prior of Durham from 1087 to 1107, in which latter year he was elected Bishop of St. Andrew's, in Scotland. He resigned his see in 1115, and died at Durham two months afterwards.

præmeditatione communiri. Duo corii foramina geminæ mortis subsequentis horrenda prætendit judicia. Corium quod detrahitur fragilitatis humauæ et corruptionis significat dispendii detrimentum. Reflectitur corium per partes dupplices, dum mortis severitas dubitando timetur propter cordis et operis et propter infinitas fragilitatis humanæ transgressiones. Semicirculus, qui supra locatur interius, spes est cælestis misericordiæ, quæ nos manet in cælestibus. Hic semi scinditur quia, quam diù vivitur in vitâ præsenti, non perficitur. Ictus plectri de regione in regionem translatus ducitur, et sic sonus resonans dupplicatur, quia quod ore depromitur operibus exæquari percipitur. Et quod interiùs meditando eructat, exteriori operum documento approbando edoceat. De ære vero et stagno conficitur, quia competenti mysterio ipsius figuratio præsentatur. Æs enim, quod perpetuo ejusdem statûs perseverat et non læditur, stabilitatem animi Sanctorum significare videtur. Stagnum vero, quod modulaminis dulcedinem temperando lenificat, discretionis est moderantia, quæ omnium exercicia laborum suâ pietate serenat. Discretio igitur cum stabilitatis virtute conjungitur, ut quicquid intenditur summo discretionis modulamine verbo prædicantium expleatur. Merito ergo auribus reficiendorum talis exempli figura et sonitus intonat, ut unusquisque de meritis Beati Cuthberti, quid sentiendum fuerit, advertere valeat. Labores quidem manuum Beati Cuthberti commedunt, quia ipsius optinentibus meritis, ea elemosinarum beneficia perceperunt. Latro denique prædictum tintinnabulum totum de auro purissimo fuisse credidit, quia claritas micantis metalli oculorum ipsius acies offendit. Et reverâ rubor cupri qui interiùs enituerat, amplius stupentem et inscium seducebat. Est quidem de antiquo veterum opere, ubi minus stagni adicitur, plus de ære. Nec tamen concrepante sonitu voces strindentes parturit, sed mirâ suavitatis claritudine et præclarâ melodiæ dulcedine tinnitus modulationis emittit. Aures quidem demulcet audientium ; visus, præ sui formâ et pulcritudine, fovet et allicit intuentium. Inter brachiola tamen ansularum, in regione superiori, foramen gerit non modicum, ab ansulæ primâ origine incipiens, et rotundâ similitudine se spericando in utraque parte inflectens, in alterius fine ansulæ desinens. Nec tamen de sui sonitûs dulcedine aliquid imminuit, quia, non ex alicujus fracturæ collisione, sed ex jacientis magisterio industriâ et sollicitudine, hoc ab inicio contraxit. Cujus pulcritudinem tam venusti operis latro admiratus, manu sacrilegâ tintinnabulum contigit, et præcidere funiculam, de quo depependerat, magnâ solicitudine et aviditate intendit. Semper tamen tintinnabuli pars superior, quæ funi insederat, extendentis conatibus

superius prominebat. Ille vero brachia protendens ulnas altius porrigebat; summis pedum articulis se enixiùs erigebat. Quandoque vero subsiliendo cordam corripere intemptabat. At illud quasi vivens aliquid vel sensibile, semper sese vicissim movendo superiùs, semper longiùs apparuit et remotiùs. Digiti ejus tamen semper inferioris limbi marginem contactu lambere poterant, nunquam vero ad ejus media vel superiora præoccupando anticipare valebant. Virtus quippe Beati Cuthberti ejus nequitiæ conatus illuserat, et rei insensibili movendi virtutes indulserat. Movet itaque se quod nil sensibile habuit; sensit furantis audaciam quod numquam contingentis poterat sentire experiendo noticiam. Talia sunt Beati Cuthberti miracula; quæ etiam rei insensibili indulgent movendi spiramenta. Latro tandem subsellia et mattas sub pedibus apposuit; et iteratò conscendens, ulnasque productiùs extendens, illud omnino tamen nisi more priori contingi non potuit. Postremo omnium, mensam Prioris ascendit, nec tamen ita proficere aliquâ arte prævaluit. Subsellia autem cum mattis et rebus omnibus, quas invenire potuit, adiciendo, nec sic tamen aliquid consumando effecit. Multa jam noctis hora effluxerat et nichil omnino proficiebat; metuque corripiente, jam ex tremore sudor vultus illius obduxerat. At ille tremebundus, quam citiùs ad sarcinam prius paratam accurrit, et cum eâ sub omni festinatione de curiâ exivit. Permodico autem interjecto tempore, aliis furandi de causis comprehenditur, et patibulo furcarum condempnatus adjudicatur. Qui ad mortis locum productus, hæc omnia, sicut prædiximus, ita se habuisse coram omnibus, nichil tamen super his ab aliquo interrogatus, asseruit: multaque alia latrocinia, modo non impunè, in curiâ Beati Cuthberti se exercuisse diutius edixit. "Nunc vero" inquit, "super me Beati Cuthberti indignatio cecidit; et pro tantorum commissorum piaculis, cætera iniquitatis meæ peccata detexit." Unde tristem mortis sententiam excepit, qui Beati Cuthberti pacis quietem temerè violare præsumpsit. Hæc omnia ita fuisse cuncti noverant, quicunque tunc temporis Dunelmi suburbia incolebant.

CAP. LXXXII.—De latrone qui librum noctu in ecclesiâ Beati Cuthberti furatus, nusquam abire potuit; et quomodo deprehensus sit, et in omni latibulo ad quod cónfugerat proditus fuerit.

Laudem Beati Cuthberti attollamus, pusilli et magni, qui sub ejus patrocinio conversari meruimus. Pusilli, dejectionis humilitate; magni, prælationis altitudine. Paupertate quidem spiritûs cæli januam, præviante Beato Cuthberto, pulsantes ingre-

dimur; prælationis ministerio alios nobiscum attrahentes inducere et compellere comprobamur. Christus itaque tociens nos in Beato Cuthberto lætificat, quotiens ipsius virtutis manifestando potentiam recentis miraculi novitate, sanctum suum in seipso glorificat. Quod igitur vidimus et perspeximus, ob ipsius nominis reverentiam et ad Dei gloriam, prædicando detegere et non tacendo operire debemus. Nuper [*in marg.* Anno ab incarnatione Domini M°. C°. LXV°.] pauper fide, egenus boni cordis intentione, quidamque extraneus natione, Dunelmum advenerat, qui ibi liberiùs latrocinandi studia se exercere potuisse putabat. Ecclesiam itaque Beati Cuthberti multâ sollicitudinis investigatione percurrit; et plurimâ curiositate sæpius perlustrando, aditum furti nequitiæ convenientem exploravit. Multisque diebus perlustrando decurrens, jam cupitæ nequitiæ occasionem reperit, et in ecclesiâ Beati Cuthberti de noctis principio introivit. Quidam etenim, nobilitate potentes, defunctâ matre apud Morleslau[1], jam vespertino mediante diluculo, pro candelabris et cæteris exequiarum officio necessariis advenerant; et quiescentes ecclesiæ famulos strepitu et clamoribus excitabant. At illi concitè exurgentes januas aperiunt, furemque prædictum sub specie consodalium se inter cæteros inserentem, nichil advertentes admittunt. Nec ipsi aliquid de illius societate perpenderant, qui inscienter eum pro socio et comite introduxerant. Utrisque enim, et sociis et ministris, illuserat; quia nemo illorum eum sibi cohæsisse putabat. Ministri quippe illum reputabant pro militum socio; milites verò eum honoricando quandoque alloquebantur pro ministro. Sicque alterutris illudendo, aliis discedentibus, in ecclesiâ residendo se occultaverat; sed Beato Cuthberto se abscondere non valebat. Aliis itaque omnibus obdormientibus, ipse dormire non potuit; quia facinus conceptum consummare et non omittere institit. Tempore ergò explendæ nequitiæ concepto, totam ecclesiam pedetentim interiùs circumivit; sed nil, quod ejus cupidini sufficere poterat, exteriùs invenire prævaluit. Loculos vel archas seu armaria effringere non audebat; quia sonitu intonante vel strepitu dormientes excitare nolebat. Tandem etiam ad pulpitum aggreditur; et lectionario ibidem invento, ad ecclesiæ inferiora digreditur. Exire tamen ante diei exordium non potuit, quia fores ecclesiæ priùs patere more solito non solere perpendit. Sed quia jam, vigiliâ nocturnâ instante, ministros ecclesiæ interiora circuituros agnovit, librum illum secùs se habere noluit, sed ad fores exteriores accedens, ibidem illum sub archâ, lapidibus, pulvere, vel

[1] Moorsley, a village in the parish of Houghton-le-Spring. For some particulars of the Lords of Moorsley at the period here spoken of see SURTEES, I. 211 and 306.

stramine ante positis, occultando reposuit. Mox verò longiùs effugiens, ad aliam ecclesiæ regionem subiit, et ibi aliam partem mattarum pro lectisternio habuit, aliam verò pro operimento sibi retinuit, et ita se totum obtegendo abscondit. Inter marmoreas etiam columpnas ex utrâque parte collaterantes, ita mattâ omnia involvente se cooperuerat, quod, nisi manu explorante, vel homine super eum offendendo impegente, dinosci vel adverti omninò non potuit. Ita enim in imis [*in marg.* imo] hæserat quod nichil desuper de accumbentis corpore vel corporis congerie apparebat. Non enim in aggesti corporis montuosi formâ apparuit, sed columpnis ad superiora eminentiùs procurrentibus, vallis collapsum humilorem et non ascensûs molem, superficie complanatâ effecerat. Fratres de more ad vigilias consurgentes, et ad legendi lectionum officium, pervenerant; sed diutiùs in subselliis subsidentes, librum prædictum, in quo legerent, penitus invenire non poterant. Omnia igitur monasterii loca secretiora explorando evertunt; laternis et luminaribus præ manibus accensis, angulorum opaca et officinarum occulta evolvunt; armaria et eorum abdita sedulâ revolutione subvertendo perquirunt. Musitantes itaque diutiùs, sed nichil prorsus uspiàm invenientes, in quo poterant et eis occurrerat libro, debiti officium juris persolvunt; et ita requieturi de ecclesiâ processerunt. Beatus igitur Cuthbertus, qui servorum sibi devotorum anxietatem cordis, et pusillanimitatem doloris ipsorum, et impedimentum diuturni officii viderat, solito pietatis more eis pro mœsticiâ gaudium, pro desolatione subsidium, et pro desperatione refrigerium, in continuo conferre disponebat. Tantæ enim est pietatis et dulcedinis, quod sibi servientes non patitur alicujus incidere dispendium luctûs vel mœroris. Unde in animo cujusdam fratris, Ambrosii nomine, immiserat, ut inferiores ecclesiæ partes subeundo exquireret; si fortè aliquatenùs librum reperire potuisset. Qui diligentiùs cum laternâ circumiens, et omnia loca examinando perquirens, casu et non providè inter columpnas irrepsit, et calcaneotenùs super mattam prdictam offendendo impegit. Sed inferiùs aliquid latere sentiens, maturiùs mattæ superioris medietatem replicatam sustulit; et latronem conspiciens, cum stupore tamen et hesitatione, quid ibi quæreret, perquisivit. At ille pauperem se fore, et non alias hospitium se invenire potuisse asseruit; unde et deintrò ecclesiam se subisse in occulto, et Beati Cuthberti hospicium se quæsisse, miserabili cum suspirio dixit. Ille autem secedens, concitè secretarios ecclesiæ evigilans illo perduxit; sed qualiter illo venisset ab eis scire nequivit. Ministri igitur sollicitiùs indagantes, et quandoque de libro inquirentes, omnia, sicut prædiximus, eis ex ordine retulit; et ubi librum reposuerit, eis ostendit. "Secus hostium" inquit

"illum sub archâ occului; quia quando tempus oportunum invenissem illum in occulto deferendo proposui. Nec mei facinoris latere noxam voluit; sed nunc pro hoc unius peccati scelere, in ipso commisso, omnia meæ iniquitatis flagitia ad supplicii pœnam mihi convertit." Illi autem librum reperientes cum gaudio receperunt, et Beato Cuthberto multimodàs grates reddiderunt, qui nullum facinus in suâ ecclesiâ diutiùs latere permittit, nec latronem limina ecclesiæ suæ cum furti sui rapinâ progredi aliquomodo admisit [*interlin.* concessit]. Quadrimodâ virtute hoc miraculum processit; quia Beatus Cuthbertus iniquitatis ministrum, furem suum, in laqueo quem effodit, incidere fecit; servos suos recreando visitavit, dum vires latroni effugiendi abstulit: offendi eos noluit, dum prædam cum prædone eis restituit; facinus admissum expiavit, dum signaculum latrocinii eum imprimi concessit. Latro etiam summo diluculo iterum superiùs per cocleam ascendens, in fornicibus ecclesiæ desuper tegulis, trabibus et lignis adopertis, se abscondit; et Beatum Cuthbertum hoc latere potuisse putavit. Sed mox, Aurorâ per solares radios emicante, in animo ministrorum, ut eum quærerent, immisit; et nunquam semel à semitâ exorbitantes, inde eorum manus illum extulit, ubi se abscondit. Tunc omnibus patenter innotuit quia Beatus Cuthbertus ejus astutiæ dolos et fraudis nequitias detegendo aperuit. In tali quippe latebrarum, et tam secreto quàm umbroso loco tenebrarum se obvolutum absconderat, ubi nunquam, nisi Beato Cuthberto detegente, inveniri poterat. Talia latronibus impendit Beatus Cuthbertus commercia, qui ipsius quietis et pacis temerare præsumunt decreta, et imperialia edicta. Latro denique coram judicibus educitur, et flagris per urbem cæsus de omni episcopatûs Beati Cuthberti regione effugatus expellitur.

CAP. LXXXIII.—Quomodo Abbates Grisei multis sint diebus detenti, et prosâ in honore Beati Cuthberti perfectâ ab Abbate Rievallensi, statim, cæteris omnibus navibus abire non valentibus, ad Angliam sint ipsi cum suis appulsi.

Domini est terra cordis fidelium, et ipsius gloriæ solius est omnis eorum plenitudo virtutum. Justi quidem meritum supra maria fluctivagæ concupiscentiæ fundamento fidei stabilitur; et super flumina incursionis temptationum ipsius spei soliditas ex amoris beneficio vitæ æternæ præmium præparatur. Justus, qui in terrâ vivit sine crimine, Beatus Cuthbertus est; quia temporalem transegit vitam sine maculâ vel mortalis peccati contagione. Unde nec mirum, si super maris spumantes undas ejus imperium

prævalet, cujus virtus cum Deo æternitatis omnipotentiam intervenientibus propriis meritorum suffragiis obtinet. Ejus siquidem nutu et ventorum flabra compescuntur; illius dictu et maris inquietudines complacantur; ejus imperio fluctuum turbines sedatæ quiescunt; ipsius regimine naves per æquora inquieta sulcantes, ad portam salutis attingunt. Et si non hoc ex merito sit navigantium, tamen hoc impetrat fides Beato Cuthberto devotorum. Quod ex præsenti miraculo pleniùs addiscitur, si subtiliùs cum devotione indagetur. Dominus quidem Æthelredus, Rievallensis ecclesiæ Abbas, sicut moris eorum esse dinoscitur, quodam tempore annali ordinis ipsorum dispositione ad Capitulum Cisternensis ecclesiæ invitatur. Qui pro obedientiæ virtute profectus, nec vires impotentiæ nec moles infirmitatis adversæ, pro sui excusatione, aliquo modo voluit prætendere. Novit siquidem obedientiam Deo gratiorem fore quam victimam: unde et se totum Deo in holocaustum obtulit, et propriæ voluntatis desideria igne Spiritûs Sancti Deo in odorem suavitatis, dulci cordis hylaritate concremavit. In Beato etiam Cuthberto omnimodam suæ spei fiduciam posuit; quia ipsius peculiarem memoriam præ omnibus Sanctis memoriabiliorem habuit. Unde contigit quod Beati Cuthberti nomen de ejus mente non excideret; sed itinerando et vacando, quamvis etiam tacendo, eum crebriùs ruminaret. Et ut sæpius ab hujus modi studio non quiesceret, prosam rithmico modulamine in Beati Cuthberti honore componendam instituit; et in viando et meditando, quantum licuit, studiosus aliquotiens exstitit. Non modicam etiam quandoque partem effecerat; sed Cisternium[1] veniens aliquandiu opus propositi omittebat. Omnibus denique pro voto completis, cum benedictione Patrum proficiscitur; et cum copioso Abbatum numero ad æquoris transitum devenitur. Quindecim ergo diebus eis tempestas obstitit; et transeundi compendium omnino eis prohibuit. Omnes itaque Abbates de ordine Griseo, molestiâ prænimiâ fatigati, mutuo conqueruntur; sed quid agerent alterutrum consiliantur. Sed nil omnino profuit; dum Dei dispositio hoc præcipiendo effecit. Virtutem quidem Beati Cuthberti declarare Christus voluit, dum mare turbidum nullius Sanctorum, ad quorum auxilia confugerant, prece serenare delegit. Nec tanti meriti fortassis exstiterant, quod precum impendia reportare debebant. Post multa denique diversæ immutationis dispendia, Dominus Rievallensis, soliti studii recordatus, meditationi propositæ institit; et de opere infecto admiratus, Abbatibus et cæteris consodalibus ait. "Nec mirum, si nos mare non sinit abire, cum

[1] Cistercium or Citeaux was the name of a forest about five leagues from Dijon, in the diocese of Chalons, in which was founded the order of the Cistercians in 1099.

ego ex aliquâ parte negligentiùs Beati Cuthberti debitum habeam præterire. Paululum igitur sustinentes attendite; quia non modico intervallo temporis exacto, Beati Cuthberti meritis mare serenissimum poterimus invenire. Prosam siquidem, quam ad ipsius honoris gloriam componendam inceperam, curis aliundè emergentibus et animi mei sereniora obnubilantibus, necdum ad perfectum educando et expoliendo consumaveram. Et iccirco mare nos detinet, quia propositi debitum studii mei [*interlin.* sui] exercicium, ei, prout decebat, non exhibet. Scio tamen, et in Beati Cuthberti misericordiâ confido, quia mox, ut opus illi destinatum consumando perfecero, vobis boni nuncii bajulus ero; quia voti vestri desiderium ex meâ tarditate impedimentum sustinere perpendo." Mirum in modum, nec citiùs opus institutum consumando peregit quam mare ab omni fragore quievit. Eratque maris serenata tranquillitas, operis ipsius et devotionis consummata libertas. Unde nec aliquatenus est dubitandum Beatum Cuthbertum undis æquoreis imperâsse, et omnes inquietudinum turbines serenâ quietudine mitigâsse. Cum igitur Dominus Abbas Æthelredus in scedulâ prosam coram fratribus confecto opere produceret, accidit, ut, Beato Cuthberto miserante, ventus prosperitate serenus, rigidus æquoris motus, omni fieret tranquillitate placatus. Mirantes itaque omnes, qui aderant, in Beato Cuthberto Deum admirabilem prædicabant, et benedixit anima eorum Domino; et omnia interiora ipsorum jubilabant Beato Cuthberto in hymnis et confessionibus, in tympano, et choro, et cordis, et organo. Navem denique Domino jubilantes conscenderant, et sub mirâ prosperitatis celeritate, ad portum optatum quam citiùs in Angliam perveniebant. Nec aliqua navium cæterarum illam subsequi potuit, eo quod nulla earum Beati Cuthberti patrocinio gubernari promeruit. Unde nautæ illi exinde in Beato Cuthberto omnem spem suam jactabant; et quàm sæpius Beati Cuthberti meritis de periculis triumphabant. Cæterique omnes domum prosperè pervenerunt, et laudem Beati Cuthberti usque in hodiernum diem prædicantes efferre non desinunt. Hæc Dominus Rievallensis nobis quam sæpius retulit, qui veridicus testis, et relator de his subsistit.

CAP. LXXXIV.—De cingulo ferreo apud terram Pictorum in ecclesiâ Beati Cuthberti die ipsius festivitatis detrito, et pœnitente à vinculis liberato.

In omnibus, quæ de Beato Cuthberto audire possumus vel loqui desideramus, semper pietatis studium in ejus admirandis operibus invenire valemus. Et majoris est gloriæ, quod circa

remotos exhibet suæ virtutis potentiam, quàm si ibi miracula exsequendo perficiat ubi omnes ipsius virtutis certam tenendo cognoscunt experientiam. Beatus itaque Cuthbertus nec terrarum finibus clauditur, nec remotis longinquus esse comperitur, nec vicinis inquietus, nec sibi famulantibus vel devotis importunus novit esse, vel in subveniendo remissus. Sed omnibus ubique terrarum populis promptus est, misericors et compassibilis: promptus ad præstanda beneficia; misericors ad conferenda ereptionis subsidia; compatiens per omnia miseriarum detrimenta. Ubicunque enim est, sive ipsius fuerit invocatio nominis, ibi celerima reperitur illius miseratio subventionis. Quod præclarius innotescit ex opere quam ex prolixâ sermonum prædicatione. Anno enim ab Incarnatione Domini M°. C°. LXIIII^to^ Dominus Rievallensis ad terram Pictorum accesserat: et fortuitu evenerat quod festivitas Beati Cuthberti in hoc itinere occurrebat. Qui ad ecclesiam Beati Cuthberti, quæ in proximo fuerat, accessit; et ibi festi sollempnia, prout potuit, competenti religionis devotione concelebrando peregit. Villula ipsa Cuthbrictis khirche[1] dicitur; quæ à Beati Cuthberti memoriâ, quæ in eâdem habetur ecclesia, nomen sortiri videtur. Quæ in terrâ Pictorum sita est; et de fluvio per ejus suburbania decurrente blandâ dulcedine perornata est. Pœnitens igitur quidam, qui casu illo advenerat, ecclesiæ ipsius limina orandi gratiâ eâdem die subintraverat. Qui ad nudæ cutis carnem cingulo ferreo accintus fuerat, qui fortè de gladio vel alterius armaturæ genere quo peccati piaculum pro quo colligatus fuerat perpetraverat. Dum igitur de Beati Cuthberti sanctitate comperisset, mirâ cum dulcedine Beati Cuthberti cœpit clementiam pietatis exorare, et crebriùs eadem verba orationis semel ad Beatum Cuthbertum effusè replicando repetere. Mirum itaque in modum, omnibus audientibus, per ecclesiæ regiones strepitus horrisonus infremuit, et multorum cordibus tremorem perturbati timoris incussit. Nempe circulus ille ferreus ita dissiliendo concrepuit, et in areâ ecclesiæ ad pedes hominis concidit, quod omnium animos ex stuporis admiratione subvertit. Nec vestimenta carnem exteriùs contegentia dissecuerat, nec exitum patentem, per quem forinsecùs prodire potuisset, habebat. Astantes igitur in comminùs accesserunt, et vulnus interiùs conspicientes, Deum in Beato Cuthberto collaudando extulerunt. Carnem interiùs exesam ita corrodendo corruperat quod fossæ similitudinem hyando effecerat. Ita Beatus Cuthbertus tam notis quam ignotis suæ miserationis præstat efficiatiam, et prope est omnibus se invocantibus per confessionem veritatis et justiciam.

[1] Kirkcudbright, in Dumfriesshire.

CAP. LXXXV.—De Scolastico quodam Pictorum temerario, qui in die Sancti Cuthberti pacem cymiterii ipsius fregit, et taurum introducens, cum eo lusit; qualem ultionis pœnam receperit.

Memoria Beati Cuthberti in benedictione est; et iccirco, qui ipsius pacis quietem violat, severus et præsumptuosus est: severus, in transgressionis audaciâ; præsumptuosus peccatis superadjiciendo peccata. Quod tamen etiam in præsenti vitâ non impunè efficitur, dum vix aliquid in Beato Cuthberto committur quod non pœnâ vindice feriatur. Quod exempli gratiâ comprobabimus, si quod eâdem die apud Cuthbrictiskchirche gestum est referamus. Taurus quidam ferocissimæ virtutis pro elemosinâ oblationis Beato Cuthberto in prædictâ ecclesiâ est oblatus, et a viris fortibus de armento gregis devinctus funibus viribus violenter eductus. Quem clerici illi, qui in ecclesiâ illâ commorantur, qui Pictorum linguâ Scollofthes cognominantur, ad ludicrum levitatis expetierant; et pro ludibrio scurrilitatis de tauro jocum facere deliberabant. Sed propter loci planitiem, et altioris undique sitûs præmunitionem, in cymiterio Beati Cuthberti eum produxerant, et jamjamque funibus illum exsolvere maturiùs festinabant. Provectiores igitur mente et ætate prohibebant talia circa Sanctuarium Beati Cuthberti fieri, eo quod pax ipsius sub die festivitatis ejus in talibus levitatum ludibriis acriùs haberet violari. "Hactenus" inquiunt "nunquam hujusmodi præsumpta vidimus, quod ultrice pœnâ graviùs punita non perspeximus. Quippe Beati Cuthberti sanctitatem non decent ludicra vanitatis; sed magis vobis expedit pro populo apud Beatum Cuthbertum devotæ effundure studia orationis. Quidam igitur eorum in eos garriendo cachinnans statim taurum exsolvendo dixit; "Nec Cuthberti hujus adesse presentia, nec huic loco talis ei probatur inesse potentia, licet hujus ipsius sit petrosa et de lapidibus compacta ecclesiola." Hæc dixit; et cum cæteris de tauro jocaturus abscessit. Taurus denique post omnia rapido saltu infremuit, et inter compressas dissiliendo turbas, neminem tamen lædendo alium, prædictum scolasticum solummodo impetivit, et tibias medias cornu feriente transforavit. Ibique stulticiæ suæ receperat ultionem, ubi Beati Cuthberti pacis quieti temerariâ præsumptione intulerat læsionem. Omnis ergo plebs, ut vidit Beati Cuthberti potentiam, hymnis et vocibus Beato Cuthberto reddiderunt debiti honoris reverentiam.

CAP. LXXXVI.—De Cervo quodam quem Rodbertus Miles in Laudocensi provinciâ venatu capere cupiens, qui lassatis viribus ad Ecclesiam Beati Cuthberti confugit; quomodo canes insequentes eum limites cymiterii non potuerint excedere, et latratus hærentes in gutture non audebant emittere.

Justiciæ Domini plenitudine omnis terræ latitudo repleta perfunditur, et lex ejus veritatis rectitudine condita perficitur. Justicia, quæ cuncta peræquè moderando disponit; plenitudo, quæ non tumendo effluit. Justicia, quæ coæquat ubique judicium; plenitudo quæ non propter meritum, sed solâ dat dignatione virtutis gratiæ incrementum. Unde sequitur, ut lex ejus justiciam conformando corroboret, et veritas ipsius gratiæ plenitudinem dirigendo distribuat. Justicia etenim ejus legitima est; et gratiæ ipsius distributio in veritatis libramine coæquata justiciæ est. Nichil ergo de ipsius operibus considerare poterimus, ubi ista non convenienter occurrere videamus. Et quod in capite præcedere cernitur, in membrorum discretâ unione non dissimiliter concinnendo perfici comperitur. Christus itaque capud omnium est, de cujus dexterâ virtutis, magnificentia Beati Cuthberti operis, sicut motus membri præclarissimi, in Christo est. Movetur ergo membrum in Christi corpore, dum Beatus Cuthbertus novi operis miraculum in illius virtutis exsequitur imitatione. Et ad nos motus membri ipsius attingit, quotiens novitas miraculorum Beati Cuthberti ex noticiâ ad aures nostras pervenire contigerit. Unde et miracula Beati Cuthberti adeò diligere debemus et amplecti, quasi Domini moventis sonitum audire possemus deambulantis in medio paradysi. Novum ergo et stupendum audiamus de Beato Cuthberto miraculum, quod nostris diebus, anno videlicet Dominicæ incarnationis M°. C°. LXV°. novimus fuisse patratum. In regione Laudoniensis provintiæ quidam vir nobilis existit, qui non propter moralitatis fascetiam, sed propter divitiarum habundantiam, nobilitatis nomen obtinuit. Hoc enim nunc secularis potestas nominis privilegium sibi ascivit ex divitiarum gloriâ, non propter virtutis obsequium vel pro admirabili elemosinarum habundantiâ. Hic Rodbertus Phillippi filius dicitur, qui multis notissimus in suâ regione comprobatur. Autumpnali itaque tempore instante, et die præclariùs solito radiante, venandi studio cum sociis nemorum saltus adiit; et ad hujusmodi nogocium paratus, cum copioso canum agmine introivit. Festivitas tunc temporis annuæ Beati Cuthberti translationis[1] jam nuper effluxerat; et natura cervorum plenitudine

[1] The Fourth of September.

crassitudinis et dilatatâ adipe pinguedinis redundaverat. Unde, et ad cursus effugii minor cervorum erat agilitas, et ad prædæ capturam non gravida fuerat difficultas. Tunc enim eis virtutis plenitudo est, pro descipulæ incremento, et plenitudinis pinguedo pro mactandi detrimento. Nam saciùs eis esset habere cum vitæ subsidio in corpore maciem, quam pro plenitudinis adipe, pellis et corporis perpeti læsionem. Igitur cornibus tubæ strepitu concrepantibus, canumque latratibus per serena nemorum aera ululantibus, cervus quidam miræ magnitudinis dissiluit, et tam militum cœtibus, quàm canum odorantium spiraminibus jocabundus apparuit. Erat quidem tibiarum proceritate, et saltuum animositate præcipuus, frondentibus cornuum ramusculis numerosus, prolixioribus cornuum minis terribilis aspiciendus, vultus superficie quasi senio maturus, et ex hirsutâ genarum villositate rugosus. Corpus ex virtute solidum et ex magnitudinis distensione perlongum; caro plenitudine rotunda; pellis extendente pinguedinis adipe perfectiùs reflua et pinguiùs plena. Nam plena fuit, eo quod, carne pubescente, ossis hyatus in illo nullus apparuit; reflua, eo quod ad motûs sui vestigium sive manus humanæ contactum, pinguedo refluxit in plicaminibus corporis, et palpanti subsidebat superficis cuties præ nimiâ teneritudine pinguedinis carnis. Et super omnia species illius pulcritudinis bilem contuentibus dabat incentivæ cupiditatis. Unde canes mox sibilo vocis susurrantis ad ejus capturam instruunt, clamoribus et cornuum tumultibus alacriùs in subsequendo perstrepuerunt. Cum diutinis eventilatus semitis, cervus nil superesse cerneret nisi vitandæ debita mortis, jam fatigatus nimiâ sudoris augustiâ, Beati Cuthberti, nisibus quibus noverat, decrevit penes se expetenda solamina. Nempe præcipiti cursûs volamine saltus nemorum et opaca silvarum invia deseruit, et ad ecclesiæ Beati Cuthberti limina aufugiendo devenit. Siquidem ecclesia Beati Cuthberti in vicinio nemoris ipsius posita est, nec omnino trium spacium miliarium interest. Milites igitur de prædæ capturâ lætantes, ipsumque a longè infra cymiterii septa caularum aspicientes, jam alacriùs certatim properantes accelerant, eo quod jam cervum in laquei sui incidisse decipulam judicabant. Canes denique omnes usque ad oras cymiterii limitantis advenerant, et quasi in terræ gremio pedibus affixi, de loco gressum movere non poterant, nec balare latratibus valebant, nec etiam præfixos limites pacis Sancti Cuthberti transgredi præsumebant. Cervus vero ille ecclesiæ ambitum perlustrando moderato incessu, quasi Beati Cuthberti sanctuaria adoraret, circumivit, et in ostio ipsius ecclesiæ se accumbendo reponens, quasi in Beati Cuthberti protectionis pace se præmuniendo recepit. Sopore quietis denique reclina-

tus, capud componit in genibus, et sic suavi dulcedine quievit, præ lassitudine irruente fatigatus. Milites denique, dum ad canes foris hærentes pervenerant, anxiùs turbati, canes minis et terroribus ingredi perurgebant, et quandoque verberum ictibus stimulabant. Illi verò nec impulsu volebant progredi, nec aliquo admonentis instinctu poterant ad interiora perurgeri, nec latratus terroris per ora eorum valebat effundi. Siquidem jam Beati Cuthberti virtutem adesse præsenserant, et pacis ipsius violando infringere terminos non audebant. Prorh pudor! muta animalia Beato Cuthberto dant honoris obsequium; corda verò rationalia nullius timoris ei pene exhibent vel debitæ reverentiæ monimentum. Pacem ipsius cymiterii alibi canes non infringunt; hic verò homines, humanæ discretionis subtilitate fruentes, ipsius monasterii jura invadendo et distrahendo, sive etiam furando diripiunt. Miles ille qui quo [*ita*] superiùs prætaxavimus, mox timore percussus, corde et animo terebratur; et divini fuisse opus ministerii agnoscens, de equo tremefactus desilivit et cum sociis peditibus usque ad ecclesiæ limina supra modum obstupefactus, accessit. Qui Beati Cuthberti hæc fore magnalia cognovit; et sociorum cupidinis rabiem asperiori invectione a cymiterii læsione cohercuit; "Cuthberti," inquiens, "venerandi Dunelmensis Episcopi pacis jura nullus poterit lædendo infringere, qui ipsius iræ experientiam impunè valeat declinando pertransire; et iccirco nobis conservemus vitam ab ipsius læsione innocuam, et ipsi debitæ exhibeamus obtemperantiæ reverentiam. Nunquam enim brutum animal de longinquo tantisper attraheret, nisi sub protectionis suæ remigio ejus vitam protelare disposuisset. Nec nos Beati præsumimus Cuthberti immutare propositum, nec ipsius pacis quietissimæ libertati læsionis inferre aliquod detrimentum." Omnes igitur, qui cervum tantâ quietis et domesticâ securitatis familiaritate decumbentem viderant, supra modum Beati Cuthberti præcluem benivolentiam magnificantes uberiùs prædicabant; quia compaciendo silvestres feras mitigando salvat et temperat, et custodiendo protegit et advocando conservat.

CAP. LXXXVII.—Quomodo idem Cervus filium ejus, qui eum læserat, et Beati Cuthberti pacem fregerat, coram omnibus occiderit; ipsumque solum dinoscendo impetens, nullum cæterorum læserit vel contigerit.

Zelo Beati Cuthberti milites zelati justiciam, pio Confessori debitæ exhibuêre reverentiæ et disciplinæ observantiam: unde cum reverentiæ tremore discessêre; et per agrorum florida

spaciaturi perrexêre. Quia verò die quâdam festivâ hoc contigerat, populus frequens de vicinis villulis accurrebat, tum quia milites cum canibus ad cymiterium solitudinis adventâsse subito et ex insperato viderant, tum quia insueti casus commercium de cervi admiratione conceperant. Solet quidem vulgus ignobile de insueti casûs eventibus plus stupere : unde admirando accurrentes et concurrendo admirantes, quam subitò innumera multitudo convenerat, et, feram silvestrem conspicientes domestico more decumbentem, obstupebant. Cervus equidem ille nec modum furoris ostendit, nec motum silvestris insaniæ prætendit, sive saltûs ingluviem ex minitatione rapacitatis cuiquam aliquomodo intendit. Illi igitur diutiùs sustinentes, populum accurrentem in unum convocant, et, multis quam citiùs in unum counatis, choros concinentium conducebant. Hoc etenim quandoque pro temporis oportunitate ministerii opus in eodem cymiterio soliti erant vicini ludendo exercere, quotiens tempus serenum cum die festo solebat occurrere. Choros ducebant aliqui ; saltibus vel membrorum sinuaminibus operam ded`re nonnulli ; quidam lapides annisu brachiorum certatim longiùs prohicere decertabant ; illi jocis et cantibus insistebant ; isti ludicris et spectaculis intendebant. Pauci admodum super feram silvestrem admirantes obstupebant, et alternatim venientes et recedentes, turbæ adinvicem succedebant. Nemo tamen eorum feræ læsionis noxam intulit, eo quod Beati Cuthberti nemo pacem infringendo violare præsumpsit. Fera etiam ipsa adeò mitissima et domestica omnibus apparuit, ac si diebus prioribus nunquam priùs silvestris indomitave extiterit. Capite etenim in genibus reclinato, leni oculorum respectu et blando teporis afflatu, hinc mitigabat animos intuentium, hinc levigando et temperanter relevabat fatigationes sudoris et laboris artuum quietis gratiâ reficientium. De hostio tamen supra cujus limina jacuit, locum removere omni non voluit. Tunc juvenis quidam moribus, sed adolentior juventutis sapientiâ, et vagus vanæ scurrilitatis operibus, acriùs animo indignante stomachabat ; et irroniâ verborum et subsannatione ludibriorum, plurima evomendo ingeminabat : " Siccine," inquit, " fera ista nobis illudet, et tantæ robur juventutis in experiendo non sentiet ? Alii silvarum condensa et veprium spineta, pro talis prædæ commertio et capturæ suæ et virtutis indicio, laborando et discurrendo circumeunt, et tanti lucrum honoris optinere non possunt. Nos vero sine labore hic honorem conquirimus, et manum de sinû trahere labori deputamus ; hic prædam sine aucupio capimus, cervum sine venatû domum conducimus, sine canum latratû feram silvestrem irretire poterimus. Ubi igitur juvenilis virtus patebit, ubi honor nostræ potestatis in fumi cinerem deperibit, ubi

manus nostræ opus machinationis et novæ artis industria et astutia calliditatis in supervacuum pertransibit? Nunquam tanti dedecoris contumelia aliquibus hominum accidit, vel ex merito improperante poterit inferri, quàm nobis de hujus feræ prolapsu sano provenit, si a nobis illæsus evaserit, et jam, infectis ex labore viribus suis, de nostris aliquatenùs potuerit manibus aboleri." Hæc et multa consimilia evomendo protulit, et furore animi compellente, ulteriùs se refrænando ab illius illæsione continere non potuit. Hic, licet mentis levitate adolescentior extiterit, tamen sub desponsationis fœdere maritali copulâ filios juniori ætate etiam discretione pubescentes habuit. Juvenem tandem sibi ex amicitiæ fœdere consodalem, verbis commonitoriis persuasum obtinuit; et fustibus sude acumine præacutis, ad feram neci destinatam accessit. Qui feram super limen pacis et Beati Cuthberti confugii et quietis accumbendo jacentem laterali impulsu terciò impetivit, et invitam ad exosam removendi ab ecclesiæ sinu separandi distantiam quandoque coegit. Tandem cervus de loco quietis ad defensionem certaminis invitatur invitus, et ab invido, livido ictu lacessitus, non tamen molestè sustulit, sed pacientiâ comite, mansueto progressu pedetentim per ecclesiæ lustramina circumivit. At ille furiosè subsequitur, et semper ictus ictuum verberibus fœderatur. Fera tamen huc illucque digrediens, et mansuetiùs gressuum itineraria dimetiens, nec vultu rigido insequentes repulit, nec torvo cornuum impetu intemptavit, nec profugiendo ictuum verberamina properantiùs declinavit. Astantes consocii eum cessare hortabantur, et pro Beati Cuthberti honore parcere poscentes, irrisionis illius impetigine blasphemantur. Miro igitur modo et inexplicabili, cervus ille saltu rapidissimo inter compressas choros ducentium turbas præcipitanter irruit; et homines huc illuque dispertiens, ad filium ipsius, qui pacem Beati Cuthberti læserat, et eum violentiùs impetiverat, convolavit. Puer ille mediâ ætate juvenili erat, et ludendi studio inter choros canentium jocabundis plausibus se ingerendo dimerserat. Quem cornibus aduncis excipiens, superiùs in aera efferendo extulit, et acutis cornuum aculeis cadentem inferiùs recepit: sicque transforatum infra pedum vestigia collisit, iterumque cornibus percutiendo desæviens, multis ictuum vulneribus cotrivendo, coram omni astante populo occidit. Cum vero inter comprimentes turbarum cuneos vel canentium choros irruerat, neminem tamen omnino læserat; et, quod mirabilius est, quos contigerat nichil eis læsionis intulerat, nec cornua ejus vestibus, quibus occurrerat, nullatenus transmeando inhæserat. Mira et obstupenda Beati Cuthberti potentia et vindicta; irrationali siquidem animali sensum noticiæ et intelligentiæ præbuit, et ratione non naturaliter perfruenti dis-

cretionis cujusdam virtutem indidit. Noticiæ sensu viguit, dum puerum illum, præ cæteribus omnibus prænoscendo, discrevit; intelligentiæ vires perceperat, dum, semotis omnibus, ipsum ab omnibus segregando cognoscebat; rationis acumine viguit dum Dei et Beati Cuthberti præjudicium ex vindictâ illâ in puero innocente exercuit. Beatus igitur Cuthbertus, illius meritò filio mortem inferri præcepit, qui ejus hospitem à suâ pace defraudare intendit. Fructum ventris ejus coram se morte multavit, qui fœtum mali operis in eo deliquit, sanguinem sacrilegi hominis qui in filio naturali profluvio inerat, pro sanguine hospitis cui mortem intemptaverat, in eodem cymiterio effundi permiserat, ubi hospitis cruorem effundere properabat. Nec pacis clementiam illius fœtibus dare pius Confessor debuit, qui ipsius pacis jura nefariis operibus prophanando violavit. Cervus igitur, qui mortis destinatus erat ad supplicium, læsionem suam vindicando piavit persecutoris sui per exitium, et de cymiterii finibus prosiliens, ad saltus nemorum reditum properavit. Milites ergo, qui a longè conspexerant, cervum per agros eminùs properantem conspiciebant; canibusque administratis, quam citiùs eum [*interlin.* cervum] comprehensum occidunt, et usque adventum dominorum canes circumstantes sustinuerunt. Clamor interim populi per aera attollitur, et militis comitibus de nece pueri famâ vulgante denunciatur. Qui intactum cervi corpus ibidem dimisit; nec aliquis ulteriùs hominum de ipso comedere nec contingere pro homicidii reatu præsumpsit: homicidii etenim se putabant reatui communicando participare, si talis cibi edulio corpora sua contingeret refecisse. O quam alta et inscrutabilia sunt divini secreti judicia! quia fortasse Beatus Cuthbertus iccirco cervo necem inferri permiserat, quia humani sanguinis piaculo cymiterium suum polluendo defœdaverat; et de morte, quam justè commeruerat, mortis noxam, quam intulerat, coram Beato Cuthberto, Dei secretiori judicio tanto supplicio expiabat.

CAP. LXXXVIII.—Qualiter, post anni dimidium, artifex cum sicâ suâ cornu cervi prædicti secando institerit; sanguisque mox egrediens secatorem in fronte percusserit, et in viam gradientis vestigia fusus sanguis ostenderit, et parietem domûs totam infuderit.

Ymago multæ virtutis exstat, si quis miracula Sanctorum justè enarrando et ordinariè prosequendo dispensat. Et nos dispensatoriâ consideratione præsentis miraculi prolixitatem subdistinguendo divisimus; ne fortè lectori alicujus impedimenti fastidium faceremus. Sed nunc, quod residuum novimus,

ad Beati Cuthberti honorem explicare temptabimus. Corpus igitur silvestris cervi, de tempore quo diximus, in agris ab hominibus incontactum usque ad veris æstivi tempora decubŭit, nec feris vel avibus eatenus commestibile vel præsumptibile fuit. Omnibus denique corruptione dissolvi credebatur, et læsionis pulvescere putredine putabatur. Nemo explorare rei veritatem voluit, eo quod omnibus præ homicidii reatû erat horrori, et pro fœtore opinato putredinis, fugæ deviandi, et terrori. Interea quidam de villulâ in confinio positâ, artificiosus minister, sub diurno tempore studiosus advenit, cujus negotiationis opus in pectinibus conformandis, tabulatis et scaccariis, talis, spiniferis, et cæteris talibus, de cornuum vel solidiori ossuum materiâ procreandis, et studium intentionis effulsit. Hic de cervi illius exsiccatis ossibus et induratis cornibus copiosi lucri materiam sibi suppetisse gaudebat; et non mediocri præmeditationis studio sicas suas et ferramenta cætera, in hoc opus necessaria, secum comportaverat. Qui festinantiùs sicam protulit, et cornu cervi arripiens, dum a capite fundatis radicibus abstrahere non potuit, quam citato opere de medio præcidere festinavit. Mira res et hactenùs omnibus seculis inaudita! mox ut vir ille ardentiùs institit, et jam jamque ad terciam partem, infricante et præcidente sicâ, perveniendum existimavit, sanguis de cornu duriciâ erupit, et improvidè operarii genas et facies et frontem cum ciliis sanguineo et madenti rubore respersit. At ille, supra quam dici potest, admiratione præ novitate perturbatus, dum procumbendo genibus incurvatur, paulatim modicè et peraṃpliùs in stuporem permutatur. Qui extergendo faciem fœno, herbarumque folliculis et foliorum aggregatis conspersionibus, cornu sanguineum extergebat, sed eo minùs exsiccari poterat, quin imo eo avidiùs et uberiùs sanguinem effundebat. Mira res et omnino stupenda! sanguinis rivulus de cornû siccante profluxit, et quasi de corpore recentiùs vulnerato unda cruoris emanavit. Quò attentiùs extergere institit, et exsiccando diluere, eò habundantiùs cœpit effluere, et madendo rubescere. Jam propè sanguinis undæ locum latæ amplitudinis operiendo rigaverant; et sudantem doloris artificem, velud homicidam, sanguine defœdaverant. Habebat igitur, pro cornu feræ silvestris, conscientiam timidæ confusionis; pro siccatis ossibus, timorem exsiccantem faciem palloris. Nempe siccitas germinabat humorem; ossis soliditas sanguinis liquorem; artuumque intemptata distractio, collectæ fuit firmitudinis approbatio. Unde ergo sperabat lucri comparare commercium, inde jam sibi timebat mortis prominere supplicium. Quid ageret, quo diverteret, omninò nescivit: quia undique sibi jam mali periculum iminere præsensit. Nimirum Dei iram advertit per sanguinis inundantiam, et ad sui

detrimentum et penalem mortis vitam, timidam procreare putaverat conscientiam. Quia si sine cervi corpore domum redîsset, vel cuiquam sanguine tingente conspersus occurrisset, pro homicidio ad pœnalem judicem duceretur; si cervum in suo sanguine volutatum ibi dimitteret, hunc eum furto de venatû sustulisse reputaret; vel certè si viator corpus cervi ex crudo madentem sanguine cerneret, occisoris subsequendo vestigia exploraret: et sic quidem raperetur ad pœnale judicium, et ad mortis emeritæ exitiale tormentum. Compendio igitur consilii, et proprii decreto arbitrii, corpus in humeris sustulit, et domum quam properantèr adeundo subivit. Omnes qui in domo consederant, supra modum stupentes, quid sacrilegii commisisset implorabant. At ille singulis ordinariè cuncta detexit, et, ubi corpus illud occultatum reponeret, inquisivit. Super tegetem denique, quæ de virgulis contexta fuit, corpus sanguineum extulit; ibique repositum, copioso stramentorum linteamine occultando involvit. Sic nimirum æstimans sui ausûs temerarii causas posse latere, et occultati reatum facinoris non patere. Sed in lacum,[1] quem molimine suo aperuit, inscius divino arbitramine se involvit. Nempè vicini, diluculo diem reparante, surgentes, et itinerantes, per ipsius viæ semitas transitum facientes, dum ad domum viri prædicti respiciunt, totam domûs parietem rivos emanantem sanguine conspexerunt. Siquidem tanta sanguinis inundatio de corpore tegulis composito emanaverat, quod de trabibus et tecti fœniculis decurrendo omnis superficiem parietis commaculaverat. Qui videns se ulteriùs non posse occultatum contegi, de commissâ cœpit iniquitatis præsumptione coram aliis conqueri, et omnia eis detegendo, de occulto cœpit in publicum propalari. Venientes igitur vicini et confluendo semoti, omnes convertit opus tanti miraculi in stuporem, et ad prædicandum Beati Cuthberti gloriæ magnificentiam et honorem. Nec tacendum quia vestigia de loco, quo corpus ipsum detulerat, omnia recenti sanguine conspersa parebant; et usque ad domûs ipsius limina rivuli sanguinis eminendo patebant. Sic qui sanguinem peccati præsumptionis in Beatum Cuthbertum committere voluit, proprii reatûs scelere se detexit. Hic venerandus Confessor Domini, Cuthbertus, ita antiquorum miraculorum innovavit exempla, unde innuit se eis comparem in gloriâ divinæ majestatis existere, quorum imitatione operum suæ virtutis parem potest potentiam exhibere. In canum repressione, et movendi impossibilitate, dum latratus eis hæsit in gutture, Sanctissimi Martini Turonorum Episcopi est imitatus exempla, qui canum quondam conatus fecit fixo hærere vestigio, et aliquando latran-

[1] Pro "laqueum."

tes compescuit, dum potenti verborum virtute sacræ crucis signaculo gressus et latratus in ipsis edomando infrænavit. In pueri sive cervi nece, illud exemplo prosequitur quod in Regum volumine legitur, quia propheta, Domini imperio, a leone ferâ silvestri perimitur, et sic ipsius reatus coram Domino expiatur. Et, modo consimili, corpus occisi leo non audet attingere. Sic hìc canum sævitia non præsumit Beati Cuthberti prædam distrahendo comminuere. In sanguine de siccâ materiâ emanante, illud præmirificum Domini Jesû miraculum est imitando secutus, ubi, referente Beato Athanasio, Alexandrino Episcopo, de ymagine ligneâ, ad Domini Jesû passionis similitudinem compositâ, et a Judæo invidente terciò gladio vulnerante percussâ, statim sanguinem emanavit [*ita*], et ultrice pœnâ dignissimum propalavit. Abbas Maylrosensis, dum de tanti novitate miraculi comperit, illò, quia in vicino fuerat, rei veritatem exploraturus, accessit, et, sicut diximus, omnia vera fuisse et vidit et experimento cognovit. Hæc omnia, cum tribus miraculis in continenti præcedentibus, a domino patre nostro Æthelredo Rievallensium Abbate didicimus; qui eodem tempore Laudoniam veniens et Maylrosenses invisens, hæc præfatum Abbatem sibi retulisse asseruit: et ab eodem Rodberto filio Phillippi Milite ipso, qui et ipsius in conjugio neptem habet, prædicta vera fuisse non semel audivit. De his igitur præclaris miraculorum effectibus, quæ a beato patre nostro Æthelredo audivimus, hæsitare omnino non possumus, quia veritatis doctorem eum esse cognovimus, et scimus quia verum est testimonium ejus.

CAP. LXXXIX.—De signo quodam in choro ecclesiæ Beati Cuthberti super parietem pendente, quomodo, quodam fratre Alexandro innocente illud trahente, super fratrem veteranum ceciderit, et astantibus Beatum Cuthbertum acclamantibus, nec se contriverit nec fratrem læserit.

Secundum multitudinem dolorum desolationis, ita et in cordibus nostris sunt Beati Cuthberti miserationes et solationes. In desolatione nos relevat, ne desperatio supplantando præveniat; in miserationibus sullevationis nos adjuvat, ne necessitatis miseria nos elidendo consumat. Nam dum desolatione desperamus, mirâ ejus subventionis gratiâ relevamur; dum necessitatum ingruentiâ deprimimur, bonis ipsius affluentiùs habundamus. Et quandoque, unde metum mortis incurrimus, de mortis periculo ipsius gloriæ honorem provenire comperimus. Quod convenientiùs approbamus exemplis, quam eloquentiæ et ser-

monum compositorum commentis. Temporibus etenim nostris, ea quæ referemus, et intelligentiæ noticiâ vidimus, et de verbo effectûs ipsius veritatis et manibus operis certissimæ experientiæ comprobavimus. In ecclesiâ Beati Cuthberti plura sunt Signa, ad divini operis ministeria pro officiosâ diversitatis immutatione pernecessaria. Nam pro immutatione diversitatum distinguendo discernunt alternantium tempora vicissitudinum. Unde ex signo pulsante dinoscitur cujus horæ terminus, tam nocturnis quam diurnis momentis, ex ipsorum variatâ immutatione celebretur. Nimirum unius cujusque horæ certo procursûs termino modus agnoscitur, dum, ex immutatâ signorum differentiâ, temporaria successio et ordinaria immutationis vicissitudo pensatur. Proprietas etenim horarum variè innuitur ex immutatione signorum. Signa etenim sunt, quia certæ determinationis horam representando significant, et ipsarum noticiam præsentialiter vocis sono designant. Sed quia altiùs in turris fastigio semota sunt, et pro ponderum mole in sonandi motibus et virium protractibus gravissima inferiùs stantibus sunt, unde, pro hujusmodi compensatione levaminis, Monachi Beati Cuthberti in pulsandi officio utuntur famulorum mancipio servitutis. Sic quidem pondus diei leviùs tolerant, dum per alios onera sua alleviando dispensant. Nam æstu laboris non nimium fatigantur, dum in aliorum subsidia eorum fatigamina sullevantur. Et quoniam sæpiùs alternantium pulsationes signorum sub diversi immutatione officii permutantur; quæ pro psalmorum etiam cantibus variantur, laicorum imperitia de his minus intelligit; iccirco monachorum astutia eorum inscientiæ ex tali prudentiâ consulit. Est in choro quantitatis temperatæ signum modicum, cujus pulsationis tinnitu et famulos ad pulsandum morosè incitant, et ad finiendum acriori pulsamine invitant. Unde nec famulus citiùs pulsat, quam ipsius signi monentis tinnitum audiat, nec præsumit ut desinat priusquam illius retinniente, se ordinario moderamine compescere debeat. Monachus etiam, qui in choro eidem signo præsederit, suo moderamine juxta psalmodiæ proventum et regularis institutionis modum, hujus signi leviori contactû famulis foris expectantibus innuit; et tempora dividens, horas desinendi vel pulsandi certiores ei proscribendo indicit. In tactu igitur monachi et nutu tinnientis est, quando, juxta institutionem regulæ, ordinaria pulsatio inchoanda sive finienda est. Nocte ergo quâdam, dum nocturnæ sinaxeôs concentus, expleto divini officii ministerio, matutinorum quantitas psalmorum convenienti ordine compleretur, jam ad laudum nocturnalium sollempnia præscriptum signum pulsari debuit, sed cujus attactû de more solito moveretur, convenientem in proximo ministrum non habuit. Frater etenim quidam, ætate gravior et

movendi facilitate minùs robustior, sub eodem signo in ordine tamen suo resederat, sed prorsus horæ ad pulsandum competenti minùs intendit. Hora igitur tinniendi jam præterierat, sed ipso languore suo et torpore nimio præventus, operæ studium minimè adhibuerat. Æilricus enimverò vocabatur, qui simplicitatis innocentiâ verum se monachum fore, actu et habitu, profitebatur. Qui staturæ proceritate, et senii annosâ maturitate gravatus, torporem ex infirmitate contraxerat, et movendi impossibilitatem ex corpulentiæ mole habundantiore conceperat. Unde minoris sollicitudinis diligentiam talibus curis adhibuit, et horam pulsationis ordinariæ contra regulam præterivit. Cui quidam frater, junior ætate, astitit, et indignanti irreptionis procursû ad funiculi anticipationem erupit. Funiculus enim de altero fratris latere dependebat, et frater ille nisi super seniorem illum reclinatus ad funiculum pertingere non valebat. Senior ille, toto noctis spacio resupinus, incurvo humero in genibus accubitaverat, et sic fessos artus mitiùs sustentando refovebat. Erat quidem ei pro levamine alicubi reclinari, eo quod, communicatâ alternatione, moles corporeæ molestiæ leviùs alterius solatio poterat sustentari. Junior ille cum festinatione manum supra procurvè sedentem seniorem protendit, et brachio minus protractiori, ad funiculum, de quo signum pulsari debuit, contingere non prævaluit. Iterato igitur reptante manûs attactû deliberavit irrepere, sed, palpantibus funiculum articulis, tamen illum liberè non valebat attrahere. Denique tantisper super pedum summitates in articulis manum porrexerat, quod funiculum, licet non integrè tamen dimidiatâ perfectione, ad liberiorem sonandi virtutem attigerat. Signum illum supra ligneolum clavis ferreis groscescentibus et longioribus longè altius in chori aquilonalis pariete depependerat, et penè super capita inferiùs residentium præminebat. Eratque columpnæ maximæ turris approximans, et tamen fenestræ permaximæ quæ fornicibus interioribus ecclesiæ prominet de vicino collaterans; ligneolum ipsum vetustas annosa interioribus medullis jam corruperat, et iccirco leniori attractû quàm facilè distrahi et effringendo dissolvi prævalebat. Primò igitur ille signum modestiùs pulsando insonuit, sed famulus de foris fortè obdormiens non advertit. Secundò quoque, idem efficiens sed fortiùs contrahens, ligneolum interiùs ex vetustate detritum dissolvit, et super tabulatum fenestræ inferiùs ejecit. Tabulatus ille latiùs de limbi more se eminentiùs porrigebat, et aliquantuli intersticii spacium a pariete longius occupabat. Unde super ipsum, signum, detrito ligneolo sustentante, cecidit, et monacho illo non percipiente supra ipsum decumbendo resedit. At ille præcipiti actus furore, supra fratrem prædictum seniorem supra genua

reclinantem sese suffulciendo innitens, languentem senio mole sui coegit exsurgere, quò leviùs ad signi posset corripiendum funem contingere. Tunc frater ille desursum se erexit, et qui prius totâ nocte reclinatus ad genua sederat, tunc junioris impulsu fratris, directo dorsi lineamine residebat. Nam in posterioribus scabellorum asseribus se acclinans, et sibi erat solamini, et fratri prædicto ad funem corripiendam dabat faciliorem potentiam adeundi. Beati etenim Cuthberti piâ dispensatione hoc actum est; quia nisi superiùs, erecto capite, resedisset, prædictus frater, decidente signo, capite detestato ei signi collisione cerebrum de testâ capitis excussisset. Nempe in eodem loco postmodum decidebat in quo totâ nocte sui capitis molem reclinaverat. Nec tamen Sanctus Cuthbertus ita illi evenisse voluit, eo quod pro karitatis devotione, et pro Beati Cuthberti efficiendo honore, se superiùs reclinando, juniori reptanti faciliorem aditum condonavit. Nam hinc karitas erat, quod contra infirmitatis suæ molestiam se vexare, et fraternæ voluntati locum dare, voluit; hinc vero pia Beato Cuthberto devotio, quod se potius delegerat fatigare et seniles artus patienter erigere, quam Beati Cuthberti debiti honoris officium longiùs in protrahendo impedire, sive horam regularem longiùs debito tempore præterire. Hæc omnia Beatus Cuthbertus subtiliùs examinando præpenderat, et iccirco eum a mortis vulnere protegebat. At junior ille, impetû fortiori minùsque providè irruens, funiculo digitis involuto, signum impulit, illudque, quasi omni obstaculo dissolutum, ad inferiora ruendo præcipitavit. Fratres quàm plures, qui circumstabant, et hæc omnia præclariùs advertebant, Sanctum Cuthbertum uberrimis precum vocibus inclamabant, eo quod mortem imminentem alicui stanti inferiùs formidabant. Signum tamen illud cum maximo molis strepitu corruit, et per prædicti senioris pectus dilabendo gradiens, et volutando dilambens, super sedentis genu decidit, et cum grandi murmure, quasi indignanter sive repulsam sustinens, in medium chori sine omni contritione se convolvit. Impetus ille tanto strepitûs murmure per omnes ecclesiæ fines ita intonuit, quasi parietis ruinam minitando effecerit. Nec dubitandum, quin hostis antiquus talia machinando demolitus fuerit, qui omnium malorum incentor et inventor existit. Et si non prodesse potuit, tamen irretiendo casum malitiæ seminavit. Nam alteri monachorum intemptavit mortis insperatæ periculum, alteri vero sacrilegii, simul et homicidii reatum. Sacrilegii, violato sanguinis pollutione monasterio; homicidii, fratre et monacho innocenter occiso. Sed piissimus pater Cuthbertus hinc preces fratrum sui nominis auxilia postulantium non avertit, hinc alterius fratris justiciam, illinc vero fratris junioris innocentiam, incassùm præterire

non permisit. Preces quidem fratrum, solito pietatis suæ more, admiserat intra suæ sacrarium exauditionis, dum mortis contagium extersit, propter sui nominis sacramentum; et supplicium fraternæ perdicionis in gaudium convertit suæ laudis et suæ exultationis. Justiciam fratris senioris attendit, quia devotionis munus suæ munus [*ita*] eum a morte protegendo impertivit: Junioris conspexit innocentiam dum eum non incidere patitur in scandali sive peccati ruinam. Peccatum quidem incurrisset per piaculi reatum; scandalum, per confusæ conscientiæ improperium. Et reverâ illius innocentia purior coram Deo creditur quam perita multorum providentia. Nam ejus innocentiam simplicitas in omnibus comitatur, et, pro sapientiâ aliis uberiùs distributâ, ei timoris clementia, et fidei continentia condonatur. Unde, pro nimiæ simplicitatis impericiâ, semper domi secus sepulcrum Beati Cuthberti, ad pedes Domini Jesû ejus verbum audit, et quod alius prudentior pro suâ magnanimitate non efficitur, hoc iste pro abjectiori simplicitate cum mitissimâ pietate custodit. Et quandoque ad regularia decreta custodienda, pro suæ vilitatis abjectione, compellitur, dum alius prudentior dissolutiùs enutritur. Miro igitur modo Beatus Cuthbertus hinc preces fratrum adtendit, ad sui nominis honorem et gloriam, hinc fratri correctionis terminum indulsit et vitam; illinc innocenciam a peccati funere custodivit innocuam, et meriti innocentum certiorem præbuit experientiam. Beatus nimirum Cuthbertus innocentis meritum satis evidenter ostendit, quia innocentiæ manibus homicidii reatû pollui noluit; et mundi cordis conscientiam contaminationi non prodidit, quia in vano animam suam non accepit, qui omnes dies vitæ suæ, a pueritiâ usque in senium, Domini mancipio subjugavit, et se Beati Cuthberti sub imperii servitute prostravit. Senior ille, de choro eductus, cujus genu contritum comperuisse putaverant, sanum et solidum, non sine maximâ admiratione, inveniebant. Nam ingenti mole ponderis omnia ossa confracta reperire putaverant, cum languore secuturo sempiternæ desperationis. Sed mirum in modum, nec læsionis contritionem intulit, nec vulneris hiatus in eo apparuit, nec ossuum junctura dissiluit, nec ossis soliditas pristinæ virtutis vigorem perdidit; sed nec ad livoris asperiem ictus ponderis pellis particulam concitavit. Mira res et stupenda, dum carnalis molliciei teneritudo, feriente tanti ponderis signo, cedere fuit nescia; nec dirumpi tantâ mole potuit quod carne solâ et sanguinis liquore subsistentiam habuit.[1] Hora igitur sonitûs, Beato Cuthberto disponente, a regulari termino non præteriit, quia signum aliquantulum illo contrahente intonuit; nec dampni

[1] *In margine, mana eâdem,* subsistentiæ virtutem contraxit.

detrimentum intulit, eo quod nec seipsum a suæ integritate so i li-tatis destituit, nec mortis dispendia inferre præsumpsit; sed v ul-neris læsionem sive maculæ desolutionem inflixit. Talia su it Beati Cuthberti virtutum mirabilia, quia innocentem in suæ s r-vitutis ministerio noluit reum efficere, nec justum in scelere alieno illatâ morte punire, nec devotis petentium precibus misericorditer non adesse. Et quod præ cæteris altiùs eminebat, domum sanctificationis suæ humani sanguinis effusione pollui non permisit, nec sanctuarium ecclesiæ sacrilegis profanari eventibus non consensit. Ipso quidem innuente, nec moles ponderis jacturam potuit efficere, nec ictus ponderosæ molis vulneris læsuram infligere; quin immo nec signum tenerimæ infirmitatis tot fatigationum distractionibus à suæ integritatis soliditatibus aliquatenus dissilire. Mirandum proculdubio et obstupendum à monacho qui ictu feritur, quasi totius ecclesiæ moles super eum caderet, sic ponderosus ictus fuisse sentitur, et signum, quod solo sui pondere se potuit conterendo consumere, tot fatig itionum ictibus et repulsis non potuit effringendo deperire. Sed sic utrinque Beati Cuthberti gratia viguit et virtus effulsit; quod nec in homine læsura ulla apparuit, nec in signo quamvis tenuissima confractionis rimula prodire potuit; quia in nullo omnium sibi ministrantes perturbari sive contristari permisit. Hujus miraculi totus ejusdem ecclesiæ Conventus testis assistit, quia hæc omnia in Beati Cuthberti præsentiâ gestu consummata, plenissimè vidit et perfectiùs intellexit.

CAP. XC.—Quomodo Beatus Cuthbertus, pauperem quendam compeditum miseratus, multis diebus, sub peregrini specie, raptorem suum, ut hominem Sancti Cuthberti erueret, commonuerit; et quasi multis spinis cor ipsius languentis stimulaverit, et, candidum nocte juvenem ad eum dirigens, et consolans, eâdem eum nocte liberavit.

Eripiens inopem de manibus fortiorum beatus Cuthbertus est; qui in se sperantes eripit de omni miseriâ tribulationum. Nam ipse est fortissimus qui armato sæculi divitiis et triumphis supervenit, et omnia castra terrenæ potentiæ pessundando diripit et invadendo disperdit. Inopem enim et impotentem de manû eum diripientium erigit; et compeditum a laqueo vinculi et descipulâ laquei venenosi dissolvit. Quod ex sequenti miraculo declarabimus, si ad ipsius indagandam virtutem aures devotionis cum studio pietatis adhibuerimus. Tempore Regis Stephani gloriosi, benignitatis ipsius clementia et pacientiæ multitudo, quàm pluribus in regno suo fuit divitibus sæviendi ruina,

et pauperibus modicæ facultatis admittendæ, pro occasione et detrimento. Unde contigerat quod universa Anglorum natio latâ deprædantium strage et rapinâ deperierat. Nempe alternæ regiones dolosâ fraude et invidâ subdolositate adinvicem conspiraverant, et mutuas rapinarum prædas alterutris de nationum finibus producebant. Accidit ergo quod Rogerius Paveie, in castello de Thresc tunc temporis præpositorum constabularius, circa Tesam flumen prædas ageret: et in partibus Haliweresfolc[1] rapinas erepturus adveniret. Qui de vicinis villulis innumeræ multitudinis prædas collegerat, et adhuc inpluviei et rapacitatis esuriem exsaciare non poterat. Necdum ei suffecerat; et adhuc velud leo rugiens circumibat. Pauperes ergo, qui in agris oves et armenta habuerant, videntes per rura milites musitantes, quam citiùs ovilium pecora et pascuæ pecualia ad Cymiterii gremium convocare festinantiùs properabant. Cymeterium etenim, tunc temporis, pro pacis protectione confluentibus exstiterat, quia singulis refugio et pro apothecæ subsidio omnibus affluebat. De quorum numero quidam Willielmus, Sergant cognomento, exstitit, qui cum bobus xl'a [quadraginta] et centum ovibus de agris ad cymiterium, quod est in Sedberuie,[2] quam citiùs potuit, properavit. Ipse tamen, eâ tempestate, in Hertbune domum mansionis habuerat; sed ad cymiterium quod vicinius exstiterat, protectionis gratiâ cum suis pecoribus confugere disponebat. Qui equo tardioris effugii præsidens, et sæpiùs calcaribus latera tundens, sed minùs proficiens, quam citiùs cum prædâ propriæ substantiæ in manus prædonis incidit et rapinæ. Nempe præda ipsius, cæteris rapientium lucris aggregata, non tantum ei ablata non redditur, quin immo et ipse, se ipsum pretio redempturus, apud Tresc sub ligneo stipite cum sociis pedes astringitur. Qui cum comitibus suis, ligno pedibus infixis, districtiùs retinetur, et sollicitiori eis custodiâ adhibitâ, minus ciborum eorum inediæ et paupertatis miseriæ indulgetur. Miseri interdum illi, pro ereptionis suæ redemptione, plura quam exsolvere poterant offerebant; sed tortores inquietiùs sævientes semper majora pluribus expetebant. Eorum etenim cupido exsaciari non potuit, nec libido eorum avariciæ modum incontinentiæ tenere nescivit. Cotidiè eorum inopiæ providebantur pejora prioribus, et minus adhibebatur solatii vel subsidii humanæ naturæ necessitatibus. Vir denique ille, Willielmus nomine, sed Serjant, quod servientem sonat, dictus agnomine, ut vidit quod nil ei prodesse potuit, ad Beati Cuthberti patrocinia expetenda confugit. Ipsius quidem memoriam benè noverat, nam diutino priùs tempore, per

1 This word is Haliweresfole in the MS., but there is evidently a mistake in the last letter.

2 Hodiè *Sedburge*, still however pronounced *Sedbury*, or *Sadbury*.

diversa ecclesiæ ipsius ædificia quam multorum dierum terminos consumaverat. Siquidem et Beati Cuthberti novit potentiam, et virtutum frequentem in aliis plenè didicerat experientiam. Unde et ad sibi quondam nota confugit præsidia, quæ omnibus expertus fuerat optata solere conferre remedia. Noctu igitur et die, Beati Cuthberti clementiam implorabat; et nunquam ipsius nominis memoriam a vocis sono vel meditationis studio recedere permittebat. Igitur Beatus Cuthbertus, solitæ pietatis non oblitus, statim Constabularium illum, Rogerium Paveie, gravi infirmitate percussit, et per dies plurimos ægritudine viribus suis prævalente, lecto suo decubuit. Sed ne ignoraret, quâ de causâ hæc sibi infirmitas accidisset, Beatus Cuthbertus, quasi per internuntium aliquem, quàm sæpius prædictum famulum suum præcipiebat exsolvere, eo quod, sui de causâ, merito deberet tot infirmitatum periculis subjacere. "Tu," inquiens nuntius, "Beati Cuthberti servulum colligâsti, et iccirco tunc suis alligari vinculis commeruisti. Nec unquam tu ab hac infirmitate poteris convalescere, nisi priùs Beato Cuthberto servum suum enitaris restituere." Hæc Beatus Cuthbertus quam sæpius, nocte et die, quasi in peregrino habitu, ei intimando præcepit, et mandando mortis periculo se intemptaturum, nisi citiùs eum exsolveret, minitavit. Fortassis videre Beati Cuthberti gloriam non meruerat, et iccirco in peregrino ei habitu apparebat. Ille tamen absolvere eum non potuit, eo quod domino suo Roberto Eivile, Castelli Magistro, hujusmodi potentiæ cura exstitit. Captivorum etenim donum, pretium et redemptio, solius domini illius erat lucrum, pacti decretum, et dispositionis dispensatio. Nam id ipsius lucri erat emolumentum, et potentiæ virtutis generale decretum. Cum præpositorum quidem Domino omnes captivi redemptionis suæ debebant definire proposito. Nempe vinculati, compediti, vel carceribus mancipati, omnes sub ipsius imperio militabant; sullevandi, liberandi, sive acriùs puniendi. Militum etiam et armigerorum proprii debiti erat captivos adducere; adductos autem sub Domini præcepto dispensante committere; ulteriùs vero solius Domini erat pro suâ dispositione, torquendo punire, vel pro pactâ et fœderatâ redemptione dimittere. Quâ de causâ præfatus Rogerius Paveie quam frequentiùs pro servuli illius libertate apud Dominum illum supplicando rogabat; sed diutius insistendo precibus, nichil impetrare prævalebat. Nam pluris erat Domino suo cupidæ avariciæ exsaciare libidinem, quam sui constabularii optinendo promeruisse salutem. Milites quidem multo plures suæ maliciæ confœderales habuit, quos satis tali nequitiæ poterat operis deputare. Suæ vero avariciæ loculos exsaciare se posse non credidit, et quando talis fortunæ prædam vel

redemptionis pecuniam capiendo adquireret, dubitavit. Constabularius denique, pro Sancti Cuthberti amore, pro miseri ereptione supplicavit; et quod ei acciderat evidenter ostendit, seque pro illo addicere captivitati voluit. Sed nec sic quidem impetrare prævaluit. Cum ergo ægrotus nocte infirmari inciperet, et miser ille Beatum Cuthbertum inclamaret, sæpius et frequentius vox peregrini nuntii eum commonuit, servum Beati Cuthberti exsolvere, et eum de captivitate liberatum eripere: Hæc inquiens; "Pro peccato in Sanctum Cuthbertum commissum pateris, nec salutem habere poteris nisi ei libertatem a domino tuo impetraveris." Quotiens enim miser ille Beatum Cuthbertum inclamabat, totiens circa cordis sui penetralia quasi multa milia stimulorum pectus minutè pungendo tranfodere sentiebat, nec aliquâ parte divertere potuit, quâ non eandem pœnæ vindictam sentiendo persolvit. Nocte igitur quâdam, dum miser ille Beatum Cuthbertum implorare non desiit, eccce subitò ei juvenis pulcherrimo candore choruscus astitit, et eum talibus affatum alloquiis, leniori blandimento refovere institit. "Eja," inquid, "Willielme Sergant, jam nunc uxor tua et filii et omnes domestici et amici tibi deficiunt; nec aliqui eorum pro te nunc fidejussores esse possunt, vel plegii pro tuâ liberatione existere volunt. Sed Cuthbertus, quem sæpiùs invocâsti, et cui quondam in operibus ecclesiæ suæ servitutis obsequium impendisti, nunc tibi deficere noluit, sed fidejussor tui et plegius ad ecclesiam, quæ foris est, pro te dignanter advenit. Et mihi credito, quia necdum emergente auroræ diluculo, de compede isto liberaberis, et solutus libertate voluntariâ potieris. Hæc tibi Cùthbertus meæ legationis mandat obsequio, nec unquam candido juveni, qui hæc tibi ex Beati Cuthberti parte denuntiat, fidem ulteriùs adhibeto, nisi hæc vera fuisse cito comprobaveris experimento." Qui hæc et alia consimilia ei intulit, et Beatum Cuthbertum pro eo ad ecclesiam, fidejussionem et commissi sponsionem daturum, advenisse asseruit. Et, his dictis, ulteriùs non comparuit, quia fortassis aliquis angelus administratoriæ virtutis exstitit, qui ob Beati Cuthberti honorem hæc denunciaturus advenit. Hæc omnia consodalibus suis retulit, quia nullus eorum, nisi ipse solus, illum vidisse commeruit. Eâdem etiam noctis horâ, contigit Rodbertum Eivile, negotiis suis in aliâ regione completis, domum redeuntem, per hospicium Constabularii transitum agere, et de ejus salute a militibus quæstuoso ejulatû perquirere. Cui cum Walterius Eivile, cum attestatione sacramenti protulisset, quod nunquam omnino convalescere potuisset, nisi Beatus Cuthbertus priùs stipite compeditum cum omni libertate reciperet, quam citiùs præcepit Willielmum Serjant solutum Rogerio Paveie commandatum restitui, et pro

ejus libito et voluntate pertractari. "Nunquam enim ulteriùs Beati Cuthberti servus sive libertinus sub meæ dicionis potestate carcerabitur, nec stipitibus astringetur, nec vinculis ferreis vel ligneis innodabitur; quia nocte istâ mihi astitit, et fidejussionem pro servo suo obtulit, quod si non susciperem, mortis periculum mihi et omnibus hominum suorum persecutoribus, cum minarum asperis invectionibus intemptavit. Quare quam citiùs eum de ditione meâ ejicite, et Rogerio Paveie, qui eum vinculis meis tradidit, commendate. Ipse ergo eum compedibus vinciat, vel redemptionis de eo pensum accipiat, quia nos peccati vindictâ plecti nec puniri volumus, qui erga Beatum Confessorem commissi facinnoris conscientiam non meruimus." Quem ut Rogerius recipere meruit, statim libertati propriæ condonavit, et omnibus loculentiùs edidit quantæ miseriæ pœnas pro ipsius captivitate sustinuerit. Ille denique Willielmus Serjant domum cum multo gaudio rediit, et devotæ gratiarum actionis laudes Beato Cuthberto persolvit. Hæc omnia ab ipso Willielmo coram multis fratribus nostris non semel audivimus; et attestantibus militibus, in quorum manibus hæc gesta sunt, vera fuisse cognovimus. Unde advertimus quantæ Beatus Cuthbertus fuerit miserationis et misericordiæ, qui inspector est cordis conscientiæ, non abjector pauperis humilis vel personæ.

CAP. XCI.—Quomodo Frater quidam, dum librum Beati Cuthberti irreverenter contingere præsumpsisset, febre acerbè correpetus sit, et pœnitendo satisficiens, restitui celeri misericordiâ commeruerit.

Regit suos Beatus Cuthbertus et dirigit, quia flagellando corripit omnem filium quam electionis sorte recepit: Et potiùs in præsenti punire, quam in æternum suos diligit deperire. Peccati commissa, quæ negligentiora credimus, quam gravia coram Deo sint, ex nonnullis reatûs nostri castigationibus cotidiè experiri poterimus. Nam si pios pro incircumspectionis negligentiâ flagellat et arguit, impiorum nocentiæ noticiam quantâ districtione dampnat et percutit? Nimirum inde conjicimus si verè Beati Cuthberti heredes et filii simus, si pro eo quod negligentiùs agimus, in præsenti vindictæ ultionem perceperimus. Talis namque castigatio misericordiæ est, non furoris: consilii, non periculi: auxilii beneficio, non prodicionis detrimento; correctionis admonitioni, non desperati subsidii desolationi. Hâc, ut credimus, pietatis dispensatione, Sanctus Confessor quendam Fratrem, Johannem nomine, in ecclesiâ suâ castigando cohercuit, dum reatum temerariæ præsumptionis et commissum

negligentiæ incuriositatis et flagicium irreverentiæ et transgressionis, pœnâ vindice expiavit. Nam prævenit eum in benedictionibus dulcedinis, dum delictum ipsius temporali punivit pœnâ doloris, non futuri pœnâ incendii et æternæ desolationis. Nuper, episcopante Hugone Dunelmense episcopo, Archiepiscopus Eboracensis Willielmus, orationis gratiâ, ad Beati Cuthberti sepulcrum invisendum advenerat; cui episcopus, ob reverentiæ debitum et cognationis affectum, omnem mansuetudinis honorem exhibebat. Nimirum inter alia donorum et honorum obsequia, ecclesiæ Dunelmensis ei ostendere voluit reliquiarum sanctuaria sanctiora [*in margine* vel sacratiora]. Inter quæ Beati Cuthberti libellus præcipui honoris exstitit, quem, a Benedicto sacristâ albis induto, honorificè ad altare majus delatum cum suspendiculo archipræsulis collo circumposuit. Archiepiscopus etiam, quibus voluit, illum patefaciendo et revolvendo ostendit, et domesticis et sibi familiarioribus collo suspendit. Frater interim, Johannes nomine, circa sepulcri crepidinem longiùs substitit; et quia prædictum libellum comminus evolutum nunquam viderat, ad ipsius contrectationis inspectionem livor animi eum acriùs et anxiùs stimulabat. Nec tamen ad contrectantes accedere præsumpserat, eo quod in tanti nominis viros irreverenter vel præcipitanter irruere minùs viro simplici conveniebat. Sed quia sacristæ officio tunc circa Beati Cuthberti sepulcrum fungebatur, minus inquietæ perturbationis ei videbatur, eo quod festis diebus posset licenter accedere, et, nullo prohibente, sui voti desiderium inhianti studio curiositatis explere. Cessit igitur et aliis locum, et metum detulit, quia hujus temporis importunitatem, oportunâ conditionis suspensione satis pro voluntate suâ supplere prævaluit; locum itaque illis impeditum contulit, dum se ab illis abstinuit et impetu prompti super eos spiritûs non irrupit. Metum detulit, dum eis pro reverentiæ honore pepercit: veri actus monachi prosecutus exemplo, dum propriæ voluntatis desiderio frænum castigationis intulit, proprii arbitrii instituto. Secretarius interim alius, qui librum detulerat, ad locum quem elegerat, ipsum honorificentiùs reportabat. Post non multum temporis, solempni quodam tempore festivitatis, accidit ut prædictus secretarius, cujus id erat officii, thecham, in quâ præscriptus libellus repositus erat, foris exponeret, et Beati Cuthberti altare et sepulcrum sacratioribus reliquiarum sanctuariis perornaret. Inter alia etiam thecham illam decenti venerationis loco composuit, et, tam preciosi libelli solamine, ecclesiæ facies honoravit. Omniaque Fratri Johanni commiserat, eò quod secus altare frequentiùs præsidebat. Custos equidem, tam altaris quam sepulcri, assistere semper debebat intrepidus, et frequenter assiduus et indesinentiùs non remotus.

Nam ejus curæ attinebat, et sepulcri custodiæ diligentia, et oblationis elemosinæ collectio attrectiva, et nichilominus peregrinorum responsio consultiva. Quisquis igitur alius circa altare studiosus adesset, ipse nunquam defore debuisset. Unde sollicicior existere debuit quò vigilantiùs ad ejus custodiam omnis cura incubuit. Cum demum die quâdam frequentia populi non adesset, et fratrum cœtus horâ meridianâ quiesceret, vidit suæ voluntati libertatem subpetere, et aliorum solitudinem sibi libertatis aditum aperire. De paupere igitur servitorum refectione redierat, et, non lotis manibus, ad altaris sacrosancti sanctuaria, festinantibus ad lectulos servitoribus, procedebat. Intuens igitur thecam illam sæpiùs, et sollicitiùs respiciens, quam frequenter oculorum acies divertit, eo quod ardentioris animi studium eum ad ipsius inspectionem accendit. Vicit ergo arbitrium rationis æstus curiosæ cupidinis, quia curiositatis libido ita animum æstuante cupidine edomuerat, quod frænum temperantiæ voluntatis impetus non habebat. Unde ad thecam prædicti libelli accedens, de loco suo eam sustulit, et præscriptum libellum de loculis operientibus irreverenter eduxit. Quippe nec manus, ciborum fuligine obsoletas, purgatoribus aquis obduxerat, nec sensus debito abstinentiæ jejunio emundaverat, sed neque indumentis sacratioribus, de more consueto, se induisse volebat. Liber quidem iste raro ab aliquo adorante contrectatur, contingitur vel evolvitur, nisi adoraturus sanctuaria hujusmodi, priùs mundiciis purificetur. Quæ omnia ille negligenter omiserat, eò quod curiositatis audacia rationales ipsius animi vires soporaverat. Nam audaciam peperit curiositatis insolentia, incuriæ ignavia, torporis negligentia: negligentia vero procreaverat impræmeditationis inconstantiam et præsumptionis ruinam. Nempe audacia ex curiositate cordis serena obnubilaverat, et bilem livoris exacuendo excitaverat: incuria subinde cogitationes discretæ rationis ex negligentiâ præfocaverat, et virtutis viam ex torpore obsederat. Inconstantia præmeditandi gressus administrabat irreverentiæ ad tanta sanctuaria contingendi. Ubi ruina subsecuta est temerarii erroris, et de piaculo præsumptionis erupit curiosa exploratio contrectationis. Cor igitur excæcatio incuriæ animando obduraverat, discretionis acies negligentia immutando prævenerat. Ex inconsiderantiâ præmeditationis processerat ad irreverentes contactus sanctitatis. Nec impunè hæc omnia ejus animum præcipitaverant, eo quod post modum hæc cuncta ultione dignâ deplorabat. Educens ergo librum de tribus peris ex pelle rubricatâ confectis, tandem, foliis singulis inter inlotos digitos contrectatis, manu explorante evolvit, oculo curiosiùs indagante exsolvit, ore legente singula quæque a fine usque in finem perscrutando excurrit. Siti

igitur concepti desiderii satis egerat, et jam omnibus pro suo libito consummatis, libellum ipsum in prædictis loculis pristinæ consuetudinis, ordine decentiùs quo poterat, collocaverat. Ad opus deinde soliti studii jam resederat, et de altari aliquantulum remotiùs propter luminis usum jam secesserat, eò quod scribendi studium frequentabat. Nec morâ intercurrente, et ecce dentibus collisis infremuit, et tremor artuum compagines penè dissolvit. Manus palpitabat, membranulæ quæritans sustentationis auxilium; digitus pennæ litterantis lituras sparsim in paginâ effecerat, nullius inveniens continentiæ fundamentum; in pluteum, alternantibus ex timore genibus, dissiliebat: palloris macies totius in corpore ruboris virorem exhauserat. Timoris etiam angustia cordis curiosi incuriam consumendo contriverat, tremor manûs ex irreverentiâ contrectationis increpabat, oculorum acies lacrimarum confusa congeries arguendo piabat, oris facies palloris sanies minuendo multabat. Nec præsumptionis audacia aliquid ad contrectationis oblectamenta contraxerat, quod ultrix pœna, indignante Beato Cuthberto, sæviendo non punierat. Tot igitur tormenta sustinuit, quot prius oblectamenta suscepit. Nec præsumptio dabat evadendi fiduciam, quæ prius contemptûs irreverentiæ ministrabat audaciam. Exsurgens denique, et per chori fines digrediens, sperabat in mutatâ loci vicissitudine, variantem infirmitatis motibus vicissitudinem præterire. Nam locorum quandoque immutacio infirmitatis solet esse alleviatio, et levaminis dinoscitur esse refrigerium sæpius immutatio quieta locorum. Unde tale medicinæ fomentum ei prodesse non potuit, quia non tantum ægritudo, quin immo Beati Cuthberti indignatio fuit. Residendo denique quiescere voluit, sed tremoris validitudinem temperando mitigare non prævaluit. Ergo præsumptionis audatia ad memoriam rediit, et quæ culpam priùs parturivit, jam pœnæ cruciatus intorsit. Nempe nichil aliud tanti tormenti sibi pœnas intulisse credidit, nisi temeritatis audaciam quâ tanta sanctuaria irreverenter pollutis manibus contrectare præsumpsit. Tandem, ad confessionis experta confugiens patrocinia, horæ meridianæ tempora brevissima multorum arbitrabatur dierum protelasse longamina. Ægritudinis siquidem intemperies nullius ei quietis poterat esse segnicies: nam quanto prius Fratrum absentiam exoptaverat, quo sui desiderii liberius vota explere potuisset, tanto nunc ipsorum adventûs præsentiam anxius concupierat, ut secretæ conscientiæ peccamina confessionis baptismate expiaret. Subpriore denique Alano, de meridianâ quiete exsurgente, frater ille sub festinatione adductus, in Fratrum collocutorio ad pedes illius concidit, et stulti ausûs temerariam præsumptionem piæ confessionis lacrimis abolere sategit. Qui

eum satisfacere Beato Cuthberto posse ex ægritudinis perpendens magnitudine, divino judicio nichil præsumpsit adicere; sed ipsius examina districtionis ei indixit cum piâ longanimitatis pacientiâ sustinere. O piam discretionis considerationem, quæ divinæ ultioni non superadicit humanæ potentiæ præsumptionem! Potentialis quidem virtutis esset indicium, si justè a Deo punito aliud ex suo arbitrio inferre temptâsset exitium. Sed quia moderatæ providentiæ et discretæ vir erat sapientiæ, calamum cordis conscientiæ quassatum contritione spiritûs et mœrore, jugo suæ animadversionis noluit conterendo opprimere, sed magis piæ dulcedinis admonitione delenire. Unde fratrem illum ægrotantem in domo infirmorum præcepit requiescere, et Beati Cuthberti clementiam cum pacientiæ mansuetudine expectando sustinere. "Non," inquit, "aberit tibi Beati Cuthberti propinqua miseratio, si tuæ fidei et patientiæ hoc promereri potuerit multitudo. Nam flagelli hujus castigatio paterni consilii tibi suberit refrigerio." Quibus animatus ille, spe miserationis Beati Cuthberti patienter sustinuit; et sæpius ipsius auxilium querulis vocibus imploravit. Nocteque in tali miseriâ transactâ, Beato Cuthberto miserante, crastinâ die multo fatigatus dolore convaluit; statimque receptâ sanitate pio Confessori gratias relaturus chorum introiit, et suo officio se recepit. Deinceps itaque nunquam talia præsumpsit, sed sibi et aliis terrori simul et exemplo fuit. Hæc omnia ipsum non semel retulisse audivimus, sed et nos vidimus et experti sumus. Unde colligimus quia Beatus Cuthbertus non velit ex justiciâ tantum punire peccantes, sed etiam peccati debitum piè remittere quos invenerit cum pietatis reverentiâ pœnitentes.

CAP. XCII.—De Juvene quodam, qui testam capitis ingenti trabis corruentis mole detritus, quique exhalâsse a multis spiritum credebatur: quomodo incredibili Beati Cuthberti virtute, lætaliter vulneratus revixerit, et defosso omnibus diebus vitæ capite, sanus tamen ad omnia negotia sua et opera exstiterit, et quàm in brevi convaluerit.

In æternum, et ultra, Beati vigere Cuthberti non desinit misericordia. Æternitati etenim gloriæ sempiternæ participando communicat; et iccirco ipsius misericordiæ affluentiam nullius finis terminus coangustat. Nam ipsius gloriam ex eo perpendimus cotidiè augmentum sumere, quo novis miraculorum prodigiis ipsius magnalia omni die conspicimus novæ et insolitæ admirationis incrementa percipere. Nam in virtutum gloriâ non est ei aliqua similitudo coæquanda. Siquidem quandoque

semianimes a mortis lapsu revocat, et desperatos ad januam vitæ restituendo reformat. Quod nos etiam moderno tempore ab ipso fieri vidimus, et propter ipsius nominis gloriam silentibus labiis reticere non possumus. Temporibus quidem istis, Sancti Spiritûs Paracliti sollempnis festivitas imminebat, frequensque populi concursus undecunque Beati Cuthberti ecclesiæ limina invisere disponebat. Nam quinquagesimâ paschalis gaudii lætitiâ jam nuper expletâ, ibi competentiùs solempnitas doni Sancti Spiritûs celebrari debuit, ubi in Beati Cuthberti sacratissimâ sanctitate et corporis integritate, majoris virtutis dignatio et divinæ gratiæ portio excellentior fuit. Siquidem et ibi pontificalis benedictionis absolutio, et quadragenaria dierum pœnitentiæ indulta remissio, et piissimi Confessoris auxiliatoria consolatio, multorum animos acriùs accendebat: absolutio de confesso peccati facinore; remissio de injunctis diebus afflictionis et abstinentiæ; consolatio de piâ pontificis et interventionis ipsius advocatione: hæc omnia diversa diversi cordis multorum fuerant consolamina. Fratres igitur ecclesiæ diversâ ornamentorum pulcritndine ipsius parietes expolierant, et quæque honorifica officiorum ministeria decenti moderatione perornaverant. Unde et campanaria maxima, quæ foris ecclesiam fuerant, pro festivitatis tantæ sollempniis sonari faciebant. Juvenes igitur, senesque cum junioribus, accurrebant; et quia pondus eorum multorum vires excesserat, multitudinem copiosissimam in unum aggregaverant. Illi tamen, qui de Dunelmo nati fuerant, campanariorum pulsandorum periciæ noticiam et artis scientiam plus habebant. Nempe usus exercitati operis dabat noticiæ scientiam et artem cognitionis. Unde ministri ecclesiæ quam multis cæterorum paucos eorum prætulerant, et Dunelmensis Urbis juvenes ad pulsandi exercicia proponebant. Cum igitur prima diei hora in ecclesiâ cantari debuit, ad hæc campanaria sonanda, copiosa Dunelmensium multitudo juvenum ad hoc opus officii pulsatura accessit. Pulsantes igitur, et viribus plurimum colluctantes, jam diutiùs tali sudoris ministerio institerant, et dulcimodo sonitûs tinnitu multorum aures suavitate mitissimâ demulcendo mitigaverant. Subito itaque, plectrum unius miræ magnitudinis, confractum cecidit, et multi sonitûs tremore aures multorum horrore complevit. Qui mox fugam ineundo sui præsidio consulunt, et ad diversa confugiendo latibula, saluti suæ et vitæ consulendo prospiciunt. Juvenis quidam tamen, de hujus casu improvidus, inferiùs cum cæteris ad tale negotium steterat; sed aliis fugientibus super tali incursûs negotio, sibi minimè præcavendum judicaverat. Unde mox ex improviso præfatum juvenem oppressit, et testâ capitis confractâ, resupinus in terram corruit. Testula quidem capitis contrita, jam ad pugni unius

introitum hiando patebat, et etiam omnia cerebri interiora denudando proferebat. Batallus enim, cum inferius ex præcipitio rueret, casu contigit ut super aream asserum, quæ seorsum propter hujusmodi eventus subponitur, vires ictûs sui primas expenderet, et cum impetûs furore dissiliens per areæ ipsius capedinem præteriret. Area equidem de trabibus maximis et robustissimis compacta, inter campanaria superiora illa, et hominum inferiora collegia, mediato pene utroque spacio, interponitur; ut omnis eventus infortunii cautelâ hujusmodi devitetur. Quatinus batalli cadentis et confracti, ictus præcipitis furoris excipiat, et pulsantibus signa ipsa hominibus, protectioni illorum et subsidio fiat. Hujus mediantis areæ trabibus, asserum maximæ magnitudinis et immensi ponderis copiosa congeries superponitur, et clavis ligneis solidissimè trabibus infigitur, et solidiùs multo conamine inseritur, et robustiùs stimulatur. Asserum singuli unius hominis onus efficit, qui sui longitudine duodenos pedes extendit, et latitudine quatuor vel trium pedum circuambit; spissitudo aliquantulum dimidiati pedis dimensionem excedit. Robur itaque hominis in ferendo onus unius excedere comprobatur; a duobus vero pondus satis sufficiens esse videtur. Cujus solius præcipicium viginti hominum potuit minari interitum, casusque illius nulli omnino eorum daret evadendi remedium. Cum igitur batallus ille decideret, contigit ut quidam asserum prædictorum ictus decidentis exciperet, et clavo ligneo, qui ex vetustate putrefactus fuerat, evolante, ille asserum maximus ad inferiora decideret. Qui in inferiori sui regione, quâ terram petiit, more sudis aculeatæ cuspidem stimulatam exacuit, et ipsius ictus acumine testam capitis prædicti juvenis opprimendo contrivit. Batallus vero longiùs dissiliit, quia impetus asseris illius viribus antecessit. Videres igitur homines accurrere, uxores lamentando crines exsolvere, utriusque sexus generis lacrimas vocesque cum ejulatu copioso profundere. Ad juvenem denique in suo sanguine volutatum accedunt; sed nec sermonem vel vocis spiraculum in eo sentire potuerunt. Hanelitus etiam ipse decedendo defecerat, et non nisi in solo pectoris secreto armariolo spiritus vitæ halantis substiterat. Hoc tamen non poterat experimento dinosci, nec quod vitæ flatus in illo remansisset, alicujus indicii argumento comperiri. Os etiam testulæ, quod confractum fuerat, palmi unius latitudinem et magnitudinem excedebat. Unde hyatus illius horrendus erat aspectui, visusque terrori; eo quod inter testæ patentis soliditatem et cerebri conquassi dilapsionem, manus hominis facillimè poterat infundi; quia hoc modo vulnus illud solebat ab effluvio sanguinis emundari. Familiares igitur illius, juvenem illum, ut credebatur emortuum, in feretro defunctorum componentes,

domi retulerunt; et de vitâ illius spe hæsitantes, quæque funebria præparârunt. Fratres ecclesiæ talia audientes, statim omnes, communicato consilio, ad Sancti Cuthberti tumbam confugiunt, et devotis psalmis et orationibus solitæ Beati Cuthberti miserationis auxilia quæsiêrunt: "Sancte" dicentes "Cuthberte, nunc gemitus nostros attende, et tuo donando nomini gloriam, huic pro tui honoris servitio fustigato longioris vitæ spacia indulge." Mox, pii Confessoris meritis, juvenis ille vitæ spiraculum attrahere videbatur, et redivivo hanelitûs afflamine parturire novella spiritum gratia probabatur. Et merito tali tempore Sanctus Cuthbertus homini spiritûs afflatum reddidit, cujus signo virtutis et gratiæ Sancti Spiritûs afflamina consolationis, omnibus his diebus ad se adventantibus, a Domino impetrâsse presignavit. Terciâ demum die loquelas edidit et "Sancte" dicendo "Cuthberte, quàm gravioris ictus vulneris me oppressit." Post modicum tamen temporis, languoris multitudo diatim imminuta recessit, et testam capitis cute et carne cum cæsariei pulcritudine perornando salute pristinâ reparavit. Unde contigit, ut vulnere ulceribus sanitatis superducto, semper hactenus usque in diem hodiernum, tantæ fossa profunditatis in supremo capitis vertice apparuerit, quod pugnus unius hominis infra illius cavaturæ crepidinem quàm facillimè introire et extrahi, reponi et abscondi, et pila etiam spærica induci et infundi sub ipso hyatu potuerit. Et, quod omnia mirabilia in his supergreditur facta mirabiliora, nec tamen ei sensus diminuitur, nec ratio debilitatur, nec memoriæ meditatio in aliquo dissipatur. Infirmitatis etiam nullius sustinet læsionem, nec vulneris illius quandoque ipsum vice alternâ stimulantis post sanitatem semel receptam sentire potuit adustionem. Iccirco verò vulneris hyatus tantisper inferiùs patendo prominet, quod pars testulæ de osse contrita, reliquæ addita testulæ non superius jacet. Pars enim confracta semel detrita reconsolidari non potuit, nec cohærere sicca materies siccantis ossis naturæ prævaluit. Unde cute redintegratâ et carnis mollicie repletâ, coma capitis, Beato Cuthberto miserante, reviruit, et pristini decoris gratiam testæ superficiem perornando coloravit. Juvenis iste Wictredus vocatur, qui omnibus Dunelmensibus fore notissimus comprobatur: Qui adhuc vivit incolumis, et nichil læsuræ præscriptæ sentiens, sanus existit. Hujus miraculi tot testes veridici assistunt, quot ad Pentecostes sollempnia adventantes. Hæc videre coacti sunt quia talia audierunt. Talia sunt Beati Cuthberti mirifica operum sacramenta, quæ omnis excedunt facundiæ condimenta.

CAP. XCIII.—Quomodo Beatus Cuthbertus quemdam Captivum, injuriosè catenis ferreis mancipatum, de morte et calamitate illâ eripuerit, et terciò innovatas ferri catenas confregerit.

Mirabilia, quorum non est numerus, solus efficit Cuthbertus, quia dat prodigia multa in cœlo sursum et in terrâ deorsum. Mirabilia ipsius excedunt numeri quantitatem; numerus verò miraculorum illius alicujus supergrediuntur termini definitionem. Quantitas enim ipsius virtutis nulla est, eo quod ipsarum imimmensitas comprehensio infinitæ multitudinis est. Definitio verò certum considerationis terminum non invenit, et ideo omnem enumerandi scientiam, et comprehendendi noticiam superhabundando excrescit. Igitur virtutes illius in cælo sursum sunt, quia penitus sicut sunt, omnino comprehendi non possunt. Nam virtutes sunt propter ipsius meritum in cœlo per collatæ illi beatitudinis præmium; sursum, eo quod transcendunt omnis consummationis ordinem et numerum. Ordo est in discretâ consideratione, numerus provenit ex suæ æstimationis certissimâ definitione. Unde prodigia illius in cœlo sunt, in hoc quod a nobis in cognitionis scientiâ et æstimationis noticiâ, porro inexplicabilia omnimodo sunt. Sed in terrâ deorsum, quæ ab eo fieri cotidiè cernimus, vix etiam indagando dinumerare poterimus. Nam si comprehendimus rerum ab eo gestarum seriem, non tamen pertingere possumus ad enarrandam virtutis illius subtilitatem. In terrâ itaque sunt, quia terrigenis patent ex ipsius misericordiæ beneficio; deorsum, eo quod singulorum negotiis subserviunt pro omnis devoti postulantis arbitrio. Et tamen innoxiorum innocentiam quam sæpius attendit, eo quod veritatis occasio ipsorum causæ negotio magis vicinando appropinquans sit. Nam innoxiorum quamsæpius ostendit innocentiam, eos a miseriis misericorditer eripiendo; et noxiorum furiæ pandit audatiam, eis condigna peccatis vincula inferendo. Gwillielmo equidem secundo[1] apud Dunelmum episcopante, quidam fratrem Osberni Wicecomitis, Rodbertum nomine, gladio sæviente optimâ capitis portione diminuerat: sed reus factor operis multis latebat. Parentes igitur, quia nomen homicidæ, et quia de personâ, quæ ei necem intulerat, sub incertâ opinione fluctabant, nichil temerè definire vel insulsè judicare prævalebant. Unde, etiam nolentes, gladios a sanguine temperabant, quia vindictæ violentiâ opprimere innoxios non valebant. Tandem cæca insecuritatis opinio quosdam de ipsius

[1] William de St. Barbara, 1143—1152. This miracle has been detailed above. It is here repeated with many additional circumstances.

parentelâ offendit, et fama volatilis quendam Willielmum nomine, sed tamen innoxium crimine, delatoriâ fraude impetivit. Nam hujus infamiæ notam non ex reatu criminis meruit, sed zelus fallacis invidiæ famam istam astu nequitiæ coloravit. Cujus facis ardore, quidam Procerum Dunelmensium, Radulfus filius Willielmi nomine[1], accensus, sub festinatione ad Willielmum de Thorp,[2] quem fallax fama subdolè accusavit, accessit; ductumque apud Dunelmum, catenis ferreis colligatis pedibus astrinxit. Vir etenim iste molendinarius, et Willielmus de Thorp vocabatur; quem facillimè comprehendere potuit, iccirco quod in molendino rara defensionis armatura habebatur. Et ipse homo de prædicti Radulfi erat dominio potestatis, quia sub ipso tenebat terram hereditariæ servitutis. Unde de ipso efficere liberè potuit quicquid voluntarii animi motus de illo fieri vel præordinare delegit. Servile quidem mancipium furentis domini semper excipit exiciale mandatum. Multis ergo diebus in eum furore crudelitatis desæviendo exarserat, et nec fidem illius attestationi, vel sacramentorum multitudini, aliquando accommodare volebat. Miser ille, ciborum inediâ, sitis inopiâ et jejuniorum castigatus calumpniâ, fœtebat ex siccante urinâ; putebat ex egestionis propriæ corruptelâ; computrivit etiam utriusque pedis tibia, ferrei maceratione vinculi jam carne de medio penè corrosâ. Diuturnitas etenim longinqui temporis cotidie parturivit novæ gemitum calamitatis. Tunc nullius industriæ sibi videns suppetere libertatem, ad Beati Cuthberti confugit auxilium, et sedulâ pietate ipsius misericordiæ postulavit subsidium, et ereptionis suæ præsidium. Nec destitit pius Confessor tantis angustiis compati, et celeri sullevationis auxilio tantis cruciatuum doloribus medicari. Affuit igitur quam citiùs misericordiæ suæ præsentia, et vincula dirupit, et clementer exsolvit. Nam vidente omni familiâ, subito catenæ ferreæ de pedibus compediti dissiluerunt, et mirabili fragoris strepitu concrepuerunt. Unde quidam Radulfus, qui præco civitatis fuerat, ad procerem illum accedens, quicquid evenerat, edicebat; sed ille, hoc casu accidisse, et non virtute miraculi evenisse, credens, aliis iterum illum vinculis compediri strictiùs præcipiebat. Qui præceptis illius obtemperando parebat, hominemque ipsum, iteratò recentioribus vinculis compeditum, jam districtiùs retinebat. Nam semel contrita catena non potuit misero subvenire, sed iteratâ districtione solutum alligando irretire. Tantoque diligentiori curâ ei adhibebat

[1] Ancestor of the family of Surtees of Dinsdale, and the first who adopted that surname.

[2] A small village on the road between Sedgefield and Stockton.

districtionis sollicitudinem, quanto divinæ miserationis gratiæ largitatem advertit ipsi impendere secretioris beneficii libertatem. Aliâ igitur vice iterum Beati Cuthberti clementiam implorabat, et catena ferrea detrita longiùs dissiliendo concrepabat. Hoc opus miraculi omnis viderat et audierat, quicunque in illâ tunc domo exstiterat vel confluxerat. Tunc præco ille, cui ipsius custodia fuerat delegata, quod agendum decerneret, à domino suo Radulfo expetiit; et contritam utramque catenam protulit, et coram testantibus hiis, qui viderant, singula ex ordine detexendo declaravit. Qui furibundus et anxius, novas et robustas et solidissimas catenas industriâ fabrili componi instituit, et in ipsis terciò miserum vinciri præcepit. Novæ erant ex opere; robustæ, ex immensi ponderis magnitudine; solidissimæ ex connexâ catenarum districtione. Nempe latitudo et grossioris originis compago, unius catenæ subsequentis coæquiparari non poterat ad magnitudinem utriusque catenæ præcedentis. Ita enim dives ille irâ indignationis efferbuit, quod agere in miserum illum non destitit quicquid novæ insaniæ multitudo sævique furoris indixit. Casu igitur, Beati Cuthberti dies festivitas sub vigiliâ festivâ illuxerat, et miser ille a Beati Cuthberti nominis invocatione cessare non poterat. Tantòque ardentiori desiderio voces internæ devotionis extulit, quantò acriori generis supplicio ei necis proximæ laqueorum innodationes præparavit. Nec tamen Cuthbertus ista non viderat, sed mortem intemptatam ei celeriori auxilio precedebat. Quippe, jam die sollempni exactâ, jam penes se secretiori vernaculorum consilio dives deliberando instituerat, quanti supplicii genere ad mortis exitum propelli debebat. Cum denique custos ipsius, comitantibus multis, coram assisteret, et diligentiori industriâ turba copiosa ejus sollicitudinem gereret, Beatum Cuthbertum anxius indolendo congemuit et ipsius auxilium voce lugubri imploravit. Subito ergo Beati Cuthberti clementia affuit, et quasi cum indignationis irâ ipsas catenas dissolvendo contrivit. Nempe tantus strepitus cum catenarum fragore in domo ipsâ insonuit, quasi domus parietes diruturus esset, omnesque ad stuporis tremorem convertit. Catenæ etiam ipsæ in utrâque tibiâ contritæ dissilientes, cum impetu nimio usque in mediæ domûs aream procumbebant, et patenter Beati Cuthberti laudis gloriam contestando prædicabant. Pauper tunc ille, qui diutiùs in catenâ contabuit, custodi suo et cæteris satellitibus dixit, "Videte quia nec meæ est virtutis vel potentiæ, vel, sicut putâstis, artis peritia magicæ, sed solius Beati Cuthberti opus consolationis et clementiæ. Nunc ergo, quod vobis libuerit, in innocentem perficite, quia testes poteritis veritatis existere, qui paulo post modum pœnis miseriarum et

suppliciis meam debuistis innocentiam affligendo punire." At illi mox ad dominum suum confugiunt, et cuncta ei ex ordine detexerunt: et catenam contritam pro testimonio deferunt, et in præsentiâ etiam Osberni Vicecomitis omnia contestârunt. Unde idem Osbernus eum meritò absolvendum judicavit, quem Beati Cuthberti misericordia tam potenter eripuit. Cessit igitur Radulfus, et catenas omnes, quibus compeditus fuerat, ejus in dorso humerisque composuit, et Beato Cuthberto ad ereptionis suæ admirabile testimonium consignare præcepit. Qui ad Beati Cuthberti sepulcrum veniens, ineffabiles laudes ipsi retulit, et grates magnificas illi gratulanter exsolvit. Sicque liber ad sua rediit, cujus innocentiam Beatus Cuthbertus admirabili potentiâ liberavit. Hoc miraculi opus multis Dunelmensium notissimum est, cujus assertor indubius custosque ipsius, Radulfus, in cujus manu hæc gesta sunt, aliaque turba utriusqe conditionis hominum, quæ adhuc superstes est, nobis retulit; et in veritate gesta fuisse quam multis testimoniorum indiciis comprobavit. Unde advertimus quod virtutes Beati Cuthberti lingua enarrare non sufficit, quæ nec mens humana aliquo vestigio comprehendit.

CAP. XCIV.—Quomodo paschali tempore quidam pœnitens ad Tumbam Sancti Cuthberti absolutus sit a ferrei nexûs ligamine, et donatus optatâ salutis libertate.

Opera quam Beatus Cuthbertus in miserorum absolutionibus efficit, de internâ ipsius virtute testimonium reddit; nec opus est de virtutis ipsius potentiâ testes adducere, cum singuli, in propriæ conscientiæ miseriis, ipsius opis misericordiam possimus efficaciter indagare. Nempe plus singulorum conscientia secreta nobis potest contestando indicere, quam verborum affluentia possit exsequendo complanare. Sed quia conscientiarum secreta singulorum contueri non possumus, ad opera præmirifica, quæ exteriùs fieri cernimus, enarranda procedamus. Nec erit sine merito eis adhibere obaudiendis animum, in quibus poterimus multæ consolationis reperire subsidium. Unde adeo libenter his debemus obedientiæ aures adducere, sicut ipsius clementiæ auxilium voluerimus necessitatis tempore promptissimum invenire. Quia, si in peregrinis et remotis invenimus promptæ consolationis auxilium, quanto magis in nobis reperiemus festinantioris auxilii refrigerium. Quò etenim ipsi viciniùs ex corporis affinitate conjungimur, eò ipsius gratiæ beneficio ampliùs ex vicinitate connectimur. Et si advenis in subveniendo miseretur, quomodo domesticis filiis pietatis suæ affluentia non compacietur. Certè fontis rivulus priùs et citiùs approximantes

harenas irrigando alluit, quàm ad semotas longinquitatum fines attingit. Sic et Beati Cuthberti misericordia nobis citiùs manus solatii porrigit, quàm remotis suæ noticiam virtutis ostendit. Nec tamen inter affines et semociores aliquid aliud distinguit, nisi sola pietatis devotio, quæ visceribus ipsius admirandæ compassionis, vulnus compassivæ miserationis infligit. Unde nulli postulanti suæ virtutis misericordiam denegat, si eam fides vivificans ex spe certissimâ dilectione confirmat. Quod quidam peregrinus nuper operis et virtutis didicit experimento, qui omnibus est formâ fidei doctrinæ et firmæ devotionis exemplo. Hic, namque, cingulo ferreo accinctus fuerat, quia peccati facinus dignæ ultionis gratiâ punire decreverat. Nempe congnatum sanguinem in irâ furoris effuderat, et parentelæ consanguineæ reatum facinorosè contraxerat. Unde quodam Pontifice transmarino injungente, de gladio quo proximi sanguinem effervente iræ livore effuderat, dictante pœnitentis animæ devotione, ad pœnitentiæ memoriam circumcingi debuerat. Qui, tali accinctus funiculo, gravem pœnæ vindictam subiit pro delicto. Nempe ferri duricies et rubiginis quam citiùs educata rugosa materies ex vetustate diutiùs protelati temporis, totam pene molliciem corroserat carnis. Ventris etenim adipi jam diu insederat, et lenia renum latera exedendo corruperat; spinamque dorsi posteriùs jam exemptâ carne corroserat. Jam igitur sibi movendi solatio vel progrediendi subsidio vix adfuisse poterat, quia latus decumbentis duriciam excepit strictissimæ compedis; dorsumque resupinari non poterat, quia nudæ spinæ dimaceratio id sufferre non sufficiebat. Manus vero admovere lateribus, ventri, vel lumbis non prævaluerat, quia doloris insania hæc omnia in intemperantiam commutaverat. Nec vix vestigia in anteriora poterat progrediendo divertere, eo quod nervorum siccata contractio et venarum exhausto sanguine macerata irrigatio, omnem spem incedendi jam solebat deglutiendo exhaurire. Tandem, universis fidelis populi finibus peragratis, Dei nutû, lento itinere ad Angliæ fines appulit, et miserabili conamine cunctis Angliæ regionibus, et Sanctorum terræ ipsius liminibus expetitis, de Beati Cuthberti sanctitate multis referentibus didicit; et ad ipsius beneficii patrocinia obtinenda convolavit. Qui Dunelmum veniens, Hugone Episcopo in octabis Pascæ missæ solempnia coram piissimi Confessoris præsentiâ celebrante, ad Beati Cuthberti sepulcrum cum frequentibus turbis fiducialiùs accessit; et devotissimè ipsius auxilii misericordiam postulavit. Nec Beatus Cuthbertus inexorabilis esse voluit, sed Episcopo "*Credo in unum Deum*" inchoante, repentè cingulum illud ita distorquendo dissiluit, quod etiam omnium circumstantium aures terrendo concussit. Cingulum ergo illud coram cunctis educitur, et ulcus

vulneris omne corpus ipsius ambientis ostenditur, et virtus miraculi omnibus declaratur. Caro etiam in circuitû corporis ita exesa apparuit, quod in ipso adaperto vulnere trium penè latitudo digitorum levissimè sine aliquo offendiculo infundi potuerit. Tunc omnes Beato Cuthberto grates dignissimas retulerunt, quia oculis suis ipsius magnalia conspexerunt, et propriis manibus jam exsoluti hominis vincula et vulnera contrectaverunt. Hoc miraculum nos et plures e fratribus nostris vidimus et multos, qui hoc viderant, de his testes habemus.

CAP. XCV.—Quam mirabili ordine, Beati Cuthberti pietate, quidam in Dunelmo incarceratus et vinculis ferreis artatus, ostia carceris et seras de oppidi valvis extraxerit; et liberatus ad ecclesiam venerit.

Non à seipso loquitur, à quo alterius gloria prædicatur; et nos iccirco contemptibiles duci ab aliis non debemus, quia alterius honoris gloriam et non nostræ, dum de Beato Cuthberto loquimur, prædicamus. Nec quod proferimus aliquis deberet vilipendere, quia virtus est Beati Cuthberti, non hominis conatus, quam nitimur ad ipsius gloriam exsequendo describere. Et si ab aliis exaudiri non possumus, nos tamen Beati Cuthberti gloriam reticere non debemus. Nam, de ipsius meritis, speramus habere remunerationis præmium, licet aliorum pro dulcedinis eloquio mercari non possimus auditum. Beatus igitur Cuthbertus aliquando noxios a miseriæ calumpniâ eruit, et innocentes de laqueo perdicionis educit. Quod diebus istis satis gesta colligere possumus, si ipsius opera subtiliùs indagamus. Tempore quidem isto, quidam Christianus Monetarius in Dunelmo exstitit, qui quondam minariam Episcopi sub debito conditionis accepit. Hic quendam miserum fortuitu repperit, de quo fama vulgaverat quod thesaurum aliquem reperierit, et penes se in occulto detinuerit. Quem comprehensum vinculis astrinxit, et quia de eo, quod voluit, extorquere non potuit, Episcopalis ergastulo carceris hunc reclusit. Nam celari talis mancipatio torturæ, diutiùsque latere non poterat; et detecta ejus audacia magis jacturæ dispendium quam alicujus lucri emolumentum ei adjicere prævalebat. Nam et regiæ dignitas potestatis in urbe illâ erat potentiaria Episcopalis possessio dicionis. Unde nec abditum tenere potuit tantæ lucrum adquisitionis, quæ tam regiæ quam Episcopalis esse debuerant dignitatis. Ad Episcopalis ergo ergastulum carceris hunc adduxit, causamque vicecomiti et Episcopi subvicariis patefaciendo aperuit. Qui multi lucri sperantes copiosa optinere commercia, arctiùs eum

reclnserunt sub custodiæ vinculis, et attentiùs constrinxerunt, tam compedibus quam gravissimi ponderis oneribus dirissimis et catenis. Diutiùs denique inexplicabilibus tormentorum miseriis profligatus, nec sibi jam credi de suâ excusatione viderat, et judiciale examen, quod ei pro suâ purgatione minati fuerant, sub incertâ pendere incertitudine prævidebat. Unde die et nocte à Beati Cuthberti nomine invocando non destitit, sed omnem spei suæ fiduciam ejus dispositionibus delegavit. Nam Beatum Cuthbertum sperabat posse se à tantis malis eripere; et vel vitâ exemptum ad æterna perducere, vel quam citiùs de talibus miseriarum inopiis liberare. Nec eum fefellit spes. Nocte etenim quâdam, dum anxiè, et solito avidiùs, Beati Cuthberti postularet auxilium, repente ferreas catenas, quæ circa compediti tibias fuerant, conteri senserat, et gratuito sibi de pedibus posse dissolvi cognoverat. Statimque Beato Cuthberto gratias referens, compedes ferreas miri ponderis de pedibus suis exsolvit, et ut de carceris squalore procedere posset, vota et preces offerre non destitit. Ad hostium igitur, sumptâ de Beato Cuthberto fiduciâ, veniens, miro modo et inestimabili, medii hostii asserem patentem repperit, quam prius inscio cæcitatis impetu casu accidente offendit. Qui extracto assere cum nimiâ exultatione prodiit, et ad castelli januas perveniens, ipsas clausas et obseratas invenit. De virtute ergo Beati Cuthberti informans certæ spei fiduciam, audacter clausas fores adiit, et levi ictûs mobilitate et unius digiti vibramine, seras miræ fortitudinis cum clavis etiam omnibus, postibus conamine multo prius infixis, de trabibus portarum et postibus hostiorum extraxit. Deinde cum mirâ exultatione exiens, catenas compedum in humeris, clavos in manibus, cum seris ferreis et repagulis, ad Sancti Cuthberti sepulcrum bajulando comportavit. Vigiles etiam qui noctis excubias tenebrosâ sub obscuritate ad carceris januam et super portarum custodiam et murorum circumitûs clausuram egerant, nec de actû ipsius ereptione vel expedicione aliquid advertebant. Et hoc valde stupore dignum, hostium, quod nec gladiis vel securibus multis poterat dirui vel exscindi, levi ictûs sui impulsu, et unius digiti impetu, Beato jubente Cuthberto, dimidiante habuit assere dissecari, et multâ ferri colligatione dissipatum dispertiri. Nam multis ferri ligaminibus erat undique circumdatum et circumseptum, quod nec malleis tundentibus leviter alicujus poterat læsionis sentire detrimentum. Et seræ portarum adeò fuerant ponderis magnitudine et roboris soliditate visuque terribiles, quod oneri manûs levantis poterant sufficere, et gravissimos securium ictus sine sui læsione sustinere, et cunctis contuentibus horroris stuporem ingerere. Compedes etiam ipsos leones poterant edomare, et sui ponderis

magnitudine onus gravissimæ importunitatis efficere. Sed hæc omnia, velud araneurum tela, Beati Cuthberti potentia contrivit; et preces pauperis in necessitate tribulationum non despexit. Hæc ita fuisse, ipsius hominis relatione didicimus, et ministrorum castelli portas et carcerem tunc temporis custodientium assertione comprobavimus, et ecclesiæ Dunelmensis famulorum, qui hæc viderant et audierant, et quorundam etiam monachorum nostrorum veridicâ attestatione audivimus.

CAP. XCVI.—Quomodo pannus Beati Cuthberti in aquas missus non potuerit humorem contrahere: et aquæ ipsius haustu juvenis quidam de guttæ inossaturâ sit liberatus, et saluti desperatæ redditus.

Astra cœli faciem illuminando clarificant, et Beati Cuthberti gloriam præmirifica ipsius virtutum opera enarrando commendant. Quia sicut astra in cœli firmamento, terrigenis rutilando blandiuntur, et lumine chorusco mentes suspicientium refoventur; ita et Beati Cuthberti virtutum efficatiâ, corda fidelium illuminata accenduntur, et ad pietatis opera exsequenda concitantur. Virtus enim ipsius fulget in ecclesiâ, sicut in cœlo sol et luna. Nec tantum virtutum miracula efficit ex solâ sui nominis invocatione, sed etiam, quandoque, sanitatum opera miserando perficit, ex modicâ vestimentorum suorum et aliquantulâ portione. Nec magnitudo cujusvis particulæ majoris potentiæ dat effectum, nec diminutio minutissimæ portionis minoris clementiæ tribuit adjumentum. Quod ex his liquet, quæ nuper gesta didicimus, et in veritate completa fuisse non diffidimus. Siquidem tempore moderno, quidam Ricardus Decaniam suam in Walthamensi ecclesiâ cum omni pompâ seculari dimiserat, spretâque totius sæculi gloriâ, in Dunelmensi cænobio pauperem vitam non animo sed corpore transigebat. Cujus ob vitæ suæ meritum et multæ sobrietatis exemplum, sacristæ officium quodam tempore fuerat delegatum, ejusque dispositioni subjiciebatur totius ecclesiæ suppellectile custodiaque sacrorum. Qui pannum de indumentis Sancti Cuthberti sub dicione suâ, cum cæteris sacrorum reliquiis, possidens, minutissimam portionis particulam de panno ipso præcidit, et sororibus suis Sanctimonialibus, religiosæ honestatem vitæ ducentibus, portionem ipsam pro multâ devotione transmisit. Quæ cum maximæ devotionis reverentiâ tantæ sanctitatis pignora susceperunt, et cum cæteris quas habuêre reliquiis honorificentissimè condiderunt. Sed quia Beatus Cuthbertus in australibus provinciis beatitudinem clarificare voluit sui magnifici nominis, Deo ordinante et piissimo

Confessore dispensante, contigit ut quidam Rodbertus clericus gravissimâ ægritudine languorem sortiret; ita ut sibi ipse auxilio vel solatio aliquo prodesse omnino non posset. Gutta siquidem quædam transmeabilis ita sensibiles corporis sui motus invaserat, quod nulla industria medicabilis movendi artuum libertates ei indulserat. In genu enim vero et in tibiæ poplite ita eum guttæ ipsius pertinatia invaserat, quod omnem propè admodum movendi facultatem jam penè amiserat. Nempe, nec pedem terræ infigere poterat, quia guttæ violentia ejus nervorum sinuamina contrahendo possederat; nec procedere valebat, eo quod ossis tibiæ soliditatem invasio stimulativa impetu subitaneo edomando pulsabat. Militaria equitando non poterat exercere, eo quod motus levaminis ei fuerat pro augmento doloris: nec pedestria progrediendo perficere, iccirco quod omnis motus gressibilis vel quietis, subitæ generando procreavit languorem ægritudinis et intolerantiam desolationis. Lecto decumbere eum infirmitas prohibebat, quia femora cubitalia mutuâ vicissitudine alternare non poterat. Infirmitatis etenim multitudo non ipsius cruris paciebatur cubiculum aliquo quietis deservire solatio; sed omni potius desolatoriæ destitutionis incremento. Erat igitur, ut putabatur, morbus incurabilis, eo quod omnis languoris insania infra medullam latuerat ossis interioris. Unde à quibusdam gutta inossata dicebatur, quod infirmitatis genus non facilè curabatur. Medicorum denique omnium condimenta, ejus levamini cotidianâ procreaverant detrimenta. Nam quanto cura medicinæ sollicitior exstitit, tanto cotidie infirmitas augmentata desævit. Siquidem exasperatâ innaturabilis medicinæ intemperantiâ magis ampliusque viguit et viruit doloris intemperabilis truculenta nequitia. Omnibus itaque destitutus auxiliis, ad cœlestis deliberavit confugere medicamina pietatis. Unde in naviculâ depositum præcepit se ad Sanctimoniales illas deferri, quarum se credebat et dicebat consilio vel auxilio a talibus periculorum incendiis liberari. Mox navi devectus illo devenerat, nam locus ille aliquantis miliariis de Waltham semotus exstiterat. Qui, consultis super infirmitate suâ Sanctimonialibus illis, gravi doloris compassione tristiciam desolationis de ipsius irrecuperabili sanitate perceperant, et omnibus, quibus poterant, modis, ejus mitigando alleviare doloris vehementiam insistebant. Nempe ex consanguinitate eis affinis extiterat, et iccirco ipsius miseria ipsarum cordis viscera anxiùs penetrabat. Nec mirum, quia sanguinis unio semper est rediviva compassio, et unius tormenti desolatio esse solet singulorum destitutionis desperatio. Sed quia orationum meritis ei valere non poterant, quod ei poterant remedium præparabant. Sumptâ igitur modicâ illâ portionis particulâ de Beati Cuthberti

reliquiis, dilutis aquarum fluentis, ei antidotum præparare destinaverant pocionis. Cyphum itaque Sanctæ Ædithæ quondam reginæ attulerunt, et aquis in cypho immissis, nudatam panni Sancti Cuthberti particulam in ipsis laticibus dimergendo diluere decreverunt. Mira res! particula illa in aquis dimergi potuit, sed diluta madefieri omnino non potuit. Aquæ eam ambiendo circumibant, et allambendo illam leniùsque tangendo, madefacere non valebant; lenique eum blandimento alluebant et palpitanti suavitatis dulcedine contingebant. Natura ergo aquosa humorem amiserat, et madentes vires humida unda ignorando exuerat. Elementum insensibile panni sacratioris senserat sacramentum, et visibile exhibuit servitutis obsequium et novi misterii condimentum. Nam jam naturam suam aqua humoris exuerat, dum pigneribus sacris madefaciendi læsuram ingerere minimè præsumebant. Et sanctitatis Beati Cuthberti virtutem senserat, quæ discretionis memoriam naturaliter non habebat. Mulieres illæ, obstupentes tremore, artus concusserant, et, quid tanti signi dignitas portenderet, hæsitabant: digitoque usque ad fundi inferiora quam sæpius eam impresserant, licet et inter digitos eam cum aquis confricantes diutius humorem ingerere ei penitus non valebant. Mirantes denique particulam illam extraxerunt, et cipho amoto, eam iterum lenissimo blandimenti attactu inter confricantes digitos aliquantulum, ut eis visum fuerat, madidam effecerunt. Mox vero de aquis particula extracta sicca apparuit, et quasi nunquam prius madidata fuerit, nullius in eâ humoris vestigium apparere prævaluit. Quæ aquas ipsas prædicto juveni propinandas porrigunt; et Beati Cuthberti ei potentiam prædicantes, hujusque præcedentis ei miraculi efficaciam indicantes, universa quæ præscripsimus illi seriatim prædixerunt. Unde hujusmodi exemplo operis magnificare et exacuere voluerant ipsius penetralia devotionis. De cujus exempli fiduciâ, spei conceptæ roborans incrementa, cum multâ devotione accessit, aquasque illas exhauriendo potavit. Nec mora; se melius habuisse præsenserat, et infra tempus triduanum se sanitate pristinâ reparatum veridicâ attestatione pandebat. Unde infinitas grates Beato Cuthberto reddidit, et Dunelmum veniens, gratias multitudinis devotè persolvit. Erat etiam de nobili prosapiâ oriundus, et sanguinis nobilitas hoc moribus facetis edocuit, quod naturalis dignitas jure ordinario exigendo constituit. Nam patre præclaræ providentiæ genitus, mores paternæ probitatis imitando ita informabat exemplo, quod etiam cunctis advertere volentibus, internæ dulcedinis parere videretur obsequio. Sanctimoniales denique illæ, Æditha et Agnes dictæ, tantæ virtutis signo de modicâ particulâ illâ comperto, in ecclesiâ suâ apud Chestehunt eam honorificentissimè recondunt, et

cum maximâ devotione exindè Beato Cuthberto reverentiæ gloriam exhibuerunt. Hoc miraculum verum fuisse juvenis ipse contestatur, et mulierum illarum veridicâ relatione roboratur, et fratrum nostrorum H. et W., qui hæc ab utrisque didicerant, attestatione confirmatur; et ipsâ juvenis illius redintegratâ sanitate constantissimè edocendo comprobatur.

CAP. XCVII.—De quodam Mercatore apud Scotiam, capud suum semper dolente, quomodo panno Beati Cuthberti super capud ipsius composito sit sanatus, et integer sospitate donatâ reparatus.

Corda citharæ dulcedine mellifluâ resonat, dum digitorum moderantia artis præscientiam prædictando informat. Nam concentus sonorum efficitur, ubi corda ordinati regiminis disciplinâ dirigitur. Cythara melodiam suavitatis efficiens Beati Cuthberti est virtutis potentia, omnem sanitatis beatitudinem dulcimodâ disciplinæ modulatione explendo perficiens. Nos etiam, quotiens ipsius virtutibus præmirificis aurem devoti pectoris aperimus, dulcimodæ et sonoræ concentum citharæ devotionis modulationibus exhaurimus. Cythara etenim omnibus doctorum vel discentium digitis et scientiis conformis est, et Beati Cuthberti potentia et misericordia omnium infirmantium vel proficientium necessitatibus ex compassione consimilis est. Nempe sicut sonus cytharæ etiam remotis mellifluus et delectabilis est, ita etiam Beati Cuthberti miserationis compassio omnibus etiam alienigenis præstantissima est. Quod satis condignis probatur operibus et miraculis, sicut ex hystoriâ explicatur miraculi subsequentis. Hugo Dunelmensis Episcopus mirâ devotionis instantiâ erga pii Confessoris reverentiam exercuerat, et ecclesiæ ipsius terminos dilatare longiùs inchoaverat. Unde fratrem quendam ecclesiæ, Alanum nomine, cum clericis in prædicatione direxerat, et non modicam de Beati Cuthberti panno particulam eis cum cæteris reliquiarum portionibus dari præceperat. Voluit enim multos Beati Cuthberti beneficiis communicando participare, et cœlestis thesauri divitias et pii Confessoris misericordias omnibus pandere; et nemini devoto adeundi facilitatem denegare: et Beati Cuthberti reliquiis cæterorum pignera sanctorum, honestatis gloriâ coronando decorare, dum aliis omnibus misericordiæ munus postulantibus egentibus dare nolentibus, piissimi Confessoris benignitas solita nulli justè petenti, aliqua sciret vel posset denegare. Nempe ubicunque illius constantissimè misericordia postulatur, quam citissimè opis consolatio adesse sentitur. Nescit equidem

sanctus Confessor petita denegare, nec potest suæ pietatis viscera super afflictorum miseriis continere. Qui præcepta Episcopalia opere perficiunt, et transito mari ad quandam in Scotiâ civitatem, quæ Perte dicitur,[1] prædicandi gratià pervenerunt. Multorum ergo animos ad Beati Cuthberti devotionem erigunt, dum ipsius adesse præsentia in suis reliquiis credebatur. Quidam ergo languidus infirmitate diutinâ, Rodbertus nomine, prædictum fratrem sub tempore vespertino adiit, et ei suæ genus infirmitatis ostendit. Erat siquidem tantus ei dolor in capite, quod, quandoque ei videretur languoris vehementia omne cerebrum perturbando commovere: motumque illum tanta subsequebatur angustiæ detorquentis insania, quod penè nesciret utrum anheli pectoris edidisset spiramina. Nam sensûs humani discretionem exuerat, quotiens hujusmodi passionis exacerbata asperitas detinendo extorquebat. Quæ cotidianis incrementis et malorum infortuniis nova dolorum augmenta susceperat, nullaque medicinalis industria ei proficere prævalebat. Mercatoris officium et lucrandi negotium exercebat, sed, quandoque torquente doloris inclementiâ, quid ageret, quove diverteret, ignorabat. Eratque languor iste continuus, sed quandoque ex subitâ invasione intolerabilis et infestè oportunus. Nec capud quiete continere invasionis tempore poterat, sed hâc illâcque illud agitando vibrabat. Cujus etiam infirmitas omnibus vicinis notissima exstiterat, eò quod ab ipso puericiæ suæ tempore talis secum miseria concreta coaluerat. Unde quasi nativum ei vicium exstitit, quia consuetudinis vehementia naturalis privilegii tributa cotidiano ministerio furoris extorsit. Cum igitur tantæ calamitatis miserias prædicto fratri ex ordine edixisset, devotissimè expetiit ut Beati Cuthberti consilium ei et viam clementiæ aperiret. Qui se de panno, in quo sacratissimum sancti Confessoris corpus per cccc^tos. xviii. annos involutum fuerat, se in continenti habere dicebat, cujus virtutis efficatia omnibus ægrotantibus salutis desperatæ remedia conferebat, hujusque attactu, si crederet, quam citissimè divinæ opis clementiam optinendo impetrare et sentiendo comprobare potuisset. Ille statim se fidem habere suæ salutis obtinendæ Beati Cuthberti meritis edicebat; sed frater ille, quia nisi jejunus ad hæc contingenda accedere non præsumpserat, tempus propositi usque ad matutinum diluculi differebat. Mane igitur facto, et de more expleto missarum officio, Frater ille, uno clericorum comitante, ad sacras reliquias accessit, et pannum illum vestimentorum Sancti Cuthberti foris eduxit. Quem capiti lan-

[1] These three words are added in the margin, in a later, but an early hand. Perte is now Perth.

guentis circumposuit et sanctæ crucis tipo consignavit. Mox ille leviùs se habere præsensit; domumque regrediens, die terciâ iterum ad prædictæ prædicationis ministros advenit. Coram omni populo ergo gradus altiores ascendit, et se, Beati Cuthberti miseratione, ab omni pristini languoris miseriâ liberatum, coram cunctis edixit. Nec aliquem Sanctorum Beato Cuthberto in pietatis misericordiâ asseruit fore consimilem, qui solo pigneris sui contactu perficit ex infirmitate virtutem. Mercator igitur ille, annuo ritu, Beato Cuthberto de capite suo sex denarios devovit, et omnia, quæ habuit, sub tanti advocati patrocinio, exinde ulterius, et a modo, jam commissit. Quippe, ipso miserante, et cum vitæ gaudio, pecunia erat ei solatio, capudque levissimum ab omni languoris miseriâ absolutum. Miseria exstitit in misericordiam commutata, doloris infortunium ad salutis quietæ remedium, anxietas infirmitatis grata jam sanitas effecta fuerat, et incolumitas libertatis, cerebri involucris impacientiâ, cordis discreti semper purgatior ei fuerat conscientia. Talis medicus Cuthbertus existit, qui omnibus sempiternæ jocunditatis modulamina suavi dulcedine suæ virtutis infundit, Hoc miraculum omnes noverant, quicunque tunc temporis apud Perte commorando degebant.

CAP. XCVIII.—Item de quodam insano et furibundo per Reliquias easdem apud Dunfermelin in die Sanctæ Margaritæ sanato: quomodo aqua Sancti Cuthberti in ore illius, cuncto populo spectante, infusa fuerit, et die eâdem cum servis monachi, qui illo advenerat, sanus alacerque commederit.

Habitatio Beati Cuthberti hæreditario jure indeficiens perseverat in tabernaculo Dei. Nunquam enim tam facilè de obsessis corporibus dæmonia effugaret, nisi spiritus ipsius in Dei tabernaculo commaneret. Ipse Dei habitaculum vivens in corpore exstitit, et vitâ præsenti decedens, in Dei habitaculum perpetuo victurus introivit. Unde quam facilè potest obsessa a malignis spiritibus corda et corpora emundare, qui se ipsum omni tempore non destitit Domino pacatissimæ quietis domicilium præparare. Quantâ igitur facilitate dæmones virtutis suæ imperio expellat, subsequentis miraculi novitas paginâ referente ostendat. Frater prædictus in Scotiæ finibus loca mutuanda sibi præfixerat, quia semper in die festo populi frequentiam ad natalicia Sanctorum confluere jam diu didicerat. Annuo igitur tempore exigente, Sanctæ Margaritæ Reginæ dies natalicius festivus instabat, omnisque populi et promiscui sexûs habundantia ad ecclesiam Stellensem, quæ Dunfermelin eorum linguâ

dicitur, catervatim properabat. Ibi etenim sacrum corpus Reginæ requiescit, cujus sanctitatis virtutem omnis Scotiæ regio veneratur et excolit. Unde cum Beati Cuthberti reliquiis illò, die statuto festivitatis, occurrunt, et honorificè recepti a fratribus monasterii, diem cum eis sollempnem transegerunt. Sollempni igitur processione pro tantæ Reginæ veneratione instante, pro reverentiâ sancti Pontificis, Beati Cuthberti reliquias præcedere fratres ecclesiæ permittebant, quia Sanctam Reginam in vitâ suâ neminem Sanctorum adeo dilexisse sicut Beatum Cuthbertum in libro vitæ[1] ejus legerant, et plurimis experimentis satis didicerant. Ecclesiam siquidem Beati Cuthberti, multâ ornamentorum pulcritudine decoraverat, et textum argenteum,[2] cappam sindone præciosam, et crucem præmirificè unionibus et margaritis expolientibus radiatam, quam etiam moriens in manu sibi tenuerat, Beato Cuthberto transmiserat. Unde fratres ecclesiæ omnis eis honoris reverentiam impenderunt, quia tantæ dilectionis fœdera inter Sanctum Cuthbertum et beatam Reginam præcessisse cognoverunt. Processione vero finitâ, Frater Dunelmensis cum reliquiis suis et clericis, post missæ oblationem seorsum, populo verbum Dei prædicaturus, prodiit; et miserum quendam insanientem casu invenit. Qui totus corpore explosus in terrâ decubuit, et voces diras et stridulas frementibus labiis et spumantibus genis emisit. Quandoque a terrâ dissiliebat; nonnunquam dentes sonitu horrisono collidebat; nunc ore patulo, more corvi præ caloris æstibus rostra aperientis, exspirando agonizabat; modo volutando undique manus pedesque dissolvendo jactabat. Nec alicujus membri sanum sensit obsequium, quia omnis sensuum vigor ex tantâ infirmitate sustinuerat detrimentum. Infirmitas etiam ipsa diuturno eum tempore detinuerat, et multi languoris vehementia jam morbum freneticæ insaniæ parturierat. Homines igitur ejusdem regionis satis eum tribulantis noticiam habebant languoris et immedicandi doloris; nec eos infirmitas ejus latere poterat, quia diutino tempore corporis alimoniam per ostia mendicaverat. Vicini ergo, qui ejus miseriam jam diu ante cognoverant, Fratri illi pro miseri ipsius compassione avidiùs supplicabant. Nam Beatum Cuthbertum talia posse et decere virtutum præconia noverant, et tale per ipsum fieri posse miraculum minimè diffidebant. Unde pannum de vestimento Beati Cuthberti aquis, quomodo poterant, præintincxerant, et jam, cunctis videntibus, in ore rabidi et insanientis infundebant. Mox ille

1 A life of Margaret, Queen of Scotland, was written by Turgot, Prior of Durham, afterwards Bishop of St Andrews.

2 A copy of the Gospels, written in letters of silver.

multis clamoribus voces insanientes edidit, et post paululum os recludens conticuit, et aliquandiu in tantâ quietis dulcedine se susceperat quod nullum penè membrorum motu vario alternabat. Expletis denique missarum sollempniis, qui prius languidus et insanus terræ explosus decubuit, Beati Cuthberti miseratione jam sanus, alacer et incolumis, sine alicujus sustentamine resurrexit. Tunc omnibus evidenter patuit quanta virtus et misericordia in Beato Cuthberto exstiterit. Qui eâdem die cum famulis monachi Dunelmensis ad mensam discubuit, et sano corde et corpore, innumeras Beato Cuthberto grates exsolvit. Omnis igitur populus ad tantæ virtutis spectaculum applaudebat; et totâ die populus, clerus, et vulgus adveniens mutuò sibi et catervatim succedebat. Alterâ itaque die subsequenti, ad Sancti Andreæ limina, peregrini more, progeditur; et laus Beati Cuthberti ubique in terrâ Scottorum latè diffunditur. Hoc miraculum tam frater ille quam cæteri ministri ejus et socii nobis retulerant, qui hæc viderant et audierant, et qui aquam ipsam in ora insani et furentis infuderant.

CAP. XCIX.—De Adâ Comitissâ, quomodo de hystericiæ languore sit sanata, et antè curationem Beati Cuthberti virtute meruit, quàm nuntius ipsius dimidii spacium itineris consummare potuerit.

Judicat Dominus orbem terræ in æquitate et populos in veritate. Nam quosdam recto judicio exaltat et erigit, alios vero non sublevat sed elidit. Ipsis etiam dat honoris potentiam, quos novit quandoque majoris fidei retinere constantiam. Et est nobilitas sanguinis aliquotiens seminarium nativæ virtutis. Unde et à boni operis pietate non degenerant, quorum fidei constantia et largitatis munificentia eos à præclari sanguinis stemate descendisse confirmant. De quorum numero Adam Comitissam fuisse cognovimus, de cujus nobilitatis prosapiâ dubitare non poterimus. Nam et nobilitate generis, et pii probatissimâ administratione operis, insignem genealogiam prosequitur præclarissimæ operosâ probitate suæ generositatis. Siquidem et elemosinarum pollet beneficiis, et omnimodæ karitatis exuberando superefflnit incrementis. Quippe ecclesiastica negotia quandoque sæcularis sapientiæ providentiâ dispensat, et cœlestia ministeria ope et consilio suæ largifluæ bonitatis inundantiâ supplendo glorificat. Nam et Sanctimonialium agmina in Christi tirocinio congregat, et nova Christo cotidie de sanctis earum animabus et purissimis orationibus repræsentat. Ecclesias in suo territorio fundat, et largissimi muneris

prædia donat: terrarum latitudines adjicit et dilatat; librorum copiâ preciosâ ecclesias earum amplificat. Unde et nobilitatem sui generis comprobando edocet exemplo operosæ virtutis. Fortuitu igitur accidit ut Frater prædictus ad ecclesiam in Haddintune, comitantibus reliquiis, advenisset, eamque in ecclesiâ, ingrediens, reperisset. Beati itaque Cuthberti reliquiis ecclesiæ limina subeuntibus, ipsa in cubitali straminis decubuit; sed ob reverentiam reliquiarum assurgere vel noluit, vel non potuit. Nam si noluit, indignationis vel dominii potentialis nota fuit: indignationis, quæ est nota arrogantiæ ex tumore; potestatis, pro suæ magnitudinis majestate. Quod si non potuit, excusabilis erat infirmitas vel necessitatis importunitas: infirmitas corporis, attenuans virtutem; vel debilitas, movendi possibilitatem. Necessitatis importunitas, virium subtrahens facultatem, vel diminuendo diripiens facilis potentiæ libertatem. Sed reverâ, ut didicimus, infirmitate compellente, hoc eam fecisse comperimus. Nam, sicut ipsa post modum fratri prædicto experimento ostendit, solius hoc infirmitatis necessitudo procreavit. Siquidem, diei lampade vergenti lumine aliquantulum deviante, Comitissa pro aquâ reliquiarum sanctarum miserat; sed quia monachus in præsenti non aderat, clericorum magistro acriùs reluctando renitente, impetrare non poterat. "Indignum" inquit "est ei aliquam portionem dare, quæ irreverenti animo, introeuntibus Beati Cuthberti reliquiis, assurgendo nolebat consistere. Nam quo erat majoris gloriæ præ cæteris et potentiæ, eo decebat ipsius honestatem cæteros suæ exemplo devotionis informando instruere." Die igitur alterâ, in ecclesiâ prædictum fratrem advocat, et de fide suâ et maximæ virtutis experientiâ, quæ jam de Beati Cuthberti beneficiis perceperat, taliter ei seriatim singula exponebat. "Nuper in gravi ægritudine exigentibus peccatis incideram, et exacuente doloris magnitudine, de vitæ meæ remedio funditùs desperabam. Nam et capitis dolor interraneus et intercutaneus, ita me invadendo edomuerat, quod penè exsensem me reddiderat. Interraneus dolor cerebri intestina de suppremo vestigio usque in inferiora dimovendo revolvebat; venarum fines et origines inexplicabili languoris insania diverberabat; oculorum et pupillarum arterias quandoque infusâ caligine scintillanti languore obscurabat. Aurium tinnitus excitando subigebat; linguæ palatum stimulanti doloris acumine transforabat; odorandi vero spiramina captivabat. Intercutaneus autem coagulum sanguinis infra testam capitis et matricem pellis procreaverat, concretusque sanguis, ex superfluo inundantiæ germine, guttæ minacem terebrum circumquâque in corpore disseminaverat. Unde natâ infirmitatis alterius et partâ substantiâ, jam tunc ad alterum

ægritudinis genus deciderat, et languorum ictericiæ morbi generaverat. Hinc intestinus viscerum dolor eruperat, et circa alvi intimas nervorum et venarum connexiones asperimas sectionum uredines procreaverat. Totamque corporis mei exterioris substantiam discolorando attenuaverat per novellæ infirmitatis audaciam. Nam quasi croceus color totam exteriorem pellis superficiem obducendo contexerat, et, tipo pulli nascentis et adhuc novelli rostri gingivas croceantis, omnem carnis pelliculam a vertice usque ad plantam depingendo vestierat. Pupillarum etiam rotunda palloris crocei livor obduxerat, et facies macilenta rugosam asperiem proferebat; manûs vero digitos, et tibias prædicti coloris intemperantia profundebat. Divinâ igitur misericordiâ dispensante, accidit ut miles quidam, Taurinus de Baiols, Dunelmum gratiâ orationis festinaret, et mox profecturus, à me, Dominâ suâ, licentiam expetendo, votum suum, quod Beato Cuthberto defixisset, mihi ex ordine prodisset. Unde confestim petentis precibus annui, et miseriæ meæ calamitates ei detexi. Tunc, quia ego ipsa exire non potui, ei oblationem meam commandando, mei opus negotii ei indixi. 'Accipe,' inquam, 'hoc exenium parvi muneris, non tamen parvæ indicium voluntatis. Nam in hâc minimæ oblationis particulâ, Beato Cuthberto, ex hac die et in tempus reliquum, capud istud ei offero ad perpetuæ servitutis obsequium.' Denariosque quatuor mihi in vertice supposui, et Beato Cuthberto singulis annis annuâ recognitione devovi. Quod si me suâ miseratione de tantâ calamitate erueret, me sibi perpetuò ancillam exciperet. Necdum ille dimidii itineris permodicam partem exegerat, et Beati Cuthberti virtus me pristinæ salutis gratiâ restauraverat, et diutini insuper languoris ægritudines, quas eâtenus sustinueram, à die illâ et deinceps nullo in me hæsisse vestigio ulteriùs sentiebam. Tali experimento Beati Cuthberti magnalia didici; et iterante alterius generis infirmitate, ad ejus clementiam eo audentiùs et fiducialiùs nunc accessi. Virtutis quidem ipsius potentiam diuturni temporis longævitas non diminuit, et terrarum longinquitas ipsius dignationis potentiam offendendo non præpedit. Sed et vos in præsenti mihi succurrite, et opem mihi Beati Cuthberti reliquiarum potentiâ et præsentiâ adhibete." Hic vero nos continui sermonis loquelam distinguimus, et distantis efficatiæ miracula in alio quidem quondam tempore completa, sub alterius prohemio tenoris inchoamus.

CAP. C.—Quomodo de genu languore intolerabili eadem Comitissa sit sanata, virtute Beati Cuthberti; vestimento desuper posito, et panno pii Confessoris crucis signaculo super impresso.

Super flumina Babilonicæ calamitatis Comitissa prædicta diu resederat; quæ vestigiis incedere propriis non valebat. Flumina etenim desolationum jam sustinuerat, quia gressus amiserat; et ea ei erant Babilonica, quia confusionis attritam frontem ei tantæ desolationis augmenta procreaverant. Nempe tantæ dignitatis matronam de bipede tripedem incedere, confusam tristiciæ desolationem, quam propriè poterimus arbitrando æstimare. Erat quidem tripes cum baculi sustentaculo, quæ suffulcire non poterat seipsam proprii pedis adminiculo. Calamitas ergo Babilonis eam invenerat, quæ opprimente doloris inquietudine, pedem terræ solidiùs infigere non valebat. Fluminaque desolationum sustinuit, quæ mente fluidâ et instabili, consolationis remedia cum multi cordis angustiâ ubique quæritando expetivit. Unde in sermone, quem superius intexere exordita fuerat, ad fratrem prædictum talia inferebat. "Quia," inquit, "olim, Beati Cuthberti potestatis clementiam prædictæ virtutis experientiâ didici, ad ipsius nunc sullevationis remedia multâ cum devotione confugi. Facile quidem est Beato Cuthberto meæ miseriæ præstare solatium, qui omnibus, quibus voluerit, opis et salutis acceleratissimè administrat auxilium. Ego siquidem gravissimi hujus compede languoris quam vehementer affligor, et genu istius gravi admodum vulnere doloris attrita detorqueor. Nec pedem terræ infigere valeo, nec calcaneum contrahere mihi sufficio, nec manum in genu mei gremio aliquatenus cubitando vel inhærendo sustento. Ardor nimirum ei insidet inextinguibilis; cruciatus dirissimus et insaciabilis; dolor immensus et non moderatus atque inedicibilis. Nam os cruris in ipsâ compaginis dissolutione, à proprio dissilit fundamento; finis vero tibiæ de ipsius conjuncxionis nexu discrepat et nervorum robore vel ligamento. Os vero in medio consitum et omni rotunditate perspericum, dum se ad alterutrum mobili obvolutione inflectit, inexplicabilis languoris mihi insaniam simul et miseriam gignit. Nam si sedere deliberavero, dirus aculei stimulus medii ossis hujus medullam perforat; si exurgere opus habuero, guttæ stilus acutissimus omnium venarum et nervorum intestina transmeando et distringendo recurvat. Quare nunc meæ calamitatis oppressioni succurrite, quæ major est quam lingua perita suffecerit explicare: sed nolite, quæso, indignanter accipere quod sacris reliquiis istinc introducendis non valebam assurgere. Istius

equidem compedis languor ita me detinendo obtriverat, quod omnem mihi movendi facilitatem vel exsurgendi libertatem detorquendo ademerat." Tunc Frater prædictus, visceribus pietatis commotus, Beati Cuthberti pannum protulit, et clerico uno eam sustentante, in quendam ecclesiæ ipsius secretiorem conclavim produxit. Est enim ecclesiæ illi collaterantis altaris capellula appendicularis; quæ ecclesiæ subjacet, in partibus parietis alterius regionis. In hanc eam, licet cum labore et fatigatione, induxerant; et pannum ipsum, alio vestimento inferiùs posito, supra genu languidum composuerant. Hoc autem iccirco egerant, eo quod sacris indumentorum exuviis decus reverentiæ exhibere volebant. Non enim decebat vestimenta sanctissima carnem peccatis obedientem contingere, quæ quondam tanti Pontificis carnem sacrosanctam et incorruptibilem sine peccati crimine solita fuerant incontaminabilem operire. Signaculo igitur crucis genu languentis cum panno illo impresso, et undique prius cum tali accuratione adoperto, statim ex pristinâ infirmitate convaluit, et die crastino, sine alicujus sustentamine vel ægritudinis gravamine ad ecclesiam processit. Nec unquam postmodum hujusmodi infirmitatis læsionem sentire poterat; quia Beati Cuthberti virtus omnem illius infirmitatem ab eâ penitus abolendo effugaverat. Sana itaque et incolumis omni tempore a prædictâ infirmitate exstitit, et Beato Cuthberto infinitæ benedictionis gratias persolvit. Hæc duo miracula a prædicto fratre Alano et clericis cæteris multis didicimus, qui horum præcedens miraculorum se ab ipsâ Comitissâ, testantibus pluribus ipsius militibus pedissequis et clientibus, audierant, et pro infirmitate prædictâ quondam de ejus vitâ desperaverant; et certissimè hæc vera fuisse didicerant. Alterum verò miraculum ipse et clerici sui coram multis aliis viderant, et sanam ad ecclesiam et ubicunque voluerat procedentem, postmodum, die ipsâ et sequenti conspexerant. Eâdem igitur facilitate Beatus Cuthbertus hoc genu languidum suâ virtute restituit, quâ quondam Raphael Archangelus ipsius genu divinitùs salute pristinâ reparavit.[1]

[1] The Countess Ada, whose bodily infirmities are detailed in this and the preceding chapter, was daughter of William, Earl of Warren and Surrey, wife of Henry, Earl of Huntingdon, who died in 1152, mother by him of Malcolm IV. and William the Lion, Kings of Scotland, and at that time a widow. During the reign of Malcolm her son, she founded a convent of Cistercian Nuns, near Haddington, alluded to above, in which she, in all probability, spent her widowhood. She possessed the manor of Estaneford, in the neighbourhood, and died in 1178.

CAP. CI.—De cujusdam pauperis, qui bonum malagnum propriè, quod ab aliis vero silvestre apostema, dicitur, circa intestina femoris et inguinis paturierat; quomodo panno Beati Cuthberti superadhibito eâdem die crepuerit, et in proximo momento perfectæ saluti restitutus fuerit.

Videt Beatus Cuthbertus pauperum suorum laborem et dolorem, donando eis opem misericordiæ suæ celerem, et divini muneris consolationem. Labores eorum attendit, quantâ fatigentur calamitate et inediâ; dolores inspicit, quantâ crucientur desolatione et angustiâ. Efficit igitur et convertit laborem eorum in quietem, dolorem in dulcedinem, calamitatem in salutem, inediam in habundantem inundantiam, desolationem mœroris in multitudinem jocunditatis, angustiam afflictionis in lætitiam perpetuæ beatitudinis. Pauperum etenim gemitibus subvenire non renuit, quia non hominis personam respicit, sed magis devotionis operam attendit. Quod iccirco dicimus, quia id quàm sæpiùs operibus ipsius fieri comperimus. Nam quæ superiùs ad ipsius declarandam virtutis gloriam verbo præmisimus, hoc jam inferiùs ad ostendendam clementiæ illius munificentiam exemplo subdito demonstremus. Tempore eodem quo Frater ille apud Haddintune cum Beati Cuthberti reliquiis perhendinaverat, pauper quidam colonus cum suâ sobole ad fratrem prædictum accesserat. Hic filium sibi unicum simul cum matre ipsius secum adduxerat, et pro ipsius miseriâ uterque parens Beati Cuthberti clementiam deposcebat. Infirmitate etenim gravissimâ laborando exæstuabat, quia bonum malagnum supra femina juxta inguinis ilia sustinebat. In reflexu siquidem plicabili ventris et femoris quasi in summâ vertice cruris et inguinis hic morbus pestilentiæ juvenem possederat, et nichil ei nisi solus mortis exitus imminebat. Nempe grossius quam capud hominis unius excreverat, et penè ex tumore nimio omnem pellis superficiem distringendo sibi contraxerat. Rubebat etiam quasi flamma, quæ de igne progreditur, vel sicut carbo qui ignis ardore exæstuante comburitur. Inferiori tamen materie tantâ nigredine ex colluvione congestâ oppalluerat, quod magis cœnosa tabitudinis fuligo, quam carnis rubor, vel ignis ardor, intuentibus fuisse apparuerat. Surgebantque interiùs stimulantes aculei quasi cordis penetralia perforantes, et languore inexplicabili omnia intestinorum viscera intima terebrantes. Cruciatus illius inedicibilis exstitit, et cunctis cernentibus indesperabilis ipsius salus et reparatio fuit. Nam multo tempore tali ægritudine laboraverat, et omnis medicina adhibita, ei pro augmento doloris et desperationis exstiterat. Pater ergo

ex doloris magnitudine in gemitibus laborabat, et luctu laboris exæstuans condolebat. Mater vero pugno palmas alternantes lugubri motu variabat, mamillas exsangues mirâ calamitate pugno diverberante contundebat, et lacrimantibus oculis atque rubentibus genis multæ desolationis angustias præconando præferebat. Juvenis autem præ calamitatis tantæ angustiâ, et salutis amissæ inediâ, potiùs optabat mortis exitus sustinere quam diutiùs tot periculis insanientibus subjacere. Nam sine alterius auxilio nil sibi subvenire potuit, nec se alicubi movere nisi alio trahente vel sustentante prævaluit. Unde, tot fatigati miseriis, Beati Cuthberti misericordiam flagitant, et sibi subveniri à prædicto fratre voce lacrimabili deposcebant. Frater ille ex nimiâ compassione ingemuit, et Beati Cuthberti pannum de thecâ extrahens, eis ad contuendum prætendit. "Hic," inquit, "pannus, de Beati Cuthberti vestimentis assumptus, huic languori finem, et infirmitati desperatæ salutem promptissimam, conferre poterit, si fides vestra de Beati Cuthberti virtute non dubitaverit. Nam multis gravioribus morborum furiis finem imposuit, et omni credenti salutis opem conferre non distulit." Tunc illi se dicebant confiteri, et credere Beati Cuthberti virtutem plura hiis posse efficere, et hoc opus misericordiæ ipsius meritis dicebant propriè pertinere. Panno igitur alio inferiùs vestimento superposito, super ulcus boni malagni adibito, consignavit illud in Beati Cuthberti virtute, et statim omnis dolor quievit à stimulandi inquietudine, et tumoris insanies leniori sompniaverat [vel deperierat] sub tepore. Quem domum referentes, cum gaudio infinito exultabant, quia nec morâ aliquâ interjacente, saniem putredinis, decidente tumore ulceris, jam effluere prospiciebant. Nimirum statim, ut domum venerat, bonum malagnum crepuerat, et profluente sanie miræ multitudinis venena egerendo profluebat. Omnisque tumor denique residendo conquievit, et leni suavitate pellis rugosa se membris singulis complacando complanavit. Nec ulterius alicujus ægritudinis inde molestiam sustinuit, quia Beati Cuthberti potentia omnis exicii laborem et totius desperationis dolorem, pauperum preces exaudiens effugavit. Pater verò juvenis illius, ad clericos eâdem die regressus, infinitas grates Beato Cuthberto reddidit, et filium sanitate restitutum omnibus per circuitum pleniùs retulit. Hiis frater ille auditis, multum gratanter susceperat, et Beatum Cuthbertum in cunctis suis operibus admirabilem prædicabat. Hactenus quæ descripsimus à prædicto fratre audivimus, et ab aliis, qui interfuerunt, ita fuisse veridicâ ipsorum attestatione didicimus.

CAP. CII.—Qualiter Beatus Cuthbertus in insulâ Farneâ adventanti hospiti et capud inexplicabili languore aolenti in domo hospitum apparuerit: et capud suum in fenestrâ, quâ ipse quondam consueverat, reclinare præceperit, et ita subitô sanatus fuerit.

Justus ut palma florebit in domo ecclesiæ, quia sicut cedrus Libani multiplicabitur in æterni refrigerii consolatione. Beatus igitur Cuthbertus, ex sanctitatis suæ justiciâ effloruit in domo universalis ecclesiæ, quia præ consortibus suis admirabilem beatitudinis coronam percepisse conspicitur, felici mercedis donatus remuneratione. Nam cedri altitudini ex contemplationis multimodæ gloriâ coæquatur, et ex incorruptibili carnis beatitudine illius naturæ recto ordine consimilatur. Cedrus enim naturaliter non putrescit, et Beati Cuthberti caro misericorditer blandâ quâdam florentis dulcedine renitescit. Omnem hujus gloriæ beatitudinem in angulo cujusdam perminimæ Insulæ adquisierat, quæ etiam adhuc curandi virtutem non amiserat. Nam in Insulâ eâdem frequenter virtutum miracula perficit, ubi nimirum omnem quondam virtutis gloriam a Christo promeruit. De quorum innumerâ multitudine hoc unum exempli gratiâ introducimus, ut ex hujus indicio quam vera sint cætera, quæ describere non sufficimus, indagare possimus. In villâ Laudocensis regionis, quæ Dunbar dicitur, quidam vir, magnus fide sed pauper nimiæ ægritudinis imbecillitate, diebus moderni temporis nuper conversabatur. Cui multarum copia divitiarum nullius dulcedinis jocunditatem vel suavitatis alicujus delectationem præstare poterat, quia morbus incurabilis totius doloris multitudinem et omnimodæ desolationis importunitatem, ei jam temporibus multis diutinisque intulerat. Capud enim habebat diuturno tempore languidum, ex cujus inoportunitate doloris omne ei substantiæ adquisitæ refrigerium commutabatur ad lamentandi supplicium. Omnia enim membra ingemiscendo contabescunt, dum solius capitis sustentantis regimine et consolamine protegi vel disponi non possunt. Unde vir ille, multis attritus angustiis et doloribus, omnia sicut fumi evanescentis auram æstimabat. Domus igitur ejus cunctis egentibus et peregrinis erat pro hospicii tegmine, opes verò illius pauperibus multis pro subsidiorum consolatione. Vellera ipsius calefaciebant nudorum et algentium latera; prædia vero illius omnium miserorum relevabant lamenta. Nam pro suâ facultate multis indigentibus vestimenta emebat; et nudis, orphanis, et peregrinis multotiens cibaria dis-

tribuebat. Hinc Comes Cospatricus[1] in multis ei pepercerat, et nec quidem redditus annui tributa pro terrâ suâ, quam possidendo excoluit, percipere, vel ab eo exquirere præsumebat. Accidit denique ut juniores maturi navis emendæ gratiâ, ad Novum Castellum properarent, et filios viri prædicti secum in comitatû perducere delegissent ; filii siquidem illius quam plures denarios pro navi mercandâ per ipsos transmiserant, et sine ipsorum comitatû illò proficisci nolebant. Unde et patrem suum in loco suo substituerant, eo quod, aliis occupati negotiis, illò ire non poterant. Naviculâ denique mercatâ, tempestate compellente, in insulam Farneam appulerant; et ibi diutius commorantes, fratribus deintrò degentibus[2] de sui casûs infortunio quàm sæpius querimoniam faciebant. Illi verò eis omnis mansuetudinis benivolentiam impenderunt, et quandoque illis cibaria necessaria præbuerunt. Interim vir ille pristino et consueto dolore graviter detorqueri inceperat, et languoris vehementia eum acrius solito aggrediendo vexabat. Tunc Fratres interiùs degentes super angustiæ tantæ infirmitate consuluit, et quid sibi agendum foret, ab eis diligentiùs inquisivit. Illi verò Beati Cuthberti misericordiam summam fore medicinam ei instantiùs prædicabant, et ipsius eum auxilium expetere instantiùs commonebant. Qui, fide confortans animum, Beatum Cuthbertum toto desiderio expetiit, et multâ cum devotione alacriùs rogare non desiit. Erat siquidem debilis et infirmus capite, doloribus anxius, et incurabilis alicujus prudentiæ medicamine. Nam cerebri ipsius intestina ei indoluerant, et anxiâ eum nimis infestatione fatigabant. Nimirum sicut saggitta pervolans ejus timpora media transfigebat, et quasi gladius acutus quandoque ipsa cerebri interiora secando dividebat. Nec minoris æstus ardoris senserat, quam caccabus quem ignis ebulliendo fatigat. Super omnia tamen vertiginis insania cerebri sensus ita invadendo captivaverat, quod etiam intellectus sensuum sæpius intorquendo variabat. Quandoque etenim in uno homine duo capita ei videbantur apparere, vel duæ domus sub uno tecto consistere. Hoc tamen vertigo dominando, et vires depopulando nativos, effecerat, nam tantum freneticus furor parturierat. Quia facile est doloris inquietudinem sensuum serena alternando immutare, per immutati coloris effigiem, non tamen omnino traducendo alterare, per naturæ diversæ condicionem. Nam dolor nimius, qui quando-

[1] Cospatric Earl of Dunbar and March, son of Cospatric, the expatriated Earl of Northumberland, who was created Earl of Dunbar and March by Malcolm Canmore, King of Scotland.

[2] It ought to have been stated above, under one of the chapters relative to Farne, that at this period and downwards till the dissolution, the island was inhabited by a small colony of Monks stationed there by the Monastery of Durham.

que præcipitanter irrepit, sub ipso momento sensus immutando transfodit. Unde contigit ut alia sub incerto momento sibi vidisse credatur, cum tunc sensûs acumen et intelligentia ex nimii pondere doloris opprimatur. Cum igitur vir iste anxio tali doloris infortunio pene deficeret, more solito accidit ut capud languidum jam erectum sustinere non posset. Manus apponere non poterat, quia doloris vehementia contactûs blandimenta pro diris oneribus deputabat. Cervicalis molliciem vel pulvinaria, si accumberet, quasi spicula dissilientia sentiebat. Nec ipse igitur capud suum tenere erectum potuit, præ nutanti doloris angustiâ, nec alicubi ad sustentandum accumbere sive accubitare prævaluit, præ nimiæ impacientiæ inquietudine et miseriæ sævientis inquiete rapinæ. Multociens igitur, fratribus illis advocatis, has miseriarum suarum eis desolationes aperuit; et Beati Cuthberti pro eo impetrare clementiam quam frequenter expetiit. Ipse vero in domo hospitum, detinente tempestate, cum sociis multis perhendinando jacuit; cujus domûs inferiores parietes quondam Beati Cuthberti manus fabricando fundavit. Nam lapides miræ magnitudinis, pondus multorum hominum excedentes sullevationis, solus Cuthbertus et angelus ex alterutro capite deprehensi sunt sæpius elevâsse, et muris cotidiano opere ad perfectum proficientibus imposuisse. Nocte quâdam denique, viro illo anxiùs suspirante et vehementiùs ingemiscente, venerandus Confessor Cuthbertus illi astitit, et piâ miseratione alloquendo refovens, dixit; "Vidi afflictionis tuæ infinitæ miseriam, et idcirco adveni, ut tuis miseriis celerem conferam medicinam. Enitere igitur aliquantulum altiùs, et capud, me sustentante, depone in fenestrâ quæ vertici capitis tui apposita supereminet proxima. Ibi enim quondam capud meum, quoad vixi, reponere quotiens doluit solitus fui; fenestram siquidem illam manibus meis in corpore vivens de rupe saxosâ excidi, et lapides illos ego ipse Cuthbertus manu meâ fabricante sine ferro dolante erexi." Miro igitur modo et inexplicabilis misericordiæ sacramento, venerandus Confessor, virum sustentans, in fenestrâ capud deponere præcipit, et blando affamine consolans ait "Illic capud meum quotiens mihi dolebat composui, quia aliud consolationis unguentum vel sustentationis auxilium non inveni. Tu ergo quam citiùs ibi capud tuum reclinando composueris, Beati Cuthberti virtute pristinâ sanitate donaberis." Mox ut vir ille, Piissimo Cuthberto sustentante, in prædictâ fenestrâ capud deposuerat, Sanctus Confessor ab eo discedens ulteriùs videri non poterat. Sed, sicut vir postmodum retulit, pro tantâ mollicie et dulcedine capitis sui repositio in lapide durissimo exstitit, quod nulli penitus hominum hoc enarrare prævaluit. Ab horâ igitur illâ nunquam postea alicujus doloris sensit aculeum, nec

desolationis aliquod senserat vel sustinuit impedimentum. Statimque, mane facto, ad fratres prodiit, et hæc eis omnia retulit, et sanissimum se effectum cognovit, infinitasque gratias exsolvit. Tunc omnes in commune Beati Cuthberti gloriam prædicabant, et ipsius præmirifica magnalia condignis laudibus extollebant. Hoc miraculum fratres nostri, qui in insulâ eâdem tunc fuerant, et hæc videntes audierant, contestantur et prædicant; nobisque in verbo veritatis edicebant. Vir etiam ille postmodum locum illum mirâ cum devotione excoluit, et multa fratribus ibidem degentibus contulit. Nec ullus hominum verbo vel linguâ posset exprimere, quanti solitus sit cum gaudii devotione Beati Cuthberti mirabilia prædicare.

CAP. CIII.—Quomodo Beatus Cuthbertus contrita cujusdam naturalia restauraverit, cum prius nullius medicaminis peritia ei auxiliari potuerit, et quantæ spei fiduciam etiam in rerum casibus inhonestarum habere valuerit.

Esse misericordes edocemur, ut patris nostri cœlestis vestigia imitemur. Ipse enim summa misericordia est, qui solus omnium miserationum clementia et consolatio est. Hujus exemplo misericordiæ Beatus Cuthbertus præcipuè informatur, qui omnium ad se confugientium miseriis miseretur et medetur. Miseretur, culpæ pœnam relaxando dimittens; medetur, gratiæ opem et salutem conferendo restituens. Nam nec abjectiora membrorum ministeria pro vili deputando a salute optatâ destitui patitur; sed quæ coram hominibus pudibunda diffiteri intendimus, in his etiam ipsius benivolentiæ auxilium promptissimè comperimus. Nullis etenim doloribus vel desolationibus quatitur, in quibus ipsius medicamenti nobis antidotum non adhibeatur. Quod ex hoc uno poterimus exemplo evidenter ostendere, quod subscriptæ virtutis miraculum satis poterit patenter enodando aperire. Quidam de fratribus Dunelmensis Ecclesiæ officialis minister ecclesiæ de foris exstitit, qui tamen in alio remotiùs loco ex præcepto majorum tunc tempore degere solitus fuit. Et tamen animus ipsius semper mente cœnobio ex desiderio pietatis inhæsit, quia sicut apis ibi sui propositum continuè statuendo defixit. Nam de floribus sæcularis affluentiæ exhausta lucri dulcedine, ad favum profectûs interioris ecclesiæ multiplicandum multâ solitus est cum devotione reportare. Aliquo denique incumbente negotio, comparandi necessariorum gratiâ, ad Novum Castellum proficisci disposuit, confectoque ministerio jam itineris sui reditus equitando accelerare intendit. Casu igitur extorquente, juvenes qui illi in vicino comitatû inhæserant,

inventâ camporum planitie, equos suos, experiendæ velocitatis gratiâ, calcaribus stimulabant. Qui, ut moris est, discursu celeri longiora spaciorum intersticia præoccupabant, et a fratre illo, domino suo Johanne, multo jam semotiùs positi disparebant. Equus itaque ille, cui Johannes ipse insidebat, improvidi sessoris laxantes habenas sentiebat. Unde quam celeriter præcipitando irruens, cum festinatione dissiliit, et post equitantes cæteros anheli pedum vestigio properavit. Sessor verò ipsius frena habenis constringentibus conatus est retorquere, et gingivis intortis fræni vibramine et crebra lori alternantis immutatione, gressus volucres præpediendo cohibere. Ille verò, dum spiritûs sui impetum cohiberi præsenserat, mox perturbatis viribus pedes contrahens a tergi posterioribus corruendo præcipitabat. Qui sedentem sibi prostratum in terrâ colliserat, et anteriori sellæ assere ipsius naturalia ad lapides inlidente, gravi ipsum doloris vulnere dissecaverat. Ponderis etenim multitudine et molis immensitate dum equus super ipsum præcipitanter corrueret, et sellæ pars anterior ejus naturalia instrumenta ad terram arctiùs impingendo collideret, contigit quod unum de nativis ejus lapidibus omnino pessundando conquassâsset, et inexplicabili languoris molestiâ oppressisset. Qui quasi semivivus domum deportatus, gravi diutiùs ægritudine laborabat, et multis adhibitis pigmentorum fomentis, de salute recuperandâ jam penitus desperabat. Vesica interim naturalis de die in diem amplius magisque intumuit, et doloris angustia cotidie nova desolationum incrementa procreavit. Unde ex doloris multitudine, penè vires virtutis exhauserat, et præ tumoris grossitudine complicare sibi crura vel genua non valebat. Incessus itaque ei deperierat, quia tumoris multitudo pedes illi divaricantes confœderare conjungendo minimè permittebat. Jacere, nisi resupinatus, non poterat, quia tumoris grossitudo accubitandi facultatem vel possibilitatem ademerat. Nempe ad unius cacabi grossitudinem vesicæ pelliculà se extenderat, et lapis interius detritus pultis tipo diminutissimi undique refluebat. Multi igitur illum, metu mortis præminente, abscidere consulebant, quia sic saltem salutis illi patere refugium deputabant. Ille vero dixit se sæpius velle potiùs debitæ pericula mortis sustinendo suscipere quam tanta inter homines probra ignominiosa sustinere. "Satius est," inquit, "me diem ultimum exitu naturali claudendo finire, quam, eviratum inter homines, probris conviciorum contumeliis deperire. Nam mortui naturali obitu decedentem repudiare non poterunt, vivi autem eviratum contempnendo conspuere prævalebunt." Tandem igitur, amissà omnis salutis recuperandi fiduciâ, quâdam die subitò in corde dolentis Beati irrepsit Cuthberti memoria. "Hic," inquit secum tacitus, "mihi salutis portum

solus poterit aperire, qui, omnibus compatiendo miserans, nulli poscenti desinit subvenire. Hic, sicut alter medicus, nec de pudibundo dolore mihi improperabit, nec ferreis cultris vel novaculis vulnus ulcere secato dolebit, nec desperationis foveâ præcipitanter absorbebit. Sub incerto etenim pendebit, si aliquis medicorum hoc naturale instrumentum amputando præciderit, utrùm doloris mei insania augeri, sive diminui possit. Beatus verò Cuthbertus nichil mihi hujusmodi desolationis inferet, quia nec verecundiæ meæ improperium detegendo propalabit, nec ferri acumine vulnerando secabit, nec contumeliæ se sub infortunio desperationis nutante præcipitabit." Extracto igitur de loculis suis denario, illum Beato Cuthberto in insulam Farneam secum deferendum devovit, et ipso recurvato, ut eum dinoscere posset, tali indicio consignavit. Naviculamque, quàm citiùs potuit, conscendit ; illucque sub festinatione devenit. Qui in ecclesiâ secus altare depositus, sicut devovit, incurvum denarium illum obtulit ; nec mora, exsurgens se leviùs habere persensit : domumque rediens, infra triduum plenè convaluit, et conquassum lapidem perfectè redintegratum penitus fuisse cognovit. Mira igitur virtus Beati Cuthberti in opere isto apparuit, nam et contritum lapidem ejus potentiâ reconsolidando integrum reddidit, tumoremque fœtidi doloris et pallorem lividi ruboris ejus gratia abstergendo abegit : omnemque mortis suspectæ desperationem, donatâ vitæ pristinæ libertate, ipsius misericordia adnichilando subegit. Unde et tria miracula in uno opere ostendit, quia terni languoris desolamina uno medicamine reparavit. Frater ille nec palloris signum in ipso doloris loco dinoscere postmodum potuit, nec aliquam scintillam distillantem de illo languore ulterius sensit ; nec alicujus læsionis calculum, sive diminutionis punctum in ipsâ rotunditate circuli aliquomodo eatenus sentire palpando sive contrectando prævaluit. Hinc advertere quam facillimè possumus, quantæ spem fiduciæ, super pudendorum peccatorum nostrorum miseranti ipsius absolutione habere possimus. In hoc opere Beatus Cuthbertus Sancto Benedicto consimilatur, ubi descissum capisterium pristinâ integritate restituit, et pro voluntatis suæ arbitrio recompaginando consolidavit. Hæc frater ipse Johannes veridicus sacerdos et monachus nobis retulit, testesque quam plures tam monachos quam clericos, qui hiis interfuêre, sibi adhibuit.

CAP. CIV.—De quodam vigile Castellano, casu ebrietatis subito omnibus membris detrito; quomodo Beatus Cuthbertus eum jam solum mortis exitum præstolantem inviserit, et a metu mortis eum temperare præceperit, eo quod alios in opus ecclesiæ suæ ad lapides deportandos invitare solitus fuerit.

Sanctum et terribile est nomen Beati Cuthberti, in multimodâ novi exhibitione miraculi. Nam sanctitatem ex admirandis virtutibus suis depromit; terrorem verò ex efficatiâ miraculorum ostendit. Nullus equidem aliquid boni pro nominis ipsius honore efficere potuit, quod Beatus Cuthbertus inremuneratum præterisse permiserit. Nam dum minima sine præmii certi remuneratione non præterit, quomodo maxima absque donativo perfectæ retributionis incassum præterire permittit? De sequenti nimirum miraculo admirabili exemplum sumere possumus, quantæ spem fiduciæ etiam de minimis nostris operibus, pro ipsius honore exhibitis, habere debeamus. Tempore siquidem isto quidam vir pauper exstitit, qui in humili dejectionis vilitate, eâ quâ potuit, Beato Cuthberto devotione quam frequentiùs deservivit. Nam et diù in curiâ monachorum vigilis mancipio ministraverat, et diebus festis a sacristâ ecclesiæ Beati Cuthberti, pro mercenario conductus ad lapidum onera deferenda, præconis officio plurimos invitabat. Multorum nimirum lapidum tali industriâ artis quam sæpiùs aggregaverat, et hoc non tantum pro lucrandi commercio, quam pro internæ devotionis studio faciebat. Unde multi verbo præconariæ commonitionis illius ascensi, quam studiosè nonnunquam lapides ad opus ecclesiæ Beati Cuthberti deferebant; et tam viri quam mulieres et juvenes quandoque certatim talibus studiis insistebant. Nam quicunque potuit alio plus deferre, hic pio Confessori se credebat amplius complacere. Nec in his seduci poterant, eo quod Beato Cuthberto sub tali ministerio cotidie fœnerabant. Enim vero sempiterna optabant bona eo intercedente recipere, quemcunque contigisse noverant vel calculum aliquem vel lapillum modicâ quantitate pertenuem pro ipsius nominis honore detulisse. Unde, Deo disponente, contigit ut qui boni operis incentor exstitit, de aliorum meritis sibi munus virtutis adquæsierit. Fortunâ denique, ut moris est, rerum status alterando immutante, evenit ut locum immutando ad Episcopi servitutem devenisset, et super castelli muros circa propugnacula vigiliarum excubias exerceret. Nec diutius in tali ministerio præstitit, quod casus gravis infortunii eum præveniendo confoderit. Nocte siquidem quâdam, una cum sociis vigilibus castelli muros conscensurus, multæ ebrietatis sompno crapulatus, per propugnacula multifariè

digrediendo procederet, repente accidit ut pede impingente corrueret, et omnibus membris dissipatus, multisque vulneribus lividus, jam diutiùs languidus de vitâ suâ spem omnem funditus amisisset. Ossa nimirum omnia in eo conturbata fuerant, et universum stratum ejus doloris miseria et desperationis angustia in languoris ægritudinem commutaverant. Multi etiam de sociis suis, qui pariter cum ipso corruerant, simili deficientes languore, jam penitus de vitæ remedio desperabant. Igitur cum nulla spes vitæ vel consolatio superesset, voce miserabili quâ potuit, Beatum invocare Cuthbertum non destitit. Nocte itaque subitò venerandus Confessor ei astitit, et talibus affatum alloquiis leni vocis blandimento ita exorsus intulit. "Gravi," inquit, "desolationis miseriâ detorqueris et penè morbo insanabili desperatus existis. Sed nunc jam depone moriendi tristiciam et resume vivendi fiduciam, quia de hoc ægritudinis lapsu mori non poteris, eo quod, sæpius quam plures, affines et longinquos ad lapides in opus ecclesiæ meæ deportandos hactenus invitando commonueris. Nunc ergo de tali et tantâ ægritudine convalesces, et in brevi tempore de istius desolationis studio in opus ecclesiæ meæ lapides deportari facias; et ab aliis invitandis et commonendis inhianti desiderio non tepescas." Venerandus igitur Confessor post talia colloquiorum hortamenta disparuit; ipseque considentibus quæcunque vidisset aperiendo detexit. In brevi denique convaluit spacio temporis, juxta venerandi dicta Pontificis; et vitæ remedium sumpsit, qui solus mortis detrimentum, et laquei desperationis dispendium expectavit.

Nocte etiam alterâ Sanctus Cuthbertus cuidam vetulæ viduanti apparuit, qui Holdiard vocata fuit, et ei talia præcepta commisit. "Vade," inquit "crastino, et quære in castello quendam Hereward, qui nuper novus vigil ibi intus efficitur. Hic tibi eum quærenti obviam occurret, et dices ei 'Vade ad Asketinum sacristam meum, et de thure meo aliquantulum accipe, et cave ut semper illud super te deferas, ne fortè aliquod periculum incurras. Quam diù enim illud super te portaveris, aliquod infortunium incurrere, me protegente, non poteris. Sanctus Cuthbertus hæc tibi præcipit, et cave ne præterieris, ne fortè aliquâ præventus molestiâ opprimâris. Quod si semel acceptum thus tibi defecerit, secundò et iterum de illo tibi assumes, semperque tecum illud deferes.'" Mane igitur facto, mulier virum ipsum ignorans, dum a portario præ foribus sedente Herewardum quæreret, subitò contigit ut deintus procedens ei occurreret, et cuncta, quæ diximus, ei exponendo præciperet. At ille statim ei mandata complevit; et semper postea de thure Beati Cuthberti secum comportavit. Nec unquam postmodum aliquod periculum sensit, quamdiù pii Confessoris

mandata custodivit. Mira itaque pietas in Beato Cuthberto fore perpenditur, ubi nichil inremuneratum ab eo præteritur; et mortis dolor a mercenario suo expellitur, eo quod ad lapidum onera, eo vocante, populus invitatur. Atque insuper ei ex mandato consulitur, qualiter infortunii omnis occasio devitetur. Hinc Sanctus Cuthbertus illi Beati Martini miraculo consonando congruit, ubi languentem de cerâ ecclesiæ suæ reparavit. In homine omnibus membris detrito, Beati Pauli imitatur exemplum, qui sanavit Euticum de fenestrâ cadentem et membris omnibus dissolutum. Hujus miraculi in Dunelmo multo plures testes assistunt, qui hæc vera fuisse cognoscunt. Et hæc vir ipse nobis coram fratribus aliis retulit, quia adhuc superstes est, sansusque consistit.

CAP. CV.—De afflicto paupere quodam quem Beatus Cuthbertus ad pacem suam in insulam Lindisfarneam confugere præcepit: quomodo coram omnibus hostibus sit ingressus, et cum inimicos ipse agnosceret, nec ab eis agnitus vel in aliquo læsus sit.

Thesaurum cœleste cotidiano sudore effodere possumus; sed nunquam ad finis exitum pertingere prævalebimus. Mirandis stupenda adjicere possumus, et stupendis mirabiliora superadjicere valemus, tamen Beati Cuthberti virtutum magnalia nullius finis termino includere poterimus. Cotidie etenim novis recentia adjicit, et recentioribus etiam novella supereffundit. Nullus siquidem locus potest vacuari a multiplici virtutis opere, ubicunque ipsius nominis invocatio fuerit cum devotione. In locis etiam illis quàm magnificè mirabilia virtutum opera perficit, quæ quondam tenerius in vitâ suâ dilexit? Nam et miraculorum gloriâ ea magnificè honorificat, quæ quondam singulari suæ sanctitatis privilegio sibi consignando glorificaverat. Quod ex subsequenti lucifluo opere satis intimabitur, sicut ex præsenti miraculo habundantiùs explicabitur. Quondam quidem pauper in Middiltune[1] in Norhthimbriâ habitaverat, qui divite animo Beati Cuthberti memoriam frequentiùs excolebat. Quem dominus suus cum cæteris pauperibus multociens gravi calumpniante injuriâ fatigaverat, et, præter annui redditus, plura alia à pauperibus colonis extorquebat. Exactione etenim diræ cupiditatis eos afflixerat, et cotidie novi furoris insaniâ in illos desævierat. Hunc deinde virum graviùs vehementiùsque affligere instituit, eo quod aliquantulum cæteris dicior

[1] Middleton, near Belford, or Middleton, in the parish of Ilderton: probably the former.

apparuerit. Multi [? multos] igitur fugæ præsidium expetere necessitatis angustia compulit, quia tanta afflictionis asperitas eos graviùs impedivit. Terraque ejus raro habitatore excoli potuit, quia tantæ tirannidis crudelitatem vix aliquis sustinere prævaluit. Tandem vir ille fugam inire disposuit, et secum quònam fugere posset studiosiùs retractare diutiùs cœpit. Beatus interim Cuthbertus in visu ei astitit, et ita prolocutus dixit. "Nunquam de me præsumentes destitutos deserere potui, nec ad me confugientes in manibus inimicorum incidere permisi. Quare et tu ad insulam Lindisfarneam, cum omnibus quæ possides, quam citò sub pace meâ et protectione confugito; quia ego Cuthbertus manum protectionis meæ super te et tuis omnibus extendere in hoc fugiendi itinere procurabo." Ille exinde omnia sua componendo collegit, et singula quæque in sarcinulas colligando glomeravit. Et de nocte consurgens, cum uxore et filiis, cum bobus, ovibus et agnis profectus est. Dominus vero suus cum omnibus suis ministris et satellitibus eum prosecutus, quàm citiùs cum omni manu suâ ad harenas insulæ Lindisfarnensis pro vadis præoccupandis prævenerat; ibique juxta littoris margines expectando residebat. Vir igitur ille cum omnibus suis adveniens ad harenarum introitum, qui Haliweresstal dicitur, mox minatis ovibus intrò ingreditur. Mulier vero et socii virum prohibebant ad insulam ingredi, quia tutioris defensionis munimina apud Louthenie[1] poterat inveniri. Ille tamen renitens, ad Sanctum Cuthbertum potiùs decrevit confugere, quàm in terreni protectoris patrocinio spei suæ fiduciam collocando constituere. Vox interim volentium et renitentium latiùs per harenarum aera concrepabat, virosque prædictos subitò expergefactos commoverat. Videntesque hominem, quasi non videbant, eò quod quem prius satis cognoverant, tunc agnoscere conspiciendo non poterant. Carrum igitur stridentibus harenis perstrepebat, calculique animalium pedibus inpingentibus latiùs resonabant, et voces minantium greges profusiùs concrepabant. Boves mugiebant, ovesque balabant; equi hinniebant, et homines clamando post pecora vociferabant; et aera circumquâque latiùs resonando resultabant. Miroque modo et inexplicabili secus tot hominibus hæc fiebant, et per ipsos adversarios et persequentes transeuntes adverti ab eis omnino non poterant. Iterim vir ille et socii mutuâ sibimet adinvicem relatione confabulabantur, et de adversariis suis alterutrum loquebantur, dicentes "Iste, hic; et ille, iste est; ille, meus quondam amicus, nunc vero persecutor et hostis est." Talia dicentes hæc omnia ab eis audiri posse crediderant; quia

[1] The Lothian district, in Scotland.

adeo vicini fuerant, quod sermones mutui ab alterutris audiri potuerant. Mirabaturque vir ille et stupebat, quia neminem de suis persecutoribus mutire vel pedem movere videbat. Per medium ergo illorum transiens, hoc opus miraculi, protegente clementiâ Beati Cuthberti, perfecit opere, quod Dominus Jesus quondam exhibuit in suâ persecutione. Præcipitare quidem Jesum de montis supercilio volebant, sed digrediens per manus ipsorum medias per medium illorum ibat. Sic etiam Beatus Cuthbertus in se confisum de medio inimicorum suorum eripuit, et pietatis suæ dexterâ protegens per medium hostium transduxit. Vir igitur ille insulam introivit, et Beati Cuthberti duci suo bovem optulit ; omnibusque diebus in eâdem insulâ incola civisque permansit. Persequentes vero quasi gravi sopore depressi, cassâ manu domum cum confusione suâ redibant ; et quid eis accidisset secum admirantes obstupebant. Hoc miraculum a quodam monacho nostro audivimus, qui hæc ab ipsis persecutoribus et ereptis pauperibus didicit. Vir vero ipse in summâ pace perquievit et tranquillis temporibus filios filiorum suorum videre promeruit.

CAP. CVI.—Quomodo die quâdam, missâ inchoatâ majore, consueta Fratrum annona in Dunelmo omnino defecerit, et nec dum missâ completâ, sex salmones recentes Subcelerarius in coquinâ repererit ; et dum de Beato Cuthberto arguendo non desisteret, omnibus bonis solito ampliùs die ipso habundaverit.

In æternum et in sæculum sæculi permanet misericordia et benignitas Beati Cuthberti. Nam longævi temporis diuturna calamitas ejus misericordiam sepeliendo deteriorare non potuit ; nec angustiarum desolata libertas ipsius benignitatem unquam suffodiendo abolere prævaluit. Omnibus etenim fidem in ipso ponentibus misericorditer subvenit ; cunctis in ejus servitute penuriam pacientibus benignitas ejus latè succurrit. Miseratio ipsius miseriæ angustias propellendo excludit ; benignitas vero ejus intempestivæ importunitatis fortunas præveniendo suffodit. Nam latum karitatis mandatum in corde Beati Cuthberti viventis in corpore viguit, et iccirco suos hylaris affluentia omnium, necessitatis tempore, et desævientis angustiæ tempestate, comitari non desinit. Quotiens nimirum largiùs de bonis ipsis distribuendo erogatur, totiens omnium bonorum ubertas suos erogatores comitatur. Dum verò erogator improvidus manus ex tenacitate contrahit, statim copia habundantissima præ manibus distribuentis avari diminuta penitus deficit. Et nonnunquam omnium succrescere cernitur bonorum habundantia, dum

omnem paupertatem jacturæ sola minatur inopia. Ex inopinato etenim servis quandoque suis subvenit, et bona ubertim et hylariùs impertit, unde nullius spei æstimatio provenire prævaluit, et de quibus nullius sufficientiæ confidentia fuit. Datori quidem hylari omnia habundanter administrat; avaro verò tenaci etiam de habundanti penuriam insufficientem informat. Nam dum cor ministri largientts contractione pectoris avari constringitur, largiflua gratia Beati Cuthberti pro largientis iniquitate compescitur. Et merito; nam indignus est ut ipsius bonis erogando communicet, qui tenacitatem de ipsius largitate constringendo ex industriâ præparat. Unde etiam temporibus istis hæc omnia meliùs comprobamus exemplo, quam condignè exsequi possimus describentis eloquio. Nuper etenim procurator Fratrum Dunelmensium, qui celerarius consuetiùs vocatur, de domo necessaria negotiaturus recesserat, et mensarum provisionem fratrem quemdam Uctredum in loco suo substituerat. Hic nimirum frater celerarii ecclesiæ vicarius exstitit, et omnia ipsius ministeria ad fratrum suorum necessitatibus commoda reperire, sine morâ, vel absque murmurantis molestiâ debuit. Nam horam regularem præterire non potuit, et tempore competenti sine tipo aliquo offensionis, cuncta regulariter invenire delegatum illi ex imperio fuit. Qui aliquandiu bona habundanter distribuit; et quia pii desiderii propositum habuit, dispensante Beato Cuthberto, cuncta convenienti ordine affluenter invenit. Erat nimirum simpliciter operosus, urbanitate domesticâ prudenter officiosus, moderatâ tranquillitate sapienter providus, et domûs familias quondam diebus aliis procurator moderanter longævus. Qui peregrinandi negotio multa terrarum spacia quam sæpius dimetiendo pertransierat, et multorum diversitatis mores singula discutiendo pertractans perlustraverat: et in sæculo multos juveniles maturos honestatis annos in sacerdotali habitu decucurrerat; unde tam noticiam sæcularium, quam multorum dispensationes operum, plenè didicerat. Hunc, jam vitæ maturæ, cani seniles consperso crine capitis particulâ gregatâ induerant; et jocundæ eloquentiæ jocosa suavitas, et formæ venustæ suavis honestas, decenti moderamine perornaverant. Quem, pro tantæ probitatis experiendæ industriâ, Prior ecclesiæ vicarium cellerarii et sodalem constituerat; majorisque providentiæ cura, et importuni oneris molestia, ad ipsius studium redundabat. Contigit igitur aliquo tempore ut omnis boni materia deperisset, et nullius rei in domo copia vel sufficientia inveniri potuisset. Nam ciborum copia defuit, et necessariorum omnium nec indigens quidem sufficientia uspiam reperiri prævaluit; et cotidianæ spei pauperes negotiatores, qui mercennali mancipio ad Curiam Beati Cuthberti

necessaria deportare consueverant, omnes pariter ad nundinas de Thresc,[1] majoris lucri gratiâ, jam profecti fuerant. Hospites insuper quam plures de longinquo, die ipso advenerant, et diurnæ refectionis horam et annonam pariter expectabant. Æstuabat ergo prædicti fratris pectus, præ confusione doloris; sæviebat circumquâque discurrendo ex impacientiâ amaritudinis; discerpebat marcentes facies livor pallidæ desperationis. Nempe ad hospites carnes emendas non reperit, fratrum necessitatibus piscium vel ovorum sive aliquorum hujusmodi cibaria, nusquam invenire prævaluit. Jamque missæ sollempnia in ecclesiâ cœperant celebrari, et hora refectionis ordinaria tempore congruo institerat perurgeri; fraterque ille per loca singularia decucurrit, legatos clientes per universam civitatem curiosè transmisit, et officinas singulas curiosâ investigatione perlustrando peraravit. Nichilque omnino inveniens; dejectâ mœroris facie claustri interiora subiit, et nutanti pede progrediens, exteriori corporis gestu et habitu, interioris dejectionis animum et vultum patenter ostendit. Cujus affectum Prior ex crebrâ faciei immutatione perpendens, diligenti moderatione quid causæ obortum fuisset, inquisivit. Ille vero rubenti facie dissimulare non prævalens, cuncta quæ acciderant detexit, et Beatum Cuthbertum eo die suam familiam deseruisse conquestuosè deploravit. "Cuthbertus," inquit, "omnes nos deserendo despicit, et tam hospites omnes quam domesticos solitæ opis mansuetudine pascere jam indignos judicavit." Cui Prior, "Mansuetior" inquit "animo esto, et de Beati Cuthberti largifluâ gratiâ ne diffidas, cum ipsum fidum in necessitate amicum multo quondam experimento fuisse cognoscas. Nunquam etenim suos in tribulatione deseruit, et hospites suos vel servos famis penuriâ confundi permisit. Nec modo deesse nobis poterit, eo quod ipsius habundantia nunquam alicujus defectûs inopiam noverit." Dejiciente interim vultum fratre, Prior injectâ manu eum secum foris eduxit, et talia confabulans ait, "Egrediamur, et animo desperante minimè dejiciamur, quia non est Beato Cuthberto difficile omnia nobis ad sufficienciam invenire." Qui egressi equum onerarium porro sub arbore stantem viderunt, diligentiùsque quid portenderet inquirentes, pisces ad opus fratrum sufficientes advenisse Beati Cuthberti misericordiâ didicerunt. Vidensque frater in coquinâ, ad Priorem sub festinatione regreditur, eumque cogendo trahens illo introduxit, et sex salmones peroptimos et recentes Beatum Cuthbertum eis misisse ostendit. Aliosque pisciculos multos emendos invenit, et omnium rerum affluentia eo die, solito amplius, quam hospitibus tam domesticis habundavit.

[1] Thirsk, in Yorkshire.

Mirabanturque et stupebant, et gloriam laudis Beato Cuthberto ore et corde depromebant. In illius etenim diei necessitate plenè didicerant, quantæ spei fiduciam in pio Confessore tribulationis tempore habere valebant. Benignitas quippe largiflua Beati Cuthberti finiri non poterit in æternum et in sæculum sæculi. Hæc frater ipse nobis retulit in cujus manu hoc opus miraculi gestum fuit.

CAP. CVII.—De karitatis observantiâ, in Beati Cuthberti erogandis beneficiis custodiendâ, et quomodo dolii unius permodoca quantitas, pro caritatis reverentiâ et Sancti Cuthberti honoris diligentiâ, contacta et distributa, in cellario Dunelmensi, multis diebus duraverit; et tam fratribus quam cæteris omnibus omnis copiæ inundantiam administraverit.

Pontificalis dignitas virtutis et magnifici honestas decoris, in Beato Cuthberto specialiter vigere dinoscitur; quod magis operum insigniis ostenditur, quàm verborum congerie multiplicatâ comperitur. Nam dignitas ejus ostenditur ex habundantiâ omnium; honestas ejus, ex largifluâ honestate donorum; virtus comperitur, dum de non præjacenti materiâ, quæ copiæ affluentiâ administratur, decus honoris exhibetur, dum hylaritas datoris in suorum erogatione donorum requiritur. Nam virtuti congruit, de paucis multa efficere; honori vero concinit ex minùs sufficienti plura hylariùs exhibendo impendere. Graciosius etenim beneficii munus accipitur, dum erogatoris pignus benigno animi intuitu hylariùs in expendendo distribuitur. Nam hylaritas serena datoris, plus affectando delectat animum perceptoris quam multitudo muneris, pondus preciosæ æstimans et incomparatæ opinionis. Non enim tanti valet preciosi opinio numeris, quam largiflua hylaritas donatoris. Hujusmodi dulcedinis gratiâ cuncta Beati Cuthberti dona perornari inveniuntur. si singula ipsius bona cum hylaritatis dulcedine distribui intendantur. Nunquam enim bonorum Beati Cuthberti habundantia defectum pati poterit, nisi nequam datoris tenacitas ex animi tenacitate prius deficiendi cupiditatem intendit. Nempe caritas Dei, quæ in corde Beati Cuthberti latè diffunditur, semper in largiendo copiosè distenditur: et iccirco, donum quod pro Beati Cuthberti honore, pro caritatis amore, de rebus ipsius impenditur, semper tanto uberiùs cumulari conspicitur, quo diffusiùs pro caritatis amore distribuendo dispertitur. Nam quò familiarius in cœlestibus caritatis dono perfruitur, eò res ipsius omnis fœcundiori dono ubertatis protendi conspicitur. Et sicut ille viciniùs participat in dilectione caritatis æternæ

dono beatitudinis, ita et omnis boni copia ipsius res augmentando perpetuat in augmento indeficientis, et in omni incremento largifluæ caritatis. Caritas nimirum quæ in Deo, fervore dilatat Beati Cuthberti animum, ipsa omnibus ipsius rebus dat copiosæ fructificationis augmentum. Quod ex præsenti miraculo satis datur intelligi; sicut manifestis poterit indiciis declarari. Nempe in Cœnobio Dunelmensi quidam frater Elfredus cellerarii fungebatur officio, qui incertis horis domi residuus esse potuit, eo quod omnium exteriorum rerum ecclesiæ ad ejus providentiam cura pertinuit. Unde quasi apes de floribus sæcularis affluentiæ, opes necessarias colligebat ecclesiæ; favumque mellis infra ecclesiam conficiebat, dum teneros exterioris habundantiæ fructus sapidos pro maturitate temporis et virtute plenitudinis colligebat, et in opus ecclesiæ comportavit. Cui comministrabat interius quidam frater, nomine Paulinus, vir devotus studio pietatis, et egregius prosecutor officio religionis. Qui subcellerarii vice fruebatur, et, præposito foris quolibet degente, omne ministerium per ipsius imperium moderabatur. Hic angulos cellariorum et plateas officinarum anxiè providus circumibat, et velud apes domestica vel secundaria rimando cavernulas favi intestinas pro modulo suo omnia promovendo dispensabat. Nam quicquid alius domum comportare studuit, id omne alter ordinariè dispensare sategit. Multis igitur interdum divitiarum copiis affluebant, eo quod officiali studio pietatis utrique vigebant. Sed quia nullius domûs dispensatio adeò providè discernitur, quod quandoque, repentini casûs incertitudine præveniente, non fallitur, contingit diebus ipsorum ut casus subitaneus utriusque præmeditationis providentiam falleret, et jam soliti potûs mensura habundantiam sufficientiùs denegaret. Nempe in omni domo ecclesiæ cervisia defuit, et nisi dolium quoddam in cellario, residuum inveniri prævaluit. Doliumque ipsum nec pergrande fuit vel permodicum, sed exili tamen quantitate moderatum. Ita ut fratribus unius annonæ sufficientiam modestiùs sobriam promitteret, et ulterius alicujus auxilii habundantiam modicam vel maximam nec sobrietati sufficientem nec necessitati convenientem administrare prævaluisset. Nec in totâ civitate aliquid cervisiæ comparandi gratiâ vel emendi prævaluit inveniri, nec graminea naturalis substantia usque quâque in promptu, unde confici debuerat, poterat reperiri. Hæc etiam paupertas modica quæ supererat, vix unius diei sufficientiam solis fratribus spopondebat. Unde cellerarius prædictus, nimiâ desolatione profligatus, dapifero claviculario præceperat, quod nemini penitus nisi solummodo solis fratribus guttam exinde unam dare debuisset. "Oportet," inquit, "providenter satagere, et domus Beati Cuthberti paupertati fortuitæ consulto moderamine provi-

dere, et de multis copiosiùs erogando effluere, de paucis verò temperanter parciùs erogare. Quando verò pius Confessor copiam habundantiorem contulerit, copiam largiùs effusiorem gratuito sua gratia singulis exhibebit." Casu interim accidit, quod præpositus ille alicubi, negotio compediente, abscederet, solusque subcellerarius domi dispensator residuus perstitisset. Subito ergo quidam pauper ei per officinas ministeriorum digredienti occurrerat, et pro sanctâ karitate ad opus cujusdam infirmantis languidi de cervisiâ Beati Cuthberti sibi donari attentiùs deposcebat. "Speramus enim," inquit, et "confidimus, quod hujus muneris gratià quam citiùs convalescet, et salutis desideratæ remedia celeri sub festinatione percipiet." Qui compacientis desiderio anxius, hinc modicæ quantitatis minorare substantiam, pro sanctæ caritatis reverentià non destitit; hinc ægrotantis miseriam relevare cupidus, hauritorii vasculum, quod detulerat, secum in promptuaria sustulit. Et ad dolium accedens propiùs, dapifero interiorum ministro vas illud præcepit implere, et petenti misero ad opus languentis illud impletum largiendo exhibere. Qui diutiùs reniti deliberans, et causam excusationis pro præpositivi cellerarii præcepto prætendens, aliquandiu ei jubenti in faciem restitit; et talibus insusurrando negotium imperantis explere refugit. "Dominus," inquit, "summus celerarius hoc dolium, nisi ad opus fratrum, contaminari prohibuit; eo quod etiam nec alias alicubi erogatum, vix unius diei stipendio ipsis sufficere possit." Swanus ille vocabatur, et talibus verborum immansuetudine præceptori suo obluctando renitebatur. At ille vehementiori spiritu proruens, vas delatum adimplevit; et petenti pauperi languido deferendum pro Beati Cuthberti honore simul et amore præcepit; craterемque permagnum arripiens, et in prædicti famuli manus contradens; "hujus," inquit, "plenitudinis omnibus pro karitate poscentibus largire capacitatem, et pro Beati Cuthberti honore nunquam in donando tenacem avariciæ mediteris scrupulositatem. Nam caritatis donum est unde vivimus; caritatis bonum quo affluimus; caritatis beneficium unde subsistimus. Absit ergo ut Beati Cuthberti donum, alicui pro caritate poscenti, denegetur, cum omne quod possidemus ipsius nobis dignationis consilio erogetur. Nec Beati Cuthberti bonum poterit aliquando ex largitate deficere; sed ex solâ tenacitate restringi poterit, et habundantiam denegando non porrigere. Hac enim solâ occasione, dispensamina Beati Cuthberti possumus annichilando attenuare, si, parcendo tenaciter, ea decreverimus passim in erogando contrahere. Unde videto ne alicui, de præsenti petenti dolio pro caritatis amore et sancti Cuthberti honore, hujus maximi crateris

plenitudinem denegaveris; sed semper habundè cum hylaritate, et hylariter cum jocundâ devotione, omnibus dona largitatis et gratuita stipendia divini muneris dispensare memineris." Quibus famulus ille auditis, tam pauperibus quam hospitibus de prædicto dolio habundantiùs exhauriendo effudit, et omnibus petentibus copiosa munera gratiosiùs administravit. Mira res! Per decem et octo dies, tam fratribus sufficienter, quam adventantibus hospitibus habundanter, et pauperibus et infirmis petentibus inundanter, dolii ipsius larga plenitudo suffecerat; et defectum Dei multiplicata benedictio pati non poterat. Pluresque solito, tam hospites quam poscentes, his diebus advenerant, et habundantiùs exhaurientes semper copiam præstantiorem inveniebant. Nec dolii ipsius plenitudinis benedictio deficere poterat; quousque in promptuario omnis cætera doliorum multitudo donis Dei potissimùm replebatur. Hinc contueri possumus illud Dei proloquium operibus adimpleri, ubi Dominus in lege promiserat unius anni fructus suâ benedictione multiplicari, et vetera sufficere, quousque novi fructus possent novalia compensando colligere. Hoc miraculum idem Paulinus, postmodum subprior factus, quam sæpius ad caritatis monimentum, et largifluæ Beati Cuthberti habundantiæ exemplum, quàm frequentiùs referre erat solitus. Et ipsi, qui viderant et cognoverant, quàm plures, testimonium de hiis perhibebant.

CAP. CVIII.—Qualiter Sanctus Cuthbertus manum puellæ contractam sanaverit, quam gloriosus Dei Martyr Laurencius, suæ ultor injuriæ, contrahi effecerat.

Omne quod devotio perficiendo explicat, cælestis gratia dignanter remunerat. Nemo enim Domini clementiam fideliter expetiit, et precibus cassatis misericordiam illius non obtinuit. Nam quod ipse secretiori veritatis suæ judicio non citiùs præstat aut tribuit, hoc propter electorum suorum merita quandoque acceleratiùs accommodat et impertit. Quod nuper et moderno tempore ipsius operibus Sanctorum Dei preciosi martyris Laurentii, et gloriosi Pontificis Domini Cuthberti comperimus provenisse. Erat siquidem vir quidam, nomine Sproich dictus, Anglico sermone; qui pauper quidem et tenuis famâ vel facultate; dives tamen fide, et piâ conversatione. Hic præcepto Dunelmensis Elemosinarii pontium diruta restituendo reparabat; semiruta relevando resarciebat; et ubi necessitas imperabat, novos aliquando pontium transitus conficiebat. Qui in regione Northymbranâ, quæ Tindale dicitur, conversabatur, in villâ quæ

Bainlingham,[1] ab incolis illarum gentium nominatur. Hic sponsali fœdere copulatus, de uxore fideli unicâ filiâ [Ede, cognomen o Brune *in margine*] est dotatus. Quæ maturâ ætate jam per annos uberiores adoleverat, quam uterque parens vehementi fervoris igne diligebat. Unde illi indumenta honoratiora de tenui divitiarum possibilitate emerant, quia ætate provectâ, jam illam sponsalibus convenire videbant. Insistente igitur Beati Laurentii martyris Deo preciosi vigiliâ sollempni, puella quoddam de fusticotincto indumentum studio sibi sagaci consuit; jamque hora diei prima præteriit. Ad quam mater, filiam instruens, ait, "Filia mea, opus quod præ manibus habes citiùs accelera, ut omnino consummatum sit opus quod aggressa es, antequam nos præveniat hujus diei hora nona. Exstat quidem hodie Sancti Laurentii Martyris gloriosi universo orbi terrarum veneranda vigilia, cujus celebritatis memoria cunctis est fidelibus satis nimium pertimenda. Nam feriantes citra horæ nonæ terminum jam propiantem sæpius gravi ultione perplectere consuevit, unde et illius sollempnitatem omnis mundus cum vigiliâ excolit, atque cum jejunio prævenit, et reverenter attollit et expavescit." Cui subsannando filia responsit. "Cujuscunque Laurentii hodie sollempnitas fuerit, opus quod institui, ante perfectum non deseram, quæcunque hora præterierit." Adhuc verba hujusmodi loquentis faucibus inhærebant, et jam ejus contumaciam dira ultionum improperia præveniendo in illam miro modo desæviebant. Nempe manus ejus sinistra, quâ pannum fusticotincti tenuit, statim adeò contracta diriguit, quod eam nec producere aut contrahere ullo modo potuerit. Digiti verò illius ad arctum palmæ inferioris ita se procurvè inflexerant, quod omnem omnino beneficii motum amittendo ignorabant. Erigere itaque nullum eorum poterat, nec dirigere, nec motu leniori quolibet in quamlibet regionem regirare vel reflectere. In medio igitur palmæ atque digitorum pannus medius tenebatur, nec distrahi alicujus conamine poterat; eo quod digitorum procurvatura ad palmæ planiciem artissimè constringeretur: nec dimitti quiverat, iccirco quod puella talis ultionis stimulo graviùs cruciata perurgeretur. Tam velox itaque ultionis pœna Beati Laurentii pii martyris contumeliam subsecuta est, quod peccatrix in operibus manuum suarum deprehensa jam nolens diem illius celebrem habere compulsa est. Clamabat igitur et ejulando horridè insonabat; quia vires doloris nimium sævientis sustinere non poterat. Tunc utrique parentes accurrêre et ejus delenire dolores cum gemebundis vocibus affuêre. Sed ibi frustra conatus humanus affuit, ubi Dei solius ultio pœnalis

[1] Bellingham, in North Tindale.

prævenieudo desævit. Accurrunt; è manu tenentis pannum extrahere viribus conniciunt; sed id intemptantes, nec virtute vel ingenio perficere potuerunt. Tandem videntes Dei solius superesse subsidium, Sanctorum Dei invocare deliberavêre orationis auxilium. Sed nullius Sanctorum Dei memoria eis magis innotuit, quàm Beati Cuthberti gloriosi Confessoris, cujus venerationi sollempni ecclesiola in eâdem villulâ dedicata fuit. Infirmantem igitur ad ecclesiam producunt, et pii Confessoris clementiam lacrimosis desideriorum votis exposcunt. Nunc de fonte, qui Sancti Cuthberti dicitur, aquas exhauriunt, et ori languentis vel manui contractæ perfundunt, modo altaris sullimia adeunt, quandoque curvante poplite solotenus prostrati Domini clementiam implorârunt. Nocte verò superveniente, in eâdem ecclesiâ Domino pervigiles permansêre, et Sancti Cuthberti remedia miserando desolationis genere expetiêre. Tunc post mediæ noctis exitum, consuetæ sibi pietatis delaturus auxilium, pius Domini Confessor affuit, et ut pontifex infulatus à summo altaris ad ecclesiæ ipsius inferiora processit. Ad languentem denique accedens, manum contractam dextrâ suâ tetigit, et quasi ferulâ contingentis digitos procurvatos percussit. Quæ puella videns et contremiscens, voce elatâ matris auxilium implorabat, et quia vir aliquis manum dolentis comprimeret proclamabat. Quæ improvidè, animo ducta fœmineo, mox filiæ suæ digitos palmo conclusit, et arctum palmæ illius quasi ab omni incursu subitaneo protectura, compressit. Statim verò visio jocunda ab oculis puellæ disparuit, sed tamen ad contactum Sancti Pontificis digitorum procurva contractio aliquantulum erecta, pannum quem eatenus tenuit, à se divelli liberè permisit. Unde de præcipiti suâ velocitate plurimum gemebunda mater illius effecta est, quia per eam forte salus tunc cœlitus donanda aliquanto diutiùs protelata est. Opus quidem divini ministerii non debuit humano conamine præpediri, quia dum caro carni subvenire nititur, fustra conatur, nisi Spiritu Dei disponente dirigatur. Orationibus exinde totâ nocte vacantes, mane facto cuncta sacerdoti referunt, et ut eis opem consilii conferret, satis anxiè implorârunt. Perlecto ad Missam evvangelio, idem sacerdos proximorum compatiendo miseriis, præcepit ab omnibus fieri per ecclesiam novies pro ejus sospitate compendium satis notissimum dominicæ orationis. "Hiis," inquiens, "verbis dominicæ doctrinæ Deum venerantes, Sancti Cuthberti clementiam pro hac languente expostulate. Potens quidem est pro illâ Christi misericordiam impetrare, et Sanctissimi Laurentii preciosi martyris offensam suo pio interventu placare. Consortes quidem in regno gloriæ Dei sunt, et iccirco uterque ad alterius vota et desideria complenda satis sibi adinvicem placabiles sunt." Cujus-

modi verbis fideles accensi, preces alacrius effundunt, omnesque talibus affatim eloquiis sacerdotem prosequuntur, et dicunt, "Sancte Cuthberte, nunc hujus misellæ miserere, et Dominum exorans, Sanctum Dei Laurentium pro eâ placare." Novies talibus expletis, ecce venerandus Confessor solitâ sibi clementiâ pie deprecantibus affuit, et oratione fidelium exauditâ, manum contractam à sui incommoditate dissolvit. Necdum quidem populus in ecclesiâ oratione completâ de terrâ surrexerat, et jam sancti pietas Confessoris vota postulantium præveniendo susceperat; quia puella ipsa, exultans et prosiliens, manum contractam protulit, quam cunctis sanitate perfectâ donatam ostendit. Senserat quidem, ut ait, quendam manu suâ procurvos palmæ suæ digitos contingere, et reflectendo manum arentem ab omni læsurâ contractionis absolvere. Manus igitur ipsa ab omni dolore et languore penitus liberata est, et omni nervorum libertate, flexibilitate atque mollitie, cum omni sospitatis plenitudine donata est. Sacerdos igitur illam cum cæteris offerentem gratanter accepit, et tam stupendæ novitatis miraculum manu coram cunctis prolatâ detexit. Cuncti itaque Beati Cuthberti tam promptæ consolationis auxilium admirando collaudantes, diutius in ecclesiâ demorati sunt, Dominum, qui solus facit mirabilia, in Sancto suo Cuthberto benedicendo conglorificantes. Mirè quidem hìc virtutis operatio in Sancto Cuthberto cunctis innotuit, qui aliorum Sanctorum Dei ligata, suâ clementiâ potentiore dissolvit. Maximæque etiam confœderatio dilectionis inter preciosum Dei martirem Laurentium, et gloriosum Pontificem Christi Cuthbertum clarescit; dum in uno miraculo utriusque manus potentiæ tam convenienter ac mirè patescit. Etenim in regno cælesti fortè paris potentiæ sunt, qui tam amicâ operatione unius virtutis effectores existunt. Nec tamen alter alium offendit, dum unus alterius ligata dissolvit, quia eadem in utroque potentia et ligat et solvit; sicut manus artificis, quæ, prout libuerit, de eodem stamine, vel fili subtegmine, nodos involucres, vel ansas flexuosè laxabiles facit. Hujus miraculi tot testes existunt, quot viri aut mulieres, juvenes aut adolescentulæ in eâdem villâ consistunt. Sacerdos ille, Samuel vocatus, hæc testatur; et Sproich, pater illius, nunquam sine lacrimis ista enarrando prosequitur.

CAP. CIX.—Quam celeris pœnæ vindictam meruit, qui nomen Beati Cuthberti impudenter deridendo contempsit.

Nec prætereundum arbitror, qualiter viri istius injurias sanctus Confessor Domini ultus sit, quia pietas illius nunquam sui

memores derelinquit. Postquam vir prædictus Sancti Cuthberti ex prædicto miraculo virtutis noticiam comperit, omnia sua semper Beato Cuthberto committere consuevit. Qui quanto vehementiori pietatis desiderio illum excoluit, tanto ejus injurias Sanctus Dei ulscisci severiùs consuevit. Præpositus itaque [Eilavus *in marg.*] Comitis, pro desponsalibus filiæ istius, aliquod donativum extorturus, violentiâ habere institit; sed, reluctante ipso, contra fas juris debiti, nil perquirere ab isto prævaluit. Quâdam denique die præpositus ille domum viri furibundus ingreditur, et quia nichil aliud divitiarum vir ipse habuit, vaccam illius deducens prædo truculentus abcessit. Ad quem vir ille: "Quia ego non valeo, Sanctus Confessor Domini Cuthbertus, qui omnibus se invocantibus subvenit et miseretur, ipse hodie meæ injuriæ ultor festinus efficiatur. Nec loco illi aliquid prosperè in die istâ proveniat, ad quemcunque tota paupertatis meæ substantia translata mihique direpta perheudinat. Tu igitur, Sancte Cuthberte, Sanctorum mitissime, hujus prædonis mei contumaciam reprime; et in loco, quo vaccam meam præcluserit, celerem vindictam tui furoris effunde." At præpositus garriens, et pro Cuthberto suo illi deteriora comminando promittens, vaccam illam ad Werc coram se propulit, et in domum cujusdam viri [Elsi *in marg.*] qui sub jure ditionis ipsius exstitit, stabulari compulit. Dicebat tamen semper, et sæpius replicabat, quamdiù in domo constiterat; "Optimè posset mihi rusticus ille illudere; sed pro Cuthberto suo nescio cujus potentiæ sua illi debuissem restituere." Nec dum verba finierat, et ecce ignis, quasi de fulgure veniens, domum illam circumquâque succendit; nichilque penitus deserens, cuncta in cinerem et favillam consumendo redegit. Sola vero vacca illæsa flammis exterrita prosilivit, et foris mugiendo diutiùs, cunctos in admirationem sustulit. Nichil tamen in villâ, nisi sola domus illa deperiit; ut Beati Cuthberti virtus evidentiùs cunctis innotesceret, et temeraria presumptio facinorosi non sine poenâ vindice præteriret. Eâdem die viro illo domino suo vacca sua reddita est; et virtus Beati Cuthberti præclarè ab omnibus magnificata est. Hujus rei noticia multorum animos conterruit, et ab ausu temerario refrænavit.

CAP. CX.—Qualiter punitus sit, qui contra Sancti Cuthberti prohibitum, securim de domo alienâ sustulit.

Tempore alio quidam Walterius Flandrensis in eâdem villulâ exstitit, qui acer animo et satis protervus proposito, pluribus notus fuit. Hic impetu ductus cæci cordis, ad domum viri

prædicti se contulit, et securim in eâ dependentem violenter abstraxit. Matrona interim, cui communis domûs custodia fuerat delegata, irreptorem violentum compressit, et ne securim servi Beati Cuthberti diripere præsumeret, sub gravi interminatione prohibuit. "Securis," inquit, "illa à Beati Cuthberti elemosinario ex ejus pecuniâ comparata, nuper huc ad pontium materies præscindendas est transmissa. Quare in nomine Sancti Cuthberti tibi prohibeo, ne domini mei securim de domo istâ efferas, ne forte tam venerabilis Sancti offensam pro tuâ temeritate incurras. Cito quidem et nimis horrendo ultionis genere semper sui contemptores plectitur, nec aliquis quippiam aliquid temerariè præsumpsit, qui non celeriori pœnâ vindice puniretur." At ille stomachans adversus eam, sancti Confessoris venerando nomini nichil detulit, sed potiùs ore blasphemo multa inproperiosa contra illum evomuit; "Malè," inquiens, "potest Cuthbertus in me vel alio vindicare, quem nunquam comperi alicui subvenire." Talia secum dicendo recessit, et corde vesanus sed et opere prophanus, ad locum quo tetendit, advenit. Elevata igitur in altum securi, ferrum statim de manubrio prosilivit, et stantis decontra illum proximi, qui hoc opus nequitiæ persuaserat, cerebrum excussit. Dum verò manubrium altiùs extulit, ictu ab intemptato deficiens, statim a tergo in terram resupinus ruit. Manubrii autem trunco se ipsum ita inter timpora perculit, ita ut semianimis vix respirare potuerit. Securis itaque illa domino suo statim reddita est, et magnifica Beati Cuthberti gloria cunctis manifestiùs perlata est. Sic Beatus Cuthbertus suis supplicibus pronus est, ad miserationis auxilium; atque in suos contemptores severus malorum retributor, juxta diversa operamina meritorum. Misericors in omni tribulatione celeriùs subveniendo, vindexque severus, impiis debita suppliciorum præmia retribuendo.

CAP. CXI.—Quomodo nisus silvestris avem in Farne devoraverit, sed exire non potuit, quousque permissus sit.

Est quædam insula, Farne vocata, in medio mari posita; quæ ex inhabitatione Sancti Cuthberti antiquâ, multâ est virtute redunda. Hanc diebus istis, Bartholomæus Monachus incolit, qui solitariæ vitæ exercitium diligendo custodit. Hic avem quandam modicam habuit, quæ insulam prædictam ex multo tempore cum ipso incoluit. Quæ ei et suis adeo familiaris et domestica fuit, ut à manu eorum cibos capere consueverit; et cotidiano more semper ad horam prandii, nunc super, quandoque secus mensam, sedere, jocari et comedere, usu quasi in

naturam converso, studuit. Hoc omni tempore anni sine intermissione opus excoluit, et quibusdam pro miraculo, nonnullis verò pro jocoso levaminis spectaculo fuit. Fortè demum, die quâdam, contigit ut solitarius ille, urgente necessitate, ad insulam aliam in proximo positam cum suis navigaret, avisque illa sola, quasi custos et domûs hospita, domi remaneret. Unde nisus silvestris superveniens illam rapuit, et rostro cum unguibus dilaceratam commedit. Sed non impunè ; nempe totam postea diem pro nichilo exspendit, quia insulam evolans, et circumeundo circumvolans, nusquam evadere, latere, vel exire prævaluit. Quia enim Beati Cuthberti pacem læserat, fugæ locum vel pacis quietem, nusquam invenire valebat. Tandem ex sudore nimio et circuitu sedulo fatigatus, ad ejus, quem læsit, subsidia et patrocinia convolavit. Nam in ecclesiam confugit, et in angulo secus altare, summisso capite, ac demissis alis et hispido corpore, quasi conscius sui reatûs expavit. Rediens denique monachus, avem suam devoratam comperit, quia plumas illius cum ossibus ad hostium ecclesiæ repperit : ecclesiamque introiens, dum prædonem suum tam confusum et hispidum conspexit, misereri et compati cœpit. Unde illum manibus comprehendens ad portum insulæ detulit, et in nomine Beati Cuthberti eum abire præcepit. Qui mox, ac si nichil mali passus fuisset, ad terram evolavit, nec ulteriùs ibi comparuit. In quibus satis ostenditur, quanta potentia in Beati Cuthberti nominis reverentiâ inesse comprobatur, quæ avem silvestrem ita punivit, edomuit, et ad ipsius invocationem nominis a vinculo sui conscii reatûs, absolvit.

CAP. CXII.—De clerico quodam Norwagensi, qui mutus, surdus, cæcus, exstitit, et capud miserè et indefessè jactare consuevit ; quo ordine curatus sit.

A progenie in progenie, eodem Domino vices temporum varias intemperaliter moderante, eadem Dei potentia et clementia in Beato semper Cuthberto exstitit ; quæ etiam affinibus et semotis satis mirifica et varia gratiarum et miraculorum virtute reluxit. Nempe tot pietatis operum exemplaria novimus, quod magis multitudine quam admiratione succumbimus. E quibus id præclaræ admirationis novitas stupenda exstitit, quæ novella gratiæ potentia antiqua nobis Beati patris nostri Cuthberti miracula nobis contuentibus innovavit. Erat quidem in terrâ Norwagenorum perpulchræ indolis juvenis, de nobili accolarum terræ ipsius oriundus styrpe parentum : cujus paterna conversatio in genitali solo crebrior in civitate Berhensi exsti-

tit ; quia optimatibus terræ et colonis occursantibus regionis alienæ, illa cultior et celebrior esse consuevit. Pater cujus [Thurolfd nomine *in margine*] sacerdos inter Norwagienses prælatos præcipuus exstitit, quia id generositas sanguinis, et copia opum fertilis, naturali legis jure illi concessit. Unde filium sibi dilectissimum, urbanis magnorum moribus et fascetiis sermonum decrevit institutendum : Regique Inggoni commissum, regiis deputavit ministeriis informandum. Ubi, sex annis expletis, multæ doctrinæ inform emplis ; nam et ibi ministeriorum prudentiam didicit, et rudem maternæ linguæ gravedinem in facilitatem et pulcritudinem linguæ Romanæ commutavit. Sed quia jam adultior ætas majoris scientiæ capacior exstitit, hunc pater a regiis semotum officiis cuidam magistro per quinquennium litteralibus studiis imbuendum commisit. Qui in brevi rudimenta perpluris disciplinæ didicit ; nam acris ingenii subtilitas, et defæcatæ mentis agilitas se leviùs et leni s expoliendam et colendam exhibuit. A cujus doctrinæ uberibus per modicum temporis sublatus, monachorum maturioribus institutis in cœnobio Steingravensi, traditur informandus. Nempe variæ instructio disciplinæ, sæpiùs providentioris et magis sapidæ solet esse dulcedo doctrinæ. Quia dum animi moralitas pluribus se institutis imbuit, faciliùs electissimis studiorum pigneribus assuescit. In quibus rudimentis quinque annis evolutis, rursum alteri litterato plurimùm magistro committitur, ut ætas provectior sæculari peritiâ perfectior haberetur. Ubi quia juvenilis ætas, jocis amica, et potibus ac cibis assueta, ad levitatem devia solet esse proclivior, juvenis ipse, ut magistri gratia magis illi fieret animosa, solliciti̇ùs in omnibus illi paruit, et quocunque libuit, ad quælibet negotia, cum magistro procedere consuevit. Die igitur quâdam magistrum suum ad tabernam vinariam secum conduxit, ubi uterque magis expedito vel solito cauponum certamine infrunito, potuum prolixioribus temeritatibus diutius indulsit. Noctis denique diuturnioribus tenebrarum spaciis tali sub conamine exactis, frater ejus carnalis juvenibus erroribus compassus, cœpit pluribus monitis fratrem blandè allicere, et ut domum secum rediret, nunc minis parentum, tum verbis multimodarum correptionum persuadere. Vixque in postremis ab illo obtinuit, ut ad lares patrios secum redire voluerit ; et quia siccior vini potus vires enerves corporis sibi penitus subjugaverat, juvenis potiùs famis esuriem, quam ebriatatis suæ voraginem sentiens deplorabat. Unde cibis modicis, pane videlicet et butyro, allatis, qui pluribus eduliis se insaciabilem credidit, vix tres sorbitiunculas absumpsit. Denique substratis de more lectisterniis dormitum recubans, nocte ipsâ cum die sequenti nocteque superveniente,

adeo letifero sompni proventû oppressus occubuit, quod multis, sæpiùs et crebriùs illum in diversas regiones reflectentibus, evigilari omnino non potuit. Die verò sequenti excusso sopore resedit; sed capud instar folii arboris vento agitati, sine aliquâ moræ intercapedine interfluente, semper hâc et illâc jactare non desiit. Cunctis denique mirantibus, talisque proventûs sedulo causam explorantibus, cœpit edicere, matronam quandam nigriorem fuligine sibi in sompniis apparuisse: quæ capud dormientis manibus furibundis violenter intorsit, et anteriora capitis ad colli posteriora contorquendo reflexit: manuque sinistræ virtutis graviores ictus illisit, in diversis regionibus alterni timporis, idemque opus nequitiæ exercuit, tam in verticis superficie, quam in frontis seu in occipitis regione. Recedensque præcepit, ut omni vitæ suæ tempore, nunquam a talis insaniæ desisteret exagitacione. Nec capud unquam ab motibus inquietis comprimeret, sed potiùs indefessis jactationibus hâc et illâc præcipitanter inflecteret. Quod ille dicens, cunctos audientes seu videntes ad lacrimarum lamenta convertit; quia pro innatâ ei prudentiâ simul et gratiâ cunctis amabilis exstitit: Tantoque erat cunctorum desolata mœsticia gravior, quo antea ejus dilectio et venusta morum pulcritudo quibusque consodalibus elegantior. Interim parentes mœrore suffusi, ac dolore confusi, languentem eo anno toto in hospicii sui latebris includunt, nec ad publicum procedere quandoque permittunt. Ex nimiâ denique capitis inquietudine et crebrâ jactandi infelicitate, tandem post mensem integrum auditûs dulcedinem perdidit, et exinde infra anni circulum, omnem videndi aciem cum luminum serenitate amisit. Cervicis enim omnia intima indefessis motibus rotabantur, et pestiferâ ægritudinis insolentiâ omnes sensuum meatus vel aditus interiùs confusi collidebantur. Unde denique ex intempestivo motu colli compaginis, dolor superiùs enatans in cerebri cellulis, paulatim invasit interiores arterias et venas gutturis inferioris. Cœpitque, illo anno evoluto, cum horrido rubore et gravi dolore omne guttur intumescere, et omnem vocis ac loquelæ ei penitus facilitatem abscidere. Surdus itaque, cæcus et mutus exstitit, et capud semper jactando de latere in latus indefessè circumtulit. Adhibitis denique sedulo cunctis medicinalibus industriis, omne appositum magis erat onus gravaminis, quam aliquod remedium curationis. Palpebræ vero oculorum continuè in capite ejus circumferri videbantur ut velocissimi circuitus rotarum currilium. Post hæc cibos in ore nullâ sibi valebat arte inserere, sed neque potûs refrigeria labiis tremulis instillando infundere. Nam capud vagi et rotantis inflexûs asperie nunquam sibi cedere potuit aliquâ refrigerii consolatione. Unde novâ arte adinventâ, cœpere custodes

complexo utrisque manibus capite, omni conatu virium firmiùs continere, sicque cibos et victualia ori infirmantis ingerere. Quod et sæpiùs agere consueverant, quousque illum masticata deglutisse perfectius perpendebant. Si autem solum ministrum ad sui adjutoria habuisset, nullâ calliditate ei alimoniam ingerere potuisset, nisi prius resupinum vel lateraliter inclinatum corpore sterneret; atque sic demisso solotenus capite, in ore hyantis victus sustentamenta injiceret. Cum vero potûs liquorem infundere temptâsset, tempore altero ad terram alliso, aliud pede vel manu strictiùs comprimere debuisset, quousque quodvis liquidum per meatus gutturis pertranssisset. Eratque hoc satis admirandum et spectaculum lugubre, in uno homine tot miseriarum genera infanda et infesta videre. Denique si ei forte buccellam in manu componeres, nunc ad nares, quandoque ad oculos, modo sub mento, aliquotiensque ad faciem, eam illum imprimere, vidisse potuisses. Nam oris hostium ad ejus libitum seu conatum illi consonè patere non potuit, eo quod flexus turbidus semper ora per incertitudinis loca variata diduxit. Cum igitur omnis spes salutis ejus cunctis videretur emortua, eo quod nec etiam in sompniis capitis jactatio refuga et reflua videretur esse quieta; parentes salubriori consilio concepto, ad loca quæque Sanctorum meritis consecrata ægrotum dirigunt, et fratris ipsius clerici cujusdam [Scheleir dicti *in marg.*] tutelæ et custodiæ committunt. Qui per sex annos fratrem suum, ægrâ nimis valitudine laborantem, per innumera locorum et Sanctorum Dei sepulcra circumduxit; sed nusquam in terris semotis aut finibus longinquis, salutis optatæ remedia adinvenisse prævaluit.[1] Daciem denique, Ysiam, Frigiam, et omnes sinus marinos Norvagiæ contiguos cum terris hic innumerandis adivit; sed nullus quidem Sanctorum indigenarum quicquam ei opis, solaminis seu levaminis præstare delegit. Nempe omnes Sancti illi tam immensi opus officii, Beati Cuthberti potentiæ virtuti et meritis reservârunt; eo fortè dispensationis tenore, quod se impares et impotes ejus pietatis clementiæ cognoverunt. Demum a cunctis Sanctorum auxiliis destitutus, ad fines patrios est reductus. Quem parentes coram quodam Episcopo, jam annali post martyrium Sancti Thomæ anachoritâ effecto, constituunt, et ejus tale consilium suscepeerunt. "Plures," inquit, "terrarum anfractus circumivi, sed nunquam potentiores virtute, aut præstantiores opere, Sancto Cuthberto Anglorum episcopo, et Sancto Ædmundo, comperi.

[1] *In margine, manu coævâ,* Daciam, Schoithlandam, Ysyam, Guthlandam, Grenelandam, quam dicimus viridem terram, Yuiste, Leothus, Barreiam Cole, Tirieth, Coluense, Achum, Slete, Bote, Schy, Hyle, Hii Colmekille, Mulih, insulas Orcadum, Catenesse, Scotiam.

Et quia Sanctus Thomas nuper inter eos novus lampas rutilare conspicitur, terna sors horum singulus statuatur. Cujuscunque igitur sors terciò jactata ter ad superiora conscenderit, ipsius Sancti meritis hunc ægrotum saluti restituendum Dominus conservavit." Mirum in modum, sors terciò jactata semper Cuthbertum protulit, et ejus patrociniis languidum sanitati restituendum præsignavit. Cujus sortis oracula, pater nil cunctatus diligenter excepit; et datis sumptibus in viâ copiosis, ad Anglorum fines cum fratre suo prætaxato sub festinatione direxit. Qui Scociam peragrantes latrones seminudis natibus inciderunt, a quibus, plagis impositis et omnibus rebus ablatis, vix semineces evaserunt. Dunelmum tandem venientes, ad Hospitale[1] quod extra urbis mœnia situm est diverterunt; crastinoque altiùs dilucescente, ad Beati Cuthberti sepulcrum pervenerunt. Quorum alter, frater, qui sanus exstiterat, omnem præmissæ miseriæ tenorem custodi ipsius sepulcri planiùs exponebat. Quibus in cœtu fratrum ex ordine relatis, orationibus peculiariùs institutis, cœpit quisque ardentiùs orationibus piis insistere, et Beati Cuthberti sæpius experta misericordiæ viscera, super prædicto languido anxius implorare. Qui petentium vota non differens, aliorum fidei et necessitati non defuit, nec karitati fraternæ compacienti abesse refugit. Nempe die sequenti, dum citra fines ecclesiæ ad quodvis opus illum contigisset exire, subito oculis detersis vidit inferiùs congestas harenarum aggeres et molendinares rotarum cantos et radios se in ipso fluminis impetu circumvolventes. Quæ tum primum hominum fuisse capita reputavit, nam stuporis novitas forte in visûs specie fantasiæ simulacra congessit. Exinde dum altius hebetatos præ claritudine insolitâ visus extulit, ultra ripam vallis et fluminis, laquearia candidatarum domorum planiùs aspexit et discernendo cognovit. Reductus ad ecclesiam, noctem illam totam ducere decrevit insompnem; quia spe hylarior, Beatum Cuthbertum jam sibi senserat fuisse beneficii munere proniorem. Unde mattâ sibi substratâ, sub incorrupto corpore gloriosi Pontificis, omnes arctus diutiùs composuit sub illo suæ multimodæ desolationis. Quo labore fatigatus, jam ad pedum sepulcri subeunda amplectenda et deosculanda vestigia foris altiùs prodiit, et lacrimis ubertim defluentibus, etsi non vocibus tamen corde medullitus Beati Cuthberti clementiam invocavit. Et ecce gloriosus ille Confessor Domini Cuthbertus toto corpore albis indutus, mitrâque sollempniter redimitus, baculo pastorali subnixus affuit, taliaque verbis Romano lepore compositis, perquirens, ait: "Quid, inquam, tam diu erras, et Sancti Cuthberti misericordiam

[1] Kepier Hospital.

non postulas?" Baculique cuspide, ab aure dexterâ usque in sinistram, omne cerebrum capitis mediatim perforavit, sicque disparens Episcopalis statura recessit. Tum vocibus horrisonis elatis, miser verba talia edidit, et questuosis singultibus ait: "Nunc, frater, me homines deprædantur, et mea diripere moliuntur." Accurrensque frater ejus voces susurrantis dirè compescuit, stratumque corpore pavimentorum gradibus aliquanto acriùs allisit. Timuit enim ne sonus ejus stridulus fratribus soporatis importunus fieret, vel quempiam orantium sacri corporis custodum perturbaret. Ubi mox sompno correptus, eundem Pontificem sibi vidit assistere, et capud omne quadrifidâ regione terciò circumplectentem, talia dixisse: "Noli amplius te sic habere, sed procurato Deum et Sanctum Cuthbertum ad tui solatia instantiùs invocare. Ne capud amplius ita jactando intorqueas, sed potiùs a modo procurato ut, erecto sursum capite, rectiùs incedas." Quibus dictis mox ille disparuit, et evigilans ægrotus ait; "Sancte Cuthberte, mei miserere." Quod Fratres, jam sinaxi nocturnâ fere persolutâ, audientes, accurrerunt, et quem pridie penè insanientem, exsensem, semianimem, cæcum et surdum, non habentem speciem neque decorem viderant; jam sanissimum et rubicundum, videntem, sapientem, audientem, capudque recto naturali scemate tenentem et protendentem, aspiciebant. Quanta eorum tunc suspiria, quæ dulcium lacrimarum fluenta, quas magna profudit multitudo læticiæ, proclamantis sæpius "Sancte Cuthberte, pater piissime, tibi laudes, tibique gratias referimus, miserere nobis, propitius miserere." Inde chorus astantium "Te Deum laudamus" altissimè concrepat, et potiùs lacrimarum dulcedine, quam vocum modulatione Deum in Beato Cuthberto glorificabant. Pulsatisque omnibus signis, singuli Domino diutiùs concrepant, et Dei magnalia prædicabant. Mane verò facto, cœtu populi collecto, Dei mirabilia prædicantur, et coram statuto juvene, omnia ex ordine retexuntur. Sed quia necdum effari poterat, aliquantisper dolor intestinus animos singulorum pervadens contristabat. Nocte igitur sequenti ad pedes rursus Beati Cuthberti progreditur, et osculis devotis circumiens, repentè soporatur. Et ecce Beatus Cuthbertus jam terciò affuit, quem infinita dulcedinis suavitas præcurrens, juvenem blandè consolans astitit. Ad quem sic Episcopus ait; "Quare sic stas, et Dei ac Beati Cuthberti clementiam vocibus et verbis clamando non interpellas?" Ad quæ mox juvenis expergefactus evigilat, et talia efferens verbis et vocibus proclamabat; "Sancte Cuthberte, mei propitius miserere." Moxque linguam disertum et loquelam promptissimam se recuperâsse persensit, et hæc omnia nobis postmodum ipse linguâ propriâ enarravit. Verè igitur hoc immutatio

dexteræ excelsi exstitit, quæ Beati Cuthberti potenciam et clementiam nostris temporibus semotis et coram positis declarandam instituit. Contristata igitur suorum præcordia novis gaudiis exhylaranda disposuit, dum perfectam salutem distulit; ut fides perfectiùs roborata tepuisse non debuerit. In die itaque sollempni inventionis Sanctæ Crucis, confluentibus populis, cappâ indutus in choro ecclesiæ cum ipso cantore ante gradus, "Kyrieleyson" celebriùs decantavit; et postmodum productus coram populo, ipse linguâ Romanâ, quam quondam didicerat, omnem infirmitatis suæ seriem et curationis, exponebat. Nam de circumitu terrarum, vel locis Sanctorum, vel sortium, ipse nichil omnino meminit, quia nichil nisi dolorem suæ internæ infirmitatis per annos senos sentire prævaluit. Facta sunt hæc anno ab incarnatione Domini M^{o}. C$_{o}$. LXX$_{o}$. II°. nocte dominicâ, II. Kal. Maii, peractis in infirmitate istâ annis VII. integris, cum ...... [Linea ultima abscissa est.]

CAP. CXIII.—De quodam ægroto et jam procurvo effecto, qualiter ad Sanctum Cuthbertum venerit et sanitatem perceperit.

Via vita humanæ mobilitatis semper nutabundæ consuevit esse incertitudinis. Unde sæpius sani ægritudines varias incidunt, et infirmi multociens miseratione per Sanctorum suffragia convalescunt. Hinc est quod infirma nostra etiam nolentes agnoscimus, et Christi opera præ admiratione nimiâ glorificamus. Quæ omnia meliùs exemplo quam verbo ostendimus; efficaciùs opere, quam prædicatione; fructuosiùs miraculorum novitate, quam seriorum expeditione, prædicamus. Erat quidem juvenis quidam, Ernaldus nomine, in villâ quæ Neutune dicitur, secus Dunelmum sitâ, a primævâ conversatus ætate. Hic cum floreret viribus, et robustus esset operum singulorum exercitationibus, subitò tantam ægritudinem incidit, quod cunctis videntibus ejus vitæ remedium desperabile exstitit. Nam toto corpore inflatus, languidus per dimidium ferè annum decubuit; unde usque mortem ægrotans, communicatus et confessus, ter a vicinis ejus exitus per vigilias exspectantibus est custoditus. Tandem mense Martio adveniente, tres ruptionum pustulæ, instar grassantis fistulæ, circa medium ipsius pectoris proruperunt; de quibus, aliquantis diebus, sanie venenosâ profluente, aliquantulum leviùs habuit; ita quod baculis innixus foris sub divo se protrahere potuit. Ægritudo tamen non ita diminuta deperiit, sed potiùs continuato languore de die in diem illum extrema hæreditaturum, minari cœpit. Nempe semper incurvus, et nisi baculis sustentatus quoquam prodiit, quia pectoris angustia et

ægritudinis vehementia, nullo momento temporis ipsum liberum fore permisit. Denique ad Sancti Godrici sepulcrum, in proximo situm apud Finchale, bis est profectus, ut potuit: sed nil remedii ibi percipiens, ij. idus septembris, die dominicâ, Dunelmum, Sancti Cuthberti clementiam postulaturus, advenit. Ubi inter ipsa missarum sollempnia, repentè orans in pavimento ecclesiæ procidit; sed multum ei fratribus compatientibus, et omnibus coram Sancto Confessore pro eo prostratis et exorantibus, inter refectionis horam sanus surrexit, et Sancto Cuthberto gratias egit. Veniente verò conventu de refectorio, ipse productus a Subpriore in fratrum regulari oratorio, cunctis exstantibus sibi sociis coram retulit; ac sanitati perfectæ se redditum fuisse Sancti Cuthberti meritis et intercessionibus affirmavit.

CAP. CXIV.—Qualiter Sanctus Cuthbertus cuidam dæmonioso sensum reddidit. et dæmones quatuor illum insequentes, de sub sepulcro suo, ab ipso abegerit.

Quanta sunt Beati Cuthberti miranda præconia, continua declarare ab ævo in ævum non desinunt insignia. Erat quidem quidam Juvenis,[1] ab ipsâ ineunte adholescentiâ militaribus deputatus obsequiis, in Cumberland patre Milite progenitus, cum Rodberto de Bruis, ut militaria rudimenta perdisceret, constitutus. Hic cum ad robur majoris ætatis attigit, itinerando divertens per Novum Castellum, gravissimæ febris pestilentiam incurrit. Cujus ægritudinis molestiâ tactus, feriâ quartâ ante Pascham, per dies singulos adeo in deteriora infirmitas adolevit, quod die Paschæ sollempni, nisi alienis manibus deportatus, ecclesiam ingredi non potuerit. Exinde cœpit infirmitas cotidie aucta ingravescere; et demum lecto prostratum, viribus exhaustis, omni penè propriæ possibilitatis motu privare. Nempe de latere in aliud ope alterius consueverat reclinari, nec de lecto surgere poterat aut progredi, nisi aliis subportantibus, potuissset eorum viribus sublevari. Tandem quinque ebdomadibus ita exactis, licet recidivam febris ægritudinem terciò sanatus incurrerit; tamen hujus molestiam evadens deteriùs corruit, quia sensum funditùs exuendo amisit. Unde non verba humana recto scemate proferendo, sed ore garrulo aliquid potiùs barbarum frendens, cœpit plura et inaudita explanando disserere et omnia corporis membra more insanientis gestiendo circumferre. Omnes se alloquentes pro insanientibus reputare, verba eorum vel monita sicut et omnia ipsorum opera deli-

[1] *In margine*, filius Rogerii Fulger. Schires dicitur villa.

ramenta vel frivola æstimare; manûs unius digiti unguibus manûs alterius pelles discindere, et alternas alterutrim discerpere vel dilaniare; ac, si ei permitteretur, se vel in aquis aut flumine præcipitare; et post omnia, sibi assidentes aut colloquentes, quibuscunque poterat, telis vel cultellis in proximo sibi appositis appetere, et vulnera sæpius intemptata manu furibundâ, ut ei permittebatur. infligere. Nam quia insanientis rabiem noverant, nonnulli ei curam diligentiorem adhibuerant; quidam verò illum devitando declinabant; alii verò ejus ministeriis deputati se modestiùs et circumspectiùs præferebant. Tam diu igitur in lecto ægrotus decubuerat, ac sibi immotus penè pelles ac carnes attriverat, quod carnibus exesis, etiam ossa tibiarum, genuum ac laterum nuda propemodum apparebant. Dicebat etiam se potiùs canum latratus vel pecorum balatus, aviumve cantus agnoscere, quam eloquia vel documenta humana cognoscere, et hiis gratiosiùs delectatum adquiescendo insistere. Nonnunquam verò tot catervas dæmonum se circumvallantes viderat, quod horrida eorum visio, et facies lurida ac torrida, et vox stridula ac ignivoma, cum multitudine confusâ ac dissonâ, numerum excedere confidebat. Tribus vero ebdomadis tali insaniâ actus, hâc vadens illucque, gradiendo et regrediendo, se, undequâque permittebatur, circumtulit; quibus peractis, ut retulit, nocte fortè soporatus, gloriosum Christi Martirem Sanctum Thomam Archiepiscopum Cantuariensem sibi assistentem mox ut conspexit agnovit. Erat quidem vir elegantioris formæ, staturæ proceræ, faciei aliquantulum productilis ac oblongæ, pallio nigro pellibus agninis candentibus obsito indutus, pilleolo capitis vertice perornatus. Qui eum talibus affatus alloquiis, ait; "Quare Dominus tuus ad Sanctum Cuthbertum vel ad me non proficiscitur, ut de infirmitate suâ salutem consequi mereatur?" Dissimulante verò servo, dominum suum præ nimiâ morbi invalitudine ad Cantuariam non posse peditem vel equitantem procedere, talia cœpit ore jocundo disserere; "Et si Cantuariam, quo tu corde satis aspiras, non valet, eques vel pedes, dominus tuus accedere, saltem equestri vehiculo leviùs subvectus ad me vel Sanctum Cuthbertum posset faciliùs pervenire. Unde quia tu illum quàm maximè diligis, eo obtinente salutem pristinam consequêris, et hoc idem domino tuo Dominus omnipotens contulisset, si ad Sancti limina et subsidia confugisset." Mox ut ille disparuit, evigilans infirmus in pristinam infirmitatis insaniam relapsus, vix manus ab ictu vel vulnere, os vero et linguam a cantilenis supersticiosis et verbis supervacuis seu seriis ludicris ac turpibus, tamen rithmico tenore cum texturâ decurrentibus, abstinere prævaluit. Nempe sæviens ac furens semper hunc

ritum assiduaverat, quamdiù sub insaniæ miseriâ laborabat. Vespere tandem ingruente, ac mentis sensus insaniâ sibi acriùs subjugante, adeo furibundus, quod etiam ministrum proprium, furem credens, gladio sæpius quæsito, qui secus lectum ipsius reponi quondam consueverat, decrevisset impetere, et occisum solotenus prosternere. Inter quos conatus contra omnem morem diutiùs insolitum, sompnii mox visione oppressus decubuit, in quâ talia sibi comparuisse conspexit. Videbatur quidem sibi, in Dunelmo se positum, sub sepulcro Beati Patris Cuthberti, quod altius a pavimento prominet ecclesiæ, genibus procurvatis, corpore stratum procumbere, et dæmones quatuor atrocissimos incomminùs stantes, lanceis acutissimis et aduncis ei vulnera cruenta infligere, nunc aduncis lancearum summitatibus suffocatum velle et conari foris extrahere, de regione diversâ semper in aliam fugientem, persequi et exagitatum perturbare, ac velle confodere. Quorum duo ad pedum Sancti angulares tramites, ita eum semper exagitando prominebant; alii vero duo ex alterutrâ parte lateris sepulcri, altiùs erga capud eum acerrimè insequentes infestabant. Conabatur miser ille semper eorum impetus sub sepulcro circumquâque desiliendo diffugere; sed quoviscunque divertisset, semper vidit ac sensit eos ad ejus prædam, si de sub sepulcro diffugeret, promptos ac expeditos assistere. Asserebat quidem eos ut lora ignita manibus præferre, dicentesque sibi vicissim "Conemur hunc hinc omnimodo foris ejicere, quia tunc ipsum ut nostrum poterimus in perpetuum possidere." Qui ex labore et gravedine, sive lapidum duricie, per quam undecunque sub sepulcro in ipsâ visione diffugerat, quod dictu est mirabile, post dies sequentes quatuor etiam Dunelmum veniens, genuum ossa ac tibiarum dirissimè detrita et adhuc dolentia plurimùm fuisse [*interlin.* vel fore,] plangebat. Nullum denique videns evadendi remedium, toto cordis gemitu Beati Cuthberti sæpius implorabat auxilium, conquerens inter alia secum, quare tam Venerandus Christi Confessor admisisset usque ad ejus sepulcrum, tantas malignantium pertingere potentias nequitiarum. Non enim audebat adhuc eos dæmones manifestiùs vocare, quos quasi voraces prædones sibi in proximo videbat assistere. Ad cordis cujus voces querulas, sic vox quædam quasi non a longè respondens ait, "Non ego eos huc induxi, sed tu eos potiùs huc tecum introduxisti." Mox ut hæc audivit, statim spiritus ipsos nequam stupentes, tremulos, ac immobiles, et nil sibi mali inferre audentes, fore perspexit. Unde ad vocem loquentis audatiùs capud de sub sepulcri lapide foris aliquantulum protulit, et Sanctum Dei Confessorem Cuthbertum in fenestrâ altiori in parte aquilonari, quasi brachio sustentante lateraliter accubi-

tantem, conspexit. Qui candenti lineo, ut ei videbatur, erat amictus; facie aliquantulum productâ interfusè subrubicundus; capillo capitis simul ac barbæ mediocri tenuitate, canitiei gravitate respersus: atque velud stolâ aureâ collum undique orbiculariter circumtexerat, quæ ad inferiora per medium pectoris protensa productius [*interlin.* longius] dependebat: Et a summo cervicis cardine, rejecto modicè candente sudario ad posteriora capitis, sicque denudatâ facie residere. Unde audacior et animæquior effectus, iteratis vocibus cœpit Beati Cuthberti clementiam anxius implorare, et talia secum querulus dicere "Sancte, pie, Pater Cuthberte, auxiliare mihi et protege, et ab istorum insidiis diabolorum me eripe." Jam quidem spiritum ferventiorem et securiorem conceperat, pro præsentiâ Beati Cuthberti quem videbat; et iccirco nunc audacter dæmones, quos prius vix trepidè spiritus solummodo nominare præsumpserat. Timuerat enim sibi, si tam confuso eos vocabulo nominaret, eos acriùs erga se commovens exasperaret, et tunc maximè quam diu eos prius ut infestos et rabidos et circa se discurrentes vidit: nunc vero cum deterritos et immobiles conspexit, diabolos manifestissimè vocare non timuit. Jam quidem se sperabat ab eorum violentiâ ac potentiâ Beati Confessoris clementiâ eripere; ideoque tam audacter jam coram illis ausum conceperat talia proloquendi: iterumque orans et capud longiùs de sub sepulcro proferens, vidit sanctum Pontificem non jam se cubitenùs inclinantem, sed erecto altiùs capite, totum in directo residentem. Qui manu alterâ faciem modicè reclinatam fulciendo sustinuit, et quasi ad deprecantis voces exaudiendas, in miserum oculos stellantes vultusque radiantes convertit. Quod advertens ille, iterum precibus crebris cœpit insistere, et talia sæpiùs inferendo dicere: "Sancte Cuthberte, jam nunc dæmones istos a me segrega et expelle; quia mirandum satis est et horridum, quod tantæ virtutis Confessor dæmones permiseris limina ecclesiæ tuæ subire, et usque ad ipsa sepulcri tui fastigia sacratiora conscendere, quos eatenus nunquam credideram ultra ultimos atrii ecclesiæ tuæ fines posse procedere." Quibus Beatus Cuthbertus: "Hoc tu et tui consimiles facitis, qui ecclesiæ limina, mente incompositâ et cervice tumidâ ac erectâ, collo distento, turgente, jactabundo ac diffluo, introire præsumitis; ibique positi, qui solis orationibus et studiis cœlestibus intendere et vacare debuistis, meditationibus libidinosis ac supervacuis irreverenter, coram Domino et sacrâ Sanctorum ipsius præsentiâ, inservire non timetis. At tu a modo procurato, ut more ordinario, Christianis omnibus instituto, quotiens ecclesiam ingressurus ad hostium veneris, fixis in terram genibus, devotissimè prius limina, et postea postes et hostia deosculeris, et deinde

digitis ita tribus dexteræ protensis, semper sacrosanctæ crucis vexillo introitum tuum præmunire memineris." Erectâque dexterâ, qualiter se crucis signo armare debuerit, ei digitorum sanctorum leni inflexione ostendit. "Et quam diu," inquit, "infra septa ecclesiarum fueris, semper jugi meditatione, ore et voce, ad Dominum intendas, et Sanctum illum, in cujus nomine locus ille sacratus fuerit, interpellare non desinas; omniaque meditationum incestarum inquinamenta penitus a corde tuo removeas." Atque iterum post modicum intulit; "Quare te sic agis?" Ad quem ille; "Domine, ecce quomodo isti me insequuntur, infestant ac exagitant, et quietum esse non permittunt." Denique Sanctus; "Quare tam confusè et stultè ac insulsè loqueris?" At ille; "Domine, infirmitas nimia, ut vides, me compellat, et sanè loqui non permittit." Cui Sanctus; "Nolo ut amodo ulteriùs ita loquaris." Ad cujus verba mox dæmones retrogradis gressibus retrorsus semper et licet paululum incedentes, et sæpius ut tristes ac lugubres, oculorum orbes torridos demissiùs quasi in illum retorquentes; tandem dorsis aversis per medios ecclesiæ parietes diffugière, nec ei ulteriùs apparuêre. Post quæ statim juvenis evigilans se sanissimum sensit, et præcipiente Domino suo, die quartâ sequentis sabbati, de villâ quæ Hert[1] est vocata, Dunelmum cum quibusdam consodalibus suis, et tempore infirmitatis suæ ejus custodibus, gratulabundus advenit. Quæ omnia ipse et socii ejus in cœtu fratrum, multis adhibitis testibus clericorum ac laicorum, retulerunt; multorumque animos ad Beati Cuthberti mirabilia in Christo collaudanda sustulerunt. Et quia adhuc aliquantulum inanis viribus et evacuatis virtutibus debilior exstitit, ut ipse asseruit, mox ut limina ecclesiæ Beati Cuthberti subiit, omnem pristinæ sanitatis virtutem se perfectissimè recepisse persensit. Atque ad sepulcrum accedens, sub corpore gloriosi Pontificis se totum composuit, et quomodo se prius habuisset, ac dæmones sequentes diffugisset, vel ubi Sanctum Cuthbertum vidisset, astantibus enarravit. Domumque eâdem die sanissimus rediit, et pulsato classico, fratres Domino laudes decantantes perceptâ prius eorum societate dimisit. Facta sunt hæc in proximâ ebdomadâ post pentecostem, feriâ quartâ, xviij Kal. Julii, in festivitate Magni Basilii. Qui primam ægritudinem feriâ quartâ ante pascham incidit, et post quinque ebdomadas in insaniam delapsus, post tres ebdomadas, ut præscriptum est, sanitatem percepit, sabbatoque sequenti Dunelmum pervenit.

1 The Bruces were Lords of Hart and Hartlepool from the time of the Conquest to the period of their accession to the throne of Scotland.

CAP. CXV.—De quâdam nobili matronâ, Beati Cuthberti meritis a passione yliacâ liberatâ.

Erat quædam matrona nobilis [Agnes *in margine*] multa perornata moralitate virtutis. Nam nobilitatem generis perornabat gratia honestæ, providæ, et piis moribus gravidæ et maturæ conversationis. Contigit igitur ut, de more sibi solito, fleubotomata dies diminuti sanguinis sollicitiùs observaret, eo quod talis custodiæ observantiam omnibus minutis nimis pernecessariam sæpius a pluribus didicisset. Et quia tunc frequentiùs aliquando adversa ingruunt, quando quique hominum ardentius prospera concupiscunt, accidit forte ut huic quippiam sinistræ perturbationis accideret, quo anxiùs subito aggravata, quietem diminutionis, in vehementiam acerrimæ tribulationis, turbato toto cordis sanguine commutaret. Quæ sanguinis commotio, dum citiùs attenuari non potuit, paulatim in deteriora descendens, subito asperrimam passionem ylium cum crebrâ vertigine viscerum intestinorum parturivit. Inter quæ, gutta, pluribus morborum generibus satis assueta, nimis cruenta discurrit, et motum sanguinis confusum et ægritudinem ylium, cum passione nimiâ interraneorum, mixtim confuso ordine proturbavit. Unde dolor, quem trina passio prænominata efficerat, ad cor fæmineum quod naturaliter in latere sinistro latebat, ascendit; et per multos dies tam exsensem pene quam exanimem reddidit. A multis igitur de salute recuperandâ desperata diutius languere cœpit, et adeo vexata nimiis doloribus exstitit, quod potiùs mortem celerem quam vitam tam funebrem ducere sæpius præoptavit. Tandem salubri concepto consilio; tres amici ejus sortes tribus præcipuis Anglorum Sanctis, Sancto, videlicet, Cuthberto, et Sancto Ædmundo, et Beato Thomæ Martiri Christi precioso constituunt; voventes se illam ad illum producturos, cujuscunque Sancti sors terciò sine alterius intercisione ad superiora proveniret. Mirum igitur in modum, tribus illarum sortium particulis panno obvolvente inclusis, dum mulier ipsa manu aliquam illarum correptura adhibuit, terciò sine omni alicujus alterius interventu, sortis particulum, quæ Sancto Cuthberto dicata fuit, arripuit. Unde statim spe hylarior et fide vegetior, Sancto Cuthberto se profecturam devovit, et candelâ factâ toto corpore mensuratâ, in eâdem horâ meliorari cœpit. Quæ mox postea, ut equum profectura conscendit, motum sanguinis deliniri, dolore ylium et omnium interraneorum attenuatum diminui, et guttam furibundam omnino deperisse ac cassari persensit. Dunelmum sola equitando sine alio sustinente pervenit, quæ vix ante à quatuor ministris ad aliquod corporis

officium, sustentari sive moveri, prævaluit, Ibique in ecclesiâ Sanctæ Mariæ pernoctans, crastino die citra limen ecclesiæ advenit, et citatis quibusdam de ecclesiâ fratribus, Sancto Cuthberto gratias referens, hæc omnia illis exposuit, et mox ut limen ecclesiæ attigerat, se perfectæ sanitati ex integro restitutam gratulabunda cum lacrimis latè profluentibus, asserebat.

CAP. CXVI.—De Clerico qui dupplici ægritudinis peste laboravit; qualiter ad Sanctum Thomam venerit, et ab eo ad Sanctum Cuthbertum missus, sanitatem perceperit.

Clericus quidam, litterali scientiâ non mediocriter inbutus, primævo consecrationis tempore Beati Thomæ Cantuariorum Archiepiscopi,[1] postea vero martyris, aliquandiu misteriis ante ejus exilii tempestatem fuerat deputatus. Qui postmodum ad Archiepiscopi Eboracensis ministeria transiit, et diutiùs ejus servitiis immoratus, gravissimæ ægritudinis molestiam incurrit. Nempe per annos aliquot omni die consueverat per vomitum oris egerere, quicquid alimoniæ vel ciborum constabat ipsum naturali debito vel more humano percepisse. Atque simili more fluxum sanguinis cotidie per posteriores meatus naturæ digerebat, quod nemini penè hominum præ confusione ac rubore detegere volebat. Exinde palpebras oculorum diu indoluit, et quamvis non cæcus, tamen cæcutiens, pupillis dolentibus plus tenebras quam lucem videre prævaluit. Denique ad sepulcrum gloriosi Martyris Christi Thomæ Cantuariam advenit, ubi crebrius comperit plurima sanitatum miracula fieri; ibique per dies quindecim orans, pernoctans ac vigilans, plorans et ejulans, poposcit preciosum Dei Martirem sibi propicium misereri. Sed gloriosus ille, licet in momento eum sanitati restituere potuisset, tamen diutiùs distulit, hâc fortè dispensationis pietate, ut purgatior efficeretur ab omni peccati contagione, ex ipsâ pacientiæ longanimitate. Tandem illo diutiùs fatigato, et ex dilatione sanitatis tepidiore spiritu affecto, aliquo die, post lacrimas et orationes ad tumbam Reverendi Martiris, sompno correptus obdormivit; sanctumque Dei Martyrem sibi in visione apparentem, mox ut conspexit, agnovit. Qui ejus se vestigiis, ut ei videbatur, advolutum prostituit, et ut ejus miseriæ misereri dignaretur, anxius exorare non destitit. Ad quem Sanctus, "Non ego volo tibi salutem petitam reddere, sed potiùs ad Sanctum Christi Confessorem Cuthbertum proficiscere, quia illius obtinentibus meritis misericordiam, et sanitatis gratiam,

[1] Thomas à Becket was consecrated Archbishop of Canterbury in the year 1162.

poteris obtinere." Cui clericus suffusus lacrimis ait; "O Domine pater sancte, mi advocate dulcissime, noli me de te alium Sanctum transmittere, cum possis mihi, solo præcepto tuo, salutem amissam restituere. Nonne enim tu es ille gloriosus, qui misereris omnibus perditis, lapsis, ægrotis, et cunctis periclitantibus? Mementoque, domine, quia, te vivente, tibi servus exstiti, et sedulus quibus potui tibi ministrare non recusavi. Durumque mihi satis est, onerosum et asperum, diutinâ ægritudine fatigatum, nunc regiones longinquas adire, et tot miserias diutius differendo sustinere." Tunc gloriosus Christi Martyr: "Nichil contra commilitonem meum Sanctum Cuthbertum volo efficere, quia potentissimus est in regno cœlestis militiæ. Unde volo ut mei de infirmitate suâ salutem ejus meritis consecuturi ad illum pergant et confugiant, atque ipsius servi ac ministri languentes sive desperati ad me veniant. Ego quidem suis opem optatam conferam, et meos illi sanandos amodò transmittam. Itaque si ad Sanctum Cuthbertum perrexeris, salutem ab eo, quam postulas, consequêris." Quibus dictis mox Sanctus Dei disparuit; et clericus ille Dunelmum cum Episcopo in Vigiliâ Ascensionis Domini veniens, eâdem die quâ ad sepulcrum Beati Cuthberti accessit, sanitatem diu desideratam percepit. Quæ omnia ipse cuidam sacerdoti Capellano Episcopi Dunelmensis retulit, et miserias ægritudinum, quibus diu afflictus fuerat, cuidam Religioso, factâ secretiùs confessione, omni exutâ verecundiâ exponebat. Sanusque ad sua cum gaudio rediit, qui illò tot ægritudinum molestiis depressus advenit.

CAP. CXVII.—De fluxum ventris paciente, sanato per pulverem abrasum de quodam Sancti Cuthberti lapide.

Quidem de cœtu fratrum Dunelmensis Ecclesiæ, in septentriones fines deveniens, devotione Beati Cuthberti ductus, insulam Farneam navigio devectus cœpit adire. Ubi dum, post fratrum ibi residentium monita ac colloquia, navem conscendere maturaret, quidam clericus minister ipsius ad lapidem pergrandem admiratus accessit, quem quondam Sanctus Confessor Domini Cuthbertus, angelico fretus auxilio, ædificii sui muro solus imposuit. Unde aliquantulum pulveris cœpit sibi de ipsâ saxi duricie, quibus poterat modis, licet difficulter, scalpere; credens Beati Cuthberti meritis illum aliquibus ægrotantibus posse in posterum subvenire. Die igitur sequenti, in proximam villam, in quâ quosdam familiares frater ille habuit, hospitaturi provenientes, quendam servorum domûs graviùs fluxu ventris ægrotantem reperiunt; propter cujus voces importunas querulas

ac gemebundas, nocte illâ quieturi, graves inquietudinum molestias pertulerunt. Ægrotus quidem unâ quietus horâ esse non poterat, quia vix, in lecto positus, se uno momento temporis continere valebat. Cujus clamoris miserias ipsi, qui in eâdem domo lectos quieturi habuerant, graviùs ferebant; sed tamen compacientes misero, verborum levamina quæ poterant ei benigniùs conferebant. Mane vero facto, clericus ille ad fratrem accessit, proferens pulverem coram, quem habuit, dicens se credere Sanctum Cuthbertum per ipsius usum pulveris posse misero quam citiùs subvenire. Quod et infirmus se fideliter credere confessus, frater ille nil moratus, aquam in cifo infundi præcepit, et partem pulveris, cum signaculo sanctæ Crucis imposuit. Quod poculum mox ut ægrotus degustavit, ventris fluxum eâdem horâ cessare persensit. Deinde paulatim resumptis viribus ita convaluit, quod etiam horâ refectionis, solus per se exsurgens, cum illis et familiâ domûs, quod per dies aliquot priùs non poterat, se refecturum recepit. Dieque eâdem omnem pristinæ ægritudinis labem omnino deposuit, atque gratulabundus cum convivantibus aut colloquentibus sine omni molestiâ residere, et quodvis opus exercere prævaluit. Debilior tamen statu pristino exstitit, quam tamen post dies aliquot, resumptis viribus, penitus extirpatam persensit.

CAP. CXVIII.—Qualiter Northymbriæ Vicecomes ægrotaverit, et Sancto Cuthberto medicante, curatus sit.

Quidam [Johannes Vicecomes[1] *in marg.*] in Northymbriæ regione, ope prædives et potestate, tantam interiorum miseriæ ægritudinem incurrit, quod etiam stomacho lacescente, et gutturis receptaculo abnuente, omnem cibi vel potûs alimoniam penitus prope modum amiserit. Cui quanto medicorum industria sollicitiore curâ est adhibita, tanto et ejus miseriæ molestia continuis erat incrementis adulta. Tandem salubriori potitus consilio, votoque ad venerandum Dei Confessorem Sanctum Cuthbertum effecto, Farneam insulam, quæ non longiùs abfuit, vectus navigio subiit. Ubi oblatione factâ, et piâ lacrimarum devotione Domino oblatâ, mox sanitatem optatam percipere meruit, et cum fratribus, qui in eâdem insulâ solitarii Domino militabant, cibum simul ac potum, antequam navem rediturus ascenderet, sumpsit. Cibique viliores et minus accurati gustantis palato dulciùs sapiebant, eo forte quod diutiùs quippiam

[1] A person of that name was Sheriff of Northumberland in 1163, and again in 1170.

ora illius degustâsse dissueverant. Sanus itaque et incolumis domum cum gaudio rediit, qui ægrotus ac debilis illò cum dolore maximo ac labore pervenit.

CAP. CXIX.—De ejusdam viri conjuge, similiter ægrotante; quomodo in Farneam Insulam venerit, et ibi sanata sit.

Nec multo post, uxor ipsius in gravem desperationis ægritudinem incidit; qui morbus etiam medicis incurabilis esse consuevit. Nempe yliacâ passione diutino tempore laboraverat, quæ continuis cotidie miseriis ad deteriora vergebat. Et quia salus languentibus semper in desiderio possidetur, sæpius corpus humanum diversis doloribus et exustionibus atteritur, ut salus opinata vel saltem pluribus miseriis reparetur. Unde et ipsa acriùs circa ipsa ylia cauteriata, et in ipsis exustionum cicatricibus, setis equinis tripliciter intortis et deintro impositis, gravissimè diutiùs est afflicta. Credidit enim se hiis medicinæ doloribus infirmitatis diutinæ posse miserias delenire, et dolorem doloris aculeo diminuendo confodere. Sed huic omnia ex adverso contingebant, quia dolor cauteriatûs per augmenta succreverat, et dolor ylicacus, ignis attactu magis exasperatus, infirmitatis gravedinem acriùs stimulando sauciabat. Proinde igitur ægritudinis intestinæ sæviente gravedine, tanti caloris edatior flamma languentium ylium intestina succenderat, quod vix aliquando aliquo refrigerii rore, vel umbræ subtegmine mediante refrigerari potuerat. Calori etiam tanti ardoris intemperantia succedere consueverat, quod nec ipsum quidem humani corporis pacientia sustinuisse prævalebat. Exinde ita frigus asperrimum succendere omnia calore et ardore semiusta non destitit, quod etiam focis nimiis clibani ardentis instar accensis, calefieri nullâ arte ingeniosâ potuerit. Præter solam sæpius camisiam nichil amplius induta, igneis globis vehementius accensis toto corpore denudata est applicita, nec tamen frigoris furentis asperitas in aliquo diminuta. Unde et camisia quâ erat induta, quia corpore ignibus exposito vix aut nunquam calefieri potuit, sæpius aut semper exustulata deperiit, quia æstibus ferventissimis quasi mediatrix interposita, sæpius etiam ipsis ignium facibus est accensa. Contigit itaque ut hujus occasione doloris ebdomadibus singulis, tria paria camisiarum sibi conficeret, eo quod ignis exustio, omni ebdomadâ terna camisiarum mutatoria consuetissimo moris incendio devorare consuevisset. Denique omnis spei frustrata consilio, salubri viri sui roborata monito et exemplo, ad Beati Cuthberti pia patrocinia confugit, qui omnibus illum in veritate vocantibus propitius esse consuevit. Navigioque

imposita, ad insulam Farne est, licet cum maximo dolore ac languore, devecta; quæ de navi manibus ministrorum difficulter extracta, diutiùs coram oculis dolentium decubuit exanimis et explosa. Quæ post horas nonnullas manibus excepta erigitur, et dupplici baculo alterutrim subnixa, quadrupes et procurva, ad atria exteriora ecclesiæ fœminarum ingressui licita, progredi conabatur. Accito igitur fratre qui deintro conversatus deguit, manutergium ad altaris operimentum illi obtulit. Quo altari imposito, mox ut deintro solitarius rediit, mulierem per annum prius procurvam, modo per se solam erectam repperit, et quæ vix quadrupes totius anni tempore, de loco in alium moveri potuit, jam baculis ad hostium atrii ecclesiæ derelictis, sine aliquo levamine sustentantis sola ad hospicii domum, quod in insulâ est, divertit. Quod frater ille videns, statim concitus accurrit, et cibos quales habebat apposuit. Requisita vero de infirmitate pristinâ, se omnino sanam et sospitem esse respondit, nec aliquid doloris circa renes ac ylia se sentire affirmavit. Ac refecta cum sociis navem læta ac sana conscendit: domumque regrediens et Sancto Cuthberto gratias referens, nichil postea penitus de prioribus ægritudinibus sensit.

CAP. CXX.—De fratre quodam, qui, ex oppillatione pectoris, vocem amisit; qualiter illam recuperaverit.

Frater etiam ille, qui in insulâ solitarius annos plurimos conversari consueverat, tantam [oppillationem] pectoris, pulmonis, arteriarum ac gutturis ex inhabitatione diutinâ fortè incurrerat, quod intercluso gutture omnem propemodum loquendi sive canendi facultatem ammiserat. Nam vix psalmodiæ debitum ore stridulo, voce tenui, et raucis faucibus ruminabat; quin etiam et colloquentis cum altero loquelam, vix aloquiis eum alloquens pleniùs percipere prævalebat. Unde non modicus cordis dolor eum hac de causâ invaserat, et rubore suffuderat, quia cuncti noti ejus et amici quondam illum claræ vocis fuisse cognoverant, et jam præ nimiâ vocis angustiâ, missas ac cætera sacra sollempnia ipse percelebrare non poterat. Accidit igitur ut ebdomadarius servicii divini fieri debuiiset; et sabbati vespere ingruente, die proximâ dies sollempnis dominicalis instaret. Frater itaque, qui cum illo in eâdem insulâ fuerat, expletâ præcedentis ebdomadæ servitiâ, illi ebdomadam sequentem ingressuro commendans, aiebat, "Quod meum erat jam exsolvendo perfeci, jam vero tu suscipe opus servitii, et ad te pertinentis officii." Egressus ille, mœstâ facie, jam sub divo resedit ad plagam solus orientalem ecclesiæ, secum graviùs multò de seipso conquerens, et

singultus cum lacrimis ex pectoris imo perfundens. Tandem in se conversus, cœpit de Beati Cuthberti clementiâ fidem concipere, et progressus coram altari pii Confessoris, misericordiam solito instantiùs invocare. Mox igitur gloriosi Pontificis potentia et clementia affuit, et oppillatio illa sæva pectoris, pulmonis et gutturis, tota dissiluit. Nempe, ut ipse attestari solet, audivit atque infra se persensit quasi lignei roboris contriti crepitus asperrimos crepere, et cum fragore nimio sonitus stridulos graviores nimis efficere. Sensitque aggeres humoris tenacis ac lividi, repentinâ dirruptione cassari. Unde mox de ecclesiâ egressus, molem totam illius constipationis, infirmitatis et oppillationis, evomuit; sed neque a die illâ vel deinceps quodcunque hujusmodi molestiæ, sibi nocere persensit. Vocem itaque sic clarissimam recuperando recepit, et infirmitatis diuturnæ augustias per Beati Cuthberti clementiam sub unius horæ momento evasit.

CAP. CXXI.—De quâdam utroque lumine oculorum orbatâ, quam mirificè Beatus Cuthbertus illi apparuerit, ac visum, sicut prædixerat, ei reddiderit.

Inter occulta quæ singulis secretiùs annuit, quædam etiam cunctis in manifesto signa miraculorum ostendit. Nulli enim sexui illius clementia consuevit abesse, sed omnibus se piè invocantibus benignè subveniendo illi est assuetum adesse. Erat siquidem in Dunelmo quædam matrona oculorum visu diutiùs orbata, multis Dunelmensium civium satis notissima. Quæ nusquam, nisi ab alio ducta, sine offendiculo incedere potuit; sed quia pauperima exstitit, perrarò ducem prævium aliquem nebulosi sui itineris habuit. Nempe si equitantes quoslibet obvios habuisset in itinere, calcantium gressus equorum, nisi alio eam educente, nunquam per visûs aciem poterat evitare; unde baculo gressus præcipites præpalpitans sæpius ad fenestrarum dependentia foris laquearia, vel ad lapidum grandium truncorumve offendicula infensum capud sæpius ignoranter consuevit illidere. Hæc dum nocte quâdam soporata in lecto decubuit, repentè sibi visa est quendam ad crucem lapideam quæ in cymiterio Beati Cuthberti consistit, sibi præcepisse confugere, ad quam mox confugiens, sibi illam credidit in visione ipsâ deosculatam et amplexatam fuisse. Quæ de illo in ecclesiam Beati Cuthberti concita decucurrit, unde ad bases columpnarum magnarum veniens, omnia interiora ecclesiæ unà cum Sancti Cuthberti sepulcro, sibi visa est conspexisse. Cui mox duo homines occurrunt, quorum alter totus fuisse canis conspersus videbatur,

alius vero intermixtim subrufus fuisse credebatur. Senior igitur eorum statim brachio uno tibiarum et genuum valliculas constringens amplexabatur, altero verò medium ipsius corporis complectens illam altiùs elevâsse, et ab ecclesiâ foris extulisse videbatur. Alter vero Sanctorum ejus pectoralia et dorsi posteriora ulnis astringit, et sic illam extra ecclesiæ limina exportavit. Quâ sic foris elatâ, repente sic conquesta cœpit ejulare, et flens dicere ; " Væ mihi miseræ ! quod ita impudens ecclesiam Beati Cuthberti introivi, quia scio nunquam id ab aliquâ fœminarum impunè præsumptum fuisse." Cui lacrimanti, subrufus ille, qui a dextris ejus erat, aiebat, " Ego sum Cuthbertus Episcopus, ne pro hoc excessu mihi vindictam capturus, tibi in aliquo ero molestus." Tunc illa, " Sancte Cuthberte, pro tuâ obsecro pietate, mei miserere, et amissum diu lumen oculorum mihi restitue." Quibus ille, " In crastino obulum à te in lintheo in pariete abditum accipe, et candelis duabus inde emptis, unam earum in honore Sancti Johannis Baptistæ, alteram vero offer ad Finchale in meo nomine. Nam Sanctus Johannes pro tuâ salute miseratus intercedet ; et ego citiùs tibi auxiliaturus, ostendam tibi quid in posterum nuper tibi eveniet." Admirata igitur in semetipsâ diu obstupuit, quia nemo hominum præter ipsam solam obulum ipsum, quod ex sudore suo perquisierat, ibi abditum fuisse cognovit. Nam illud ut cæcâ manu foramen palpitando explorante fortè repperit in pariete, et quia secus strati illius lectisternia, penè juxta stramina erat, cunctos id in perpetuum credidit posse latere. Deinde viri prædicti cum illâ partem girantes ecclesiæ de hostio majori aquilonari, usque ad hostium quod ad occidentem prominet ecclesiæ ipsius in pariete, illic eam statuêre et ita ei dixêre. " Capud et oculos tuos in sublime erige, et quod ibi videris, avidè perspice, adora et intende." Tunc illa in sublime capud cum luminibus extulit, et quasi crucem magnam in alto ipsius occidentalis parietis prominere conspexit. Illò igitur intendens, et obtuitus acriùs infigens, repentè vidit ymaginem Domini nostri Jesu Christi clavis configi, et sanguine de singulis vulneribus profluente, quasi viventem hominem in ipsâ cruce moveri. Qui vultus clementer in illam visus est dirigere, et manus cum pedibus ac capite,, mobiles in ipsâ cruce, ei ostendere. Tunc, palmis in cælum porrectis, cœpit sæpius Domini clementiam postulare, et, ut sui misereretur, inclamare. Post hæc Sanctus Cuthbertus ad eam conversus, ait ; " Nuper huc venies, et hoc in loco me largiente sanitatem percipies." Quibus dictis, mox utrique Sanctorum hostiolum illud occidentale introeuntes, ecclesiam subiêre, et post se recludentes hostium, ulteriùs non comparuêre. Evigilans vero statim hospiti suo et consociis

domûs præscriptam visionem retulit, et obulo de foramine parietis arrepto, duas ex eo candelas modicas comparavit. Quas ad Finchale ducta ibi obtulit, sed licet illic bis quasi sanitatem perceptura prociderit, cæca tamen, ut prius fuerat, Dunelmum rediit. Die interim sollempni Assumpcionis Sanctæ Mariæ, prioris visionis suæ reminiscens, fortuitu ad ecclesiam deducta, in loco quo in visione priùs sibi decumbere visa fuit, se deduci præcepit. Quæ mox in excessu mentis effecta, ibi procidit; attollensque vultus ad superiora, eandem crucem et Dominum Jesum Christum viventem, sicut prius, et moventem se videre promeruit. A cujus crucifixi dextro latere, Sanctum Cuthbertum in formâ, quâ ante eum viderat, conspicit se respicientem consistere, et quasi nutibus Domino innuentem, pro ejus salute postulare. Tunc illa vocibus elatis, et palmis in sullime porrectis, cœpit astantes populi catervas sæpius exorare, atque ut pro se Domini et Sancti Cuthberti clementiam interpellarent, supplicare; dicens, "En Dominum nostrum Jesum Christum sursum in isto pariete in sacrosanctæ Crucis patibulo confixum ac vivum video, et Sanctum Cuthbertum a dextro latere ipsius ibi secus fenestram illam grandem vitream consistentem conspicio. Unde et pro me quæso singuli intercedite, ut Sancto Cuthberto miserante, sicut mihi pollicitus est, lumen oculorum meorum possim recipere." Tunc omnes et singuli, flectentes genua et tundentes pectora, eo attentiùs precibus institere, quo illi devotiùs opem conferre pro posse suo singuli voluêre. Denique rursum illa in terram corruens, et ibi aliquanto diutius hærens, novissimè sana surrexit; et oculorum lumine recepto, circumposita quæque clarè conspexit. Atque ut cunctis fidem faceret, quod lumen oculorum jam perfectè percepisset, statim sine duce surrexit; et sola, cunctis post illam aspectantibus, ad ripam fluminis descendit, atque lapidem pergrandem in humeris correptum, exinde usque ad anteriores fines ecclesiæ, exportavit. Unde a die illâ hactenus semper clarè videre prævaluit, et visionis suæ ordinem ac infirmitatis diutinæ languorem, coram Subpriore, ac multis fratribus ecclesiæ, multis ei de Dunelmo testimonium perhibentibus, retulit. Nempe ex quo puella duodennis exstitit, semper cæcutiens et visu turbata exstitit; duobus vero annis antequam ista ei comparuissent, omnino cæca fuit.

CAP. CXXII.—De puero quodam a dæmonio arrepto, et Sancto Cuthberto eripiente, salvato.

Quidam, juvenculus ætate, cis flumen Wiri, in Dunelmensi progenitus civitate, in Vigiliâ Nativitatis Dominicæ a multiplici

spirituum malignorum cœtu præventus, adeo perturbari cœpit, quod sensuales intellectus omnino amiserit. Nam, ut idem puerulus modò sanus asserit, quasi pila inter jocantium manus, inter illorum impetus rotari vel jactari consuevit. Unde tamen, per ebdomadas aliquot ita vexatus, ex aliquâ parte convaluit; sed post xv. dies iterum ante Assumptionem Sanctæ Mariæ, ejusdem insensibilitatis et dementiæ pestem incurrit. Per dies igitur aliquando binos vel ternos, patre et matre illum quærente, nusquam inveniri potuit; quia ut ipse retulit, ad aliena regna et loca, a pristinis spiritibus malignis diduci, seduci, ac illudi consuevit. Hic ut audivit præscriptæ mulieris casum atque miseriam, mox solus cum baculo fluvium torridum aquæ pertransivit, et illo veniens, juxta pene eandem mulierem procidit et sanitatem cognoscens, candelam de intro ecclesiæ illuminatam et Sancto Cuthberto offerendam obtulit; cujus lumen bis ventus sæviendo extinxit, sed omni populo vidente et testificante, bis per se subito illuminata, respirata, respenduit. Quam ut Sancto Cuthberto pro gratiarum actione ad ejus sepulcrum obtulit, nunquam postea aliquid de illâ dæmonum infestatione, delusione, sive pervasione .... [part of the last line cut off.]

CAP. CXXIII.—De quâdam uno oculo cæcâ, Sancto medicante Cuthberto illuminatâ.

Alia quædam de Foxedene[1] nata, Osanna vocabulo dicta, quinque annis oculi dextri lumine privata, illuc ad occidentalis ecclesiæ hostium pervenit. Sed mox in terram corruit, et semianimi consimilis aliquandiu ibi decubuit. Hujus oculi palpebra toto eo tempore cum deformi rubore intumuerat, unde quidam fluxus continuè more stillantis pituitæ, de eâdem palpebrâ profluebat. Unde ex superinundante pituitâ semper tumor ad augmenta percrebruit, et ruboris spissiorem materiem procreavit. Monocula igitur et cæca ibi aliquandiu decubuit, sed post horas aliquot, Sancti Cuthberti meritis, videns et sana surrexit. Ac postmodum adeo perspicuè oculo prius cæco videre prævaluit, sicut cum altero nunquam infirmato, conspicere consuevit. Cujus infirmitatis plures testes tam in Dunelmo quam de eâdem villâ assistunt, qui toto prædicto quinquennio eam unius oculi lumine privatam cognoverunt.

[1] A hamlet in the parish of Sedgefield.

CAP. CXXIV.—De fœminâ quâdam, quam nequam Spiritus frequenter colaphis cædere consueverat; qualiter sanitatem consecuta sit.

Erat et alia, in villâ quæ Bruntun[1] dicitur, a primævo conversata, cujus generis nôsse ægritudinem infidelibus potest cujusdam incutere tremuli terroris horrorem. Nempe per annos [*blank*] nente illâ vel urdiente, seu quippiam aliud operis efficiente, sæpiùs ex improviso et repentè, velud manus inimica eam colaphizando consuevit impetere, et ictûs magnitudine ad solum ruentem prosternere. Quod si super aquas seu ad ignem se calefactura sedisset, eteam manus inimica percelleret, in ipsis præcipiti velocitate decideret, nisi forte citius alterius solatium talis casûs infortunium auxiliando præveniret. Hujus igitur miseriæ peste laborans, et propemodum ex desperatione deficiens, tandem id animo concepit, ut ad Sanctorum Dei suffragia confugeret; quatinus ipsorum meritis ac precibus a tali perturbationis incommodo liberari posset. Et quia miracula crebra ad sepulcrum Viri Dei Godrici audivit fieri, hujus occasione ægritudinis decreverat ad Finchale, ubi corpus ejusdem requiescit, proficisci. Unde iter arripiens, ad villulam quæ Thorp vocatur, noctu quietura divertit. Ubi visione nocturnâ, tali est allocutione præmonita. "Antequam ad Finchale perveneris, salutem percipiens ab infirmitate tuâ liberaberis." Mane verò facto, ad Finchale properans, sed urbem Dunelmi transiens, repentè classicum ad ecclesiam Beati Cuthberti sonantem audivit; unde mox in spiritu edocta, illo oratura divertit. Omnia quidem signa ecclesiæ tunc ad majoris missæ introitus pulsabantur, quia Assumptionis Beatæ Dei Genetricis Mariæ sollempnia tunc ibi celebriùs percelebrantur. Quæ ad occidentalis plagæ parietem pervenit, atque ibi aliquandiu procidens ac resurgens, Sancti Cuthberti meritis ab illâ infirmitate liberari promeruit. Hæc omnia ipsa mulier fratribus ecclesiæ coram multis testibus retulit; et a die illâ in posterum, ab impulsu diabolico liberata et quieta permansit.

CAP. CXXV.—Qualiter quidam puerulus, diu dissenteriatus effectus, Beati Cuthberti meritis sit sanatus.

Puerulus quidam ætate, sed maturus forte animi piâ devotione

[1] Apparently Brompton, near Northallerton, from the circumstance of her going to Finchale by way of Thorp, a village not far from Sedgefield.

de Laudoneiæ provintiâ in Berewic villulâ natus, auditu miraculorum, quæ a Sancto Thomâ Martyre Cantuariense fiebant, accensus animo exstitit: unde iter arripiens ejus sepulcrum invisere properavit. Qui diætas conficiens pedes permodicas, tandem sanus Dunelmum attigit, ubi dissenteriæ morbo prægravatus, per ebdomadas fermè quatuor cunctis elanguit; fluxumque ventris cum digestione sanguinis adeo continuum ac importunum pertulit, quod in nullo penitus loco residere, vel jacere ad momentum potuit, ubi suæ ægritudinis fœda vestigia post se non reliquerit. Audiens denique ad ecclesiam Beati Cuthberti miracula fieri, illuc modo quo potuit se producens, nunc manu alterius, nunc baculo sustentante, cœpit inniti. Qui mox ut illo pervenit, in angulo quodam laterali ecclesiæ coram altari quod ibi est, repentè more sanandorum procidit. Unde post modicum exsurgens, et jam se meritis Beati Cuthberti sanum sentiens, ad ejus sepulcrum, ipsi gratias relaturus prodiit, et beneficii hujus miraculum sacristæ ecclesiæ interioris exposuit. Qui mox Deo gratias egit, et advocatis illis qui ægrotantem hospitati fuerant, omnia de ejus ægritudine ac salute vera fuisse comprobavit.

CAP. CXXVI.—De viro languido ac tumore distento, Sancto Cuthberto liberante, sanato.

Vir quidam in Rudebi[1] conversatus, ex denuntiatâ sibi subito proximâ fratris sui morte, adeo subitâ oripillationis cujusdam horrore fuerat perturbatus, quod cordis omnem sui sensum penè exuerit, et tandem aliquantulum in se reversus, anno uno penè ægrotare acerrimè cœperit. Siquidem circa festum nativitatis Sanctæ Mariæ languere inceperat, sed in die assumptionis ejus Sanctæ Dei Genitricis anno revertente, salutem, sicut dicturi sumus, Sancti Cuthberti patrocinio recuperaverat. Nempè dissiliente dolore a pectoris obstrusi oppressione, per universi corporis membra se distendit, unde et omnis pars memborum ejus in tumorem desperatissimum resoluta comparuit. Denique ad Sancti Thomæ preciosi Martyris præsidia, subsidia, liminaque confugit, sed pro fidei sui tenui admodum credulitate, modicum quid inde remedii exportavit. Tumor tandem crescendo et desæviendo percrebruit, et circa pascalis festi tempora, apostemate inter humerorum compages facto, veneno per foramina crepitûs profluente prorupit. Nec tamen sic convaluit, sed doloris peste potiùs ingravescente, sub dira fasce ægritudinis, desperato salu-

[1] Rudby, or Hutton Rudby, in Cleveland.

tis remedio, laboravit. Post omnium denique usus medicaminum atque consiliorum, ad Sancti Godrici sepulcrum[1] decrevit confugere, ubi ex recenti rumore comperit nova miraculorum insignia crebriùs apparere. Qui illo veniens, sed sui desiderii postulata non assequens, per Dunelmum rediturus Sancti Cuthberti limina adiit, et repentè introgressus in medio posterioris partis ecclesiæ proruit. Ubi multis videntibus, omne venenum, quod pectus ejus diutiùs obsedit, evomuit, et postmodum exsurgens, se Sancti Cuthberti auxiliantibus meritis, ab omni suâ ægritudine sanatum fore persensit. Quæ omnia ipse coram multis testibus retulit, et Deo in Sancto Cuthberto gratias referens, sanus ad propria rediit.

CAP. CXXVII.—Qualiter miles, qui ad cymiterium equo descendere voluit, subito cum equo præceps corruerit.

Factâ dissensione inter primates terræ et regem Angliæ, Willielmus rex Scotiæ, collecto exercitu cœpit fines circumpositas Northumbriæ latâ depopulationis strage vastare. Ipse enim favebat partibus regi Henrico adversantium, conatus in regni solio regi patri regem nuper creatum præferre filium. Quod videntes australes Angliæ principes, cum multâ manu militari constipati cœpere prævenire, et tueri regni et populi irruptiones. Unde Dunelmum usque exercitu Anglorum veniente, multi eorum cum oblatione devotâ studuêre Beati Cuthberti se patrocinio commendare. Et ipsius ecclesiam subituri, discincto gladio, et descendentes equo, proni et supplices humilitatis ornatu sunt induti. Inter quos quidam miles laude preciosus, ore grandiloquus, pompâ actionis et cordis elatus, dum ad cymiterii fines ulteriores equo spumante devehitur, more cæterorum pedibus et vestigio humili ad ecclesiam Sancti Confessoris progredi vel ingredi dedignatur. Socii verò et multi alii illum sedulò hortati sunt, ut equo descenderet et humili ad ecclesiam gressu procederet; sed ille quo devotior ex monitu multorum fieri poterat, eo se rigidiorem corde, ore et opere, exhibebat. Nempe equum ferocem et furibundum calcaribus stimulabat, et se usque ad limina ecclesiæ equitaturum cum sacramento multiplici confirmabat. Dicebat equidem sic, "O quam multas Sanctorum ecclesias novimus, et Sanctorum nomina Sancti Cuthberti nomine præstantiora, quorum usque ad limina ecclesiarum in equis processimus." Talia secum proloquens, equumque stimulando perurgens, dum aliquanto longius processerat, subitò equus ille se

[1] In Finchale Priory.

in medio præcipitem dabat, et sedentem illi sub se in cœnoso luti gurgite prostratum pedibus conculcabat. Equusque ille, omnibus penè membris detritus apparuit, Milesque obseno luti contagio delibutus, per horas aliquot vix flatûs sui spiraculum trahere potuit. Sustentatus denique manibus alienis erigitur, et ad sepulcrum supplex et gemebundus perducitur; et qui prius elatus et tumidus, vix alicui dignabatur responsum reddere, nunc versâ vice, cœpit singulos voce supplici pro ejus miseriâ postulare. Ita beatus Pater Cuthbertus novit elatos humiliare, et stulto uno flagellato, cæteros cohercendo corripere, castigare, et edocere.

CAP. CXXVIII.—Quomodo miles quidam, per medium alvi lanceâ perforatus, Sancti Cuthberti meritis modo mirabili sit sanatus.

Manus Domini sanat et percutit; deducit ad inferos desperationis, et reducit. Nam qui medetur vulneribus animorum, ipse etiam quandoque, per Sanctorum suorum merita, curat mirabiliter vulnera corporum omnino ab omnibus desperatorum. Unde diebus istis miles quidam, Johannes de Burdun nomine, jussu Domini sui perstringente, ad castelli cujusdam, Dunningtune nomine, delegatus erat custodiam, pro ipsius conservandâ tuitione [*interlin.* defensione.] Eo tempore inimicantibus sibi adinvicem quibusdam principibus magnatorum Angliæ, pro captando sibi alterutrim favore patris vel filii HENRICI regum terræ, cœpere nonnulli aliorum prædia diripere, oppida invadere, terras vel possessiones violenter sibi velle subicere. Exeuntes igitur de Leicestriæ castello, in vicino alterius castelli Duningtune vocati milites deprædantes patriam pervenêre, quod ægrè ferentes interius positi, cum impetu improvido, quia semis armati, armatis cœpêre occurrere. Quibus tamen in fugam compulsis, prædictus miles audatior cæteris, ociùs, simplici loricâ vestitus, advolat sine sociis, conatus ita sibi perquirere laudis gloriam vel favoris. Quod videntes qui fugam prius inierant, mox reversi solum plures illorum aggredi quam citiùs properabant. Unde quidam eorum nisus illum lanceæ præacutæ cuspide, quem manu præferebat, transfodere; sed illo ictum vibrantis reflexo corpore declinante, tamen illi grave vulnus intulit, quia medium tibiæ illius musculum transforavit, et equum quo insedebat per medium cordis transfixit. Attamen equus aliquanto longiùs conabatur cum milite suo excurrere, sed frustra, quia subito ex letali vulnere, cœpit in terram devolutus occumbere. Tunc

miles desiliens pedes substitit, quem alii adversariorum insecuti, tribus lanceis confoderunt, et totidem ei vulnera mortifica inflixerunt. Quorum primum a parte posteriori illatum, per media intestina viscerum, usque per alvi, quo ciborum digestiones continentur, medium, letalis ictus præstabat exitium: alia vero duo ex utrâque parte laterum ex confinio ilium et renum similiter ipsius alvi transiere per medium. Quo semianimi derelicto, domi a consciis cæteris est delatus, sed tam ab omnibus cæteris, quam etiam a medicis funditus de vitâ recuperandâ desperatus. Nam omnis decoctio ciborum, ac purulenta collectio digestionum, quæ naturalem per partes posteriores habere debuerant exitum, per trium vulnerum ipsorum prorumpebat hyatum. Similiter quicquid cibi aut potûs percipiebat, per ipsos vulnerum exitus procedebat. Unde nulla ei medicina necessaria exstitit, quia manifestè mors ei in januis astitit. Plura etiam hiis vulnera circumquâque in corpore habuit, sed ista mortifera omnino potissimè sustulit [*interlin.* sustinuit]. Jam igitur quia nulla spes salutis superfuit, ad Beati Cuthberti pii patris postulanda suffragia se totus convertit. Multos quidem desperatos mortis ab ore illum potenti signorum virtute eripuisse didicerat, quia quondam a pueritiâ in Episcopi Gaufridi[1] curiâ educatus fuerat; et plura miraculorum insignia de tanto Confessore perceperat. Unde in spiritu cordis contriti et humiliati Sanctum Cuthbertum cœpit sedulus interpellare, et talia crebris cum singultibus dicere: "Obsecro, pie Sanctorum mitissime Cuthberte, ut tuâ potenti clementiâ de imminente morte me eripias, et me, quondam alumpnum tuum, perire de his vulnerum cruciatibus non permittes. Sed da gloriam nomini tuo, quia me totus tibi devoveo. Et si de morte imminenti tuis sacris precibus ereptus fuero, effigiem lanceæ de cerâ consimilem quâ vulneratus existo, ad Corpus tuum sanctissimum in honore sancti tui nominis tibi deportabo." Quo dicto, eodem temporis momento dolor omnis abcessit, et tumore sensim et minutim depereunte, infra dies paucos sanitas diu desiderata successit. Qui contra omnium amicorum suorum spem, ita meritis Sancti Cuthberti convaluit; et sic vitam pro morte de manu pii Confessoris procedere experimento cognovit. Unde cera instar lanceæ illius effigiata, cum quibusdam militibus tam consanguineis quam aliis, Dunelmum veniens, multis infusus lacrimis, formam illam in humeris gerens, ad sepulcrum venerandi Confessoris obtulit; et deductus in locuturio fratrum, hæc omnia Subpriori et cæteris fratribus enarravit. Qui cycatrices vul-

[1] Galfrid Rufus, Bishop of Durham from 1133 to 1140.

nerum jam sanatorum coram eis nudatas ostendere voluit, sed et hystoriam illis petentibus replicans, nunquam a lacrimis se temperando abstinere prævaluit.

CAP. CXXIX.—Qualiter quidam sacculum denariorum furatus de ecclesiâ Sancti Cuthberti, nunquam cum illo de cymiterio exire potuerit ; et ex uno denario quem sustulit, deprehensus sit.

Est ecclesia quædam in loco qui Plumbelund[1] dicitur, in provintiâ quæ Alredale vocatur, posita ; a nemoris circumcintu ita vocata, quia silvarum densissimâ plenitudine undique circumsepta. Qui situs loci ab Anglico proprietatis eloquio nomen propriæ appellationis sortitus fuisse dinoscitur ; eo quod secundum ydioma Anglicum, "*lund*," nemus paci donatum, cognominetur. Quæ ecclesia in honore Reverendi Confessoris Domini Cuthberti dedicata, patriæ illius incolis satis devotè pro ejus amore dilecta, quia multociens miraculorum gloriâ ab eo honorata et glorificata. Eo siquidem tempore quo Willielmus Rex Scottorum terram omnem depopulaturus comprovintialium circa Carleolum, minis, incendiis, gladiisque ascenderat, populus, Scottorum furorem devitans, cum suppellectili, pecuniâ et substantiâ suâ, ad pacem ecclesiarum confugiebat. Et quia domos vacuas hostibus solummodo dereliquerant, in cymiteriis circa ecclesias, domunculas quasdam seu papiliones vili quidem tegmine fœni seu straminis contectas, in quibus degerent et sua obumbrarent, sibi quique construxerant. Populus igitur, qui de Beati Cuthberti parrochiâ exstitit, ad ejus confugiens patrocinia, castra consimilia sibi, metu cum necessitate compellente, construxit. Infra ecclesiam vero, quæque cariora sibi, in archis seu cistellis suis firmiùs obseratis locaverant : et quicquid in auro vel argento cum preciosis vestibus habuerant, in his secretiùs reposuerant. De quorum numero quidam miles ditissimus, filius Ulf, nomine Cospatricus, simile opus confecerat, et multarum marcharum collectam in archâ suâ in eâdem ecclesiâ, aliis rebus multis superpositis, et secretiùs involutam, recondiderat. Quam seris ferreis undique peroptimè conclusam præmunierat, et custodiæ Beati Cuthberti commendaverat, certus de illo quia quod ipsi commissum fuerat, violentiâ vel fraude deperire non poterat. Sed quia mundus in maligno est positus, quidam nominis Christiani bajulus adulterinus, iniquitatem furti animo concepit, et dolorem sibi pro d...i[2] lucro parturivit. Nam noctis

[1] A village in Cumberland not far from Cockermouth.
[2] Qu. diti. Two or three letters in the middle of the word are rubbed away by time.

cujusdam initio, præfatam ecclesiam clave adulterinâ aperuit; quam introgressus, arte malignâ, quâ prius edoctus exstitit, archarum seras quantas et quas voluit fur noctivagus aperuit et reclusit. Fortè igitur ad archam divitis advenit, et interiora evolvens sedulò et explicans, sacculum nummorum ibi involutum repperit. Quem extractum sustulit, et archam, omnibus quæ intus fuerant sicut prius compositis et dimissis, clausam et obseratam dereliquit: Egressusque de ecclesiâ hostium similiter clausum obserraverat, quia arte nefariâ de hujusmodi exercendâ nequitiâ prius commentor fraudulentus edoctus fuerat. De vespere igitur usque ad mane, nocte illâ totâ exire de cymiterio multo conamine laboravit, et semper hâc et illâc gradiens et regrediens, exitus sæpiùs quærens, invenire non potuit. Quinque tamen exitus viarum latissimos atrium cymiterii habuit, nam et sepis vallicula de asseribus spissioribus et grandiusculis tota aliquantulum in altum porrectis, contexta undique exstitit. Noctem itaque totam sic errabundus expleverat, et semper ad exitus veniens quos prius illo properans apertos viderat, quasi oppositum sibi de asseribus et trabibus murum repperiebat. Exire denique cum sacculo denariorum nullâtenus potuit, sed orto die timens ne dolosus fur cum prædâ furti caperetur, ad quandam papilionum rasam comminus positam accessit, et stramine rejecto ibi saccum illum deposuit, et massam argenti occuluit. De quâ non nisi unum tantum nummisma, licet plurimum id attemptaverit, assumere et sibi retinere prævaluit; sed dum manus apposuit, semper sacculum clausum et quasi seris obstantibus obfirmatum repperit. Miroque Dei judicio, qui seras ferreas sine clavibus aperire vel recludere prius arte nefariâ noverat, sacculum apertum et nullo obligatum aperire non potuit. Et si denarios manu explorante contrectare vel dinumerare prævalebat, nunquam tamen, licet multum conatus sit, nisi solum denarium quem imprimis acceperat, educere seu retinere poterat. Matutinus igitur plurimum consternatus, timoratus et pavefactus de cymiterii finibus exiit; quia conscientiâ cauteriatâ, nequitia occulta nullo teste alio animum semper deprimit et corrodit. Per dies denique aliquot solitarius cymiterii explorator ad locum in quo denarios occultaverat, clanculo accedere consueverat; et sæpius attemptans sacculum illum de loco quo illud reposuerat facillimè sullevare, et sub vestimentis suis sibi contrahere prævalebat. Nunquam tamen januas cymiterii quinque partitas cum pecuniâ illâ patentes exire potuit, nec umquam patentes sed semper sibi obstrusas, ut ei videbatur, repperit. Et quod mirum miraculo adicit, de omni massâ illâ nummismatum, nunquam amplius primo denario sibi auferre prævaluit. Illum immutare non potuit, et alios sæpe de multis contrectans, semper illum

manui ipsius cohærere persensit. Unde frustatus omni spe et labore, quâdam die, fame magistrâ compellente, ad tabernam in quâ caupones, qui usitatius potatores vocantur, accessit; et quia precium aliud non habuit, ipsum nummisma matrifamilias pro cibi vel potûs sui commutatione contradidit. Quæ ut monetam illud Regis Scottorum esse comperit, illam accipere abnuit, quia illum Regi Anglorum HENRICO Illustri, cujus regni terram incoluit, inimicantem agnovit. Quod considentes ut viderant, vicissim sibi ostendi illud nummisma postulabant. Per manus denique multorum illud delatum est, sed post omnia in manus cujusdam juvenis, de domo prædicti Militis, incidit, quod mox ut vidit, domini sui denarium fuisse cognovit. Forte quidem, Deo disponente, prædictum denarium in manibus domini sui prius viderat, et ideo nunc illum facillimè cognoscebat. Unde mox clanculò ad dominum suum juvenis accessit, consulens ubi pecuniam suam posuerit, et multis contestans quod denarium sibi ab eo ostensum, tali ordine in tabernâ viderit, "Quare," inquid, "consulo ut archæ vestræ interiora domicilia videatis, ne fortè quæ securo in loco vos reposuisse confiditis, jam amiseritis." Reluctante aliquandiu domino, tandem aliorum devictus consilio, ecclesiam subiit, et omnia serrarum suarum sana ferramenta ut comperit, dampnum illatum sibi fuisse credere non potuit. Tandem instantibus amicis, archam suam aperuit, et omnibus aliis rebus ibi repertis, solum sacculum denariorum sublatum de medio comperit. Mirantibus proindè cunctis archam clausam et ecclesiæ serram integram, sed tamen pecuniam inde sublatam, juvenem, qui eis de denario prænuntiaverat, adeunt; atque ut eis denarii prolatorem ostenderet postulârunt. Qui illum ipsis ostendit, sed ille captus, diutissimè hujus rei auctorem se fuisse cum sacramentis pluribus abnegavit. Post omnia tamen, minis perurgentibus, omnia confessus est; et spondente ei in fide suâ milite, quod nichil mali pateretur, si cuncta palam confiteretur, omnia seriatim eo modo quo descripsimus, explanando prosecutus est. Militem verò cum multis aliis ad locum prædictum perduxit, et quod clam sustulit, coram reddidit. Qui receptâ pecuniâ illum furcis appendere voluit, sed persona ipsius ecclesiæ, nomine Cospatricus, illius sororius, nocentem de hac pœnæ noxâ liberavit. "Absit," inquiens, "ut iste moriatur, in quo Sanctus Domini Confessor Cuthbertus, tale miraculum nobis ostendere hoc in tempore non dedignatur." Taliter igitur furem de manu furentis eripuit et noxii sanguinem de noxâ commissa Sancti Cuthberti clementia per clericum illum liberavit. In quibus venerandus Domini Confessor Cuthbertus quadrimodâ miraculi potentiâ mundo innotuit, quia ecclesiam suam tantæ virtutis gratiâ perlustrando glorificavit; et confidenti in se pecuniam

sublatam reddidit, furemque de morte emeritâ eruit; et omnes malivolos terroris mucrone confodit. Nam ab die illâ et deinceps nullus latrocinantium ecclesiam aliquam ejus nomini dedicatam in illis finibus ausus est aggredi; licet aliorum Sanctorum nomina in furto maximè committendo, non pertimescant exasperando et sæviendo, non vereri. Unde omnes gazas suas ad ecclesias Sancti Cuthberti in provintiâ illâ deferunt, quia eas omnino lædere vel contingere nulli latrocinantium præsumunt. Nam clementia Beati Cuthberti, quæ ab ævo in ævo non desinit patrare misericordiæ opera, in se confidentibus non desistit. Hæc quidam juvenis Militi compar pluribus è fratribus nostris retulit; et vera fuisse cum jurejurando coram pluribus satis asseruit.

CAP. CXXX.—Quomodo Miles contactu sepulcri Beati Cuthberti a dolore dentium sit curatus: et dimidium dentis deciderit, quod ei postea obtulit.

Redemptio animæ viri justi, sunt, teste sapientiâ, divitiæ propriæ, quia et Domino nobis in evangelio pollicente, quicquid postulaverimus in fide, ab illo poterimus obtinere. Quod miles quidam nomine Rannulfus de Capellâ cognominatus, in seipso hoc in tempore pio opere est expertus. Nam ipse dolorem dentium sævissimum diutius passus est, et ex ipso dolore tumor deformis cum rubore, illum modo incredibili jugiter excrucians in genarum parte unâ exortus est. Cujus doloris pœnam ipse sæpius attemptans, nullo generis carmine sive medicamine, umquam potuit demere, diminuere, sive in aliquo delenire. Inter hæc, quâdam fortè die Dunelmum pro aliis negotiis advenerat, sed in extremis ecclesiæ Beati Cuthberti partibus residens, mœstus secum de suâ infirmitate cogitabat. Non enim eam oblivisci poterat, quia dolor assiduus non permiserat. Denique domum reversurus, deliberavit animo, quod et fecit, ad Beati Patris Cuthberti sepulcrum accedere; et postulatâ ejus clementiâ, securior ad propria postea remeare. Veniensque ad sepulcrum gloriosi pontificis, genibus flexis, genam dolentem ad ejus fines posteriores apposuit, quia ad cornu anguli unius thecæ ipsius, Sanctum Domini adoravit. Mox igitur ut illum attigit, dolor ille prius intolerabilis omnis abcessit, quia virtus, quæ de glorioso Confessore exiit, doloris inquietudinem sine omni morâ fugando detersit. Domumque lætus et alacer rediit, et tumor omnis simul eum rubore dicessit. At infra dies paucos mirum in modum dimidiata pars dentis dolentis, quasi limâ serratili fuisset præcisa, decidit; altera verò ejus medietas unà cum radice suâ modo

naturali in loco suo remansit. Quod videns, et Sancti Cuthberti in se factum misericordiam perpendens, mox equum conscendit, et ad Tumbam Sancti Confessoris dimidiatam dentis illius particulam obtulit. Advocatoque sacri Corporis illius custode, præ lætitiâ à lacrimis temperare non potuit, sed tamen omnia hæc, eo tenore quo descripsimus, enarravit. Mirandus certè et omni laude dignissimus exstat in hoc opere Beatus Cuthbertus, qui more medici peritissimi, quod putridum vidit, secuit, et abstulit; quod vero sanum et integrum fuit, naturali soliditate fixum remanere permisit. Ex quibus satis dilucidè advertere poterimus, quia quicquid in fide verâ ab ipso petierimus, si mens nostra de ejus clementiâ diffisa non fuerit, sine morâ absque dubio obtinebit. O quanta misericordiæ gratia est, in terris tantum patrem et patronum habere, qui tam corporum doloribus quam animarum nostrarum languoribus novit medendo consulere, et auxiliando promptâ benignitate succurrere.

CAP. CXXXI.—De puero cujus manus inflata, panno Thecæ Sancti Cuthberti involuta, repentè est sanata.

Inter alia, quidam, Thelonearius officio, Rannulfus vero vocabulo, civis pauper Dunelmensis exstitit, qui filium gravi depressum infirmitate habuit. Nempe unam manuum illius tantus tumor cum interno dolore invaserat, quod ipsam propemodum immobilem, et sibi prorsus ad omne opus necessarium inhabilem infirmitas illa reddebat. Gutta fortè verternosa exstitit, quia in medullis nervorum et ossuum, ita immobiliter manus illius inhæsit, ac si naturaliter ei concreta et inossata fuisse consueverit. Quem pater, quia aliud subsidii confugium non habuit, secum ad tumbam reverendi Patris Cuthberti perduxit; cujus manum languidam, dum in panno qui circa feretrum ejus ibi habetur propter pulveris susceptionem pendulus, involvisset, contigit mox ut Sancti Confessoris piâ miseratione, tumor omnis simul cum dolore de manu pueri languentis abscederet. Quod videns pater filium domi retulit, gratias semper Sancto Cuthberto referens, quod tam celerem misericordiæ gratiam adipisci promeruit. Per dies igitur aliquot domi commanendo sustinuit, timens ne fortè infirmitas pristina aliquando rediret et filium more solito detorqueret. Videns verò tandem salutem diu desideratam ei ex integro restitutam, iterum ipsum gratias pio Salvatori ejus relaturus, cum candelâ et oblatione qualem habuit, ad sepulcrum pii Confessoris secum perduxit: et manum sanatam custodi sacri Corporis illius ostendit, et quicquid ei acciderat, ordinariè detegendo, declaravit. Qui una cum illis Sancto Cuthberto

gratias innumeras reddidit, et quo ordine ei pro tantis perceptis beneficiis gratias rependere deberet, ex quanto potuit, eos sufficienter instruxit. In hiis et hujusmodi Sanctus Domini Cuthbertus se manifestè in Christo vivere mundo ostendit, dum quibuscunque ei complacet, sub momento temporis sine omni dilatione commoda salutis impertit.

CAP. CXXXII.—Quomodo Sanctus Cuthbertus juvenem percusserit, et deducendo in ecclesiam nocte apparuerit, et de pœnâ quam ei inflixit, illum subito liberaverit.

Temperamentum fidei condire et efficere consuescunt subitanea operamina insperati miraculi. Nam dum per Sanctorum merita insperata fiunt et insolita, subito vehementiùs inflammascunt frigida ex tepore fidei torpentium, desperantium, diffidentium, vel infidelium, corda. Unde ad succedentium monimenta temporum, subponemus, quæ modernis temporibus propter Beati Cuthberti merita sæculo declaranda, nuper gesta comperimus. Est villa quæ Litthum dicitur, quæ in regione, quæ Amundernesse dicitur, sita dinoscitur. Hujus dominus quidam Miles exstitit qui Ricardus filius Rogerii[1] cognominatus, quandam ecclesiam in honorem Beati Cuthberti ab attavis progenitoribus suis in eodem territorio fundatam, habuit. In quâ Dei gratia propter Beati Cuthberti merita sæpiùs numero plura operata est miracula, cunctis mortalibus præmiranda. Nam mutis eloquium, claudis gressum, cæcis visum, Beatus Cuthbertus sæpe ibi præstabat; surdosque et contractos pristinâ sospitate reparabat: et qui corporali præsentiâ defuit, ibi se virtutis potentiâ adesse, vigere et præsentem consistere, præmonstare non desinit. Hic ministrum Miles habuit, qui Vineth nominatus fuit: qui ut mos humanæ fragilitatis est, quoddam sceleris grave commissum secretiùs perpetravit, in quo et Beatum Confessorem Dei Cuthbertum graviter erga se offendendo, exasperavit. Sed non impunè. Nam quod ille clam commiserat, Sanctus Confessor Domini palam insequi et punire curabat. Igitur die quâdam dum solus existeret, contigit ut quendam virum pontificalibus indutum, obvium sibi videret. Qui torvos in illum vultus inflectens, comminus accessit, et manu gravi vibratâ, ei

1 Richard Fitz Roger gave the church of Lytham, in Lancashire, here spoken of, and other possessions, to the Prior and Convent of Durham, who immediately stationed there a colony of Monks from their church, under the superintendence of a Prior, removeable at will. The yearly account rolls of this cell, with numerous periodical inventories of its relics, plate, books, robes, &c., are preserved. Fitz Rogers' gift was confirmed by John, Earl of Morton, afterwards King John.

in faciem alapam dedit. Postea manum sub mento illius subposuit, ac mentum erigens et sic dentibus dentes concutiens, cum nimiâ indignatione recessit. Mox miseri facies tota cum capite intumuit, et mentum præ nimio tumore decidit, linguaque ex dolore putredinis et humoris adeo grocessere cœpit, quod faucibus jugiter hyantibus ac patentibus semper foris prominuit, quia tantæ molis grossitudinem et magnitudinem oris intercapedine perstringi non potuit. Unde domi perductus, ibi aliquandiu est diligentiùs custoditus, quasi jam in proximo moriturus. Sed quia nulla ei medicinalis cura vel industria valuit, sive spes aliqua vitæ superfuit, in ecclesiam Beati Cuthberti, quæ in eâdem villâ fuerat, illum seminecem deportârunt. Sperabant quidem quia Confessor Domini vel ei celeriùs salutem optatam redderet, aut de tantis periculis illum festinatâ pietate liberaret. Nec eos fefellit spes. Nam ecce nocte mediâ idem Episcopus, pontificalibus insigniis redimitus, de altari descendit, et per chorum gradiens, ad inferiora ecclesiæ, ubi decubuit infirmus, advenit. Quem mox ut æger vidit, agnovit. Accedens interea Episcopus, leni tactu dexteræ, genam et faciem, quam prius percusserat, demulcendo complanavit; ac postmodum linguam tumidam horribiliter ab ore dependentem inter molles digitorum reflexus aliquandiu tenendo, subito unde venerat, repedavit. Sed mox post Episcopi contactum, omnis dolor et rubor, cum tumore recesserat: quod æger sentiens, mox absolutâ linguâ voce altissimâ proclamabat; "En hic Beatus Cuthbertus affuit, et huc de suo altari progressus advenit, et linguam ac faciem meam tali ordine contingens ab omni pristino dolore, quem mihi prius inflixerat, absolvit et liberavit. Videte igitur quomodo nunc chorum subiit, nunc ad altare procedit, jamque conspectui nostro se subtrahens, hinc cito recedit. Hic revera idem ille est præsul qui me ante infirmitatis horâ percussit, et pœnam debitæ mihi suæ exacerbationis, qualem occultè promerui, inflixit. Sed solitâ sibi pietate ductus nunc à pœnâ quam intulit, me absolvit." Exsurgensque sanus gratias Deo coram ipso altari retulit, domumque sospes rediens, deinceps cunctis diebus emendatior et devotior exstitit. Sicque misericordiam et judicium Beati Cuthberti in se experiri promeruit, sed misericordiâ præveniente judicium, debitæ mortis ultrices pœnas æternas evasit.

CAP. CXXXIII.—Quomodo Armiger pro passere quem in cymyterio cepit, punitus sit; et terciò exiturus, semper ad locum pristinum reductus sit.

Operæ precium arbitror, et illud subjiciendo adjicere, quod

prædicto milite cum aliis sui consortibus asserente, Beatum Cuthbertum novimus in eâdem villâ perpetrâsse. Erat eidem Militi quidam armiger satis officialis, et strenuus, in officinâ urbanæ disciplinæ a primævâ ætate eruditus, nomine [*blank*]. Hic die quâdam, spaciandi gratiâ ad cymiterium prædictæ ecclesiæ processit, quod lustrando perambulans, fortè quendam passerem modicum, de nido evolare prospexit. Erat quidem jam agilis naturæ, et ideo volatilis, utpote tener pullus, nuper progressus de sub alis maternis. Qui de fastigio tecti ecclesiæ evolando descendit, ac super diruta quædam altaris veteris vestigia adhuc prominentia, resedit. Nam prædicti militis avus ecclesiam præfatam quondam asserum viliore compage constructam, a fundamentis diruerat; pro quâ et aliam lapideam in honore Sancti Confessoris, licet non omnino in eodem loco confecerat. Unde et altare jam olim diu dirutum, aliquantulum longius nunc temporis prominuit, extra novi Monasterii ambitum. Videns itaque juvenis passerem supra diruta altaris residua considentem, statim conscitus accurrit, et prædam secum suam asportaturus cum pullo passeris teneriore, quem jam apprehenderat, lætus abscessit. Allusit quidem lucro prædæ quam acceperat, sed non attendit cujus Sancti pacem infregerat. Procedens tamen et ultra progrediens, ad exteriora cymiterii septa pervenit, et pedem extra limina sepis ponere conatus, mox se in eodem loco esse repperit de quo prius pullum passeris sustulit. Sicque jam terciò exire cum passere cœpit, sed mirum in modum, semper ut se exeuntem credidit, in illo loco de quo prædam innocuam abstulerat, se stupens positum inveniebat. Tenebatur, sed nesciens a quo; ambulabat, et exire sibi videbatur, sed loro invisibili redire constrictus, non comperire potuit quâ virtute vel quomodo; recedere voluit et potuit, sed tamen ejus voluntas et potestas sub Beati Cuthberti pendebat arbitrio. Tandem in se reversus, et de temerariâ suâ præsumptione confusus, prædam quam ultro rapuit, in eodem loco a quo diripuit, invitus, et necessitatis articulo compulsus restituit. Sicque divinitus castigatus, quantæ temeritatis et impunitatis audatia fuerat Beati Cuthberti pacis locum invadere, satis evidenti miraculo est expertus. Domumque regrediens, quicquid ei acciderat domino suo coram pluribus retulit: atque ex die illâ in posterum nemo postmodum sacri illius loci domicilia lædere, invadere, aliquâ temeritate præsumpsit. Nempe omni præsumenti ibi postmodum talia, semper festina affuit ultio divina, et quod pius Domini Confessor Cuthbertus jocosâ miseratione semel est ultus, postea gravibus pœnarum ultionibus est satis asperè exsecutus.

CAP. CXXXIV.—*Qualiter Miles ad extrema perductus et in ecclesiam Beati Cuthberti delatus, ibi subito sit vitæ restitutus.*

Idem vero Miles post hæc, subitâ agritudine correptus in lectum decidit, et languore per dies invalescente, tam notis quam amicis desperabilis de vitâ exstitit. Unde diutius protractâ ægritudine, cœpit languor eum, ut credebatur, ad extrema exitûs perurgere. Eâpropter amici et famuli quæque necessaria funeri præparabant, et jam eo loquelam et omnem corporis motum per diem medium amittente, strato in terrâ cilicio de more morientium illum desuper composuerunt. Quidam vero amicorum consuluêre ut in ecclesiam Beati Cuthberti, quem semper amaverat, deferretur, et potius in domo ejus mortem suscipiendo persolveret, quam in suo proprio domate, finis exitum expectaret. Dicebant enim ; "Credimus quia potens est Beati Cuthberti misericordia, vel ei vitam reddere, si voluerit, aut si in præsentiâ suâ illum mori permiserit, non ad pœnas iræ, sed secum potius faciet ad æterna gaudia pertransire. Nam quicunque illum fideliter diligit, talem ab ipso remunerationem percipere consuevit. Nec huic soli misero deerit, qui omni in se speranti tempore necessitatis occurrit." Sicque stratum cilicio, in ecclesiam detulêre, et in pavimento deposuêre. Nec mora ; et ecce sperata cellerimè affuit Sancti Cuthberti clementia ; quia mox ut in ecclesiam pervenit, meliùs se habere persensit. Nam loquelam statim recuperavit et deinde solus stupentibus cunctis per se resurgens, cibum ac potum sibi afferri præcepit. Quibus spiritu et corpore refocillatus, sospes domi sine alterius sustentamine est regressus. Sicque ad vitam de morte rediit, cui nulla prius omnino spes medicinæ superfuit. Demumque ad integrum viribus reparatis, Dunelmum venit, quam citiùs potuit ; ibique cum lumine pervigil oravit, et gratias vitæ suæ redditori persolvit.

CAP. CXXXV.—*Qualiter filium prædicti Militis de morte liberaverit et vitæ redditum sanum effecerit.*

Sed nec silendum quia et filium suum secum duxerit, quem penè formâ consimili Beatus Cuthbertus de articulo mortis eripuit. Filius quidem illius, cum jam biennis exstitit, infirmitate prævalidâ invalente, fauces mortis se incidisse persensit. Nam et loquelam et sensum omnem amiserat, sicque semianimis per dies duos ac noctes decumbens, ad ultimum, ut putabatur, flatum vitalem amiserat. Quem parentes illius corripientes, et in

prædictam ecclesiam deferentes, Beato Cuthberto precibus sedulis commendavêre, ac sic noctem insomnem in luctû et lacrimis transduxêre. Mane vero facto cum puerum se sepulturæ tradituros sperabant, ecce subito illum oculos erigentem, et in illos subridentem conspiciebant. Ac deinde omnes motus corporis vitales sensim percipiens, in manu parentum domi sanus est perductus, qui illo mortuus prius fuerat allatus. Pro cujus miraculi testimonio pater ejus ipsum secum produxit Dunelmum, et cum eo anulum offerens aureum, in Beati Cuthberti sepulcro configendum, Deo et pio Confessori ejus gratias retulit, et nobis hæc omnia notificando declaravit.

CAP. CXXXVI.—Qualiter nix totam regionem operuit, sed super populum in Capellâ Sancti Cuthberti pernoctantem, nec una gutta, licet fuisset discooperta, decidit.

Post pii patris Cuthberti obitum, multorum accendit animos devotio fidelium, ejus honori sua territoria dedicare; et Deo in ipsius nomine plures ecclesias fundatas consecrare. De quarum numero infinito, quædam capella ab antiquo ab attavis progenitoribus in provintiâ quæ Tevietedale dicitur, fundata fuit; qui locus a piscosi fluminis vicinitate, qui secus illum in proximo præterfluit, Slitrith nomen accepit, quæ matricis ecclesiæ, Caveres vocatæ, capella existit. Ad hanc quam frequentiùs, sicut Persona præfatæ ecclesiæ, Dolfinus, satis in finibus illis notissimus, et indigenæ perplures, Deo noti et devoti fideles, testantur, multi tam sani quam infirmi conveniunt, tum pro Sancti illius honore, tum pro crebrâ signorum, quæ ibi fiunt, gratiâ et novitate. Quodam igitur tempore, propter diem Beati Cuthberti,[1] illo convenientibus multis in unum, multi infra capellæ parietes accensis luminaribus secum pro devotione allatis, orationibus vacabant; junior verò ætas cum aliis pluribus forinsecus, sinuamini membrorum, vel choreis ducendis, sicut moris est juventuti, operam dabant. Necdum quidem vigilia nocturna perfectè advenerat, licet per incrementa momentanea, dies sensim in vesperum tenebrescere jam inceperat. Capella etiam prædicta, stantibus adhuc lapideis parietum materiis, jam per aliquot annorum curricula, veteri tecto omninò depereunte, superiùs tota erat discooperta, et tam ventorum flatibus, quam ymbrium infusionibus adesuper patens et pervia. Noctis deinde crepusculo ingruente, ecce subito tempestas sæva tam ventorum quam ymbrium, nivis, et grandinum accidit, quæ omnes foris

[1] The 20th of March.

positos infra septa murorum capellæ confugere compulit. Exteriùs igitur undique, sæviente procellâ, omnis illa congregatio collectam fecit in capellâ. Adeo enim strictim sese adinvicem congerebant, quod alter super alium sedem propemodum sibi vendicare compulsi fuerant. Intra capellam denique positi, totam illam noctem sancto Confessori Cuthberto sollempnem in vigiliis et orationibus ducebant, nec alicujus detrimenti læsionem ab turbine tam acriter grassante et sæviente per totius noctis tempora deforis, in aliquo sentiebant. Mane facto, turba interius posita limen ecclesiæ exitura, totam provintiam circumquâque positam, et atrium prædictæ capellæ, nivium tam densâ irrigatione coopertam repererunt, quod progredientes usque ad suprema calciamentorum fastigia, nivium aggeres condensatos ascendisse perseuserunt. Unde non immeritò mox omnes stupore nimio sunt perfusi, quia infra capellam sine tecto positi, nec unius pluviæ guttâ vel nivis in aliquo vestes eorum vel ipsi fuêre contacti. Totam quidem terram exteriùs nix obductam obtexerat, sed infra illa septa parietum, nec tenuis quidem umbra caliginis sive ullius læsionis apparebat. O stupenda nova Beati Cuthberti potentia et clementia! Potentia, quâ sibi devotos absque tecti tecturâ operuit; clementia, quia miraculi novitate mundo innotescere volens, nullum suorum in aliquo fatigari permisit. Ecce nova quædam Gedeonis area hic Beati Patris nostri Cuthberti eluxit capella; quæ tota interiùs sicca invenitur, dum omnis regio exterior nivibus recentibus humectata et cooperta comperitur. Talis est Beati Cuthberti virtus et magnificentia, quæ ampliùs in semotis finibus quam in proximis regionibus solet esse cunctis in se fidem habentibus magnifica et operosa.

CAP. CXXXVII.—Qualiter extinctis omnibus in capellâ suâ candelis, novam Sanctus Cuthbertus super altare provexerit et accensam exhibuerit.

Alio quidem tempore item, dies Beati Cuthberti festivus illuxit, cujus veneranda memoria per multos in finitimis regionibus illis ad celebranda tanta sollempnia accendendo illexit. Unde indigenæ quique ipsius provintiæ, ob honorem Sancti Confessoris ad prædictæ capellæ sollempnes vigilias, sumptis secum cibis necessariis, convenêre. Dies quidem tunc jejuniorum fuerant, et ideo sine ciborum sustentamine tantum iter aggredi non valebant; et locus ille secretior erat et semotior, utpote ab omni terrâ cultâ per miliaria duo longè sepositus. Inter quos duæ mulieres Sancto devotæ, de villâ quâdam

Hawich dicta, advenerant; quæ secum delata cibaria, sicut et cæteri, secus altare posuerant. Deinde pro Sancti reverentiâ, candelâ unâ super altare accensâ, populus de intro aggregatur, ut lucis juvante subsidio, Domino devotiùs famuletur. Sed ecce subitò candela prius accensa super altare, cunctis casum talem admirantibus extincta comparuit; et ignis ille, quem secum attulerant vel confecerant, omnino defecit. Et quia jam nox tenebrosa fuerat, horror et metus animos multorum ibi positorum, invaserat. Nempe longiùs ab omnis villæ vicinitate semoti in deserti finibus fuerant, sed et nocturnis præventi tenebris, quo fugerent, vel ignem aut lucem quærerent, nusquam inveniebant. Quin immo nec quomodo multi eorum adhuc jejuni, cibos allatos caperent, videre poterant; sed neque portionem quæ pauperibus erogari debuerat, discerni poterat; et distribui id minus poterat, quod cui daretur, videri vel secerni prorsus non valebat. Omnibus igitur in angustiâ animi positis, jam tepor desperationis obriperet, nisi spes de Beati Cuthberti misericordiâ, eorum affectus anxios recreâsset. Interim quædam prædictarum mulierum Seigiva vocata, consociæ suæ, Rosfrithæ dictæ, convitia sæva cum contumeliosis verborum tædis sæpiùs inferebat, quia illò pro illius sedulâ admonitione, orationem cum vigiliis factura, advenerat. Dicebat quidem talia sic, "Ecce quam turpi ludibrio mihi illusisti, quæ me tecum hunc deserti locum petere fecisti. Nonne alibi alios Sanctos Dei possem aditura postulare, nisi pro tuo monitu Cuthberti hæc deserta atria adire, et tam miseram fortunæ calumpniam sustinere? Ecce quâ effugimus non videmus, et hic omnes in deserto in cæcâ noctis caligine residemus, et utrum aliquis omnium nostrûm sanus domi redire valeat, ignoramus." Tunc altera, Rosfritha dicta, meliùs in fide fundata, improperantis contumeliosa verba compescere instituit, et spei fiduciâ roboratam, animæquiorem reddere volens, ait; "Noli, domina, noli, socia, talia desperando dicere, quia potens est Beatus Cuthbertus, quem huc adivimus, nobis omnibus in proximo subvenire, et omnes suâ defensione munitos quosque incolumes ad sua reducere. Nec unquam audivimus quod Sanctus Cuthbertus aliquem periisse permisisset, qui spem in illo ponens, huc pro ejus amore advenisset." Inter hæc, mirum in modum, ecce repentè nova quædam candela, major, altior et grossior illâ prius prædictâ, in medio altaris accensa apparuit; quæ radii sui flammas ubertim undique diffundens, omnes fines ecclesiæ illuminavit. Quod reverâ inexplicabile miraculum exstitit, quia alia quam prius candela ibi erecta fuit, omnibus videntibus, sed unde venisset prorsus ignorantibus, ylico illic illuminata emersit. Alterius quidem erat scematis et formæ, quam omnes candelæ

in ecclesiâ cæteræ. Quod videntes, mox gaudio nimio sunt perfusi, et de tanti novitate miraculi inexplicabiliter exhylarati. Accedentes igitur et de eâ singuli suas candelas accendentes, noctem totam sollempnem in vigiliis et orationibus exegerunt, et Domino in Sancto Cuthberto pro tanto ostenso eis beneficio [gratias] retulerunt. In cujus miraculi signo Beatus Pater Cuthbertus illud antiquum legis miraculum renovavit: ubi Dominus populum de Ægypto exeuntem in columpnâ ignis in nocte præcessit. Quod opus Sanctus Confessor Domini nunc consimili typo peregit, dum novam candelam novo lumine accensam protulit, et tenebras nocturnas a sibi servientibus tam evidenti signo removit.

CAP. CXXXVIII.—De muliere per xvii. annos inflatâ; quomodo Sanctus Cuthbertus eam cuspide baculi sui percusserit et sanaverit.

Tradente eodem Clerico Dolfino et attestante, mulier quædam in eâdem provintiâ exstitit, quæ per septem et decem annos toto corpore inflata fuit. Quæ sibi et aliis videntibus nimium horrorem visu vel sensu incussit; quia id infirmitatis quod in eâ apparuit, ut à multis credebatur, pro argumento futuri lepræ contagii fuit. Per tanti igitur temporis spacium, nullum uspiam remedii potuit adinvenire subsidium, sed potius omne illud tempus in querimoniæ miserias ducebat, et luctum. Quæ salubri tandem concepto consilio, ad prædictam Sancti Cuthberti capellam se deportari fecit; ibi demorata aliquandiu, tandem sub unâ nocte soporata visionem talem vidit. Nempe quidam ætate veteranus, habitu vero indutus ut monachus, ei apparuit, et taliter exorsus ait. Qui baculo suffultus de ecclesiæ interioribus procedens advenit, et illam amicis conveniens alloquiis dixit; "Num quem quærens huc advenisti, vel cujus auxilium tibi affore postulasti?" Tunc illa; "Domine, huc ad sancta limina ista confugi, et Beati Cuthberti suffragia pro infirmitate istâ meâ maximâ rogatura adveni." Tunc ille "Ego sum Cuthbertus, quem adisti, et cujus solatia postulâsti." Elatoque baculo, quem manu gerendo prætendit, cuspidis illius extremo acumine sub ipso umbilici vertice per medium intestinorum usque ad dorsi exteriora eam transforavit; et hiis dictis et factis statim evanuit. Mox igitur de vulnere illo patefacto, putridum undique venenum erupit, et per arctus corporis ipsius inferiores, stillando decurrere cœpit. Quæ portitores suos advocans, se extra limen ecclesiæ deportari fecit; ubi aliquandiu decumbens, manus ei assistentium et ministrantium folliculas venenosas et minutas,

instar pelliciarum villosarum et fissurarum pelliciesarum diutiùs extraxit. Sicque domi tandem deportata, per dies jugiter quindenos, per vulnus à Sancto Cuthberto illatum effluendo tales fissuras emittere non desiit: quas manus assistentium officioso curamine extrahere attentiùs non cessavit. Tandem aliquantulum resumptâ salute et spiritu, omnibus manifestiùs enarravit, quomodo Sanctus Cuthbertus ei apparuit, et cuspide baculi inflixo vulnere sub umbilici vertice, qualia ei dixit, et quo ordine ab eâ ad altare digressus ascenderit. Post nonnullos vero dies, perfectè convaluit, et obductis cicatricibus, vulneris inflicti ulcus sanatum postea multis ostendit. Hæc mulier prædicti Clerici pastoris mater exstitit, quæ adhuc superstes et vivens, multis in illâ regione notissima consistit. In cujus virtutis signo Beatus Cuthbertus ostendit, quantæ adhuc virtutis et potentia existit. Mulier hæc in domo Abbatis de Jedwrthe sana et sospes conversatur, quæ in butiro et caseis de lactis adipe conficiendis, ei et suis hactenus familiariùs famulatur.

CAP. XXXIX.—Qualiter lupi septem oves viduæ, Sancto Cuthberto commissas, invaserint, sed eas lædere non potuerint.

Erat quædam vidua in prædicti territorii parrochiâ posita, quæ tam divitiis sæcularibus erat orbata, quam viri solatio destituta. Hæc oves aliquot, licet paucas numero, habuit; ad quarum custodiam unde pastoris curam mercede conduceret, paupertatis inopiâ perurgente, non possedit. Nempe census ditiores non habebat, sed ex fructu ovium prædictarum, vitæ et victûs qualem potuit, sibi pauperem alimoniam compensabat. In cujus provintiæ finibus tanta furentium et pro ingluviei rapacitate frendentium luporum multitudo inhabitare consuevit, quod vix aliquis in terrâ illâ ditissimus, adhibitis multis pastoribus cum custodibus, oves suas vel agnos tueri prævaluit. At vidua illa fide ditissima, quia alium fortè protectorem non habuit, cotidie consuetissimo more, dum oves suas ad pascua minavit, sic Sancti Cuthberti clementiam postulans cum multâ devotione, dicere consuevit; "Sancte Cuthberte, quia alium protectorem non habeo, tibi ovium mearum custodiam committo. Tu igitur pro tuâ pietate, ab omni luporum incursione, custodi eas et protege; et salvas et sanas illas mihi domi remitte." Sic igitur aliquandiu agens semper oves suas illæsas recepit; et licet luporum rabies aliorum sæpius oves diripuerit, viduæ tamen illius oves diripere vel lædere non præsumpsit. Quâdam denique die grex luporum solito ampliùs desævienti rapacitati indulsit, et agrorum latos fines circumiens, forte oves viduæ, viduatas custode,

invenit. De quibus septem numero mox eas invadere cœperunt, sed diutius illas per avia et invia insequentes, nunquam aliquam earum comprehendere prævaluerunt. Tandem oves illæ fugam omnes unitim aggregatæ ineunt, et infra septa cymiterii capellæ Sancti Cuthberti, velud ad pastorem suum confugerunt. Quas mirum in modum lupi sæviendo sequentes, omnes ore stridentes exteriùs extra septa cymiterii subsistere, et torvos in prædam sibi dilapsam retorquentes aspectus, nullatenus ulteriùs progredi præsumpsêre. Tunc, quod dictu est mirabile, oves infra septa cymiterii stantes versâ vice naturæ, vultus acerrimos adversus lupos frementes retorsêre, et more taurorum silvestrium cornibus et frontibus impetus minaces erga illos sæpius eundo et regrediendo intemptare cœpêre. O stupenda, Beati Cuthberti meritis, naturæ immutatio! Ovis lupo minatur, præda contra prædonem inarmatur, debilitas fortitudini renititur et reluctatur, innocentia crudelitatem invadere præstolatur. Nec mirum; fortè quidem bruta animantia Beati Cuthberti pastoris sui sibi adesse sensêre præsidia, et ideo parvipendenda luporum duxêre invasionum incendia. Nempe satis se præsentem suâ potentiâ exhibuit, qui brutis ovibus lupis immitibus resistendi audatiam dedit, et eas ab illorum sæviente rapacitate eripuit. Denique agricultores, pastores, aratores, et plures cæteri circumquâque positi hæc videntes plurimum stupefacti accurrebant, et talia diutiùs spectantes, Deo et Sancto Cuthberto gratias referebant. Lupi deinde confusi ad saltus nemorum redi.re, et oves illæ intactæ, viduæ miseræ cum gaudio sunt restitutæ. In cujus virtutis miraculo Beatus Cuthbertus Davidis prophetæ et pastoris opus exercuit; dum viduæ oves ita à luporum ore et dentibus eripuit quemadmodum ille ursi et leonum, ne oves sibi creditas diriperent, ora et brachia conterendo dissipavit.

CAP. CXL.—Quomodo mulier Ama ab ortu suo contracta, quæ talos pedum in postremis natium, et articulos in arcto palmarum infixos habuit, illo venerit et sanata sit.

Referentibus pluribus terræ ipsius indigenis et attestantibus, mulier quædam in villâ quæ Rapereslau dicitur exstitit; quæ ab utero matris suæ misero languoris genere contracta fuit. Nempe tali pedum ipsius utrique natibus illius inhæserant, nec unquam a loco in quo insederant, ab aliquo, aliquâ virtute vel ingenio amoveri poterant. Prætera omnes supremi digitorum illius ungues et articuli in medio palmarum manus utrique fuêre

infixi ; ita ut penè unguium extrema acumina forinsecus viderentur velle progredi, nec aliquo unquam poterant medicaminis curamine relevari. Quæ omnibus diebus ita contracta et contorta existit, cui vita pro morte, languor pro desperatione, corpus verò pro carcere fuit. In nullo quidem sibimet juvare potuit, et ideo tam sibi quam omnibus amicis suis tam oneri quam dolori fuit. Tandem quodam instinctu divino, ad prædictam Beati Cuthberti capellam deportatur, et in gremio areæ ipsius, cunctis visu miseranda, exponitur. Sed pii Confessoris clementia ei quam citius affuit, quæ proventum celerem gratiæ cœlestis, infirmanti conferendo advexit. Nam mulier hæc quæ ita contracta fuit, post actas ibi vigilias diliculo apparente ab omni infirmitate liberata processit. Mirantibus cunctis et Dei gloriam in Beati Cuthberti virtute laudantibus, mulier illa omnino sana comparuit ; et a die illâ ac deinceps nunquam macula antiquæ contractionis sive læsionis in eâ inveniri prævaluit. At tamen usque in præsens, valliculæ concavæ et profundæ in natibus ejus prominent, in quibus talorum ipsius extremitates insederant ; et similiter in palmis manuum ipsius, quædam alta vestigia elucent, cum obductis cicatricum hyatibus, in quibus antiquitùs digitorum extrema infixa fuerant. Quod, ut abitror, signum pro eo divinæ dispensationis moderamine in illâ remansit, ut cunctis manifestiùs elucescat quam magnificè Beati Cuthberti operosa clementia in ejus salute operata sit. Hæc, salute adeptâ, ovem unam pro gratiarum actione Deo et Sancto Confessori obtulit, quam prædictus Dolfinus ob tanti testimonium miraculi satis gratanter accepit.

CAP. CXLI.—Quomodo Sanctus Cuthbertus virum edocuerit, ut sumpto secum musco, ut præceperat ei, per medium hostium, illæsus evaserit.

Eâ tempestate quâ Willielmus Rex Scottorum fines Northymbriæ flammis et funeribus insequi depopulando institerat, quidam vir, Hugo Flamang vocatus, relictis post se divitiis in Maltune, quæ secus Eboracum sita est, Laudoniæ fines adiit, quia vitæ suæ potiùs quam pecuniæ consulendum præelegit. Itaque in regione de Tevietedale aliquandiu demoratus est, et in patriâ ipsâ colonus peregrinus effectus est. Post aliquantulum verò temporis, relictarum post se divitiarum reminisci secum cœpit, et tantopere diutino labore perquisitas, amittere funditùs graviùs secum tulit. Nec tamen fines illos in quibus sua deseruerat adire ullatenus præsumebat, quia quosdam ibi mortales adversarios dereliquerat, in quorum manibus incidere,

mors ei certissima fuerat. Proinde pertimuit et exhorruit illò ire, sed tamen graviùs secum tulit, tantas opes æmulis suis pro beneficii hæreditate deserere. Tandem Beati Cuthberti patrocinium et consilium super hiis postulaturus, prædictam capellam in honorem ipsius fundatam adiit, ibique pernoctaturus, se illius precibus attentiùs commendare delegit. Quo noctem in orationibus traducere volente, fortè torpor naturalis in illum irruit, et quieti per soporis remedium indulgere compulit. Cui quiescenti, ecce quidem venerandus heros, habitu monachili circumamictus astitit, et talia proloquens ait; "Ego sum Cuthbertus, cujus postulaturus auxilium huc advenisti; et tibi daturus consilium, et delaturus subsidium nunc adveni. Nunc ergo facto mane, ad concam lapideam extra limen hujus capellæ meæ positam procede, et de inferioribus fundi illius partibus, de musco, qui lapidi inhæret, aliquantulam tibi particulam tolle. Quâ in vertice tui capitis superpositâ, lineo coopertorii caputio, quo uti soles, illam operi et circumtege: sicque quo disposuisti, me duce et protectore, progredere. Nam te ab omnibus quos times hostibus eripiam, et sub meâ te defensione custodiam. Nempe lapis ille cavatus extra limen ecclesiæ positus semper aquâ benedictâ est repletus." Quibus dictis, vir Dei disparuit, alter verò postea evigilans, mandata quæ acceperat aptiùs tenaci memoriæ impressit. Unde manè consurgens et exiens, mox illum lapidem cavatum aquis repletum repperit; et de musco quem in fundo repperit, particulam sustulit, et sub caputio lineo in capitis sui vertice diligenter composuit: sicque iter suum securus arripuit. Siquidem sicut Sanctus ei dixerat, lapis cavatus in cymiterio positus fuerat, qui semper aquis pluvialibus, cum aquâ benedictâ intermixtâ, repletus inveniri consuevat. In quo muscus ex antiquo succrevit, sicut natura lapidea aquis consuetiùs infusa parturire naturali tramite consuescit. Profectus denique Maltunam pervenit, et per medium hostium suorum transiens, et eos videns et agnoscens, a nemine ipsorum videri vel dinosci potuit. Oculi quidem illorum ita tenebrantur, ut eum viderent, nec agnoscerent; ei obviarent, nec præpedire scirent vel eum discernerent; et ab eo visi vel consalutati, quis fuerit penitus non adverterent. Hæc tua sunt, Beate Pater Cuthberte, magnalia; qui ubicunque terrarum invocatus fueris, facis semper mirabilia. Denique vir ille per medium inimicorum suorum transiit, Maltunam prosperè pervenit, opesque suas quascunque habuit vel voluit secum securè sustulit: sanusque et alacer ad fines a quibus profectus fuerat, rediit; et pio custodi suo et protectori Sancto Cuthberto gratias quas novit reddidit, et hæc omnia sacerdoti suo et prædicto Dolfino clerico coram multis aliis

sæpius enarravit. In cujus signi miraculo, Beatus Cuthbertus in extremis mundi finibus nunc nuper alter nobis Helyseus annuit; quia ita devotum sibi hominem per medium inimicorum suorum, eos videntem et non agnitum eduxit, quemadmodum ille hostes plebis Israeliticæ videntes sed non advertentes, in medium Samariæ perduxit.

HISTORICAL NOTICES,

ILLUSTRATIONS OF MANNERS, CUSTOMS, &c.

CONTAINED IN

EACH CHAPTER OF REGINALD.

CHAPTERS I.—XI.

Of an introductory nature.—The information which they contain relative to Etheldred, Abbot of Rievaulx, has been noticed in the Preface.—Chapters IV. and VIII. contain some very strong writing on the tendency of carnal habits, and the dominion which they by degrees acquire.—Chapter X., on the renouncing of the world and the eternal rest to which it leads, is concise, but comprehensive, and written with great strength and spirit.

XII.

The dying words of St. Cuthbert with respect to his body, quoted from Bede, V. S. C. Cap. XXXIX.—The descent of the Danes upon the eastern coast of England, in the year 875, described in general but appalling terms.—The flight of the Bishop and Clergy of Lindisfarne from their island, with the remains of St. Cuthbert, and their other relics and treasures.—Derivation of *Lindisfarne*, and description of its semi-insular situation.

XIII.

The Danes at Lindisfarne—Their murder of the few islanders who remained, and their plunder of the church.

XIV.

The wandering from place to place of the Bishop and Clergy

of Lindisfarne with the remains of St. Cuthbert and their other relics, for the space of seven years—The coffin carried at first on men's shoulders—Their resting-place, when other accommodation was wanting, a tent.

XV.

Money, robes of value, linen cloth, woollen cloth, wool, fleeces, bread, cheese, presented to the wanderers.—A general famine throughout the whole of England, succeeded by a pestilence, the symptoms and effects of which are most minutely described.—Inguar and Ubba, the Danish invaders, in the meantime lay waste the country, and kill King Edmund, whose body is described as bristling like a hedgehog with the arrows of his murderers.—The Saxon words *her*, *her*, (here, here).—Wolves in England.—The guardians of the body of Cuthbert reduced to great difficulties—Their number diminishes—Four bearers alone remain.—Early words assigned as surnames to three of the attendants; Rap, a rope; Coite, a colt; Cretel, "quod carrum Anglicè sonat."—The famine increases—No corn—The Monks, then in the territory of the Picts, have no food, save a horse's head and some new cheese—The former, scarcely to be bought "pro quinque solidorum siclis,"* they preserve in salt—Still they eat at regular hours—The ground their table—The surname *Tod*, given to Eilaf and his descendants, synonymous with *Fox*—"*Tod* vulpeculam sonat."

XVI.

Durham Cathedral—The height and elegance of the structure.—In times of old more of simplicity—Cunning and craftiness now alone in vogue.—The religious character and nature of the original establishment at Durham—Secular Canons with Prebends—The church of Bedlington possessed by one of them.—The situation of Durham Cathedral, and of the White Church—The two stone towers of the latter, and their brazen pinnacles—The amount of the hospitality of the period, as rendered by a person of opulence to his superiors.—The house ornamented with curtains—The floors strewn with flowers, the walls decorated with shields, glittering with gold.—William the Conqueror's attack upon the Palatinate in 1066, and the flight of the Bishop and Clergy to Lindisfarne, by way of Jarrow, Bedlington, and Tuggall

* According to an authority quoted by Hickes (Pref. ad Gramm. Angl. Sax. 21.) the siclus was of the worth of two silver pennies.

—A party of men, at Bedlington, in a state of intoxication, drinking out of cups of gold—The fugitives obliged to rest for the night in the granary, in which they erect a tent.

XVII.

In the time of Bishop Galfrid Rufus, Walter, a parishioner of Kellow, goes with other guests to drink with the priest—Had a brother who taught a reading school at Yarm—Aldred, then Sacrist at Durham, and Thorold, a Monk.—The medicine of the day—A man's teeth forced open by a piece of wood pointed like a hedge stake.

XIX.

A person in the south of England, high in rank and affluence, falls into a leprosy.—Cuthbert, of Durham; King Edmund, at Bury; and Queen Ætheldrith, at Ely, the three most popular Saints of England—Their relative merits determined by three wax candles of equal length and thickness, one named after each, and lighted at the same time—That Saint of the greatest power and influence whose candle is first burnt out—The incorruptibility of St. Cuthbert—The leper goes to Durham, attended by a suite of young nobles—The appearance of St. Cuthbert in a bodily state vividly described.

XX.

Malcolm, King of Scotland, imprisons a man in Berwick Castle, in a cell called *Cole* (Coal) from its filth and horrid darkness—The Historian enters into a most minute description of the dismal nature of the den in which the prisoner was confined, and of the manner in which he was chained, in which every ingenuity seems to have been used to torture his body in whatever position.—Norham Church.—The river Tweed.

XXI.

The building of the Priory Church of Lindisfarne [in 1093 or 4, and now in ruins]—Ædward, a Monk of Durham, either the architect or the superintendent of the work—His character well described—The squared stones of the fabric brought from the main land—The stone of the island only fit to be used in the inner parts of the walls, for reasons assigned.—Edred, the dapifer, or house-steward of Edward.—A Monk limited to a

certain measure of ale per day—The cup called the *Monk's Justice.**

XXII.

Lindisfarne—The feast of St. Cuthbert—Great conflux of people, both clerks and laymen—A table for the whole—A deficiency of bread—Gospatric the then house-steward—The buttery and its ceiling, upon which the bread was kept, partly on account of the cleanliness of the place, and partly for want of room elsewhere.—Oat cakes, thin and spreading.

XXIII.

A smooth sea well described—The crew of a merchantman amuse themselves with fishing, as their ship sails gently along—A storm arises, the horrors of which are described with great minuteness—Cuthbert appears in a bodily shape arrayed in splendid robes, and with his pastoral staff, as with a rudder, guides the ship to Farne, upon which Bartholomew, a monk of Durham, was then leading the life of an hermit. [This chapter affords a very favourable specimen of the imaginative powers of Reginald. His description of the calm, the storm, the personal appearance of the Saint, his dress, his dignified deportment, and of the miracle which he performed, are highly poetical.]

XXIV.

The servant of a nobleman in the north of England wishes to go to the fair held at Durham, on the 4th of September, the day of St. Cuthbert's Translation, but being unable to obtain permission of his Lord, commissions a comrade to sell for him a hunting horn for a sum specified—Obtains permission in the course of the day, and joining his friend, finds the horn still unsold—The two, by a deep laid scheme, which is detailed, and in the execution of which one of them perjures himself, wish to impose upon a purchaser Robert, Prior of Nostle, in Yorkshire, afterwards Prior of St. Andrews, in Scotland, vouches for the truth of the story.

* See SURTEES'S DURHAM, I., 211. The term was, as it appears, in general use.

XXV.

A Durham Monk goes to Lincoln on the business of his monastery.

XXVI.

Elfred Westoue, the Sacrist, has charge of the coffin and shrine of Cuthbert—Has an ivory comb, and a pair of scissors made of silver—A weasel brings forth its young in the coffin.—Elfred, grandfather to Ætheldred, Abbot of Rievaux, to whom Reginald dedicates his book.

XXVII.

Farne Island—A minute description of the Eider duck—Its various names and its habits, with which Reginald appears to have been well acquainted—Ælric, the hermit there, the uncle of Bernard, Sacrist of Durham, has a servant called Leving, who, in the absence of his master, kills and eats an Eider duck—The offender is beaten with rods, and put upon a short allowance of food for his offence.

XXVIII.

Farne Island.—Many ships detained there by a storm—A scarcity of provisions—A sailor steals a whetstone from Ælric, the hermit, and hides it in his ship.

XXIX.

In the reign of King Stephen, Æistan, King of Norway, makes a descent upon the coast of England.—His ravages described—Lands upon Farne—Kills, and roasts or boils, the sheep of Bartholomew and Ælwin, the hermits—Repairs his ships with the timber of their buildings.—St. Cuthbert's well exhausted.

XXX.

English merchants equip a ship for commerce with foreign lands, and are driven by a storm upon the coasts of Pagan Frisia—The storm minutely and vividly described—The savage conduct of the Frisians—The steersman, William Fitz Malger, an inhabitant of Berwick, brother of Thor, Archdeacon of Lothian,

and of Thurold, of Lindisfarne—Wedume, the island nearest to Farne, a place of sepulture.

XXXI.

Farne Island—A violent storm—Fishermen and sailors from London, Berwick, Lindisfarne, and Bamborough, detained there by stress of weather—Women in the party—Fish caught before the commencement of the storm, heaped upon a rock out of the reach of the water to dry—The church of the Island.

XXXII.

A vessel trading between England and Norway touches at Farne—A storm arises—A sailor called Æilbrict, born at Durham, falls from the mast into the sea—A good swimmer—The sinking and rising for the third time, a certain sign of drowning.

XXXIII.

Merchant sailors put into Farne in a storm—The guest house of the island, and its rocky shore—Two ships, heavily laden, in danger of being wrecked.

XXXIV.

Farne —Fishermen detained by a storm—A scarcity of bread.

XXXV.

The Bishop of Durham, wishing to add to the possessions of his church, sends out persons with relics to collect alms—The relics, which are described, carried from place to place in an ivory casket—Its bearers return to Durham—A person offers a penny—A Priest, who had forsaken the world and had become a Monk, wishes to steal the penny—The difficulties which he experienced are well told.

XXXVI.

The Sacrist of Durham Cathedral has charge of all the holy vessels and linen, and sacerdotal robes—He keeps them in almries, which have a narrow escape from fire.

XXXVII.

The Sacrist of Durham Cathedral falls asleep, leaving his candle burning—His bed stuffed with straw—Upon the tester are laid up the curtains, wall-hangings, and other similar ornaments of the church—All in danger of being burnt.

XXXVIII.

One of the Monks of Durham seldom goes to bed—Sleeps generally upon the hard pavement of the church—Sees, during the night, a vision of three Bishops celebrating mass at the high altar, which is admirably described by Reginald.

XXXIX.

The city of Durham often on fire—The relics, upon such occasions, exhibited to check the flames—Upon one occasion the lower part of the city was totally destroyed, and the firemen, being compelled by the flames to take refuge in the Castle, ascend the walls, and endeavour to arrest the progress of the fire by barriers of wood, placed between the battlements —A strong wind blows from the north, and the flames tower to the height of a lance above their heads—The apartments of the inner hall are seized by the fire—The standard or banner of Cuthbert suspended on a lance—Another person carried a pix with the Eucharist—The wind abates, and the fire is extinguished.

XL. XLI. XLII. XLIII.

Four chapters descriptive of proceedings and occurrences upon the removal of the remains of Cuthbert into the shrine prepared for them in the new Cathedral, in September, 1104—Turgot the Prior, Aldwin the sub-Prior, Leofwin, Wiking, Godwin and Osbert the Sacrists, Henry and William, surnamed Havegrim, the Archdeacons, Algar, afterwards Prior, Symeon, the Abbot of Sees, &c., take a part in the proceedings—Much curious information relative to the robes of the period, their texture, colours, &c.—The state of the body, and the coffins in which it was contained, &c.

XLIV.

A vessel of glass for holding water.

XLV.

A lighted candle offered at the shrine—The wick consisting of many threads twisted together.—The shrine covered with pieces of cloth, and ornamented with silver, gold, gems, &c.

XLVI.

A man unjustly accused and imprisoned in Brancepeth Castle —The church there dedicated to St. Brendan—Fetters of iron, of enormous weight and size, and of a peculiar construction, set with rings to give notice of the movements of their wearer —The prisoner confined in the lowest cell—His food bread and water, once or twice, seldom oftener, in the week—Imprisoned eighteen weeks.—A wood near the Castle, in which was a cave.—Iron fetters offered at the shrine of St. Cuthbert, at Durham.—The respective powers of St. Cuthbert and St. Brendan.

XLVII.

A layman, an ingenious person and an architect, carries about with him certain writings of a religious nature, in which were frequent mentions of our Saviour, and divers Gospel texts—Employed by Hugh Pudsey, Bishop of Durham, in the works of Norham Castle—Has a bag of silk in which he preserves his book and certain relics obtained from a Monk of Durham, with whom he was acquainted—Carries it in his bosom —Loses his treasure, which is found by a profane clerk, of French extraction—The manuscript embellished with pictures and illuminated letters.

XLVIII.

The translation of St. Cuthbert (4th September)—A period of great concourse of people—Some from devotion, others on account of the fair held on the occasion.—The case and state of a cripple belonging to the village of Steintune near the Tyne (?) minutely and graphically described.—The cenotaph of Cuthbert in the Cloister—The audience deposit their offerings in the hands of the Bishop (William de St. Barbarâ) after the reading of the Gospel.

XLIX.

Osbern, Sheriff of Durham, in the time of Bishop de St. Barbara—His character as a vigorous and impartial dispenser of justice—In his zeal as a public functionary, he, through ignorance, commits to prison a person innocent of what was laid to his charge —The poor man spends his substance in buying food, and afterwards suffers from hunger and starvation—Has no bed, save the bare ground, which wears away his cloaths —His fetters eat into his flesh—He has no money, either to buy his discharge, or engage an advocate in his behalf—The hearing of his case deferred from day to day—Lingers in prison during the whole of winter till the 20th of March—On that day, the anniversary of the death of St. Cuthbert, the Sheriff attends service in the Cathedral, attended by a great concourse of servants—Returns home to the Castle—Washes his hands in the presence of the prisoner, whom he ridicules.

L.

Roger de Conyers, the *locum tenens* of the See of Durham after the death of Bishop de St. Barbara, in 1152, finds in the forest in which he was hunting two men, William Walleis (the Welshman?) and Orm, in quest of "bestiarum jugulum," [qu. wooden yokes for oxen, or, literally, a yoke of wild oxen themselves]—Binds their hands behind their back, and drives them to Durham before him—Commits them to prison, the filth and darkness and horrors of which are graphically described—The tower of Durham Castle—The Palace Green—The brazen ring, and the north door of the Church—The shrine of St. Cuthbert.

LI.

The Sacrist of the Cathedral and his various duties—The Dormitory.—Henry, the Sub-Prior, a person of German extraction.

LII.

Stephen, a Papal Legate, sent from Rome to convert the Norwegians—On his return, determines to visit Britain—A storm at sea—The Abbot of Grimesby in the same ship with him—They visit Durham together, and the Cardinal offers a pall at the altar of St. Cuthbert.

LIII.

The village of Mitford, in Northumberland, and a blind woman there.—Silvanus, an itinerant Preacher, commissioned by the Monks of Durham to travel with certain relics of St. Cuthbert, attended by a servant, called Udard, who had for ten years laboured under a dysentery.

LIV.

A Monk of Durham carries about with him a little book containing a life of St. Cuthbert, suspended by a string from his neck—In the book is preserved a portion of Cuthbert's original winding sheet, of which he gives a piece to a friend, who secures it among a collection of paintings or illuminations which he in general keeps upon his person—The latter receives a command from Bishop Pudsey to build (repair) Norham Castle—During his engagement there, goes to Berwick—Loses his belt and silken bag with the relic—A Clerk of French extraction finds it—And after a while restores it to its owner, who afterwards becomes a citizen of Durham, and from his great skill in his occupation receives the name of *Ingeniator*.—[See Chap. XLVI.]

LV.

During the reign of Henry II. a man of the name of John presides over the Monastery of Furness, in Lancashire, and does his utmost to increase the wealth and territory of his church—One of its founders, however, a domestic of the King, wishes to deprive the establishment of a tract of land, thirty-four miles in length and four in breadth—The Abbot and Monks appeal to the secular judges, but in vain—They next apply to the court of Rome, but the King has interest enough to prolong the question from year to year to benefit his favourite—The Abbot erects an altar to St. Cuthbert in the Monastery of Furness—Appears before the King to vindicate his right, and finds his former enemies his friends—Makes a vow to visit Durham—Arrives, and tells all particulars to the Convent.

LVI.

The Abbot of Furness has the best horses he can obtain

ready for his journey to Durham—A thief attempts to steal one of them the night before he had determined to set out.

LVII.

[This, although a short, is a valuable chapter, as far as it relates to purgation by combat.]—A man is charged with a crime—He professes his innocence before the proper tribunal, and his readiness to wage battle in proof of his assertion—As a preliminary step, he goes to his parish church (Norham) to take the necessary oath of innocence upon a cross made of the wood of a table upon which St. Cuthbert had been in the habit of eating his meals, and upon which the whole neighbourhood were accustomed to swear when an oath was required—The place of duel called Midhop (the middle hill), the weapon, a lance—Swain, the Priest, [of Fishwick] an eye-witness.

LVIII. LIX.

[In this chapter, and that which follows, Reginald has evinced much of poetic conception upon a subject admitting of the most minute graphical description, but yet requiring high imaginative powers to maintain the dignity of the scene. So well has he succeeded that, in either case, even an ordinary mind can, with Reginald for its guide, picture to itself the whole of the proceedings from beginning to end.] In the first, the scene is laid at Farne—Day, Christmas Eve—Time, midnight.—A Monk, sleeping in the church, observes a stream of light bursting in through the door-way—Sees torch-bearers enter, followed by a personage of honourable age, who goes to the high altar, and performs the service which belongs to the night, amid a blaze of torches, and assisted by a choir of angels.

[In the LIXth chapter the scene is laid at Lindisfarne, (which Reginald never condescends to call by the name of Holy Island, by which it was in his time more generally known,) and again the time is the night, three days before the expected arrival of Bishop Pudsey—but here the supernatural display is still more imposing.]—The noise of a great tumult is heard at the western door mixed with the sounds of harmonious music—The door opens, and two men arrayed in albs first enter, and make the necessary preparation—The whole choir in due time enter the church, followed by a Bishop gloriously arrayed, who advances to the altar, and celebrates the mass of the Holy Ghost, assisted by a crowd of choristers; the whole church in the mean while glittering with the brightness of lightning—At

the conclusion of the ceremony, the Bishop and his suite retired by the western door-way, attended by music, the strains of which are heard dying upon the gale from the church of St. Mary (the parish church of the Island).

LX.

A youth in the service of the Bishop of Durham is slain—The person accused of killing him flees to the Sanctuary of the Cathedral, and claims its protection—The friends of the deceased use every means to violate the Sanctuary, and punish the murderer—Six of them, the rest remaining without, enter the church, whilst the Monks are at supper—Of this number, two proceed to the Shrine, and finding the culprit at prayer, inflict upon him eleven deadly wounds—A multitude of people assemble, indignant at the outrage—The candle is extinguished, the altar cloth trod under foot, and the shedding of blood is "horribly deplored."—The Bishop next day reconsecrates the church, and pardons the wounded man, who speedily recovers.

LXI.

One of the perpetrators of the above deed of "sacrilege" caught in a village, three miles from Durham, and committed to prison, where he is laden with iron, and reserved to be "tortured with a horrible kind of death."

LXII.

A Northumbrian Lady, mother of a Knight, who was owner of Embleton, becomes a cripple—Farne, and the guest hall there upon the shore—Bartholomew then residing upon the Island.

LXIII.

The Sacrist of Norwich Cathedral, a man of probity and many virtues, reverenced by the aged, obeyed by the young, and gaining the complaisance of his equals, falls into a lingering disease, of which he eventually to all appearance dies. His disorder described, and the symptoms of death detailed, with an elaborate accuracy, which proves that Reginald must have witnessed many such melancholy scenes. He describes in fact, carefully, almost every precurring sign of dissolution in painful order, and as a proof that no breath remained in the body, speaks of the frequent application of a feather, the down of

which remained unmoved—He next details at length the proceedings in use at his period, for preparing for the grave the body of a departed monk.—Two Monks of Durham afterwards go to Norwich—The Cellarer of Norwich visits Durham, and offers upon the altar of the Shrine talents of gold.

LXIV.

A Priest in the forest of Arden, in Nottinghamshire, whose church is dedicated to St. Cuthbert, on the festival of the saint makes a feast for all comers, feeds the poor, relieves the needy, clothes the naked, comforts the miserable, entertains at his own table, the upper classes, both clerks and laymen—In this year a pestilence and a famine diminish his means—Robbers also numerous, gathering strength from the lenity of King Stephen, and every where plundering with impunity—Stephen's character for mildness, patience, mercy, good nature, and charity, &c. &c. detailed at considerable length—[and this too, it must be remembered, by a contemporary writer, and therefore his statements are historically valuable.]—The pestilence and thieves have left the Priest not more than a peck of corn—Grinding, and making bread—The oven and the baker—The whole population of the surrounding twenty miles assemble at the Priest's house—Remain till twilight.

LXV.

The same place, and priest, and church—The feast of St. Cuthbert lasts eight days, in the course of which robbers, exercising their vocation in all directions, murdering, and burning, and stealing, plundering the poor, and driving away their sheep and cattle, come to the village with their spoils—The poor people of the neighbourhood, aware of their approach, had either hid themselves in woods or caves, or had taken refuge in the church and church-yard, with their goods and cattle—The thieves, irritated at the nakedness of the vicinity, violate the sanctuary, and break open the locks of the church, and in spite of the remonstrances of the Priest seize all the live stock they could find, and afterwards lodge themselves and their prey upon a plot of ground surrounded by water, in the neighbourhood—Here they kill and roast, and eat and drink, and dance, and in the end fall asleep; setting a watch, however, round the margin of the island—In addition to archers and armour-bearers, and other ministers of iniquity, they had the protection of at least eighty soldiers—The Priest hears of their state, and induces his own servants

and a few rustics to join him in attacking them—He himself goes first, his attendants, fourteen only in number, follow him, all on foot, and they advance within an acre of the thieves, whom they find all asleep—[And here Reginald gives an extraordinary proof of his descriptive powers]—There arose, says he, from the invaders, the strangest mixture of noises—some mending carts, some sharpening blunted ploughshares, some cutting stakes, others placing bundles of stakes on their shoulders; [and he proceeds to describe the peculiar sound of the human voice then in use as applied to each of these operations]—The animals upon the island were the first to take the alarm, and their proceedings are admirably described—the horses neighed with all their might, the sheep broke from each other and bleated, the oxen lowed and attacked the thieves with their horns, the swine grunted and ran among them as they slept, till at last the robbers, roused from their drunken slumbers, began to fight with each other as with an enemy; some leaped into the fire, and some escaped by swimming—In one hour not a robber remained; arms, horses, money, garments, left behind. The paths glittered with articles of value, and shields emblazoned with bright colours—Much restored to their owners, the rest gathered together in the church-yard.—The historian reverts to the strange noises made by the rustics, which he again describes, and from which many curious deductions may be drawn.

LXVI.

The Shrine, and the coverings of the coffin.—The wick of a candle composed of sixty-six threads.

LXVII.

Further very interesting historical particulars relative to the state of England during the reign of King Stephen—The number of castles and walled towns—Chiefly governed by raw youths, each of whom was a little chief in his district, and exercised acts of tyranny, aided by associates obtained from a distance and paid out of the fruits of plunder and robbery—No one held in estimation who did not possess some such military command.—A captain of soldiers, stationed at Nottingham, obtains three fellows of depraved character, from Tewksbury, to assist him in plundering the neighbourhood—They steal the chief part of the cattle belonging to the villagers of Normantun—The Steward of the Monks of Durham,

himself a Monk, follows the thieves to Nottingham—Finds the draw-bridge up—Goes with a Monk, from a monastery in the neighbourhood, to the keeper of the castle, to demand the restitution of the stolen cattle, but pleads in vain—Meets with Julian, the leader of the robbers, riding proudly on a spirited horse, who refuses to listen to his prayer—Julian, almost instantly afterwards, as he galloped away from the Monk, was stabbed with a lance by a person with whom he had a while before been dicing, and with whom he had quarrelled.

LXVIII.

Lixtune, in Cheshire—Its situation on the coast—Its little church, built of timber—Vines creep around the sides of the fabric—A crow builds its nest in the roof—A birds-nester—People afflicted by accident or disease, in the habit of watching all night in the church.—The personal appearance of St. Cuthbert most graphically described—His face somewhat long—ripened by abstinence—His head powdered with grey hairs—His casule of cloth of gold—His mitre apparently of glittering crystal—His countenance brighter than the ruddy sun—His starry eyes—The gems upon his robes, and their noise when they came in contact with his pastoral staff, which was ornamented with pearls and precious stones—These all dwelt upon with minuteness.*

LXIX.

Lixtune—A horrible case of a face distorted by disease—The person, a man abounding with wealth, avoided even by his wife and children.—An altar table of stone.

LXX.

Lixtune—A good description of a country gentleman of the middle rank, and his dutiful son—The latter seized with illness—His horrible case stated with elaborate minuteness—The death rattle in his throat—The preparations for his funeral.

* This is true poetic art—associating and contrasting the most splendid pontifical pomp with the meanness of the place and the person. With what admirable distinctness, too, the scene is stamped by the beautiful minutiæ of the description. G. T.

LXXI.

Lixtune—A man of the neighbourhood going into the church to make his offering and pray, fixes his spear in the ground of the church-yard till his return—A thief wishes to steal it.

LXXII.

Lixtune—The Priest keeps a *dapifer*, or house steward—Sparrows build in the roof of the church—The Steward takes a young sparrow—Is beaten with rods before the altar by way of pennance—The Priest of Lixtune comes to Durham in the year 1165, and details the substance of the above five chapters relating to his church.

LXXIII.

Norham—contiguous to the district called Lodoneia, [Lothian] upon the Tweed—Its church founded before the time of Cuthbert—A hill in its neighbourhood called Munegedene, where the earth in time of old opened its mouth and swallowed up many thousands of Scots who were invading the land of Cuthbert—A school kept in the church of Norham for the benefit of the neighbourhood, according to a custom "now common enough"—A lad, called Haldene, aware that punishment awaited him for his idleness, threw the key of the church into a deep pool in the Tweed, called Padduwell [hodie Pedwel or Peddle, a well-known fishing station in the river,] hoping, by this means, to escape punishment, and be no more distressed with the slavery of learning—The key soon afterwards found sticking in the throat of a salmon of great size, caught in a net by fishermen in the pool into which it had been thrown by the boy.

LXXIV.

David, King of Scotland, marries and passes through Durham with his Queen—The limit in the church-yard, beyond which females were not permitted to pass—Helisend, the Queen's Chambermaid, who was famous for her skill in weaving purple cloth and embroidery, disguises herself in a black cope and hood, and secretly enters the church—Bernard then the Sacrist.—Objurgation in the most studied terms of coarse obloquy and vilification—The intruder afterwards becomes a Nun at Elvstow, near Bedford.

LXXV.

Roger, Prior of Durham, a man of high character and great activity, wishes to pave the Cathedral with marble, like the churches, of which he had heard, upon the Continent—Gives a commission to such pilgrims as travel into foreign lands to bring him specimens of marble from the countries through which they might pass.—Harpin, Lord of Thornley, near Durham, a knight of great bravery, skilled in duelling and in warfare—wishes to go to Rome, and obtains a license from the Prior to that effect—Is commissioned to fetch home a specimen of Italian marble—Obtains, at Rome, a piece of such a size as to admit of his carrying it in his arms on horseback—A storm at sea during his return, which is well described—To lighten the ship, among other things the horse of the knight is thrown overboard.—The piece of marble is brought to Durham, and in after days the Monks grind their colours upon it.

LXXVI.

The Venerable Bede originally laboured under an impediment of speech.—A Knight of the name of Robert de St. Martin, lays aside his sword, and becomes a Monk at Durham—Here, however, he is extremely dull and stupid—The Monks in vain try to teach him the seven penitential psalms, and the Lord's Prayer and Creed—In the course of the night he regularly forgets what he had learned the day before—Gives a sound scolding to Cuthbert and Bede—Throws his book away—Afterwards resumes it, and causes a picture of Cuthbert to be painted in the margin of the first page.

LXXVII.

The same Knight—The Shrine and a beggar.

LXXVIII.

Farne—Ælric, or Albric, a hermit there, much visited by the people of the neighbouring shore, when in want of his assistance.

LXXIX.

A foreigner is bound with three rings of iron, one round his waist, and one round each of his arms, by way of pennance, for

his sins—He loses his iron belt at Jerusalem, the fetter upon his right arm falls off at Limozacum, the third he tries in vain to shake off, although he travels for seven long years from country to country for the purpose—The iron has penetrated through the skin, and is eating its way through the flesh to the bone—Comes to Durham, where he is released from his distress.

LXXX.

Benedict, the Sacrist, spares no pains in ornamenting the church of Durham, and duly exhibiting the relics preserved in it—A poor person privately gains admission into the shrine, and steals an ivory casket—The Bishop's chair, near the altar—Reginald himself, on his way to his midnight devotions, stumbles over the thief, who fancied himself concealed—The altar of St. Oswald.

LXXXI.

Wlmer, the master cook, and Rodbert, his son—The latter, intended for the clerical profession, makes a greater progress in wickedness than theology—Begins to steal—Obtains access into the refectory, through the kitchen or buttery window, during the night, and fills a bag with plate and linen—His proceedings fully detailed—Goes to the upper table, where he finds a bell, called a *schyll*, which is described, and which, as it was believed to have belonged to St. Cuthbert, Turgot, the Prior, had splendidly ornamented with gold—A long digression, affording a most curious specimen of tortured ingenuity, on the bell and its mystical properties and parts—The thief believes it to be of pure gold—In reality of antient workmanship, having in it more of brass than of tin—Not a hand-bell, but rung by means of a cord—The benches and mats of the refectory—The Prior's table—The thief afterwards hanged, making a full confession of this and other robberies.

LXXXII.

In the year 1165, a stranger comes to Durham, to exercise his vocation as a thief—Goes into the church at night-fall, passing himself off as one of a party of persons of rank and consequence, who had come to the Cathedral to make arrangements with the Monks for the funeral of a Matron who had died at Moorsley—Upon their departure, lingers behind, and

purloins a book from the pulpit — Conceals himself and the book, but is discovered in his hiding place by Ambrose, one of the Monks who had come with his brethren to the midnight service, and had missed the book — The thief again hides himself, and is found next morning concealed in the roof of the church —Is publicly whipped, and banished from the bishopric.

LXXXIII.

Ætheldred, Abbot of Rivaulx, goes to a general chapter of his order at Cistercium—On his journey, begins to compose a treatise in poetic prose in honour of St. Cuthbert—On his return home, with other Cistercian Abbots, encounters a storm at sea, which lasts for fifteen days—Finishes his poem.

LXXXIV.

The same Ætheldred, Abbot of Rivaulx, in the year 1164, goes into the land of the Picts, and happens to be at Cuthbrictis Khirche (Kirkcudbright) on the festival of St. Cuthbert, from whom that place derives its name—Its situation—A man under pennance girdled around his naked body with a ring of iron, made of the sword or some other weapon, by means of which he had committed the crime for which he was suffering.

LXXXV.

Cuthbrictis Kchirche (Kirkcudbright)—A bull, of most ferocious strength (ferocissimæ virtutis), offered as an oblation—The clerks who dwell in the church [clerici, but apparently scholars only] called, in the Pictish tongue, Scollofthes, bait him in the church-yard—The church built of stone—The bull breaks loose, and kills the scholar who had justified the deed of cruelty, and had set his seniors and St. Cuthbert at defiance.

LXXXVI.

Robert Fitz Philip, a Knight of the Lothian district, in Scotland, a person who had obtained his rank of nobility, not on account of his character for good moral conduct or charity, but on account of his riches alone—goes, in the year 1165, in the month of September, a deer-hunting—Deer then fat and easily taken—Finds a stag, [upon the description of which Reginald bestows much pains, and proves that he knew something of venison—The picture which he draws is extremely animated]

—The stag, hard pressed, takes refuge in a neighbouring church-yard, where he is suffered by the hunters to remain unhurt.

LXXXVII.

The same place—A multitude assembles, it being a festival, to see the stag in his sanctuary—The weather being fine, some began to dance, and leap, and sport, and put the stone, and joke and sing, whilst others were spectators of the amusements —With a few, the stag, reposing in the porch of the church, was the sole object of attraction—At last, an indiscreet lad, instigated by a profane person older than himself, attacks it with a stake—The stag, roused from its resting-place, bounds into the midst of a party of dancers, and, after goring to death the son of the person who had advised the lad to disturb it, bounds over the wall of the church-yard, and on its road to the woods is killed by its original pursuers, who, hearing, however, of the death which it had just occasioned, leave it upon the spot as a homicide, not to be eaten.

LXXXVIII.

Half a year afterwards, at the time of summer spring, a maker of combs, draughtmen, chessmen, dice, spigots, &c., belonging to a neighbouring village, finds the remains of the animal, and attempts to cut off its horns, to be used as materials in his trade—Some curious information respecting the then forest laws—The abbot of Melrose—Ætheldred, abbot of Rievaulx, goes into Lothian, visits Melrose, and hears the particulars of this and the two preceding chapters from Philip, the Knight himself, who had married his niece.

LXXXIX.

Bells in Durham Cathedral, and their use—To designate the hour of the day, and the periods of divine service—The great tower—The columns of the church, &c. &c. [This chapter is of a very interesting nature.]

XC.

King Stephen again, and his patience and clemency—England in consequence overrun with thieves—one district invaded another—Roger Pavie, constable of Thirsk castle, makes

an inroad into the county of Durham---William, surnamed Sergant, [surnames then in use,] who lived at Hartburne, [near Stockton,] flees for safety with forty oxen towards the churchyard of Sadberg---Rides a bad horse, and in consequence, falls into the hands of the marauders along with his cattle---Carried prisoner to Thirsk castle along with others, and put into wooden stocks, where they are closely kept, and badly fed---They offer a ransom, but in vain---Sergant had been previously employed about Durham Cathedral---Robert Eivile, master of the castle ---Walter Eivile.

XCI.

During the time of Hugh, Bishop of Durham, William, Archbishop of York, visits the Shrine of St. Cuthbert for a devotional purpose---The Bishop exhibits to his guest the more precious relics of the church, and among others, the book of St. Cuthbert, (produced by Benedict, the Sacrist, arrayed in his alb,) which he suspends round his neck by a string---The Archbishop takes the book and opens it, and turns over the pages, and hangs it round the neck of his domestics and friends ---Brother John, then the Sacrist, had never seen the book opened before---The duties of the Sacrist---The book kept in three bags, one inclosed within another made of red leather--- Alan, then Sub-prior, takes his nap after dinner---The Monks had a room called the *collocutorium*---Their Infirmary.

XCII.

Whitsuntide at Durham---The Pontifical benediction--- Forty days indulgence---Great concourse of people---The monks ornament the walls of the church for the occasion---The young men of Durham great adepts in bell-ringing from frequent practice---The great bell tower, its floor, &c. described---The tongue of one of the bells falls through the floor, upon the head of a young man, called Wictred, and fractures his skull.

XCIII.

A person unknown attacks Rodbert, brother of Osbern, the sheriff, and cuts a large slice from his head---Ralph Fitz William, one of the nobles of the Palatinate, [and ancestor of the Surteeses, of Dinsdale,] suspects one of his tenants, William, the miller, of Thorp, near Sedgfield---Seizes him, and brings him in chains to Durham---The feudal system---The miserable state

of the accused person whilst confined in prison—Ralph, the town crier, then gaoler—[v. chap. XLIX.]

XCIV.

A foreigner, in consequence of having shed the blood of a kinsman, wears a girdle round his waist made of the sword with which he had committed the crime—His miserable condition from want of rest, occasioned by the eating of the iron into his body, and the intense pain which it occasioned—Goes to Durham, finds Bishop Pudsey celebrating mass in the Cathedral.

XCV.

Christian, the Durham mint-master, rents a mine of the Bishop [perhaps a lead mine from which silver might be obtained by refining for coinage]—Finds a person who was reported to have discovered a treasure which of right belonged to the Bishop in his capacity of Count Palatine—Commits him to the Bishop's prison within the Castle, and informs the Sheriff and other officers, who, hoping to obtain a share of the wealth which was believed to have been discovered, load the poor man with fetters and chains of more than usual weight, and threaten him with the "judiciale examen" (an appeal to personal combat, or some other mode of feudal purgation).

XCVI.

A person of the name of Richard resigns his deanery of Waltham, and becomes a Monk at Durham—Is made Sacrist—Has two sisters, Ædith and Agnes, who are nuns at Chesthunt, not far from Waltham—Rodbert, a clerk, a relation also, has the gout, which is described at length—Carried from Waltham to Chesthunt in a boat, being unable to walk or ride—The nuns are in possession of the cup of St. Edith the Queen—Rodbert afterwards goes to Durham.

XCVII.

Hugh Pudsey, Bishop of Durham, sends out Alan, one of the Monks, with certain relics—The Monk and his attendants penetrate into Scotland as far as Perth—Rodbert a merchant there.

XCVIII.

The Monk and his companions go to Dunfermline on the festival of St. Margaret, Queen of Scotland, who was buried there—In the procession, the relics of St. Cuthbert permitted to precede those of the Queen—The history of her life—Her gift to the Monks of Durham of a copy of the Gospels in letters of silver, a cross sparkling with gems and other precious stones, &c. &c.—The Monk of Durham preaches to the people —An insane person, whose malady is described, gapes like a crow in hot weather—St. Andrews.

XCIX.

The Countess Ada [see the note to p. 223]—Her character well drawn—Was at her devotions in the church of Haddington when the Monk mentioned above entered it with his relics—Her infirmity prevented her from rising to pay them due respect —The history and particulars of her malady—Taurinus de Baiols, a knight in her service, going by her permission to Durham on his own account, is commissioned by her to make an offering of four pence in her name, to be paid yearly.

C.

The story of the Countess Ada and her disease continued—The side chapel in Haddington church.

CI.

The Durham Monk still at Haddington—A poor husbandman has a son labouring under a disease called by some "bonum malagnum," by others "silvestre apostema," and which, from the description, was evidently a lumber imposthume—The distress of his father and mother.

CII.

Farne.—A man belonging to Dunbar, in the Lothian district, whose character for piety, for unlimited charity, and for extreme resignation under a grievous disease, is vigorously drawn, a tenant of Earl Cospatric, who, out of respect to him, lets him live rent free, has sons who subscribe, along with others, to buy a ship at Newcastle—A deputation sent to purchase the ship—As the sons are engaged at home, the father

goes in their stead—The ship bought, and driven by stress of weather to Farne, on its way to Dunbar—The Guest House at Farne, and the large stones of which it was built—It had stood from the time of Cuthbert.

CIII.

Brother John, an official person belonging to the church of Durham, goes on horseback to Newcastle to buy necessaries for the monastery—The youths who attended him having, in returning home, come to a piece of level ground begin to try the mettle of their horses, and are soon out of sight—John's horse finding his reins slack, through the thoughtlessness of his rider, sets off at full speed in the same direction—John checks him; the horse rears and falls to the ground, with John beneath him, who receives a serious accident, and afterwards, when other remedies had failed, makes a vow to offer a penny at Farne—Takes a penny from his pocket and crooks it, that he may know it again upon his arrival.

CIV.

A person employed by the Sacrist in keeping order in the church—sent out on festivals as a crier, to invite people to bring stones to the fabric—Very successful—Men, women, and boys vie with each other in the labour—The man becomes a warder in the Bishop's castle—Goes one night upon guard in a state of sleepy intoxication—Falls from the wall, and receives many grievous bodily injuries—An old woman called Holdiard—Hereward, a castle warder—Asketin, the Sacrist—The castle porter, sitting before the gate.

CV.

The owner of Middleton, in Northumberland, harrasses his tenants—Is not content with his rent, but makes other exactions—His estate, in consequence, thinly peopled, and cultivated only here and there, as no one could tolerate his tyranny—Among the few remaining tenants, was one richer than the rest, who, on that account, became the object of persecution—This man determines to run away with his goods and cattle—His wife recommends him to take refuge in the Lothian district, in Scotland—He flees, however, to Lindisfarne, offers an ox to St. Cuthbert, and lives the rest of his life upon the island.

CVI.

The Procurator of the Monks of Durham, more frequently called the Cellarer—Uctred, his deputy—The character of the latter.—A scarcity of provisions, as the people, who, by their tenure, were bound to supply the Monks of Durham daily with necessaries, had gone to the fair at Thirsk, in hopes of a better market—Flesh, fish, eggs, all wanting—A man arrives on horse-back with six salmon and other small fish.—A tree near the church.

CVII.

Elfred, the cellarer, and his duties—Compared to a bee, which gathers honey abroad and stores it up in the hive—Paulinus, the sub-cellarer, afterwards sub-prior—His duties in the absence of his superior—A lack of ale—None to be had in the city—A poor man comes to beg ale for a sick person.—Swane, the dapifer.

CVIII.

The almoner of Durham Cathedral, repairs bridges and builds new ones where they are required—Employs a person, called in the English tongue Sproich, to build a bridge over the North Tyne, at Bellingham, in Northumberland—The man has an only daughter, called Ede, and surnamed Brune [probably from her complexion]—The girl, of marriageable years, and fond of fine clothes, a taste in which she is indulged by her parents as far as they are able—Employed in making a garment "de fusticotincto," on the day before the feast of St. Lawrence.—The estimation in which St. Lawrence was held throughout the world—The little church of Bellingham, and a well there dedicated to St. Cuthbert—The Lord's Prayer repeated nine times —The village priest called Samuel.

CIX.

Bellingham belongs to an Earl—[The extortions of the feudal system]—Eilaf, the bailiff of the Earl, upon the marriage of the girl mentioned in the above chapter, demands a donation for his lord [doubtless the *mercheta mulierum*, upon which so much has been written]—The father refuses—the bailiff seizes a cow—drives it away to Wark, and puts it into the stable of Elsi, another tenant of the Earl—Elsi's house is soon afterwards burnt

to the ground—The byre in which the cow was standing, remains uninjured by the fire.

CX.

The same village of Bellingham—Walter, of Flanders, steals from the house of Sproich above-mentioned a hatchet, which had been bought and sent to Sproich by the Almoner of Durham Cathedral to cut down timber for bridges.

CXI.

Farne, and its situation—Bartholomew, the Monk there, has a little tame bird which had dwelt with him for a long time, and which affords him, and those who were with him much amusement—It would eat from their hand, and at dinner time would hop about, sometimes upon and sometimes beneath the table, from day to day throughout the year, now sporting, and now eating, as it pleased—The bird killed by a hawk during the absence of Bartholomew, who had been obliged to sail across to one of the adjacent islands.

CXII.

Norway—A youth of noble descent, in the city of Bergen, the son of Thurolfd, a Priest, sent for his education in manners to the court of King Inggo, where he remains six years, and exchanges the cumbrous rudeness of his mother tongue, for the facility and beauty of the Roman—His father next makes him devote five years to literature, under the care of a tutor, and he afterwards spends five years in making himself master of the Monkish institute, in the Monastery of Steingrave—He then goes to a very learned man to acquire a knowledge of the world, and here his character begins to develope itself—He jests, and eats, and drinks, and at length obtains sufficient influence to take his tutor with him to a tavern, where they spend a whole night in drinking—At last, the tutor prevails upon his pupil to return home—The youth, feeling hungry, attempts to eat a piece of bread and butter—Falls into a deep sleep, which lasts for a long time—Awakes with a strange disorder in his head, which is described, and tells a still stranger dream about an old woman, blacker than soot, who had appeared to him, and had threatened him with the malady under which he then laboured, upon the description of which, and upon the different methods adopted

by his friends to give him his necessary food, Reginald dwells at great length—Has a brother called Scheleir, to whose care he is consigned, and by whom he is taken from place to place for six years in hopes of relief—[The different places which they visited mentioned, and among the rest all the Islands of Scotland, the names of which, as they were then written, will be read with interest.]—A year only had elapsed since the martyrdom of Thomas à Beckett—A Bishop recommends the parents of the young man to cast lots thrice, in order to ascertain to which of the three English saints, St. Cuthbert, St. Edmund, or St. Thomas à Beckett, their son should go—He whose lot was thrice uppermost, to be considered of the greatest power—The lot of Cuthbert victorious—Scheleir conducts his brother to Durham, in April, 1172, by way of Scotland, where they are greatly annoyed by thieves, *seminudis natibus*, [a strong proof of the antiquity of the kilt, in contradiction to what has been written of its introduction into Scotland by the soldiers of Cromwell.]—They lodge the first night in an hospital hard by Durham—The sands of the river beneath the Cathedral, and the mill wheels—The white houses beyond the river [in South Street]—Words *Romano lepore*, and again *Romanâ linguâ*.

CXIII.

Ernald, a youth belonging to Newton, near Durham, in high health and strength, falls into a disease, the nature of which is described.—The tomb of St. Godric, at Finchale.—The pavement of Durham Cathedral.

CXIV.

A youth, the son of Roger Fulger, a Cumberland knight, goes to Robert de Brus [Lord of Hart and Hartlepool, &c.] to learn the art of war—Seized with a fever at Newcastle on Wednesday in Passion week—His case, which ends in insanity, minutely detailed—He speaks in poetical numbers on subjects neither religious nor decent—The personal appearance of Thomas à Beckett described—Form elegant, stature tall, face rather long, dress a black robe furred with lamb skins—[This particularity seems as from personal knowledge, and is so far interesting.]—The shrine in Durham Cathedral, and a window on the north.—The personal appearance of St. Cuthbert—clad in white linen, face somewhat long and ruddy, his head and beard sprinkled with grey hairs—A golden stole—Strong and

excellent language put into the mouth of St. Cuthbert with respect to those who enter places of divine worship with proud, impure, and worldly thoughts.—The village of Hart.

CXV.

Agnes, a noble matron—Her character—Her disease—Phlebotomy necessary for persons of low stature—The gout—The lumbago—Three of her friends cast lots—St. Cuthbert, St. Edmund, and Thomas à Becket put in competition with each other—The church of St. Mary, in Durham.

CXVI.

A Clerk not moderately imbued with learning, a servant in divine mysteries to Thomas à Becket, after the murder of that prelate retained by the Archbishop of York—Seized with illness—Goes to Canterbury, and afterwards to Durham.

CXVII.

A Monk of Durham goes to Farne—Buildings there.

CXVIII.

John, Sheriff of Northumberland, and his illness—Farne—The humble fare of the Monks.

CXIX.

The wife of the above Sheriff labours under a disease which is most minutely described—Cauterization—Setons of horses hair thrice twisted—The extreme heat and cold of her body—Uses sometimes three pair of shifts in one week—A limitation to females in the little church at Farne as at Durham.

CXX.

A Monk at Farne, originally possessing a fine voice, dwells there so long that he loses the power of speech—[His complaint evidently a severe cold.]

CXXI.

A matron in Durham becomes blind—Extremely poor—Windows projecting over the road not higher than a person's head—[Awnings, perhaps, used over windows before glass was common, to keep off wind and rain, as we now see over shop-windows to keep off the sun]—A cross of stone in the church yard of the Cathedral—The bases of the great pillars in the church—The great north doorway—The western window, [the Galilee not then built,] and the river beneath—Two candles bought for a halfpenny, and offered at Finchale.

CXXII.

A boy on the other side of the Wear, in Durham, harrassed by evil spirits, tossed to and fro by his persecutors, as if he were a ball—Absent for two or three days at a time—Carried off, as he asserted, by demons to foreign places and kingdoms—Wades across the river—The wind twice blows out his candle—He twice blows it in again.

CXXIII.

A woman called Osanna, belonging to Foxden, in the parish of Sedgefield, blind of her right eye for five years.

CXXIV.

A woman belonging to Bruntun plagued by an evil spirit, which takes pleasure in beating her as she is spinning or weaving, [it appears that there were then domestic looms, at which women worked, as in the heroic age of Greece,] and often knocks her down to the ground, as she was warming herself upon water, or at the fire.—St. Godric of Finchale—The village of Thorp—Durham.

CXXV.

A boy belonging to the province of Lothian, in Scotland, a native of Berwick, then a small village only *(villula)*, sets out on foot to visit the Shrine of St. Thomas à Becket, at Canterbury—Travels a moderate distance each day—Arrives at Durham, where he is seized with a dysentery.

CXXVI.

A man living in Rudby loses his brother, and falls into a grievous illness occasioned by grief, which is minutely described—Goes to Canterbury—Afterwards visits Finchale, and then Durham.

CXXVII.

William, King of Scotland, espousing the cause of Prince Henry of England against his father, King Henry the Second, invades and lays waste Northumberland—The Princes of the south of England determine to stop his progress, and march northwards with a large army—They arrive at Durham, where they alight from their steeds, and doff their swords, and, in the garb of humility and supplication, go to the Cathedral—One Knight [whose character is admirably described in a very few words,] disdains to alight from horseback at the entrance of the church yard, like the rest, but spurs on his foaming steed, and swears with an oath, that he will ride to the very door of the church—" I have been," said he, " to many a church which could boast of a better Saint than Cuthbert, and I have ridden to their threshold with impunity"—His horse falls, and rolls him in the mud.

CXXVIII.

King Henry the Second and his rebellious son, and the discord between them—The nobles, as they sided with the father or the son, hostile to each other—Invade each other's towns and estates for the purpose of plunder and violence—John de Burdun, a person of Durham extraction, who had been brought up in the court of Bishop Galfrid Rufus, is keeper of the castle of Dunningtun—The castle of Leicester—A skirmish between the forces of the two—Those of the latter put to flight—Burdun, armed in a *lorica* merely, gives chase—One of the fugitives turns, and wounds him in the calf of his leg with a lance, and kills his horse—Others then attack him, and inflict upon him three deadly wounds in parts of his body which are described—A representation of a lance, the weapon with which he was wounded, made in wax, and offered by him in person at the Shrine of Durham.

CXXIX.

Plumbelund, in Alredale, a district in Cumberland—Its derivation—Its church dedicated to St. Cuthbert—William, King of Scotland, lays waste the whole of the country around Carlisle—The people lodge themselves and their substance in the churches and church-yards by way of safety—In the latter, they build huts covered with hay or straw—The parishioners of Plumbelund flock to their church and church-yard like their neighbours, and lodge in the former the more valuable of their goods, such as their gold and silver, and valuable garments—Cospatric, son of Ulf, a knight of great opulence, deposits a chest, well secured by locks, containing many marks of money—A fellow enters the church at night-fall, by means of a false key, and picking the locks of the chest belonging to Cospatric, finds his bag of money, which he steals, and hides under a heap of straw in a hut not occupied, having, however, taken out of the bag a penny of the coinage of Scotland, which he afterwards offers to the mistress of an ale house—The woman refuses to take the coinage of a king at war with England—A domestic of Cospatric, who was present, recognizes the penny, having previously seen it in the hands of his master—The theft is discovered, and the thief, at the solicitation of Cospatric, the Rector, is pardoned.

CXXX.

Ranulf de Capella, a Knight who resides not far from Durham, labours under the tooth-ache, which no *charm* or medical application could remove—Offers half a tooth at the Shrine of Cuthbert.

CXXXI.

Ranulf, the toll gatherer, a poor citizen of Durham, has a son afflicted with the gout in his hands—The Shrine of Cuthbert.

CXXXII.

Richard Fitz Roger, Knight, Lord of Lytham, in Lancashire, and Vineth, his servant—The church there dedicated to St. Cuthbert.

CXXXIII.

The original church of Lytham had been constructed of wood—Fitz Roger's grandfather had removed the wooden church, and had built one of stone, not upon the same site, but very near it—The old altar not entirely removed—Fitz Roger has an esquire who catches a young sparrow upon the portion of the altar which remained.

CXXXIV.

Fitz Roger seized with illness—Preparations for his funeral—Recovers, and goes to Durham.

CXXXV.

Fitz Roger has a son two years of age—He too is attacked with illness, and after his recovery, [of which Reginald draws a delightful picture,] is carried to Durham by his father.

CXXXVI.

Slitrith, in Teviotdale, (hodie Slitrig,) a chapel of ease under the church of Cavers—So called from its vicinity to a river abounding with fish—Dolfin, Rector of Cavers—The chapel of Slitrith, although roofless, much frequented on the day of St. Cuthbert, by the aged, for devotional exercises, and by the young for dancing and other amusements—A storm of wind and rain and snow.

CXXXVII.

Another feast-day at the same place—Two women from Hawick, Seigiv, and Rosfrith—The candle upon the altar goes out, and all are left in darkness.

CXXXVIII.

The same chapel, and a woman, the mother of Dolfin, the Rector, who had laboured under an infirmity for seventeen years—She afterwards becomes dairy-maid to the Abbot of Jedworth.

CXXXIX.

A poor widow in the same parish keeps a few sheep—Unable to hire a shepherd—Wolves, very numerous in that province, attack her sheep, which take refuge in the church-yard.

CXL.

A woman belonging to the village of Raperslaw, in the same district, a miserable cripple, offers a sheep, which falls into the hands of Dolfin, the Priest.

CXLI.

William, King of Scotland, depopulating Northumberland with fire and sword—Hugh Flamang, an inhabitant of Malton, near York, valuing only his personal safety, leaves his property behind him, and flees into Teviotdale—The chapel of Slitrig—The holy water stone at the door.

ERRATA ET ADDENDA.

Page.

4. Veriloquus, &c. The word *non* seems to be wanting between *quidem* and *esse*.
7. Line 8 from bottom, for *ingeniâ*, read *ingenia*.
10. Line 3, for *capillosa*, read *capillos à*.
12. Cap. VI., last line but two, for *jugitur*, read *jugiter*.
52. Line 6, for *irrorobant*, read *irrorabant*.
53. Line 14, for *omina*, read *omnia*.
56. Line 7 from bottom, for *quos*, read *quæsumus ;* dele ? *omnes*, and ? *tuos* in the next line. The sentence will then stand thus :—Adjuvet nos, quæsumus, omnes Beati Cuthberti intercessio veneranda, et a cunctis reatibus absolutum [sc. hunc juvenem] in tuâ faciat pace gaudere.
83. Line 1, for *omina*, read *omnia*.
88. Line 8 from bottom, the Museum copy has *quilibet* instead of *quibus*, which makes the sentence more intelligible.
90. Cap. XLIV., line 3, for *jugitur*, read *jugiter*.
117. Cap. XLIX. should be LIX.
122. Line 15, for *flexibiles*, read *flexibilis*.
123. Line 24, for *Ecclesia*, read *Ecclesiæ*.
128. Line 10 from bottom, read *numerositas*.
146. Line 14 from bottom, for *miscorditer*, read *misericorditer*.
147. Line 19, for *violatus*, read *volatus*.
154. Cap. LXXV., line 3, for *medie*, read *medio*.
165. The word wanting in line 3 from the bottom could not be obtained from the copy in the Brit. Mus., as in it the sentence ends at the first *perornare*.
166. Line 15 from bottom, for *baslicæ*, read *basilicæ*.
169. Line 16 from bottom, for *sigulis*, read *singulis*.
178. Line 3 from bottom, read *efficatiam*.
181. Line 22, read *superficies cutis ;* and 28, *angustiâ*.
184. Line 16 from bottom, read *illucque*.
194. Line 10, read *ingluviei*.
197. In title of chapter, read *correptus*.
212. Line 2, read *aranearum*.
224. Line 3, read *parturierat*.
237. Line 7, read *largientis*.
239. Line 9, read *permodica*.
254. The words at the end of Cap. CXII., which have been cut away, are *diebus sedecim*.—Cop. Brit. Mus.
262. Cap. CXVII., line 1, read *Quidam*.
269. Line 20, the copy in the Brit. Mus., instead of *pervasione*, reads *persuasione ;* and gives the words which are cut away, *pertulit aut persensit*.
278. Line 3 from bottom, *cum* for *eum*.
288. For Cap. XXXIX., read CXXXIX.
291. Line 16 from bottom, *consueverat*.
315. Line 9 from bottom, for *lumber*, read *lumbar*.

INDEX NOMINUM.

INDEX LOCORUM.

* This place is known to take its name from Cuthbert, to whose remains it afforded a temporary resting place. *Bright* is the real Saxon word, of which *bert* is the contraction, Cuthbert being *bright knowledge* or *wisdom*. The Saxon ð has, in this instance, given way to the simple d. The vulgar pronunciation of the name of the saint over the whole of the north of England is invariably Cudbert, by a similar process.

* This word has suffered by the knife of the binder. For Schires, read Schur.... The place is doubtless Skirwith.

GLOSSARY.

Acutorius lapis, 63, a whetstone.
Adicere, pro *adjicere*, passim
Alba, the alb or linen surplice worn by priests.
Ansula, diminutive of ansa, a handle.
Aorosia, 19, *αορασια*, from *α*, non, and *οραω*, *video*, a defect of sight.
Apes, pro *apis*.
Appropio, and approprio, to come near to.
Artavo, 120, a knife, properly a penknife.
Articularis digitus, 140, pro *auricularis*, the little finger.
Ascensi, 232, pro *accensi*.
Aurifraxii, 87, Orfrays, cloth embroidered with gold; hence aurifrixoria, 152.

Batellus, 170, the iron knob or ball at the bottom of the tongue or clapper of a bell.
Bonum Malagnum, 224, a swelling, an imposthume. It appears to be a latinized form of the Dano-Saxon word Bown or Bawn, a swelling (see Cole's Glossary, sub voce, and the preface to Hickes's Anglo-Saxon Grammar.) It perhaps survives in Bunnion, a soft corn on the foot. "Infirmitas quæ dicitur *bonannum* per contrarium, id est *mal*, *malannus*, and again, Carbunculus, quod malum Franci per antiphrasim *bonum malannum* vocant." Du Cange.
Bravium, 41, &c. a reward (Mandozio's Voc).
Brucus, 3, a canker worm, or grub.
Brune, 243, (the feminine of *Brun*, A. S. Brown,) a Brunette.

Campanarium, 202, a great bell.
Canutus, 53, same as canus.
Cappa, a cope or cloak.
Capud, pro *caput*, passim.
Caputium or Capitium, a hood or cowl.
Carcannus, a chain or fetter for the neck.
Cassare, to quash; (used in law writings)
Castellanus, a watchman or centinel on the walls of a castle.
Cellerarius, the cellarer.
Ceroferarii, 118, the bearers of the wax tapers in processions.
Chorus, that part of the structure of the church occupied by the choristers, &c.; the Choir or Quire.
Cimotatis, 96, pro *simultatis*.
Classicum, a peal of bells.
Clericus, 179, a student or scholar.
Clocleare, pro *cochleare*, a spoon.
Coite, 24, a colt. In the old northern orthography oi was equivalent to long o (as *befoir* for *before*), just as we now express long a by ai in *maid*, &c.
Commando, 69, to commit.
Condingnus, pro *condignus*.
Compadium, 26, *copadium*, a portion of food of whatever kind.
Conicio, pro *conjicio*.
Constabularius, a constable.
Contineo, 29, to bound.
Cotidianus, pro *quotidianus*, passim.
Cretel, is formed from the A. S. *Cræt*, a *cart*, in the same way as *settle*, (the lang-settle, hodiè) from seat, &c.
Cubilarius, 149, a chamberlain.
Cuvare, 60, pro *cubare*.

Decania, 212, a Deanery, the office of a Dean.
Descipula, a substantive from *decipio*, from which the meaning is easily gathered.
Detestatus, from de, and testa (which see), deprived of the shell or skull.
Dies, 283, *per diem medium*, for half a day (?)
Digitus, *see* articularis.
Diliculum, pro *Diluculum*.
Dingnus, pro *dignus*.
Doma, atis, 283, same as domus.

Eicere, pro *ejicere*, passim.
Eires, 62, the name given by the Saxons and Frieslanders to the Eider ducks.

Emanavit sanguinem, p. 188. Emano is twice used with an accusative by the Elder Pliny.

Emina, 44, pro Hemina, a measure containing about 17¼ cubic inches, not *quite* ½ a pint imperial measure.

Energuminus, 33, ενεργουμενος, possessed.

Exennia, p. 109, presents to guests or other persons. The word is formed from the Greek ξενια by prefixing the letter e.

Excrusto, 65, to strip of the covering.

Explosus, breathless.

Fanon, 87, or *phanon*, the same as the *manipulus*, a napkin carried by the priest in his left hand, or on his left arm, whilst officiating at mass.

Fascescia, p. 142, employment, from *facesso*.

Feria, *secunda*, Monday; *tertia*, Tuesday. The days of the week are thus termed in the old rituals, except *Sunday*, which is invariably called *Dies dominica*, and *Saturday*, *Sabbatum*.

Festicula, 65, a little rod or wand.

Firiis, 42, should be Firmiis. *Firmare* is explained by Ducange as *fermer*, to shut up; and *Fermare* in Italian signifies *detinere*. The *Firmiis* were therefore most probably a pair of stocks.

Fossa judiciaria, 74, ordeal by water (?)

Fusticotincto, 243, probably yellow. *Fustico* seems apparently formed from *fustet*, the French name of the *rhus cotinus* or *sumach*.

Grisei, 175, a name which, in the early period of their history, was applied to the Cistercian Monks, from the *grey* colour of their upper garment.

Groscescere, to become enlarged, to swell.

Grossitudo, largeness, thickness,

Grossus, large, thick.

Guasape, 26, pro *gausape*, a table cloth, a rough cloak.

Gutta, 212, the gout. Ital. *Gotta*.

—— transmeabilis, the flying gout.

—— inossata, chalk stones.

Haliweresfolc, those who held their lands by the service of defending the relics and territory of St. Cuthbert,—from the A. S. *halig*, holy *werian*, to defend, and *folk*.

Haliweresstal, 235, from *halig*, holy, *werian*, to defend, and *stal* or *stæl*, *locus*, a *place*. But when it is remembered that the word in the page referred to is applied to the sands between the main land and Lindisfarne, which are twice a-day covered with the tide, may not the last syllable be the old word *stelle*, still applied in the North to a wide gutter of water? A fishery in the Tweed, belonging to the monks of Durham, was called *Haliwarestelle*, doubtless for the same reasons.

Hanelitus, pro *anhelitus*.

Hér, 23, here.

Hericium, 23, pro *ericium*, an hedgehog.

Hora, p. 65, pro *ora*.

Hora, the service sung at any specified hour; "prima diei hora," 202, the service called prime, sung at 6 A.M.

Hostium, pro *ostium* passim.

Iccirco, pro *idcirco*, passim.

Improperium, is sometimes used for *improprium*, but at 28, in its proper sense, a nick-name.

Ingeniator, 112. This surname was not uncommon in the North of England at the period, and was applied to any person who manifested *genius* in his vocation.

Inquid, pro *inquit*, passim.

Jugulum, 105. See p. 301. After all, it may, perhaps, be used for *jugulatio*, slaughter.

Justicia, 46, 7, a just or exact allowance of liquor; a term which afterwards passed to the cup itself.

Karismata, 76, *χαρισματα*, free gifts.

Kyrieleyson--(Κυριε ελεησον, Lord have mercy upon us)—is sung in the service of the Mass, a little before the *Gradual*.

Lacissa, 59, 153, *canis*, a dog. It is probably a corruption of *Lycisca*, the wolf-dog of Virgil.

Lacum, pro *laqueum*. The same confusion exists in modern French, *lac* being a *lake*, and *lacs* a *net*, which, in speaking, are respectively distinguished as *lak* and *la*, or *las*.

Laudes, the lauds, the concluding part of the matutinal service; so called because the psalms commencing with "Laudate Dominum" were then sung. See Matutinæ.
Lechitus, 47, pro *lecythus*, a cruise.
Lectionarium, 173, a book containing the lessons appointed to be read in the Church.
Locutorium, 164, the parlour or conversation-room.
Lodex, 88, a sheet.
Lomes, 62, the name given by the English (Angli) to the Eider ducks.
Lund, 275, explained as "Nemus paci donatum."

Magnalia, mighty deeds.
Mantum, 108, a pall or cloak.
Marcha, 275, a mark, containing 160 pence. "England most commonly reckoned by marks."—Ld. Coke.
Matutinæ, matins, the first of the seven daily services or canonical hours. It was sung about 3 A.M., and consisted, on Sundays and high days, of the 1st nocturn, the 2nd nocturn, the 3rd nocturn, and the laudes or lauds. On common days the division of nocturns was not observed, and the service merely consisted of the matins and the lauds. See the psalter in the York Breviary (which was used throughout the province of York,) "Dominicis diebus ad matutinas," and "Feria secunda ad mat." See also laudes and nocturnalia.
Medo, mead; thus spelt also in the A.S.
Menbrum, pro *membrum*.
Mereor, meritum, to be made or become entitled to any thing, as distinguished from deserving. 10 and passim.
Mergula avicula, the smaller spotted Diver (?)
Minaria, 210, a lead mine, or perhaps the *mint* itself, which in after times, and perhaps then, was leased of the Bishop.
Monasterium, 144, 182, 282, a minster or church; not a monastery or habitation of monks. The word is never used by Reginald in the latter sense.
Monetarius, 210, the moneyer or master of the mint.
Monimenta, 44, pro *munimenta*.
Morcinii, 3, pro *morticinii*, a corpse.
Morosè, slowly or leisurely, from *mora*.

Nocturnalia; at the first institution of the canonical hours, the *nocturnalia* were sung at midnight, but they were subsequently joined to the *Matutinæ*, which see.

Octabis, 209; the Octaves of a feast originally included the whole 7 days which followed it, thus making 8 in the whole, as alluded to at p. 130, (6 lines from the bottom). But it is more usually found in its secondary meaning, viz., the last of the 8, thus "Octabis Paschæ" signifies the Sunday after Easter.
Ortus, p. 14, pro *hortus*.
Oppaliatum, p. 7, concealed, covered with a *pallium*.

Palide, 53, pro *palo*, apparently to steady and secure the boat. See the next sentence but one, which confirms this notion.
Perspericum v. Spericando.
Phitatiis, 99, pro *pittatiis*, patches of leather.
Pingnus, pro *pignus*, passim.
Pixis, 83, the box or casket containing the consecrated wafer.
Plectrum, 170, the tongue or clapper of a bell.
Plegius, 196, a pledge or security.
Plumbe, 275, a woody place. A clump of trees is still called a plump in the north.
Præcluis, 54, renowned.
Prævalere, passim, to be able. *Non prævaluit*, he could not.
Prohicere, 183, pro *projicere*.
Propians, 243, approaching, from *propè*.
Prorh, 182, Pro.
Prosa, 176. In the ancient English rituals the term *Hymnus* seems to be usually applied to compositions in lyric or ballad metres, or stanzas; *prosa* to those in Hexameters and Pentameters, as well as to prose, strictly so called. See the Sarum Processional in diebus Paschæ, Ascensionis, Pentecostes, et Corporis Christi; and the York Breviary in die Nativitatis Domini. The *Sequentia*, which immediately precedes the Gospel at high mass, is sometimes called the *prosa*; but it appears to have been strictly prose.

Quia, is universally used by the Monkish writers for *that.* It appears to have originated in the Vulgate N.T., in which ὅτι is translated *quia.*

Ràp, 24, a rope. North-English, *Raäp.*
Repausare, 12, 31, to repose.
Repedare, 20, 72, 281, to return.

Sabbatum, or dies Sabbati, Saturday. Sometimes, however, it means the whole week, as at p. 259.
Sacramentum, 204, a mystery. The ancient ecclesiastical writers frequently use the word in this sense.
Sanctimonialis, a Nun.
Scaccariis, 186, Chess-men.
Schylla, 169, from the German skelle, or schelle, a little bell. The Italians have *squilla*, and the Spaniards *esquila*, in the same sense.
Scollofthes, 179. The *Pictish* word for *Clerici*, Scholars or Students.
Secretarius, 198, used synonymously with *Sacrista.*
Shithicoste, 127, explained to mean *victoriosus.* It appears from the termination (oste) to be the superlative degree of a compound of Sige A. S. victory. The *h* after the S is not intended to give it the soft sound, as in ship (which would be expressed by *sc* or *sch* as in Schylla, 169, and Schur, 255,) but merely to interpose an emphatic aspirate between the *s* and the *i*, as the Irish do in pronouncing silver, s-hilver.
Signum, 189, a bell, so called, because used as a substitute for a clock, as is still the custom among the Turks.
Spendor, pro *splendor*, passim.
Spericando, p. 171, &c., *sphæricando.*
Spiniferis, 186. One of the meanings of *spina*, in Du Cange, seems to be that of a spigot.
Stagnum, 171, pro *stannum*, tin. Ital. *stagno.*
Stimulo, 203, to nail, or fasten with nails.
Stratorium, 58, a coverlet.
Stuppa, 134, the linen wick of the candle.
Subdium, service.
Sugsimus, 1, pro *suximus.*

Tabulatis, 186, draught-men.
Temptationum, 51, pro *tempestatum.*
Testa, the skull, the shell of the brain. It has subsequently been applied to the whole head in the Ital. *Testa*, and French *Teste.*
Thelonearius, 146, 279, a toll-collector.
Thiamata, 181, pro *thumiamata*, censings.
Timpora, the temples.
Tod, 25, a fox.
Turis, pro *Thuris.*
Turribulo, 57, pro *Thuribulo*, a censer.

Vallæ, pro *valvæ*, folding doors.
Vallicula, a little pallisade.
Vanga, the pick-axe used in stubbing up bushes, which has a hack on one side and a mattock on the other.
Verternosa gutta, 279, pro *veternosa*, sluggish, lethargic. It appears to mean what is now called chronic gout.
Vicecomes, 263. The Sheriff.
Virtus, strength, vigour, or power, passim. Taurus ferocissimæ virtutis, p. 179. A miracle, p. 245.

Wlpecula, 22, pro *vulpecula.*
Wltus, 40, pro *vultus.*

[Of words of impure latinity, but obvious meaning, no explanation is given in the above Glossary, nor are all the peculiarities in the spelling of real classical words noticed.]

NEWCASTLE: PRINTED BY J. BLACKWELL AND CO.